

Prenamjena željezničkih pruga u funkciji razvoja ruralnog turizma - Parenzana i pruga Kanfanar-Rovinj

Krošnjak, Natalija

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Science / Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:217:929613>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-31**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Science - University of Zagreb](#)

Natalija Krošnjak

**Prenamjena željezničkih pruga u funkciji razvoja
ruralnog turizma - Parenzana i pruga Kanfanar-Rovinj**

Diplomski rad

**Zagreb
2022.**

Natalija Krošnjak

**Prenamjena željezničkih pruga u funkciji razvoja
ruralnog turizma - Parenzana i pruga Kanfanar-Rovinj**

Diplomski rad

predan na ocjenu Geografskom odsjeku
Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
radi stjecanja akademskog zvanja
magistre geografije

**Zagreb
2022.**

Ovaj je diplomski rad izrađen u sklopu diplomskog sveučilišnog studija *Geografija; smjer: istraživački (Prostorno planiranje i regionalni razvoj)* na Geografskom odsjeku Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, pod vodstvom izv. prof. dr. sc. Aleksandra Lukića

Sveučilište u Zagrebu
Prirodoslovno-matematički fakultet
Geografski odsjek

Diplomski rad

Prenamjena željezničkih pruga u funkciji razvoja ruralnog turizma - Parenzana i pruga Kanfanar-Rovinj

Natalija Krošnjak

Izvadak: Ruralna područja obiluju prirodnim i kulturnim resursima koji turističkom valorizacijom mogu potaknuti njihov održivi razvoj. Jedan od tih su napuštene željezničke pruge koje prenamjenom postaju višenamjenske „željezničke staze“ (*rail trails*), među kojima je na našem području najpoznatija biciklističko-pješačka staza Parenzana. Trasa staze prolazi kroz 10 općina i upravnih gradova u Hrvatskoj te kroz tri u Sloveniji. Cilj rada je ispitati pozitivne i negativne učinke Parenzane na promjene u prostoru na temelju ekonomskih, sociokulturnih i okolišnih faktora te istražiti ulogu Parenzane u ruralnom turizmu. U svrhu ostvarivanja zadanog cilja provedeno je istraživanje u kojem su korištene metoda polustrukturiranog intervjua i metoda anketnog istraživanja kako bi se ispitalo mišljenje dionika u turističkom razvoju jedinica lokalne samouprave, kao i lokalnog stanovništva. Istraživanje je pokazalo da Parenzana ostvaruje pretežno pozitivne učinke u prostoru kojim prolazi, od kojih se posebno ističe utjecaj na smanjivanje sezonalnog karaktera turizma. Kao primjer prenamjene prikazana je i pruga Kanfanar-Rovinj čije je turističko vrednovanje tek u začetku.

99 stranica, 28 grafičkih priloga, 24 tablica, 48 bibliografskih referenci; izvornik na hrvatskom jeziku

Ključne riječi: ruralni turizam, cikloturizam, prenamjena pruga, rail trails, Parenzana, pruga Kanfanar-Rovinj

Voditelj: izv. prof. dr. sc. Aleksandar Lukić

Povjerenstvo: izv. prof. dr. sc. Aleksandar Lukić
doc. dr. sc. Ivan Zupanc
doc. dr. sc. Lana Slavuj Borčić

Tema prihvaćena: 14. 1. 2021.

Rad prihvaćen: 10. 2. 2022.

Rad je pohranjen u Središnjoj geografskoj knjižnici Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Marulićev trg 19, Zagreb, Hrvatska.

BASIC DOCUMENTATION CARD

University of Zagreb
Faculty of Science
Department of Geography

Master Thesis

**Conversion of railroads in favour of rural tourism development - Parenzana and
railroad Kanfanar-Rovinj**

Natalija Krošnjak

Abstract: Rural areas are rich in natural and cultural resources that can encourage their sustainable development through tourism valorization. One of these are the abandoned railways, which are being converted into multi-purpose rail trails, like the Parenzana bicycle-pedestrian path, the most famous in our area. The route of this trail passes through 10 municipalities and administrative cities in Croatia and three in Slovenia. The aim of this paper is to examine the positive and negative effects of Parenzana on changes in space based on economic, socio-cultural and environmental factors and also to investigate the role of Parenzana in rural tourism. To achieve the set goal, a survey was conducted with the methods of semi-structured interviews and survey research methods used to examine the opinion of stakeholders in tourism development of local administrative units, as well as the local population. Research has shown that Parenzana achieves mostly positive effects in the area through which it passes, of which the impact on reducing the seasonal character of tourism stands out. As an example of conversion, the Kanfanar-Rovinj railroad is shown, whose tourist evaluation is still in its infancy.

99 pages, 28 figures, 24 tables, 48 references; original in Croatian

Keywords: rural tourism, cyclotourism, railroad conversion, rail trails, Parenzana, railroad Kanfanar-Rovinj

Supervisor: Aleksandar Lukić, PhD, Associate Professor

Reviewers: Aleksandar Lukić, PhD, Associate Professor
Ivan Zupanc, PhD, Assistant Professor
Lana Slavuj Borčić, PhD, Assistant Professor

Thesis title accepted: 14/01/2021

Thesis accepted: 10/02/2022

Thesis deposited in Central Geographic Library, Faculty of Science, University of Zagreb, Marulićev trg 19, Zagreb, Croatia.

Zahvala

Prije svega, zahvaljujem se mentoru, izv. prof. dr. sc. Aleksandru Lukiću na vrijednim savjetima, usmjeravanju, poticanju te susretljivosti tijekom izrade diplomskog rada.

Posebnu zahvalu dugujem svima onima koji su doprinijeli realizaciji ovog rada, bilo da su ispunili ili podijelili anketu, izdvojili svoje vrijeme za intervju, prevodili ili pomagali na terenu, ili na drugi način sudjelovali i pružili pomoć.

Hvala također svima koji su na bilo koji način bili dio mog obrazovanja. Posebno hvala dragim prijateljima koji su uz mene od osnovne i srednje škole, kao i onima koje sam stekla tijekom studiranja. Hvala za svaku riječ ohrabrenja, podrške, ali i za sve druge trenutke koji su obilježili moje studentske dane. Bez vas ne bi bilo isto.

Najveće hvala mojoj obitelji na svemu što su mi pružili tijekom cijelog mog obrazovanja, posebno majci i ocu koji su uvijek vjerovali u mene čak i kada ja sama nisam, i na njihovoj neizmornoj potpori, ljubavi i razumijevanju. Veliko hvala i bratu Stefanu na osloncu pogotovo kroz studentske dane.

Na kraju, ogromno hvala mojem Paolu. Hvala ti na vječnoj pozitivnosti, motivaciji, podršci, utjehi i na svakoj skuhanjoj kavi.

Sadržaj

1. Uvod	1
1.1. Prostorni obuhvat istraživanja	2
1.2. Hipoteze i cilj istraživanja	4
1.3. Metodologija istraživanja	5
1.4. Pregled dosadašnjih istraživanja i literature	7
2. Ruralni prostor i ruralni turizam	8
2.1. Ruralni turizam u Istri	10
3. Obilježja cikloturizma	13
3.1. Veza cikloturizma i ruralnih područja	16
3.2. Cikloturizam u Istarskoj županiji	17
3.2.1. Analiza postojećeg stanja cikloturizma	18
3.2.1.1. Biciklističke staze	18
3.2.1.2. <i>Bike&Bed</i> smještaj	20
3.2.1.3. Manifestacije	22
3.2.1.4. Ostale usluge povezane s cikloturizmom	23
4. <i>Rail trails</i> kao održivi turistički proizvod	24
4.1. Biciklističko-pješačka staza Parenzana	29
4.1.1. Povijesni pregled	32
4.1.2. Projekt Parenzana – put zdravlja i prijateljstva	33
4.1.3. Posjećenost Parenzane	35
4.1.4. Sadržaji i usluge na Parenzani	37
4.2. Pruga Kanfanar-Rovinj	39
5. Učinci turizma	41
5.1. Ekonomski učinci turizma	41
5.2. Sociokulturni učinci turizma	42
5.3. Okolišni učinci	43

6. Mišljenja i stavovi lokalnog stanovništva o učincima Parenzane – rezultati anketnog istraživanja	45
6.1. Obilježja ispitanika.....	45
6.2. Posjećenost i učestalost korištenja Parenzane	46
6.3. Ekonomski učinci.....	49
6.4. Sociokulturni učinci	55
6.5. Okolišni učinci	61
6.6. Fizionomske promjene	65
6.7. Prijedlozi bolje valorizacije Parenzane	68
7. Mišljenja i stavovi predstavnika turističkih zajednica o učincima Parenzane – rezultati polustrukturiranih intervjua.....	70
7.1. Uloga cikloturizma.....	71
7.2. Ekonomski učinci.....	73
7.3. Sociokulturni učinci	77
7.4. Okolišni učinci i fizionomske promjene	81
7.5. Prijedlozi bolje valorizacije Parenzane	82
8. Sinteza rezultata terenskog istraživanja	86
9. Parenzana u kontekstu očekivanih utjecaja (ciklo)turizma	90
10. Zaključak.....	93
Literatura	95
Izvori	98
Prilozi	VIII

1. Uvod

Raznolikost ruralnih područja pruža mogućnosti bavljenja brojnim aktivnostima među kojima je i turizam. To su područja koja u drugoj polovici 20. stoljeća prolaze socioekonomske transformacije i ostaju često neiskorištenih resursa u kojima leži potencijal za održivi razvoj. Jedan od tih resursa su napuštene željezničke pruge i popratna infrastruktura. Međutim, 1980-ih godina javlja se pokret prenamjene tih pruga u biciklističko-pješačke višenamjenske staze (*rail trails*). Ponovnim korištenjem i unaprjeđenjem, odnosno revitalizacijom napuštene infrastrukture potiče se lokalni razvoj na održivi način jer se ne zahtijeva dodatna izgradnja, nego upotreba već postojećih resursa. Kao takve, staze doprinose očuvanju nasljeđa, uređenju prostora, postaju područje rekreacije te daju novu vrijednost lokalnom stanovništvu i samom prostoru.

Prenamjenom u biciklističke i pješačke staze, one također postaju turistička atrakcija i jedan od alata za razvoj održivog turizma. Shodno tome, doprinose razvoju cikloturizma kao jednog od oblika turizma u ruralnom području. Cikloturizam je sam po sebi jedinstveni oblik turizma koji pruža turističko iskustvo u kojem posjetitelji doživljavaju prostor na jedinstven način. Zbog toga su ruralna područja idealna za razvoj cikloturizma jer obiluju prirodnim i kulturnim atrakcijama koje upotpunjuju primarni turistički proizvod. Također, staze se najčešće posjećuju u proljetno i jesensko doba kada su vremenski uvjeti najpogodniji za provođenje aktivnosti na otvorenom, što u pogledu turizma svakako koristi produživanju sezone. Sve to doprinosi boljoj promociji ruralnih prostora te cjelokupnom razvoju.

Kao jedan od primjera valorizacije napuštene pruge je i nekadašnja uskotračna pruga Parenzana koja je povezivala Poreč i unutrašnjost Istre sa Slovenijom i Italijom, do Trsta. Zbog svoje duljine od 123 km poveznica je brojnih općina i upravnih gradova između obale i unutrašnjosti Istre, ali i dviju država kao partnera na projektu njezine prenamjene.

Predmet istraživanja rada je, stoga, nekadašnja pruga, a danas preuređena biciklističko-pješačka staza Parenzana i njezina uloga u razvoju ruralnog područja i ruralnog turizma, odnosno njezina uloga turističkog proizvoda promatranog iz perspektive turizma kao djelatnosti te iz perspektive lokalne zajednice. Radom će se ispitati utjecaji Parenzane na promjene u prostoru na temelju ekonomskih, sociokulturnih i okolišnih faktora, odnosno istraživat će se donosi li staza štete ili koristi prostoru kojim prolazi. Drugim riječima, donosi li prenamjena pruge koristi prostoru i u praksi, a ne samo u teoriji. To je potrebno sagledati iz više aspekata, zbog čega će se u istraživanje uključiti i stručnjake iz područja turizma kao i lokalno stanovništvo. Također, iako tek u začetku, ukratko će biti predstavljena prenamjena pruge Kanfanar-Rovinj.

1.1. Prostorni obuhvat istraživanja

Primarno područje istraživanja čine jedinice lokalne samouprave kojima prolazi trasa Parenzane u Hrvatskoj, a anketom i intervjuima istraživanje je prošireno na jedinice lokalne samouprave u Sloveniji. Iako je pruga povezivala Hrvatsku, Sloveniju i Italiju, odnosno Poreč i Trst, Italija nije obuhvaćena u istraživanju. Razlog je taj što Italija nije sudjelovala u projektima obnove i prenamjene Parenzane i nije dio sporazuma o održavanju zajedno s Hrvatskom i Slovenijom, već je dio nekadašnje trase pruge u Italiji obnovljen u sklopu uređivanja njihove biciklističke mreže. Samim time nisu ni trasa ni sadržaji sustavno uređivani kao što su u Hrvatskoj i Sloveniji.

Trasa Parenzane nalazi se na istarskom poluotoku¹, u sjevernom i sjeverozapadnom dijelu Istarske županije, najzapadnije županije Republike Hrvatske. U slovenskom dijelu nalazi se u Obalno-kraškoj regiji, na samom jugozapadu Slovenije i jedinoj regiji s izlazom na Jadransko more. Na slici 1 prikazane su općine i upravni gradovi kojima prolazi trasa Parenzane. Trasa Parenzane prolazi kroz 10 jedinica lokalne samouprave od njih ukupno 41 u Županiji (24,4 %). U Hrvatskoj, to su upravni gradovi Umag, Buje i Poreč te općine Grožnjan, Oprtalj, Motovun, Karojba, Vižinada, Kaštelir-Labinci i Višnjan. Od ukupno 655 naselja u Županiji, na promatranom području ima ih 229 (35,0 %). Važno je napomenuti da su prema EU kriteriju (< 100 stan./km²), najveći dio tog područja ruralna područja, odnosno izdvojeni su Grad Umag i Grad Poreč kao urbana područja. Prema tipologiji OECD-a i stupnju ruralnosti na temelju udjela stanovništva koje živi u ruralnim naseljima, Gradovi Umag, Buje, Poreč i općina Motovun su pretežno ruralna područja (15-50 % stanovništva živi u ruralnim zajednicama), dok su preostale jedinice lokalne samouprave značajno ruralna područja (više od 50 % stanovništva živi u ruralnim zajednicama) (ZPUIŽ, 2017). Sama trasa prolazi teritorijem 49 naselja, dok se unutar udaljenosti od 1 km nalazi 85 naselja (sl. 2). U Sloveniji trasa Parenzane prolazi kroz tri općine od njihovih 212 - Piran, Izolu i Kopar, te direktno kroz 14 naselja.

U kontekstu prometno-geografskog položaja, trasa Parenzane u Hrvatskoj ima povoljan položaj jer je na dva mjesta presijecana ogrankom Istarskog ipsilona, tj. autoceste A9 kao najvažnije prometnice u zapadnom dijelu Istre, koja vodi na sjeveru do čvora Umag i graničnih prijelaza sa Slovenijom (Plovanija i Kaštel), a na jugu prema čvoru Kanfanar (sl. 2).

¹ Istarski poluotok ima površinu 3556 km², od čega 3132 km² pripada Hrvatskoj, 386 km² Sloveniji, a 38 km² Italiji. Hrvatski dio poluotoka najvećim dijelom pripada Istarskoj županiji (2813 km²) te Primorsko-goranskoj županiji (319 km²) (Njegač i dr., 2010). U daljnjem kontekstu rada pojam Istra se odnosi na hrvatsku Istru, odnosno područje koje prekriva Istarska županija.

U manjoj mjeri u radu obrađuje se novouređena pruga, tj. višenamjenska staza Kanfanar-Rovinj² prolazi kroz 11 ruralnih naselja koja sveukupno broje 1769 stanovnika (KAPPO, 2019), te kroz Rovinj kao gradsko naselje (sl. 2). Njezin je prometno-geografski položaj povoljan jer se u blizini nalazi čvor Kanfanar na autocesti A8 i A9. Povezuje Pulu s Kanfanarom otkud jedna dionica vodi kroz tunel Učku prema ostatku Hrvatske, a druga do čvora Umag i Slovenije. S druge strane, u blizini trase je i pruga od značaja za regionalni promet (Podgorje)- Državna granica-Buzet-Pazin-Pula.

Sl. 1. Prostorni obuhvat istraživanja – trasa Parenzane

Izvor: DGU, 2013; GURS, 2017; MATTM, 2017; Geofabrik, 2022

² Za prikaz trase staze Kanfanar-Rovinj korištena je trasa nekadašnje pruge preuzeta iz izvora GIS Data (2005). Iako u najvećem dijelu prenamijenjena staza prati trasu pruge, nisu u potpunosti jednake.

Sl. 2. Trasa Parenzane i trasa staze Kanfanar-Rovinj

Izvor: GIS Data, 2005; DGU, 2013; GURS, 2017; MATTM, 2017; Geofabrik, 2022

1.2. Hipoteze i cilj istraživanja

Iz predmeta istraživanja proizlazi cilj istraživanja, a to je istražiti i analizirati pojedine učinke i promjene u prostoru koje je prenamjena Parenzane u stazu ostvarila u prostoru, u okviru ekonomskih, sociokulturnih i okolišnih faktora. Specifični ciljevi bi stoga bili ispitati stavove lokalnog stanovništva o potencijalnim koristima ili štetama Parenzane te ispitati mišljenje stručnjaka, to jest dionika u kreiranju turističkog razvoja jedinice lokalne samouprave (turističke zajednice). U sklopu toga još je potrebno analizirati potencijale prenamjene pruga te analizirati ulogu cikloturizma u razvoju ruralnih područja.

Na temelju ciljeva istraživanja i pregleda literature proizašle su sljedeće hipoteze:

H1: Parenzana utječe na smanjivanje sezonalnog karaktera turizma.

H2: Parenzana veće pozitivne učinke ostvaruje u unutrašnjosti, gdje većim dijelom prolazi, nego u obalnom području.

H3: Parenzana veće pozitivne učinke ostvaruje u Hrvatskoj, gdje većim dijelom prolazi, nego u Sloveniji.

1.3. Metodologija istraživanja

Istraživanje je započelo prikupljanjem i proučavanjem dostupne znanstvene i stručne literature, izvora podataka i strateških dokumenata. Prikupljeni materijali su analizirani te su postavljeni ciljevi i hipoteze rada. Prilikom izrade ovog rada korištene su kvantitativne i kvalitativne metode istraživanja.

Rad je podijeljen na dva dijela. U prvom dijelu su metodom deskriptivne statistike i metodom kompilacije obrađene spoznaje dobivene analizom i sintezom literature o ruralnom turizmu, cikloturizmu te prenamjeni željezničkih pruga u višenamjenske staze. Za prikaz prostornih odnosa i pojava korištene su grafičke metode i metode kartografske vizualizacije. Prikupljeni statistički podaci obrađeni su u programu MS Excel, a kartografski prilozi izrađeni su uz pomoć ArcGIS softvera. U drugom dijelu u kojem se predstavljaju rezultati istraživanja korištene su metode anketnog istraživanja i intervju.

Kvalitativni pristup istraživanju postignut je metodom polustrukturiranog intervjua, odnosno razgovora s ispitanicima u kojem je unaprijed određen okvir tema koje se trebaju istražiti, međutim pitanja nisu strogo zadana već sugovornika uvode u temu razgovora. Prema Lukiću (2000), ruralni turizam tumačimo kao kombinaciju interesa turizma (ekonomske djelatnosti), okoliša (prirodno-ekoloških elemenata) i lokalne zajednice (socijalne strukture), a učinke turizma promatramo iz više perspektiva, ovisno o poziciji promatrača (Mason, 2003). S obzirom na to, učinke Parenzane bilo je potrebno sagledati iz perspektive onih koji upravljaju razvojem turizma. Zbog toga su intervjui provedeni s turističkim zajednicama jedinica lokalne samouprave (dalje u tekstu: TZ, JLS), kao organizacijama koje upravljaju i promiču turizam u destinacijama³.

³ „Turističke zajednice su organizacije koje djeluju po načelu destinacijskog menadžmenta, a osnivaju se radi promicanja i razvoja turizma Republike Hrvatske i gospodarskih interesa pravnih i fizičkih osoba koje pružaju ugostiteljske i usluge u turizmu ili obavljaju drugu djelatnost neposredno povezanu s turizmom na način da upravljaju destinacijom na razini za koju su osnovane.“ (NN 52/19, 42/20)

Konkretno, intervjui su provedeni s turističkim zajednicama onih općina ili upravnih gradova čijim teritorijem prolazi trasa Parenzane. Istraživanje je provedeno tijekom prosinca 2021. godine. Od 10 hrvatskih i tri slovenske JLS, u intervjuima je sudjelovalo osam predstavnika hrvatskih TZ-a: TZ općine Motovun, TZ Grada Buje, TZ općine Vižinada, TZ općine Oprtalj, TZ općine Kaštelir-Labinci, TZ općine Grožnjan, te dva predstavnika slovenskih TZ-a: TZ općine Izola i TZ općine Kopar. Dužnost direktora TZ-a obnaša općinski načelnik ili gradonačelnik, ovisno o jedinici lokalne samouprave za područje koje je turistička zajednica osnovana, ili osoba koju odredi općinski načelnik/gradonačelnik (NN 52/19, 42/20). Budući da nemaju sve navedene JLS direktora turističke zajednice, intervjui su obavljani s načelnicima općina koji ujedno obavljaju dužnost direktora turističke zajednice (TZ općine Oprtalj, TZ općine Kaštelir-Labinci, TZ općine Grožnjan). Preostali razgovori obavljani su s direktorima turističkih zajednica, osim u slučaju TZ općine Vižinada i TZ općine Izola, gdje su u intervjuu sudjelovale stručne suradnice Turističke zajednice. U intervjuu uključen je i Upravni odjel za turizam Istarske županije kao glavni partner i nositelj projekta Parenzana.

Intervjui su, ovisno o mogućnostima ispitanika, provedeni telefonskim razgovorom (ukupno četiri) ili *online* sastankom putem platforme *Google Meet* (ukupno četiri). Iznimka je TZ općine Kopar kojima je upitnik s pitanjima poslan *e-mailom* te su tim putem odgovorili na pitanja. Razlog takvog prilagođenog provođenja intervjua je pandemija uzrokovana bolesti COVID-19.

Učinci turizma obrađivani su u literaturi, no učinke Parenzane bilo je potrebno sagledati također iz perspektive onih koji osjećaju direktne i indirektne posljedice razvoja turizma. Nužno je, stoga, uzeti u obzir mišljenje i stavove lokalnog stanovništva spram učinaka Parenzane.

Kvantitativni pristup ostvaren je anketnim istraživanjem koje je provedeno tijekom prosinca 2021. godine. Anketni upitnik bio je namijenjen osobama starijima od 18 godina s prebivalištem svih onih općina i upravnih gradova kojima prolazi trasa Parenzane u Hrvatskoj i Sloveniji. Uzorak ispitanika bio je prigodni, neprobabilistički uzorak, odnosno uzorak koji počiva na dobrovoljcima. Anketirani su stanovnici koji su dobrovoljno odlučili sudjelovati u anketi putem alata *Google Forms* distribuiranog na *Facebook* profilima i na službenim mrežnim stranicama općina i Gradova.

Anketni upitnik bio je podijeljen na dvije jednake ankete, od kojih je jedna bila na hrvatskom jeziku, a druga na slovenskom, radi lakše distribucije među slovenskim stanovništvom. Sastojao se od šest dijelova, od kojih se prvi dio odnosio na općenite podatke o ispitanicima (spol, dob, obrazovanje, zaposlenje, općina/Grad stanovanja) te na njihovo korištenje i poznavanje Parenzane. Središnji dio odnosio se na učinke Parenzane te je cilj bio

pomoću Likertove ljestvice ispitati suglasnost stanovnika s određenim tvrdnjama koje se odnose na pozitivne ili negativne ekonomske, sociokulturne i okolišne učinke. Šesti dio, odnosno posljednje pitanje bilo je otvorenog tipa gdje su ispitanici navodili prijedloge za poboljšanje turističke ponude na Parenzani ili za veću uključenost lokalne zajednice.

1.4. Pregled dosadašnjih istraživanja i literature

Unatoč sve većem prepoznavanju značaja prenamjene pruga u staze kao rekreacijskog resursa i turističkog proizvoda, u domaćoj literaturi su oskudna istraživanja koja se tiču turističkog iskustva te društvenih, ekonomskih i okolišnih učinaka povezanih s ovom baštinom. Prenamjena koridora željezničkih pruga u biciklističke i pješačke staze u Hrvatskoj je tek u začetku. Sukladno tome broj je radova mali, ali je novijeg datuma što ukazuje da se povećava interes za tu temu. Kos i dr. (2021) u preglednom članku obrađuju metodologiju trasiranja cikloturističke rute u koridoru napuštene pruge Bjelovar-Garešnica u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji, a donose i pregled definicija i razvoja zelenih staza (*greenways*) u svijetu i Hrvatskoj. Istraživanjem potencijala prenamjene i mogućnostima uključivanja željezničke pruge Kanfanar-Rovinj u sustav zelene infrastrukture bave se Modesto i dr. (2020), iz perspektive krajobrazne arhitekture. Samom Parenzanom bavili su se Zupanc (2002) i Černicki (2012), iako ne u kontekstu učinaka njezine prenamjene. Također, Roselli (2002) donosi bogatu publikaciju o izgradnji i životu Parenzane.

U stranoj literaturi tema prenamijenjenih pruga je puno zastupljenija. Scherrer i dr. (2021) donose detaljan pregled dosadašnjih istraživanja prenamijenjenih pruga, kao i prijedloge za buduća istraživanja. Pregledom 62 članka objavljenih na engleskom jeziku, 76 % odnosilo se na staze u SAD-u, 8 % u Australiji, te ostatak na staze u Novom Zelandu, Kanadi i Španjolskoj.

Brojna su istraživanja na području Australije, te u zadnje vrijeme Novog Zelanda (Beeton, 2003; Reis i Jellum, 2014). Willard i Beeton (2012) studiju fokusiraju na glavnu skupinu korisnika staza, odnosno bicikliste. Razmatraju potrebu za planiranjem i pružanjem turističkih usluga, jer su kvalitetu usluge i zadovoljstvo turista kao sastavni dio uspjeha turističkih destinacija. Reis i Jellum (2012) te potom Taylor (2015) razvijaju konceptualne okvire temeljene na određenim čimbenicima koji služe kao alat za korištenje prenamijenjenih pruga za razvoj održivog turizma. Reis i dr. (2014) pokazali su na primjeru Otago Central Rail Trail i Taieri Gorge Railway na Novom Zelandu da su prenamijenjene staze pogodne za integraciju s drugim turističkim proizvodima. Da njihova prenamjena može doprinijeti

poboljšanju prekogranične suradnje govori Stoffelen (2018) osvrćući se na primjer staze Vennbahn između Njemačke, Belgije i Luksemburga.

Briedenhann i Wickens (2004) navode da turističke staze mogu biti alat za ekonomski razvoj ruralnih područja, jer grupiranje aktivnosti i atrakcija zajedno sa stazama potiče suradnju i partnerstva između lokalnih područja i služi kao pokretač gospodarskog razvoja kroz turizam.

Istraživanja prenamjene napuštenih željeznica u višenamjenske staze u Americi prisutna su već dugi niz godina kod brojnih autora (Jones, 1989). O teoriji i primjeni zelenih staza kao strategije za planiranje krajolika u ruralnim područjima piše Ahern (2002), a o počecima planiranja zelenih staza u Americi piše Fábos (2004). Zaključuje da, iako je provedeno na tisuće projekata, vrlo je mali broj istraživanja.

U Europi također raste broj istraživanja na temu održive prenamjene željeznice u višenamjenske staze. U Italiji se time bave Oppido i Rogozino (2014), Di Ruocco i dr. (2016), Senes i dr. (2017) te Rovelli i dr. (2020). U Slovačkoj istražuju Kristiánová i dr. (2016), Sitányiová i Masarovičová (2021), u Španjolskoj García-Mayor i dr. (2020), u Grčkoj Bakogiannis i dr. (2013) te u susjednoj Bosni i Hercegovini Nurić i dr. (2015).

2. Ruralni prostor i ruralni turizam

Kroz rad se protežu određeni pojmovi koje je potrebno objasniti, kao što je ruralni turizam. Budući da se ruralni turizam odvija u ruralnom prostoru, objasniti će se i taj pojam.

Definiranje ruralnog prostora problematika je kojom se bave brojni autori, no jednoznačna definicija ne postoji. Prema sociologu Marcu Mormontu pojam „ruralno“ javlja se u dvadesetim i tridesetim godinama 20. stoljeća kada su ruralna područja prolazila kroz socioekonomske transformacije kao posljedica industrijalizacije i urbanizacije (Lukić, 2012). Ruralnost se shvaća kao pripadnost ruralnom području. Problematika definicije ruralnog proizlazi iz njezine ovisnosti o a) diskursu tumačenja i namjeni definicije, b) konkretnom geografskom prostoru i vremenu, i c) definiciji urbanog kao referentnoj točki. U akademskom diskursu tumačenja ruralnih područja najčešće se ruralno promatra u odnosu prema urbanom, ili, može se reći, naglašavaju se razlike između obilježja grada i onog što ostaje, odnosno ruralnog prostora (Lukić, 2012). Ruralni prostor, prema danas dominantnom shvaćanju u geografiji, definira se kao geoprostorni kompleks izvangradskih područja koji karakteriziraju polifunkcionalnost, složena socijalno-ekonomska struktura i heterogen (mozaičan) pejzaž (Lukić, 2010). Ružić (2009) također naglašava problem određivanja ruralnog područja. Na

temelju dosadašnjih iskustava za definiranje ruralnog područja izdvaja sljedeća obilježja: mali broj stanovnika, dominantno korištenje zemlje i šuma za opstanak ljudi te društvenu strukturu, običaje i seoski identitet. Potom navodi kako se ruralno područje još može definirati kao „*područje čiji se gospodarski razvoj temelji na tradicionalnoj poljoprivredi, koja se nalaze izvan utjecaja većih mjesta i gradova, koji izravno djeluju na njihov razvoj, a po karakteru su suprotnost urbanima*“ čime ponovno daje naglasak na odnos i suprotnost urbanog i ruralnog (Ružić, 2009, 12).

U drugoj polovici 20. stoljeća ruralni prostor u svijetu, pa tako i u Hrvatskoj, bio je pod snažnim utjecajem procesa industrijalizacije i urbanizacije koji su pokrenuli procese deruralizacije, deagrarizacije i ponekad izuzetno negativno utjecali na održivost ruralnih područja (Lukić, 2000). Prema Državnom zavodu za statistiku 2011. godine, ukupno 6613 naselja smatra se ruralnim ili prijelaznim te obuhvaća 45,8 % stanovništva Hrvatske, dok se 143 naselja smatra urbanim te obuhvaća 54,2 % stanovništva. S obzirom na tako veliki broj ruralnih naselja, procesi koji se tamo odvijaju značajni su za cjelokupni razvoj. Prema tome, revitalizacija ruralnih prostora nužan je proces njihove obnove i očuvanja u smislu održivog razvoja, budući da su to prostori primarne proizvodnje hrane i ostalih dobara s izražajnim prirodnim, kulturno-povijesnim i drugim vrijednostima (Lukić, 2000).

Jedan od čimbenika koji može biti važan element održivog razvoja ruralnih područja jest ruralni turizam. Pod pojmom „*održiv*“ misli se na cjelovit, planiran i kontroliran razvoj temeljen na optimizaciji svih prirodnih i ljudskih resursa, koji uključuje suradnju na više razina, tj. i horizontalnu (interakcija vladinih institucija) i vertikalnu suradnju (suradnja državne, regionalne i lokalne vlasti te lokalnih zajednica) (Lukić, 2000). Zbog toga ruralni turizam ne smije biti jedini način za zaustavljanje degradacijskih procesa kojima su ruralna područja zahvaćena, već samo onaj dio gospodarstva koji na ruralnom prostoru pokreće ili nadopunjava ostale gospodarske djelatnosti (Ružić, 2011).

Prema Ružiću (2009), poljoprivreda i turizam su dva gospodarska sektora koji zajednički oblikuju turističku ponudu ruralnog turizma, a ta ponuda može biti u sklopu seljačkog gospodarstva ili u seoskoj sredini. Važno je razlikovati ruralni turizam i turizam na obiteljskim seljačkim gospodarstvima, pri čemu je potonji samo jedan od oblika ruralnog turizma. Seljačko gospodarstvo je poljoprivredno gospodarstvo upisano u Upisnik poljoprivrednika, kojem primarni prihodi proizlaze iz vlastite poljoprivredne proizvodnje, dok je pružanje ugostiteljsko-turističke usluge samo dopunska djelatnost. Vijeće Europe 1986. godine donosi definiciju da je ruralni turizam „*turizam na seoskom području sa svim aktivnostima koje se provode na tom mjestu, a najvažnije karakteristike takve vrste turizma su*

mirna sredina, odsutnost buke, očuvani okoliš, komunikacija s domaćinima, domaća hrana i upoznavanje seljačkih poslova“ (Ružić, 2009, 15). Pri interpretaciji definicije može doći do djelomičnog poistovjećivanja prethodno razjašnjenih pojmova, stoga je bolja definicija ruralnog turizma ona koju daju Demonja i Ružić (2010, 12): „skupni naziv za različite aktivnosti i oblike turizma koji se javljaju izvan gradova i onih područja na kojima se razvio masovni turizam. On je uvjetovan turističkim atrakcijama koje se nalaze u ruralnim područjima“.

Sam turizam kao djelatnost ostvaruje djelovanje na ekonomsku, sociokulturnu, funkcionalnu i fizionomsku dimenziju ruralnog prostora. Prema Ružiću (2009, 2011), učinci ruralnog turizma mogu se podijeliti na ekonomske i neekonomske učinke. Ekonomski se odnose na povećanje poljoprivredne proizvodnje i prihoda ruralnog stanovništva, dok se neekonomski mogu podijeliti na tri kategorije, a to su utjecaj na prirodu, društvo i kulturu, sprječavanje iseljavanja i zaštita okoliša. Zbog njegovog djelovanja na različite dimenzije prostora, tumači ga se kao kombinaciju interesa turizma kao ekonomske djelatnosti, okoliša kao prirodnog elementa i lokalne zajednice kao socijalne strukture (Lukić, 2000).

2.1. Ruralni turizam u Istri

Ruralni turizam kao pokretač obnove i razvoja sela razvija se u SAD-u i državama Europe od 60-ih godina 20. stoljeća. Modernizacija tehnologije i prometa, povećanje viška slobodnog vremena i skraćivanje radnog tjedna te drugi procesi utjecali su na povećanje pokretljivosti stanovništva. Paralelno s time jača razvoj tercijarnih djelatnosti, među kojima je i turizam. U Hrvatskoj se ruralni turizam značajnije počinje razvijati 90-ih godina promjenom socioekonomskog i političkog sustava. Na području Istre razvija se sustavno od 1995. godine s naglaskom na agroturizam, prateći trendove potražnje za mirnim, autohtonim, neindustrijaliziranim područjima (Lukić, 2000; Ružić, 2011).

Više faktora utjecalo je na značajan turistički razvoj Istre. Njezin prometno-geografski položaj vrlo je povoljan, a okosnicu cestovne mreže čini autocesta A8 i A9, tj. Istarski ipsilon koji je povezuje s ostatkom Hrvatske kroz tunel Učku te sa Slovenijom kod čvora Umag. Autocesta Ljubljana-Kopar i autocesta Milano-Trst doprinose povezivanju s emitivnim turističkim regijama. Više od 80 % turista koristi cestovni promet, odnosno osobne automobile za dolazak u unutrašnju Istru. Većina destinacija u unutrašnjosti nije uključena u željezničku mrežu, tako da željeznica nije toliko relevantna za turistički razvoj Istre (Vojnović, 2016). Uz to usko je povezan turističko-geografski položaj jer su ceste glavna poveznica s emitivnim regijama. Prema Vojnoviću (2016) unutar 10-12 sati vožnje osobnim automobilom živi gotovo

100 milijuna stanovnika, pretežno u urbanim područjima Njemačke, Austrije, Italije, Slovenije i drugih važnih emitivnih država.

Atrakcijsku osnovu turizma unutrašnje Istre čine geomorfološka obilježja, geološka građa, klima i vegetacija, hidrogeografska obilježja, kulturna baština i manifestacije. Međutim, prema Ružiću (2011), poluotočna konfiguracija i blizina mora čine komparativnu prednost za razvoj ruralnih oblika turizma u Istri. Iz bilo kojeg mjesta u središnjoj Istri do mora stiže se za najviše pola sata, a to omogućuje turistima podjednako uživanje u ruralnoj sredini te na moru.

Istarska županija prva se počela baviti ruralnim turizmom stoga je do sada postigla značajne rezultate (Demonja i Ružić, 2010). Međutim, iako se smatra da je jedna od najrazvijenijih turističkih regija u Hrvatskoj, te na nju otpada 28,9 % noćenja i 22,9 % turističkih dolazaka 2019. godine (DZS, 2020), velika je razlika u udjelu turističkog prometa u unutrašnjosti (u ruralnoj Istri) i na obali. Na ruralni turizam otpada tek 5,4 % turističkih dolazaka i samo 5,5 % turističkih noćenja koje su 2019. godine ostvareni u Istarskoj županiji (DZS, 2020). Dakle, bez obzira na to što je ruralni turizam Hrvatske najrazvijeniji u Istri, i dalje je slabo razvijen u odnosu na dominantan turizam koji se odvija u priobalju. U tablici 1 prikazani su dolasci i noćenja po jedinicama lokalne samouprave ostvareni 2019. godine u unutrašnjosti Istre, tj. ruralne Istre⁴ te prosječna duljina boravka. Vidi se kako je u unutrašnjosti ostvareno čak 1,4 milijuna noćenja te da prosječna duljina boravka varira od 2,3 dana do čak 8,9 dana.

⁴ Prostorni obuhvat unutrašnje Istre definiran je kao u radu Lukića i Zupanca (2005), odnosno kriterijem odabira općina/gradova koji nemaju izlaz na more, tj. ako i imaju dio obale, kriterij je da ondje nemaju veće naselje pa time imaju dominantniji „kontinentalni karakter“.

Tab. 1. Broj turističkih dolazaka i noćenja jedinica lokalne samouprave unutrašnje Istre 2019. godine

Općina/Grad	Dolasci	Noćenja	Prosječna duljina boravka
Barban	12730	103670	8,1
Buje	45055	210860	4,7
Buzet	17834	59047	3,3
Cerovlje	2057	12283	6,0
Gračičće	1684	12235	7,3
Grožnjan	4782	20837	4,4
Kanfanar	8058	60840	7,6
Karojba	2648	21839	8,2
Kaštelir - Labinci	8837	73785	8,3
Kršan	8380	57932	6,9
Lanišće	794	3001	3,8
Lupoglav	1538	10351	6,7
Motovun	23782	53589	2,3
Oprtalj	15234	52710	3,5
Pazin	11736	61284	5,2
Pićan	3079	27391	8,9
Sveta Nedelja	11719	104022	8,9
Sveti Lovreč	6718	55715	8,3
Sveti Petar u Šumi	2510	21760	8,7
Svetvinčenat	15982	137804	8,6
Tinjan	7916	66626	8,4
Višnjan	11192	85032	7,6
Vižinada	6086	45163	7,4
Žminj	9696	82082	8,5
Ukupno	240047	1439858	6,0

Izvor: DZS, 2020

Raznolikost ruralnih područja pruža mogućnosti bavljenja brojnim turističkim aktivnostima pa su tako i velike mogućnosti za razvoj turizma. U Istri je razvijeno više oblika ruralnog turizma, a posebno se ističu agroturizam, rezidencijalni i zavičajni, sportsko-rekreacijski i cikloturizam, avanturistički, kamping turizam, zdravstveni, kulturni, vinski, enogastronomski, vjerski i drugi. Kako bi se obogatila turistička ponuda ruralnog turizma, važno je kreirati turističke proizvode koji umrežavaju razne postojeće i potencijalne turističke ponude turističkih odredišta. Isto tako, potrebno je unaprjeđivati prekograničnu suradnju s ciljem stvaranja veće potražnje i posjećenosti turističkih destinacija, bolje promocije ruralnih prostora te cjelokupnog gospodarskog razvoja destinacije ili regije (Demonja i Ružić, 2010). Jedan od takvih turističkih proizvoda je biciklističko-pješačka staza Parenzana čiji će se turistički značaj i utjecaj u prostoru kojim prolazi istraživati u radu.

3. Obilježja cikloturizma

U posljednje vrijeme događa se saturacija turističkih proizvoda s pasivnim odmorom – tzv. 3S (eng. *sun, sea, sand*). Turisti su u potrazi za sve većim fizičkim angažmanom pa tako sportsko-rekreacijske aktivnosti postaju sve važniji faktor kod odabira destinacije za odmor, a njihov je doprinos razvoju turizma u destinacijama višestruk. Osim direktnih ekonomskih učinaka, doprinose poboljšanju infrastrukture, obogaćuju postojeću ponudu te jačaju imidž same destinacije. Sportsko-rekreacijski turizam je, prema tome, poseban oblik turizma u kojem prevladavaju sportski motivi za putovanje te boravak u određenim turističkim mjestima i centrima (Vukonić i Čavlek, 2001 prema Rabotić, 2013). S obzirom na to da sve više ljudi uviđa zdravstvene benefite od aktivnog provođenja godišnjeg odmora, njegova popularnost sve je veća (Rabotić, 2013).

Jedan od oblika sportsko-rekreacijskog turizma je i cikloturizam. To je oblik turizma koji obuhvaća različite rekreacijske aktivnosti, poput jednodnevnih izleta ili pak dugih biciklističkih tura. Biciklizam može biti integralni dio izleta ili odmora te predstavlja način provođenja slobodnog vremena (Morpeth, 2001). Sam bicikl kao sredstvo prijevoza postaje popularan u drugoj polovici 19. stoljeća najprije u gradovima, međutim u isto vrijeme počinje se koristiti i u rekreacijske svrhe, za npr. izlete u okolicu industrijaliziranih urbanih područja. Značajniji i kontinuirani rast popularnosti kreće od 1980-ih godina uz diferencijaciju na kružne ture i izlete, brdski biciklizam i trkački biciklizam (utrke) (Morpeth, 2001; Rabotić, 2013).

Prema Rabotiću (2013), četiri su osnovne vrste aktivnosti kod cikloturizma. Prva je izletnička koja podrazumijeva upotrebu bicikla za dnevne izlete, potom turistička koja se odnosi na višednevno putovanje biciklom. Slijedi sportsko-rekreativna pri čemu se bicikl koristi kao jedan od prijevoznih sredstava tijekom odmora te na kraju avanturistička. Prema *Akcijском planu razvoja cikloturizma* (Institut za turizam, 2015) razlikuju se oblici cikloturizma na temelju dužine trajanja odmora. To su:

- Jednodnevni cikloturizam, kao najčešći oblik, karakterističan za dnevne izletnike i domaće turiste,
- Odmorišni cikloturizam, oblik kod kojeg je biciklizam jedna od aktivnosti turista tijekom odmora,
- Aktivni cikloturizam, oblik kod kojeg je biciklizam glavni motiv putovanja.

Također, razlikuje se *hard* i *soft* ponuda cikloturizma, pri čemu se kod prvog misli na adrenalinski brdski biciklizam, dok je „meki“ (*soft*) biciklizam blaže forme s karakteristikama lagane vožnje, razgledavanja okolice i kontakata s lokalnom zajednicom. Također se može

kombinirati s drugim oblicima turizma, poput kulturnog, eno-gastronomskog ili urbanog. Kada se radi o kraćim putovanjima, turističko kretanje koje se ostvaruje biciklom, ili u kombinaciji sa željeznicom (a ne cestovnim ili zračnim putem), ima obilježja tzv. sporog (*slow*) ili održivog turizma kojeg karakterizira neznatno onečišćenje lokalne sredine te sporo kretanje koje pojačava doživljaj destinacije (Rabotić, 2013). U tome leži i razlika između biciklizma općenito i cikloturizma. Cikloturisti ne putuju isključivo radi vožnje same po sebi, već zbog jedinstvenog turističkog iskustva. Njihovi motivi pretežno su posjećivanje atrakcija, otkrivanje novih mjesta, relaksacija, doživljaj prirode i krajolika te konzumacija turističke ponude, a fizička aktivnost i rekreacija dodatno doprinose doživljaju i zadovoljstvu na njihovom putovanju ili godišnjem odmoru (Rabotić, 2013; Gazzola i dr., 2018).

Cikloturisti su, prema Rabotiću (2013), osobe srednjeg društvenog sloja u dobi 30-50 godina s izraženim afinitetima prema prirodi, krajoliku i rekreaciji. To se poklapa s profilom hrvatskih cikloturista, kako navodi Kovačić (2015).

Prema učestalosti korištenja bicikla i udaljenosti koju cikloturisti prelaze, mogu se izdvojiti povremeni biciklisti, cikloturisti koji preferiraju vožnju na kratke udaljenosti, cikloturisti koji preferiraju vožnju na veće udaljenosti te natjecatelji (profesionalni cikloturisti). Prema potrošačkim segmentima, dijele se na biciklističke rekreativce i pasionirane bicikliste. Prikazana su i druga obilježja cikloturista ovisno o njihovim interesima na temelju koji proizlaze prioriteta i za uređenje infrastrukture, kao i glavna emitivna tržišta cikloturista u Hrvatskoj (Institut za turizam, 2015) (tab. 2).

Tab. 2. Podjela cikloturista prema osnovnim varijablama

Ciljno tržište		Geografska pripadnost	Demografska obilježja	Učestalost putovanja	Udaljenost	Motivacija	Lokacija
Biciklisti rekreativci	Povremeni cikloturisti	Hrvatska, Mađarska, Slovenija, BiH	Mladi, obitelji s djecom, starija dob	Nekoliko puta godišnje	do 40 km po danu, 1-2 sata vožnje	Zabava i rekreacija, obiteljsko druženje	Rute blizu mjesta stanovanja, zaštićena područja
	Cikloturisti na kratke staze	Hrvatska, Mađarska, Slovenija, BiH, Austrija	Zrela dob, obitelji s djecom	Tjedne ili mjesečne vožnje	30-40 km po danu	Zabava i rekreacija, obiteljsko druženje	Rute blizu mjesta stanovanja, organizirana putovanja
Pasionirani biciklisti	Cikloturisti na duge staze	Hrvatska, države srednje Europe	Zrela dob, obitelji s odraslom djecom, samci	Tjedne ili mjesečne vožnje	65-100 km po danu	Zabava i rekreacija, upoznavanje novih staza	Dobro održavane rute, duža organizirana putovanja
	Natjecatelji	Hrvatska, države srednje i zapadne Europe	Mladi i srednja dob, grupe ili samci	Redovni treninzi i vožnje	100-160 km po danu	Zabava i rekreacija, natjecateljski izazov	Dobro održavane rute, duža organizirana putovanja, izazovne rute

Izvor: Institut za turizam, 2015

Ono što je također važno za konkurentan razvoj cikloturizma jest adekvatna infrastruktura koja ispunjava određene zahtjeve. To su minimalna širina biciklističke staze od dva metra, otpornost staza na sve vrste vremenskih prilika, jedinstvena i pouzdana signalizacija, sigurna prohodnost staze duž cijele rute, smještajni objekti i turistička infrastruktura duž rute, mogućnost povratka prijevozom kao i veza sa sredstvima javnog prijevoza koja imaju mogućnost prijevoza bicikli (posebice vlakovi) te redovito održavanje, kontrola i označavanje cjelokupne infrastrukture. Većinom turisti odsjedaju u prenoćištima koja su prilagođena biciklistima uz samu rutu pa tako postoje specijalizirani hoteli sa spremištima za bicikle i drugim uslugama (Rabotić, 2013).

Cikloturisti su, iako se to često pogrešno tumači, jedni od najvećih potrošača među turistima. Budući da sa sobom ne nose puno opreme i hrane, moraju često stajati u trgovinama i restoranima, a potreban im je i smještaj jer trebaju kvalitetan odmor. Prema podacima Europskog parlamenta, godišnje se u Europskoj uniji ostvari više od 2,3 milijarde biciklističkih izleta. Iako su to pretežno ciljani jednodnevni izleti, čak 20,4 milijuna izleta rezultira jednim noćenjem, a najčešće i više od toga. U usporedbi s krizing turizmom kao oblikom turizma koji donosi veliku zaradu, biciklizam na razini Europe donosi 44 milijardi eura, dok krizing turizam 38 milijardi eura (Biciklisti.hr, 2020). Kada se dnevna potrošnja cikloturista stavi u kontekst ruralnih područja koja možda nisu toliko popularna turistička mjesta i samim time ne bi mogla

privući potrošnju posjetitelja, cikloturizam može biti koristan (dodatni) alat za ruralni razvoj (Piket i dr., 2013; Gazzola i dr., 2018).

3.1. Veza cikloturizma i ruralnih područja

Prednost u razvoju cikloturizma leži u tome što se pri planiranju ruta i sadržaja mogu iskoristiti postojeći i često neiskorišteni resursi, kao što su napuštene pruge, uz minimalan utjecaj na okoliš (Lumdson, 2000). Razvoj zajednice temeljen na postojećim obilježjima i resursima pristup je za održivi razvoj zajednice koji se ostvaruje stavljanjem fokusa na postojeće snage i potencijale koji su već sadržani u zajednici, a koji se mogu razviti u kapital. Ruralna su područja pri tom idealna za razvoj cikloturizma, budući da se koriste resursi koji već postoje na razini zajednice, a u ovom slučaju to su prirodne ljepote, materijalna i nematerijalna kultura i druga obilježja koji upotpunjuju primarni turistički proizvod (Broadway, 2012). Ta postojeća obilježja u ruralnim područjima koja mogu biti podloga za razvoj cikloturizma Gazzola i dr. (2013) dijele na ekološku, socijalnu i ekonomsku dimenziju. Cikloturizam može biti potaknut načelima ekološke održivosti, odnosno upoznavanjem prirode i bioraznolikosti obilaskom bicikla bez dodatnog onečišćavanja prostora. Kulturna baština i gastronomija povezane s lokalnom sredinom također imaju ulogu u oblikovanju razvoja cikloturizma i predstavljaju socijalnu dimenziju, dok se ekonomska dimenzija odnosi na ekonomsku održivost takvog projekta i nove prilike koje stvara.

Privlačnost cikloturizma leži u pružanju turističkog iskustva koje posjetitelji žele doživjeti na jedan sebi svojstven način, odnosno istovremeno uživati i očuvati okoliš, i upravo su to su odlike zbog kojih se cikloturizam smatra oblikom sporog (*slow*) turizma (Lumdson, 2000). Za sektor turizma posebice je relevantan širi kontekst orijentiran na održivost, budući da je to sektor u kojem emisije ugljičnog dioksida stalno rastu. Cikloturizam ima daleko manji negativan utjecaj na okoliš (u smislu emisije ugljičnog dioksida) od ostalih oblika turizma, stoga je dobar primjer turističkog proizvoda s niskim udjelom ispušnih plinova koji bi se mogao razvijati u sklopu *slow* turizma diljem (ruralne) Europe (Piket i dr., 2013). Osim toga, cikloturisti često kombiniraju putovanje biciklom s putovanjem drugim prijevoznim sredstvima, s time da vlak koriste puno češće, a automobil i avion puno rjeđe nego prosječni turisti. Naravno, to najviše ovisi o prometnom sustavu destinacije. Također, u više od 80 % slučajeva cikloturisti posjeduju bicikle koje koriste. To potvrđuje da cikloturizam nije samo aktivnost već i način kretanja (Piket i dr., 2013; Kovačić, 2015). Prema istraživanju Instituta za turizam 2017. godine, u Hrvatsku je biciklom stiglo tek 0,2 % turista, no udio turista koji u

Hrvatsku dođu drugim prijevoznim sredstvom pa je onda istražuju na biciklu je puno veći te iznosi 12,6 % (Biciklisti.hr, 2020).

U kontekstu održivosti, cikloturizam se navodi kao oblik turizma koji može donijeti ekonomske, socijalne i ekološke koristi lokalnim zajednicama. U smislu ekonomskih koristi, cikloturizam povećava stope popunjenosti destinacije, konkurentnost i atraktivnost onih područja koja nisu zahvaćena masovnim turizmom, omogućava prepoznatljivost na turističkom tržištu te stvara velike mogućnosti za razvoj *slow* turizma. Dolazi do interakcije cikloturista i lokalnog stanovništva što je primjer socijalne održivosti. Ove značajke pogoduju i lokalnim stanovnicima i posjetiteljima. Osim toga, potiče održivi prijevoz, očuvanje okoliša i promiče rekreaciju što dodatno poboljšava kvalitetu života lokalnog stanovništva (Gazzola i dr., 2013). O ekonomskim, sociokulturnim i okolišnim učincima turizma bit će više riječi u poglavlju 5. „*Učinci turizma*“.

Područje koje razvija cikloturizam mora nastojati razvijati turistički proizvod koji je atraktivan i uključuje nekoliko proizvoda i usluga (npr. obilasci s vodičem, trgovine s opremom, prilagođeni smještaj). Cikloturisti pridaju važnost biciklističkim objektima i uslugama pa tako poboljšana infrastruktura može generirati znatnu potražnju, a važno je i da se pružatelji usluga nalaze što bliže samim biciklističkim rutama (Lumdson, 2000; Kovačić, 2015). Svaki uspješan biciklistički projekt razvija integrirani pristup koji uključuje sve dionike kroz jedinstven strateški pristup. Naglašava se važnost javno-privatnog partnerstva i suradnje među lokalnim dionicima kako bi se stvorila turistička ponuda koja kombinira poduzetničke privatne interese s ciljevima javnog razvoja. Pri tome je potrebna dugoročna orijentacija jer za sve planove je potrebno barem srednjoročno razdoblje za implementaciju (Gazzola i dr., 2013).

Na temelju uloge cikloturizma u zaštiti okoliša te doprinosa društveno-kulturnom i gospodarskom razvoju ruralnih područja, cikloturizam može biti jedan od pokretača razvoja ruralnih područja. Ako se njime pravilno upravlja, može postati važan alat za marketing ruralnih područja i održivi cjelokupni ruralni razvoj.

3.2. Cikloturizam u Istarskoj županiji

Prema *Strategiji razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine* (NN 55/2013), cikloturizam spada u turističke proizvode s izraženom perspektivom razvoja. Bez obzira na to što je mreža lokalnih i županijskih biciklističkih staza relativno dobra, njihov potencijal nije dovoljno iskorišten. Tome u prilog ide podatak da Hrvatska, prema pokazateljima razvijenosti cikloturizma u Europi, spada u treću kategoriju država EU, odnosno država čiji prihod od

cikloturizma po stanovniku je manji od 40 eura. Za usporedbu, države iz prve kategorije te podjele imaju prihode od cikloturizma veće od 100 eura po stanovniku (Biciklisti.hr, 2020).

Međutim, u *Akcijskom planu razvoja cikloturizma* (Institut za turizam, 2015), Istarska županija ističe se kao značajnije cikloturističko odredište u Hrvatskoj. Razvoj cikloturizma u Istri započeo je sredinom 1990-ih te se od tada sustavno razvija. O ulozi cikloturizma svjedoče i strateški dokumenti novijeg datuma, tj. *Operativni plan razvoja cikloturizma Istarske županije za razdoblje od 2019. do 2025. godine* iz 2019. godine te *Studija upravljanja kvalitetom razvoja cikloturizma u Istarskoj županiji* iz 2021. godine (Institut za poljoprivredu i turizam, 2019, 2021). Također, kao krovna organizacija za razvoj cikloturizma na području Istre djeluje Istarska razvojna agencija (IRTA) osnovana 2003. godine. U sklopu projekta *Istra Bike&Outdoor* razvila je tri proizvoda: *Istra Bike*, *Istra Trail* i *Istra Climbing*. Proizvod, tj. odjel *Istra Bike* ključan je za područje razvoja cikloturizma u Istri, a cilj je sumiranje usluga i sadržaja važnih za cikloturiste na jednom mjestu.

3.2.1. Analiza postojećeg stanja cikloturizma

3.2.1.1. Biciklističke staze

Istarska županija podijeljena je na sedam područja prema klasifikaciji *Istra Bike* odjela. To su područje Umag/Novigrad, Poreč, Vrsar/Funtana, Rovinj, Središnja Istra, Pula/Medulin i Labin/Rabac. Sve staze podijeljene su po područjima s obzirom na njihovu početnu točku. Njihov obuhvat te podaci o ukupnom broju i ukupnoj duljini staza po područjima 2018. i 2020. godine prikazani su u tablici 3. Na području Istarske županije 2020. godine ima 153 biciklističkih staza u ukupnoj duljini od 5554,28 km. U usporedbi sa stanjem 2018. godine, registrirano je 684,93 km novih biciklističkih staza. Iako područje Središnje Istre ima najveću ukupnu duljinu staza (1425,11 km), područje Poreča (878,9 km) i Umaga/Novigrada (861,12 km) također je izrazito premreženo stazama (Institut za poljoprivredu i turizam, 2021).

Tab. 3. Ukupna duljina staza (u km) i broj staza u 2018. i 2020. godini

Područje	Gradovi	Općine	Ukupna duljina staza (u km)		Ukupan broj staza	
			2018.	2020.	2018.	2020.
Umag/Novigrad	Umag, Novigrad, Buje	Oprtalj, Brtonigla, Grožnjan	861,62	861,12	23	23
Poreč	Poreč	Kaštelir-Labinci, Tar-Vabriga, Višnjan	317,02	878,9	11	22
Vrsar/Funtana	-	Vrsar, Funtana	214,6	283,5	11	8
Rovinj	Rovinj	Bale, Kanfanar	860,61	854,51	21	21
Labin/Rabac	Labin	Raša, Sveta Nedjelja, Kršan	236,3	514	5	10
Pula/Medulin	Pula, Vodnjan	Fažana, Medulin, Ližnjan, Marčana	880,09	737,14	37	29
Središnja Istra	Pazin, Buzet	Cerovlje, Lanišće, Tinjan, Sveti Petar u Šumi, Motovun, Svetvinčenat, Barban, Sveti Lovreč, Lupoglav, Pićan, Gračišće, Karojba, Žminj	1399,11	1425,11	39	40
Ukupno			4769,35	5554,28	147	153

Izvor: Institut za poljoprivredu i turizam, 2021

Staze se još također mogu razlikovati u odnosu na težinu. U Istri razlikujemo četiri različite težine staza. To su staze lagane, srednje, zahtjevne težine te obiteljske staze (*Family & Recreation staze*). Najveći broj staza 2020. godine je u kategoriji lagane biciklističke staze (79), a najmanji u kategoriji zahtjevne staze. Prema vrsti podloge, biciklistička staza može biti asfaltirana, *mtb* staza ili *trekking* staza. U Istarskoj županiji 2020. godine najviše biciklističkih staza je u kategoriji *mtb* (*mountain bike*) s ukupno 63 staze. *Trekking* staza ima 60, dok asfaltiranih ima 44 (Institut za poljoprivredu i turizam, 2021).

Neke od važnijih biciklističkih ruta za Istarsku županiju su dvije rute EuroVelo mreže, europske mreže biciklističkih ruta za koju Europska komisija dodjeljuje nepovratna sredstva za razvoj i promociju staza po cijeloj Europi. Sastoji se od 16 dugih biciklističkih ruta koje se protežu diljem europskog kontinenta, a cilj je poticati razvoj cikloturizma i stvoriti jedinstvenu mrežu povezujući postojeće i planirane nacionalne i regionalne rute. EuroVelo 8 – EV8 (Meditranska biciklistička ruta) ukupne duljine 7500 km prolazi kroz 11 mediteranskih država, a u Hrvatskoj 1116 km - od toga 291 km u Istarskoj županiji gdje cijelom dužinom prolazi zapadnom obalom od graničnog prijelaza Sečovlje-Plovanija do Pule, Labina i dalje istočnom obalom prema Rijeci (sl. 3). Druga ruta je EuroVelo 9 – EV 9 (Baltik – Adriatik ili Jantarna ruta) duljine 2050 km koja prolazi kroz šest država, a u Istarskoj županiji planirana je na potezu od Plovanije prema Oprtlju i Buzetu, pa prema Pazinu i dalje preko Barbana do Pule gdje ruta završava (sl. 4) (Institut za poljoprivredu i turizam, 2021; EuroVelo, n.d.).

Sl. 3. Biciklističke rute EuroVelo 8 (lijevo) i sl. 4. EuroVelo 9 (desno)

Izvor: EuroVelo, n.d.

3.2.1.2. *Bike&Bed* smještaj

Za pružanje specifične usluge kakvu cikloturisti traže po pitanju smještaja proveden je projekt kategorizacije smještajnih objekata koji su specijalizirani za prihvatanje cikloturista/biciklista. Kriteriji koje takav tip objekta mora ispuniti su, a koji su navedeni na portalu *Istra Bike* (2021) su:

- Informacije (o biciklističkim stazama, uslugama u okolici, ...)
- Biciklistička ponuda okolice, programi i paketi u objektu
- Stručno znanje osoblja, usluge biciklističkih vodiča
- Prostor za bicikle i opremu
- Servis i popravak bicikala
- Mogućnost pranja i sušenja odjeće
- Najam bicikala i kaciga
- Prijevoz biciklista, bicikala i opreme (prijevoz do smještajnog objekta u slučaju kvara bicikla)
- Prehrana prilagođena biciklistima
- Dodatna ponuda za bicikliste

Postoje četiri kategorije objekata, ovisno o njihovom prihvatnom kapacitetu:

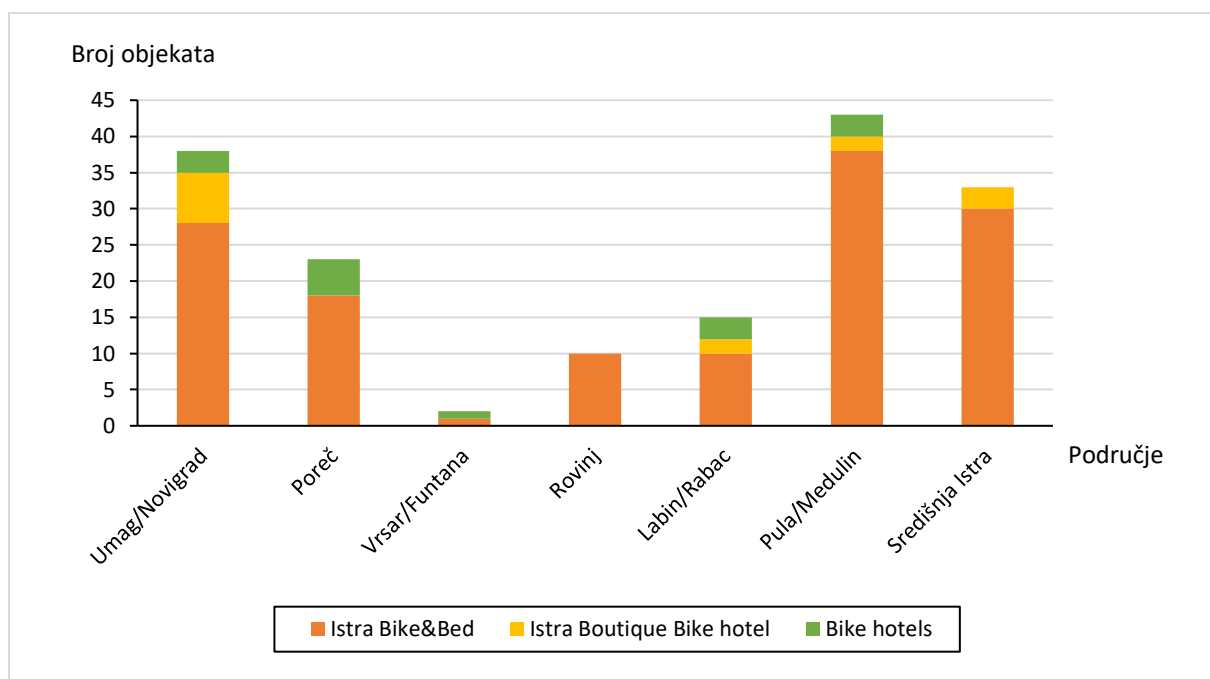
Istra Bike&Bed – manji privatni objekti poput apartmana ili kuća za odmor. U odnosu na hotelske objekte uglavnom imaju manji obim usluga koje pružaju, ali nude osobniji pristup gostima. Ovoj skupini objekata omogućen je ulaz u svim razinama kvalitete. Ovo je ujedno i najbrojnija skupina koja olakšava jednu od temeljnih ideja *Istra Bike&Bed* sustava: putovanje gostiju iz dana u dan, uz noćenje svake večeri na drugom mjestu - u drugom objektu.

Boutique Bike hotels – mali tzv. obiteljski hoteli. Nude odličnu kombinaciju personaliziranog pristupa gostima i višu kvalitetu usluge, čime su odličan odabir za goste različitog profila. Mnogi njihovi gosti godinama se vraćaju nakon prvog boravka, što potvrđuje dobar omjer usluge i cijene.

Bike hotels – hoteli s velikim smještajnim kapacitetima i cijelim nizom usluga koje pružaju svojim gostima. Zbog postojećeg kadrovskog i infrastrukturnog kapaciteta, od ovakvih se objekata traži viši rang kvalitete i obima usluga. S obzirom na to da se nalaze na obali, udaljeniji su od unutrašnjosti Istre, ali zato pružaju provjerene turističke usluge destinacija na moru.

Bike camps – gotovo u pravilu locirani na obali, omogućuju pristup moru uz istovremeni boravak u prirodi, a cjenovno su također prihvatljivi. Pružaju usluge koje su uobičajene za privatne (manje) smještajne objekte. Pojavljivanje ruralnih kampova u unutrašnjosti Istre te mogućnost kombiniranja s ostalim smještajnim objektima *Istra Bike&Bed* omogućuju da ova nova kategorija u sustavu pruži nove doživljaje svojim gostima biciklistima (*Istra Bike*, 2021).

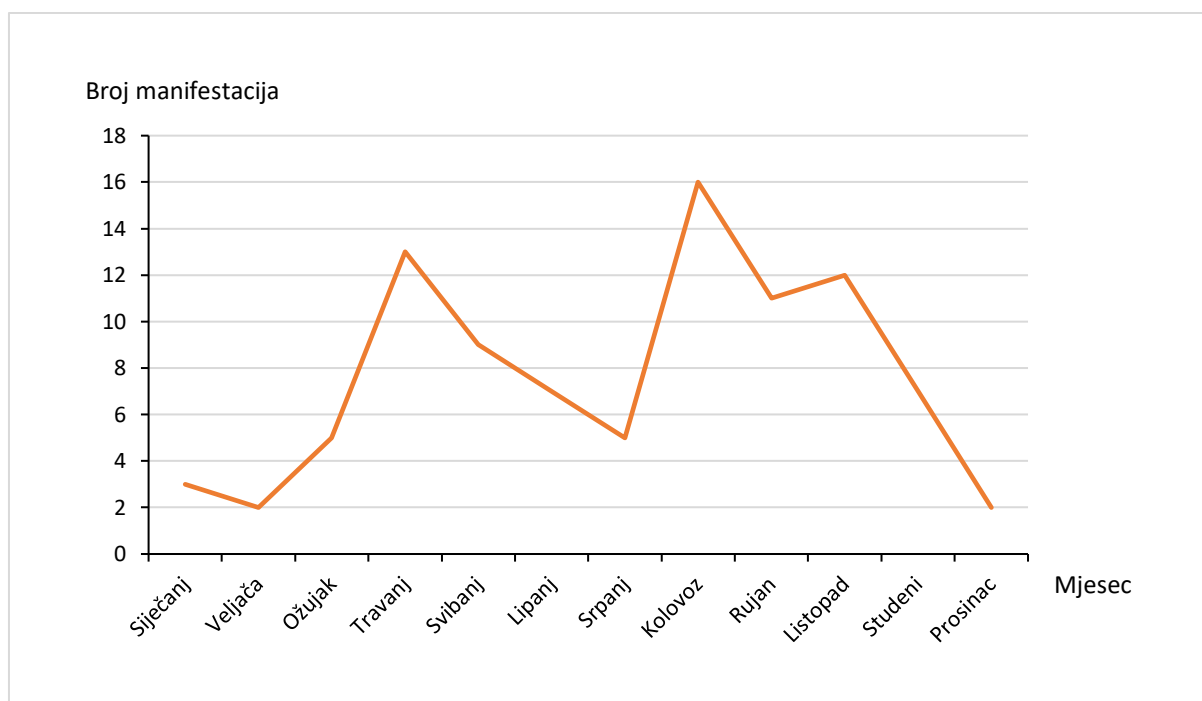
Unutar kategorija *Istra Bike&Bed*, *Boutique Bike hotels* i *Bike hotels* prijavljena su ukupno 164 objekta, dok u kategoriji *Bike camps* zasad nema registriranih objekata (sl. 5). Najveći broj smještajnih objekata je u kategoriji *Istra Bike&Bed* (135) na području Pule/Medulina (38), Središnje Istre (30) te Umaga/Novigrada (28). U kategoriji *Boutique Bike hotels* registrirano je 14 objekata, od kojih je najviše na području Umaga/Novigrada, njih 7, dok ih na području Poreča, Vrsara/Funtane i Rovinja uopće nema registriranih. Objekata u kategoriji *Bike hotels* ima ukupno 15, najviše na području Poreča (5), dok ih na području Rovinja i Središnje Istre nema registriranih. Ipak, najviše registriranih objekata u cjelokupnom sustavu je na području Pule/Medulina (43), potom Umaga/Novigrada (38) te Središnje Istre (33) (Institut za poljoprivredu i turizam, 2021).

Sl. 5. Objekti u sustavu *Istra Bike&Bed* prema područjima i kategoriji objekata 2020. godine
Izvor: Institut za poljoprivredu i turizam, 2021

3.2.1.3. Manifestacije

Na području Istarske županije odvijaju se brojne biciklističke manifestacije tijekom čitave godine. Ipak, njihov broj je najveći u proljetnom i jesenskom razdoblju, a najviše manifestacija održalo se tijekom kolovoza i travnja (sl. 6), što je i očekivano s obzirom na najpogodnije uvjete za održavanje utrka, što vremenske što zbog manjih gužvi na cestama. Manifestacije su većinom rekreativne biciklijade ili *mtb* utrke i to nacionalnog i međunarodnog karaktera, a posjećene su od strane domaćeg stanovništva te inozemnih biciklista. Pretežno ih organiziraju lokalne turističke zajednice ili biciklistički klubovi. Također, njihov broj je podložan promjenama pa su tako 2019. godine ukupno održane 92 manifestacije, dok su 2018. godine bile održane 83 manifestacije. Najveći broj manifestacija 2019. godine održan je na području Umaga/Novigrada i to njih 24 (ili 26,1 %), Središnje Istre (20,7 %), Pule/Medulina (16,3 %) te Poreča (13,0 %) (Institut za poljoprivredu i turizam, 2021). Neke od poznatijih međunarodnih utrka su Istria Granfondo, MTB Parenzana, Istarsko proljeće i Trofej Umaga. Posljednje dvije uvrštene su u kalendar Svjetske biciklističke organizacije (Institut za poljoprivredu i turizam, 2019).

Sl. 6. Broj biciklističkih manifestacija u Istarskoj županiji 2019. godine po mjesecima

Izvor: Institut za poljoprivredu i turizam, 2021

3.2.1.4. Ostale usluge povezane s cikloturizmom

S obzirom na to da se cikloturizam sastoji od brojnih segmenata, *Istra Bike* (2021) nastoji okupiti sve informacije na jednom mjestu, pa između ostalog navode i ostale usluge važne u odredištu za razvoj cikloturizma. U to spadaju podaci o pružateljima usluga najma, servisa i prijevoza bicikla, trgovine s *bike* opremom te lokacije *bike friendly point*-ova⁵, a provode se i edukacije za *bike* vodiče. Tako 2020. godine u Istarskoj županiji, postoje 64 lokacije za najam bicikli, 12 je subjekata koji nude uslugu prijevoza bicikli i/ili biciklista, a 23 subjekta pružaju uslugu servisa bicikla. Trgovina biciklističkom opremom ima 24 te ima šest *bike friendly point*-ova (Institut za poljoprivredu i turizam, 2021).

U *Studiji upravljanja kvalitetom razvoja cikloturizma u Istarskoj županiji* (Institut za poljoprivredu i turizam, 2021) biciklistička staza Parenzana ističe se kao primjer dobrog strateškog projekta te se navodi kako je poželjno više takvih projekata. Istaknuta je i kao jedna od prednosti razvoja cikloturizma u Istarskoj županiji. U *Master planu turizma Istarske županije 2015. – 2025.* (Horwath HTL, 2014) među projektima izdvajaju se projekti Parenzana

⁵ Bike friendly point je jedna od usluga namijenjenih biciklistima, a odnosi se na posebno opremljeni kutak u ugostiteljskom objektu ili pružatelju usluga koji se nalazi u blizini biciklističke staze. Osigurava sadržaje za bicikliste kojima je omogućen samostalni popravak svog bicikla s osnovnim alatom i rezervnim dijelovima. Osim toga, oznaka BFP označava da objekt sadrži informativne karte staza, brošure, kontakt telefone, Wi-Fi, parkirni stalak za bicikle i drugo (Colours of Istria, 2022).

I, Parenzana II i Parenzana Magic kao projekti koji su pozitivno utjecali na razvoj turističkog proizvoda Istre. S obzirom na njezinu prepoznatljivost i značaj, izabrana je kao područje istraživanja posebice ekonomskih, sociokulturnih i okolišnih učinaka koje biciklističko-pješačka staza kao turistički proizvod ostvaruje u prostoru kojim prolazi.

4. Rail trails kao održivi turistički proizvod

Rail trails ili tzv. „željezničke staze“ mogu se definirati kao višenamjenske staze koje se nalaze na nekadašnjim željezničkim prugama ili se kontinuirano protežu uz aktivne željeznice većim dijelom svoje duljine. Staze karakteriziraju blagi nagibi, široki koridori te čvrsta podloga, zbog čega su lako dostupne i pogodne za brojne aktivnosti na otvorenom poput šetnje, vožnje biciklom, rolanja ili jahanja. Sjedinjene Američke Države smatraju se prvom državom koja je uspostavila strukturirani društveni pokret za *rail trails* (Beeton, 2003; Rails-to-Trails Conservancy, 2021). Iako je Zakon o revitalizaciji i regulatornoj reformi željeznice donesen 1976. godine, glavni pokretač prenamjene napuštenih pruga bio je društveni pokret iniciran od strane neprofitne američke organizacije *Rails-to-Trails Conservancy*, osnovane 1986. godine. U suradnji sa zajednicama, očuvali su neiskorištene željeznice pretvarajući ih u staze za različite namjene. Neke služe kao prometni koridor koji povezuje nacionalne parkove, ruralna područja ili urbane sredine, dok su druge područja rekreacije za lokalno stanovništvo, kao i za domaće i strane turiste. Značajan doprinos ove alternativne uporabe željezničkih pruga je očuvanje naslijeđa, što zauzvrat može rezultirati povećanom kohezijom među ruralnim zajednicama. Kao posljedica toga, danas SAD ima najširu i najdužu mrežu željezničkih staza na svijetu, s više od 2289 željezničkih staza rasprostranjenih na više od 40000 km dužine (Reis i Jellum, 2014; Rails-to-Trail Conservancy, 2021). Prema Fábos (2004), SAD ima preko 256000 km napuštenih željezničkih pruga, stoga postoji potencijal za još veću mrežu.

Važan doprinos *rail trails* pokretu u Sjevernoj Americi i Europi bio je pokret zelenih staza, odnosno *greenways*. Budući da se *rail trails* smatraju posebnom vrstom zelenih staza, pokret za planiranje okoliša i krajobraza iz 1980-ih dao je dodatni poticaj i potporu za pretvaranje napuštenih željezničkih pruga u ekološki značajne koridore ili zelene staze s povijesnim i kulturnim vrijednostima (Fábos, 2004). Slične grupe stvorene su u drugim državama i također su relativno uspješne u uspostavljanju niza staza na napuštenim i nefunkcionalnim željezničkim prugama. U Kanadi je razvoj *rails trails* potaknut osnivanjem organizacije *Trans Canada Trail* 2000. godine, koji uz *rail trails* obuhvaća i staze drugih namjena u dužini od 27000 km (Reis i Jellum, 2014; Trans Canada Trail, 2021). U Australiji je

broj *rail trails* od 2012. godine do danas porastao sa 127 na 169, u rasponu od 0,5 km do više od 200 km (RailTrails Australia, 2021), dok ih je na Novom Zelandu tek nekoliko, no postaju važne turističke atrakcije (Reis i Jellum, 2014).

U Europi, razvoj *rail trails* dio je projekta kojemu je cilj razvoj koridora zelenih staza kao alternativnih prometnih ruta. *European Greenway Association* osnovana je 1998. godine, a zagovara transformaciju napuštenih željezničkih pruga kao najprikladniji način da se osigura očuvanje i održavanje europske željezničke baštine te istovremeno ostvaruju lokalne ekonomske prilike. Deklaracija iz Lillea (2000) navodi da su zelene staze prometni koridori isključivo za nemotorizirana putovanja koje karakterizira lakoća prolaska, sigurnost, kontinuitet i poštivanje okoliša, a napuštene željezničke pruge vrlo su pogodan resurs za razvoj zelenih puteva (Oppido i Ragozino 2014; European Greenway Association, 2021). Prema podacima s *Bahntrassenradeln* (2021), najveću *rail trails* mrežu ima Njemačka sa 795 staza duljine 5483 km, a zatim slijedi Francuska s 217 staza (4000 km). Na popisu je 28 europskih država koje zajedno imaju 1911 željezničkih staza ukupne duljine 19974 km, s brojnim projektima u tijeku. Od 90-ih godina u Europi su ostvarena značajna postignuća kao što su *Vias Verdes* u Španjolskoj, *Rèseau Autonome des Voies Lentes* (RAVeL) u Belgiji te *Ecopistas* u Portugalu (Oppido i Ragozino, 2014).

U Hrvatskoj, nakon istarske Parenzane 2008. godine, europskim projektom prekogranične suradnje Hrvatske i Bosne i Hercegovine „Bicikliranjem kroz povijest - revitalizacija stare uskotračne pruge Ćiro“ od 2014. do 2016. godine revitalizirana je uskotračna pruga Gabela-Uskoplje-Zelenika. Austro-Ugarska monarhija sagradila ju je 1901. godine, spajala je Mostar s Dubrovnikom i Konavlima, a ukinuta je 1976. godine zbog nerentabilnosti. Biciklističko-pješačka dionica s hrvatske strane duga je 18 km od granice s BiH do Zvekovice u Konavlima. Osim postavljenih odmorišta, interpretacijskih tabli, uređene signalizacije i tunela, postavljeni su QR kodovi na signalizaciji te iskustva 360° virtualne stvarnosti (Ćiro projekt, 2021).

Od 2021. godine u Istri je u funkciji još jedna biciklističko-pješačka staza. Nekadašnji željeznički odvojak Kanfanar-Rovinj u duljini od 20,6 km prenamijenjen je u stazu simboličnog naziva Štrika Ferata (Turistička zajednica Grada Rovinja, 2021).

Željeznice, infrastrukturni sustav koji se sastoji od željezničke pruge, tunela, kolodvora i drugih objekata zajedno s okolnim zemljištem, smatraju se napuštenima kada se iz različitih razloga obustavi bilo kakva redovita usluga željezničkog tipa (Di Ruocco i dr., 2017). Napuštanje željeznica rezultat je društvenog, gospodarskog i tehnološkog razvoja koji je donio infrastrukturne promjene na nacionalnoj i međunarodnoj razini. Ponovno korištenje ove baštine

može biti prilika za pokretanje održivog lokalnog razvoja i aktivnosti obnove, posebno u degradiranim područjima, pri čemu je cilj iskoristiti i unaprijediti, odnosno revitalizirati ono što već postoji u skladu s izvornim vrijednostima (Oppido i Ragozino, 2014). Revitalizacija kao koncept daje novu funkciju objektu i/ili prostoru uz njihovo prilagođavanje za druge namjene, npr. poboljšanje tehničkog stanja postojećih starih zgrada i vraćanje u „život“ mjesta koja često izgube svoju izvornu funkciju (Gardzińska, 2018).

U procesu revitalizacije željeznička infrastruktura može se preurediti u turističku atrakciju, koja se definira kao sve ono što kod turista budi interes i potiče ih na putovanje. Europski i drugi primjeri pokazuju brojne turističke atrakcije nastale na temelju napuštenih pruga i drugih objekata. Vožnja biciklističkom rutom na mjestu nekadašnje uskotračne pruge ili šetnja šetnicom uz željeznički vijadukt može biti atrakcija sama po sebi. Takvi objekti postaju magnet koji privlači turiste u regiju, a ujedno potiču potražnju za drugim turističkim uslugama (Gardzińska, 2018). Prenamjena željezničkih stanica u ugostiteljske objekte (hoteli, restorani), info punktovi kao dopunski sadržaji i objekti za održavanje ili iznajmljivanje bicikala kao novi turistički objekti mogu biti veliki poticaj razvoju zapošljavanja te pokretač rasta turizma i društveno-gospodarskog razvoja te sredine (Di Ruocco i dr., 2017). To doprinosi cilju koji nije sama preobrazba napuštene željezničke mreže, već aktivacija procesa regeneracije i lokalnog razvoja, povezivanje lokalnih resursa i povećanje sadržaja i usluga u području (Oppido i Ragozino, 2014). Naposljetku, kod stvaranja nove funkcije za neiskorištenu željezničku infrastrukturu poželjno je i važno uključiti zajednicu koja je već aktivna na tom području, dajući prostor udrugama, malim poduzetnicima i samim stanovnicima, koji bi uz podršku odgovarajuće institucionalne administrativne strukture mogli postati glavni akteri u procesu razvoja. Važno je i zalaganje dionika koji podržavaju inicijative usmjerene na podizanje znanja i svjesnosti o očuvanju baštine te promicanje njezine valorizacije (Oppido i Ragozino, 2014). Iz okolišnog aspekta, *rail trails* su od posebnog značaja u smislu razvoja nisko-ugljičnog turizma, kako u smislu vožnje bicikla ili šetnje kao rekreacijske aktivnosti tako i u pogledu izgradnje staza, jer podrazumijevaju ponovnu upotrebu postojećeg resursa (Willard i Beeton, 2012).

Koncept zelenih staza odnosno *rail trails* smatra se izrazito prikladnim za razvoj održivog turizma jer se temelji na suživotu okolišnih, kulturnih, povijesnih, gospodarskih i društvenih resursa (Oppido i Ragozino, 2014). Reis i Jellum (2012) navode da se željezničke staze mogu smatrati turističkim proizvodom koji je u stanju poticati razvoj održivog turizma, a koji počiva na tri međuovisne dimenzije održivosti - ekonomskoj, društvenoj i okolišnoj (UNEP i UNWTO, 2005). Razradili su konceptualni model koji ilustrira povezanost između

predloženih *rail trails* karakteristika kao turističkog proizvoda te služi za objašnjenje njezinog turističkog potencijala. Glavne karakteristike su fizička obilježja, dužina, baština, pristupne točke, okolišni aspekti i pejzaž (tab. 4). Pored karakteristika, navedena su tri faktora koja jačaju značaj turističkog proizvoda i neizravno pomažu u povezivanju svake karakteristike u stvaranju održivog turističkog proizvoda. Što je više prisutnih karakteristika i što su čvršće međusobne veze između karakteristika i faktora, to su veći izgledi da se željeznička staza istakne kao turistički proizvod (Reis i Jellum, 2012).

Tab. 4. Model *rail trails* razvoja kao turističkog proizvoda

TURISTIČKI PROIZVOD					
<i>Rail trail</i>					
FAKTORI					
Mala ulaganja		Mogućnosti interpretacije i edukacije		Uključenost zajednice	
<ul style="list-style-type: none"> • Postojeća trasa • Niski troškovi održavanja 		<ul style="list-style-type: none"> • Ciljne skupine turista • Razvoj brošura i putokaza 		<ul style="list-style-type: none"> • Suradnja s upravom • Zajednički prostor za slobodno vrijeme • Jačanje veza između i unutar zajednica 	
KARAKTERISTIKE					
Fizička obilježja	Pejzaž	Okolišni aspekti	Dužina	Pristupne točke	Baština
<ul style="list-style-type: none"> • Mali nagibi • Blagi zavoji • Široki koridori • Čvrsta podloga 	<ul style="list-style-type: none"> • Krajolik • Arhitektura • Ruralni prostor 	<ul style="list-style-type: none"> • Migracijske rute • Očuvanje biljnog i životinjskog svijeta 	<ul style="list-style-type: none"> • Privlači višednevne posjetitelje • Interakcija sa susjednim zajednicama 	<ul style="list-style-type: none"> • Ulazne i izlazne točke • Povezuje ruralna područja 	<ul style="list-style-type: none"> • Povijest i nasljeđe • Lokalni i regionalni društveno-ekonomski razvoj

Izvor: Reis i Jellum, 2012

Fizička obilježja odnose se na obilježja same trase staze koja prolazi već ucrtanim koridorom nekadašnje pruge. Budući da se adaptira nekorišteni resurs, potrebno je malo ulaganja u prenamjenu, dok su troškovi održavanja neznatni, te je zbog toga razvoj s malim ulaganjima jedan od faktora razvoja održivog turističkog proizvoda. Iako Reis i Jellum (2012) kao još jedan aspekt ekološke održivosti navode mogućnost stvaranja migracijskih ruta za

životinje, ili uspostavljanje zona za očuvanje biljnih i životinjskih vrsta, također je važan potencijal staze da očuva zeleni koridor koji bi inače bio zapušten i nekoršten. Nadalje, Reis i Jellum (2012) argumentiraju da što je staza duža, ima veći potencijal da postane atrakcija budući da podrazumijeva duže korištenje i više mogućnosti za rekreaciju, a time i privlači posjetitelje na noćenje. Bliska povezanost staza s poviješću gospodarskog i društvenog razvoja lokalnog područja unosi komponentu baštine u ove koridore. Činjenica da duže staze obično prolaze kroz različita područja, povezujući različite zajednice unutar regije, pruža turistima priliku da putuju kroz različita mjesta i uče o njihovoj povijesti. Zbog svoje linearne prirode i često ruralnog položaja, stazama su potrebna središta koja funkcioniraju kao pristupna mjesta za pružanje ne samo ulaza i izlaza na stazu, već i usluga za zadovoljavanje potreba posjetitelja, pa će tako naselja uz stazu postati dio proizvoda i ojačati turističku ponudu. Usluge mogu uključivati smještaj, restorane, pružatelje usluga vezanih uz stazu (npr. najam bicikala), i drugo, a to pojačava utjecaj na manja, ekonomski slabije razvijena naselja. Također, međusobna povezanost između naselja bit će poboljšana dostupnošću nisko-ugljične prometne rute. Naposljetku, veliku ulogu ima sam krajolik kao važna atrakcija. Staze mogu prolaziti kroz područja velikih prirodnih ljepota do kojih se, osim biciklom ili pješice, ne može doći. S druge strane, krajolik se ne doživljava statično ili s prozora vozila u pokretu, već osobno i izbliza putem rekreativne aktivnosti, čime se naglašava i autentičnost iskustva (Reis i Jellum, 2012).

Uz novonastale staze, javlja se i potreba za planiranjem i pružanjem turističkih usluga, budući da su kvaliteta usluge i zadovoljstvo turista sastavni dio uspjeha turističkih destinacija. Willard i Beeton (2012) navode da su pomoćne usluge, značajke okoliša, značajke staze te turistička privlačnost najvažniji čimbenici koji doprinose kvaliteti usluge i zadovoljstvu turista. Pri tome u pomoćne usluge spadaju pružatelji usluga vezanih za bicikle, kafići i restorani, mogućnosti smještaja i ostale funkcije u naselju, odnosno opipljivi aspekti pružanja usluge. Pod značajke okoliša misli se na uvjete staze i njezinog okruženja, sigurnost u prometu, prijelaze preko prometnica, jasnu signalizaciju te uređenu podlogu staze, dok pod značajke staze spadaju stupanj nagiba staze, pristup javnom prijevozu, stanice na stazi te adekvatna opskrba vodom na stazi. Posljednji čimbenik je turistička privlačnost koja podrazumijeva valorizaciju krajolika i baštine te sekundarne atrakcije kao specifične atribute staze (Willard i Beeton, 2012).

Rail trails projekte karakterizira raznolikost dionika, uključujući lokalno stanovništvo, domaće i strane turiste, turističke zajednice, udruge i organizacije za promicanje turizma, upravna tijela lokalne i regionalne razine, lokalne poduzetnike i vlasnike susjednih zemljišta. Identificiranje i uključivanje perspektiva različitih dionika ključno je za uspješnu provedbu održivog razvoja turizma unutar zajednica. Staze, stoga, mogu biti od interesa za ruralne

zajednice, važne su za niz različitih turističkih organizacija, a potencijalno mogu utjecati na mnoge susjedne ili komplementarne turističke proizvode (Reis i dr., 2014).

Također se pretpostavlja da je cikloturizam relativno neškodljiv i može donijeti samo dobro ruralnim zajednicama (Reis i dr., 2014). Prema Briedenhann i Wickens (2004) i Stoffelen (2018), budući da su turisti raspršeni duž staze, olakšano je upravljanje nosivim kapacitetom, smanjeni su negativni utjecaji na okoliš i ravnomjernije raspoređene ekonomske koristi.

Pješačke i biciklističke staze postali su, također, istaknuti turistički proizvodi u prekograničnim kontekstima. Uočene prednosti razvoja turističkih staza preko administrativnih granica su brojne (Stoffelen, 2018). Pokretanje suradnje i partnerstva između različitih lokalnih područja, regija, županija, po tako i država, doživljava se kao dodatna korist od razvoja staza (Briedenhann i Wickens, 2004). Takve rute mogu poboljšati istaknutost pograničnih područja i postojeće prakse prekogranične suradnje, kako na međunarodnoj tako i na internoj razini među dionicima i zajednicama prisutnima u tom području (Stoffelen, 2018). Problem se javlja kada su, a to je u većini slučajeva, prekogranični turistički projekti dopunske, a ne temeljne aktivnosti turističkih destinacija, pa to otežava sustavno sudjelovanje dionika turizma i zajednice u tim projektima. Ovisno o važnosti staze za destinacije s obje strane granice, važno je napraviti jasne sporazume kako bi se unaprijed dogovorilo o tome što se događa s projektom nakon što ugovori o sufinanciranju isteknu. Ipak, postoji veliki neispunjeni potencijal prekograničnih turističkih staza po pitanju doprinosa prekograničnoj komunikaciji i društvenoj koheziji (Stoffelen, 2018).

4.1. Biciklističko-pješačka staza Parenzana

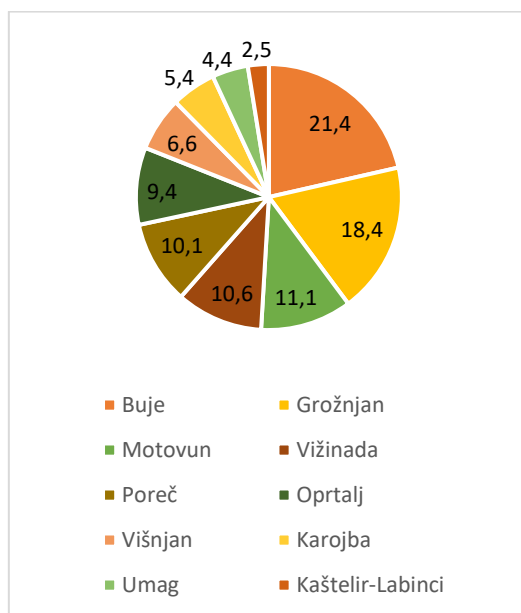
Prenamjena pruge u stazu provedena je kroz tri Interreg projekta u okviru prekogranične suradnje između Hrvatske i Slovenije, sufinanciranih od strane fondova Europske unije. Primarni cilj projekata je, osim revitalizacije trase nekadašnje pruge, bio i integrirati turističku ponudu, poticati razvoj održivog i k zdravlju usmjerenog turizma te osigurati dugoročnu prekograničnu suradnju (Parenzana, 2021).

Nekadašnja željeznica danas bi prolazila teritorijem triju država: Italije (u duljini 13 km), Slovenije (32 km) i Hrvatske (78 km). Kao prenamijenjena biciklističko-pješačka staza koja najvećim dijelom prati trasu stare pruge prolazi Hrvatskom u duljini od 80 km, Slovenijom 36 km te u Italiji samo 3 km⁶.

Jedinice lokalne samouprave kroz koje danas prolazi Parenzana u Hrvatskoj su upravni gradovi Poreč, Buje i Umag te općine Višnjan, Kaštelir-Labinci, Vižinada, Karojba, Motovun,

⁶ Duljina trase je dobivena analizom u ArcGIS softveru (izvor: DGU, 2013; Geofabrik, 2022; GURS, 2017; MATTM, 2017). U ukupnu duljinu trase uračunati su i dijelovi gdje prelazi preko drugih prometnica.

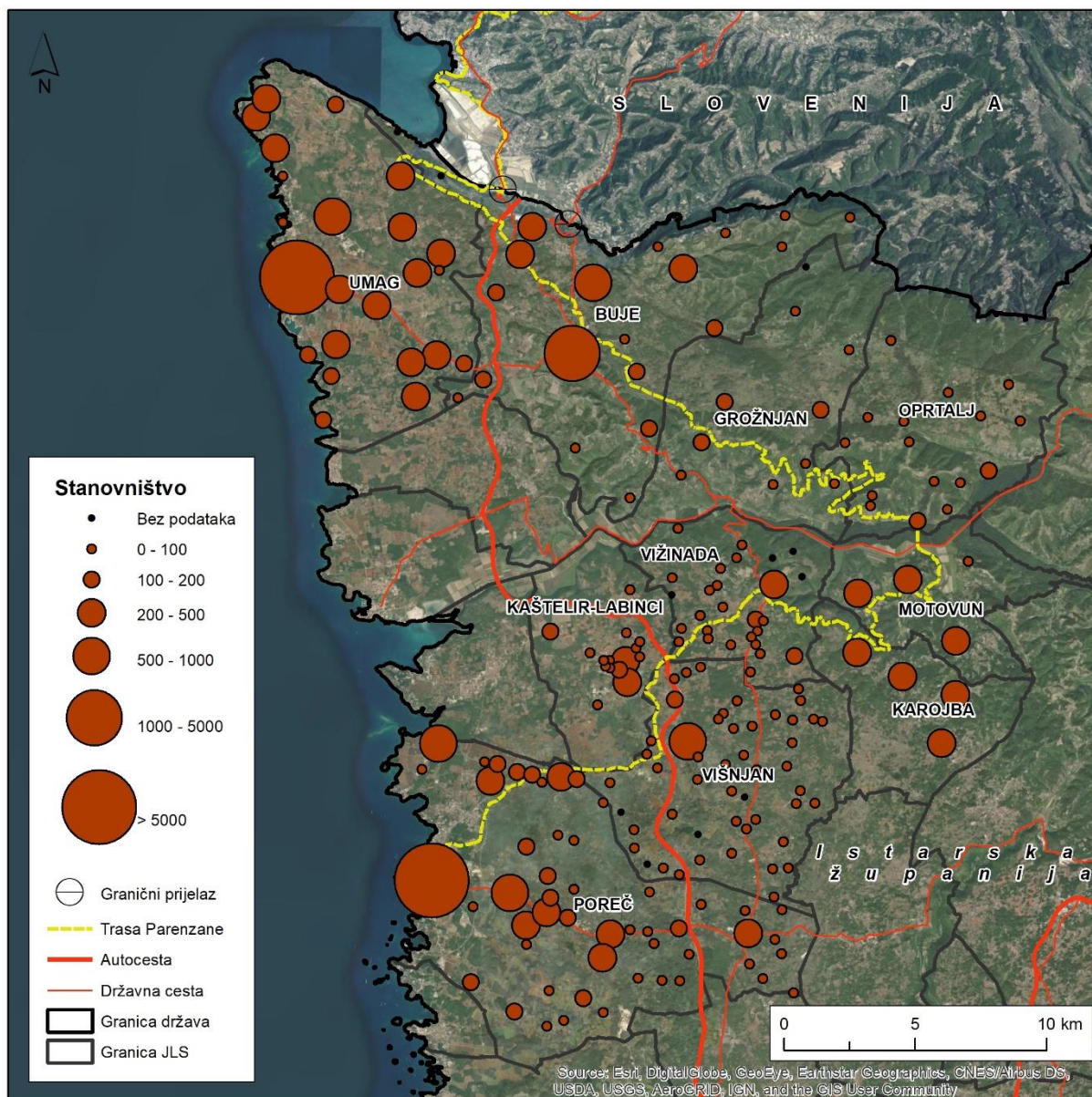
Oprtalj i Grožnjan. Preko graničnog prijelaza Sečovlja, u Sloveniji se nastavlja u općini Piran, Izola i Kopar. U Hrvatskoj trasa najvećim dijelom prolazi kroz Buje (21,4 % ili 17,2 km) te Grožnjan (18,4 % ili 14,8 km), a najmanji dio trase imaju Kaštelir-Labinci (2,5 %) i Umag (4,4 %) (sl. 7). U Sloveniji najvećim dijelom prolazi kroz Kopar (44,8 % ili 16,3 km), Piran (32,6 % ili 11,8 km) te Izolu (22,6 % ili 8,2 km). Od slovensko-talijanske granice se staza dalje nastavlja do Milja (Muggia), a dalje prema Trstu trasa nekadašnje pruge gubi se zbog širenja gradske infrastrukture (Černicki, 2012).

Sl. 7. Duljina trase Parenzane po općinama i upravnim gradovima (u %)

Izvor: GIS Data, 2005; Geofabrik, 2022

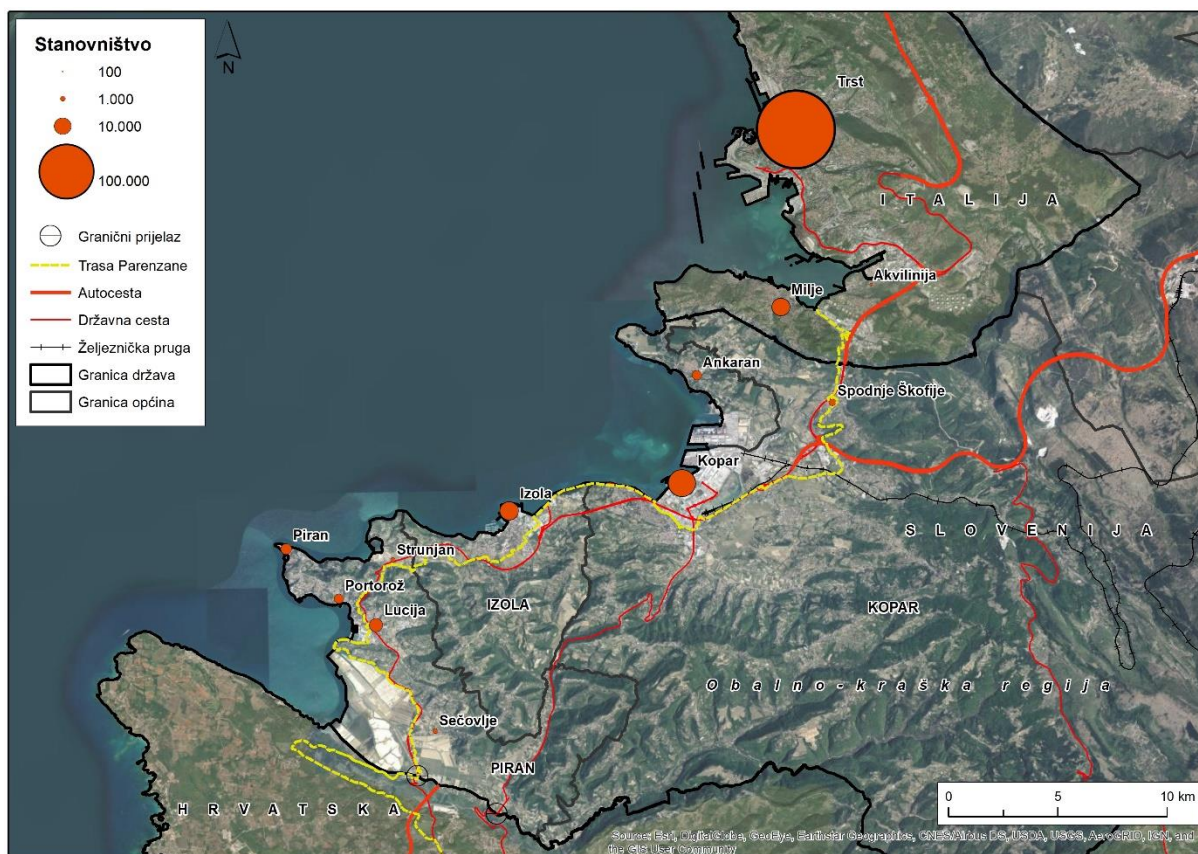
U kontekstu utjecaja Parenzane na okolni prostor, važno je naglasiti kako je to u Hrvatskoj dominantno ruralni prostor. Prema Popisu stanovništva 2011. godine, malih seoskih naselja s manje od 200 stanovnika ima 177, odnosno čak 77,3 % od 229 naselja koja se nalaze u promatranim jedinicama lokalne samouprave (sl. 8). Od toga je njih 144 manje od 100 stanovnika. Takva izrazito mala naselja karakteristična su za unutrašnju Istru (Magaš, 2013). Nešto veći udio je onih naselja koja imaju 200-500 stanovnika (14,0 %), a u tom razredu je i većina općinskih sjedišta. U zadnja dva razreda spadaju sjedišta upravnih gradova, a to su Buje (2671 st.), Umag (7281 st.) i Poreč (9790 st.). Od 49 naselja koja se nalaze u zoni udaljenosti 1 km od trase, njih polovica je veličine do 100 stanovnika, odnosno njih dvije trećine su veličine do 200 stanovnika. U toj zoni nalaze se također naselja Buje i Poreč (DZS, 2013).

Sl. 8. Broj stanovnika 2011. godine po naseljima promatranih općina i gradova u Hrvatskoj

Izvor: GIS Data, 2005; DZS, 2013; GURS, 2017; Geofabrik, 2022; ESRI, 2022

S druge strane, u slovenskom dijelu Parenzana prolazi kroz tri općine i direktno kroz 14 naselja. Na slici 9 prikazana su samo značajnija naselja, što jasno predočava kako trasa Parenzane velikim dijelom prolazi urbanim prostorom, tj. u zoni udaljenosti od 1 km nalaze se gradska naselja Portorož (2951 st.), Izola (11300 st.) i Kopar (24900 st.). Od prikazanih naselja najmanje naselje je Strunjan sa 600 stanovnika (GURS, 2017).

Sl. 9. Veća naselja uz trasu Parenzane u promatranim općinama u Sloveniji te u Italiji

Izvor: GIS Data, 2005; GURS, 2017; Geofabrik, 2022; ESRI, 2022

4.1.1. Povijesni pregled

U razdoblju austrijske vlasti, prometni sustav Istre ostvario je značajan napredak zbog vojnih interesa koje je Austrija imala na tom području. Zbog potrebe integriranja Pule, kao glavne austrijske ratne luke, u željeznički sustav Monarhije, 1876. godine izgrađena je željeznička pruga Divača-Pula s odvojkom od Kanfanara prema Rovinju, koji je tada bio industrijsko i gospodarsko središte Istre. S obzirom na to da je najgušće naseljeni dio Istre, onaj sjeverozapadni, tako bio zaobiđen novom željeznicom, mreža je potom 1902. godine dopunjena uskotračnom prugom koja je povezivala Trst i Poreč, tzv. Parenzanom (Porečka pruga, Poreška pruga, Vinogradarska pruga) (Njegač i dr., 2010).

U Beču je osnovano društvo Lokalne željeznice Trst-Poreč-Kanfanar. U svibnju 1900. godine započeli su radovi na Parenzani, a pruga je završena u rekordnom roku od samo dvije godine - u travnju 1902. godine puštena je u promet dionica Trst-Buje, a do prosinca puštena je u promet i dionica Buje-Poreč. Postojala je i mogućnost njezinog produženja do Kanfanara kako bi nastala jedinstvena mreža pa zbog toga na trasi stoje kameni međaši i miljokazi s

natpisom TPC (*Trieste-Parenzo-Canfanaro*). Putovanje je od Poreča do Trsta trajalo 6-7 sati, zavoja je bilo ukupno 604, a maksimalna dopuštena brzina iznosila je 25 km/h, iako je u oštrijim zavojima trebalo voziti do 10 km/h. Prelazilo se s dva m n.v. (luke) do najviše točke od 293 m n.v. (Grožnjan). Zbog lakše prilagodbe brdovitom terenu i krivudavosti trase, građena je uskotračna željeznica sa širinom kolosijeka 760 mm (usporedbe radi, standardna željeznica ima 1435 mm) (Zupanc, 2002; Černicki, 2012).

Iako je prometovala sjeverozapadnom Istrom samo 33 godine, imala je veliku ulogu u gospodarskom napretku tog područja. Bila je važna poveznica unutrašnjosti i obale, odnosno izvoza raznih poljoprivrednih proizvoda i sirovina do morskih luka Trsta i Poreča. Prevozili su se tako sol iz solana Pirana i Sečovlja, vino i maslinovo ulje Bujštine i Motovunštine, istarski kamen, drvo, ugljen i vapno te drugi poljoprivredni proizvodi. Na svom 123 km dugom putu povezivala je 33 istarska mjesta pa je tako predstavljala važnu vezu za mještane dubokog i tada nepristupačnog istarskog zaleđa (Zupanc, 2002; Parenzana, 2021).

U razdoblju talijanske vlasti nad Istrom, između dva svjetska rata, došlo je do modernizacije prometa pa je Istra dobila prve asfaltirane ceste. Zbog snažnijeg razvoja cestovnog prometa i uvođenja autobusnih linija, zaključeno je da je pruga nerentabilna te je 1935. godine ukinuto prometovanje Parenzanom. Nažalost, to je zajedno s drugim društvenim procesima onoga doba, utjecalo na stagnaciju i nazadovanje te migracije stanovništva iz unutrašnjih krajeva Istre (Njegač i dr., 2010; Parenzana, 2021).

Iako je cjelokupna pokretna i nepokretna imovina stavljena na javnu dražbu u Trstu, iza nje ostala je bogata ostavština vidljiva u prostoru. Prokopano je devet tunela u dužini 1530 m. Najduži tuneli su tunel Lucan (544 m) između postaje u Strunjanu i Portorožu, a potom onaj u Motovunu (222 m). Također je izgrađeno 11 mostova te šest vijadukata, koji su svi na dionici Buje-Poreč (četiri između Završja i Oprtija te dva između Karojbe i Vižinade). Brojne željezničke stanice, stajališta, skladišta, nasipi i drugi objekti koji su ostali s vremenom su dobivali nove namjene (Zupanc 2002; Parenzana, 2021).

4.1.2. Projekt Parenzana – put zdravlja i prijateljstva

Krajem 20. stoljeća grad Kopar započeo je s revitalizacijom turističko-rekreacijskih puteva u slovenskoj Istri, pa je tako u projektu „Pot zdravlja in prijateljstva“ 2002. godine, na stotu obljetnicu puštanja Parenzane u promet, u Sloveniji otvoren jedan dio prenamijenjene biciklističko-pješačke staze. To je bio poticaj za pokretanje inicijative svojevrsne obnove pruge u cijeloj njezinoj duljini. Tako je Upravni odjel za turizam Istarske županije u suradnji s Gradom Koprom 2006. godine započeo s projektom „Parenzana – put zdravlja i prijateljstva“, a s

obzirom na dobre rezultate, kasnije su u sklopu projekta Parenzana II i Parenzana III dodani novi sadržaji. Aktivnosti, partneri i razdoblje provođenja projekta opisani su u tablici 5. Zarasli dijelovi koridora nekadašnje pruge su raskršteni, očišćeni su i osvijetljeni tuneli, označene su staze te su odrađeni drugi tehnički zahvati (sl. 10 i sl. 11). Paralelno s time radilo se i na promociji staze pa je pokrenuta službena internetska stranica, tiskane su brošure i turistički vodiči.

Tab. 5. Projekti, partneri, razdoblje provođenja i aktivnosti projekta Parenzane

Projekt	Partneri	Razdoblje	Aktivnosti
Parenzana I – Put zdravlja i prijateljstva	Istarska županija, Općina Kopar, Općina Izola, Općina Piran, Biciklistički klub MTB Istra-Pazin	2006.-2008.	<ul style="list-style-type: none"> • Uređeno 60-ak km trase od slovensko-hrvatske granice do Vižinade • Vijadukti i mostovi osigurani ogradama • Tuneli osvijetljeni solarnom rasvjetom • Multimedijalni muzej u Livadama • Uređeno 20-ak km trase u Sloveniji
Parenzana II – Ponovno oživljavanje Puta zdravlja i prijateljstva	Istarska županija, Grad Poreč, Općina Vižinada, Općina Oprtalj, Grad Buje, Općina Kopar, Općina Izola, Općina Piran	2009.	<ul style="list-style-type: none"> • Obnovljene dionice Vižinada-Poreč i Lama-Dekani • Izgrađen most u Livadama • Postavljena maketa Parenzane u Vižinadi u stvarnoj veličini • Uređeno nekoliko odmorišta • Postavljena signalizacija i interpretacijske table • Osposobljeni bike-vodiči • Uspostavljene info-bike točke • Proširen muzej Parenzane u Livadama
Parenzana III – Parenzana Magic	Istarska županija, Grad Buje, Općina Motovun, Općina Kopar, Općina Piran, Grad Poreč, Općina Izola	2014.-2015.	<ul style="list-style-type: none"> • Zgrada nekadašnje škole u Tribanu prenamijenjena u prenočište za bicikliste • Uređena vježbališta na otvorenom (u Motovunu, Poreču, Izoli i Piranu) • Postavljena odmorišta s tablama • Dvije nove manifestacije: Wine Run prekogranični maraton i Dan Parenzane - history on site

Izvor: Parenzana, 2021

Sl. 10. Most Sabadin kod Vižinade i uređeno odmoriste (lijevo) i sl. 11. Trasa Parenzane i ulazak u tunel Motovun (desno)

Izvor: Autorske fotografije, 2021

U Sloveniji je cijela trasa Parenzane asfaltirana i kao takva dio je mreže biciklističkih staza s oznakom D8. Isto tako, većinom prolazi izgrađenim priobalnim pojasom, a manje ruralnim dijelovima. Dijelovi koji vode nasipom uz samu obalu posebno privlače šetače, trkače, bicikliste i rolere. Na hrvatskom dijelu pruge, trasa je gotovo u potpunosti očuvana te cijelom dužinom uređena kao neasfaltirana rekreativna staza. Dionice u blizini obale su najviše uništene, pregažene širenjem naselja i novim prometnicama (Černicki, 2012; Parenzana, 2021).

4.1.3. Posjećenost Parenzane

Na Parenzani su postavljeni brojači posjetitelja na četiri lokacije. Godine 2017. postavljeni su u Plovaniji i Vižinadi, a kasnije su dodani kod Grožnjana i Livada. Iz priložene tablice 6 vidi se kako je posjećenost staze značajna na svim lokacijama. Godine 2018. zabilježeno je čak 96590 posjetitelja (šetača i biciklista) na Parenzani. Primjetan je, ipak, nešto veći broj posjetitelja u sjevernijem području Istre (Grožnjan, Livade, Plovanija), nego u južnijoj Vižinadi.

Kako je početkom 2020. godine nastupila pandemija COVID-19, a zajedno s njome ograničenost putovanja, broj posjetitelja Parenzane je opao. Ipak, 2020. godine ostvarene su dvije trećine (67,7 %) posjećenosti u odnosu na 2019. godinu, a 2021. godine čak 76,5 % u odnosu na 2019. godinu.

Tab. 6. Broj posjetitelja na lokacijama brojača na Parenzani za razdoblje 2017.-2021. godine

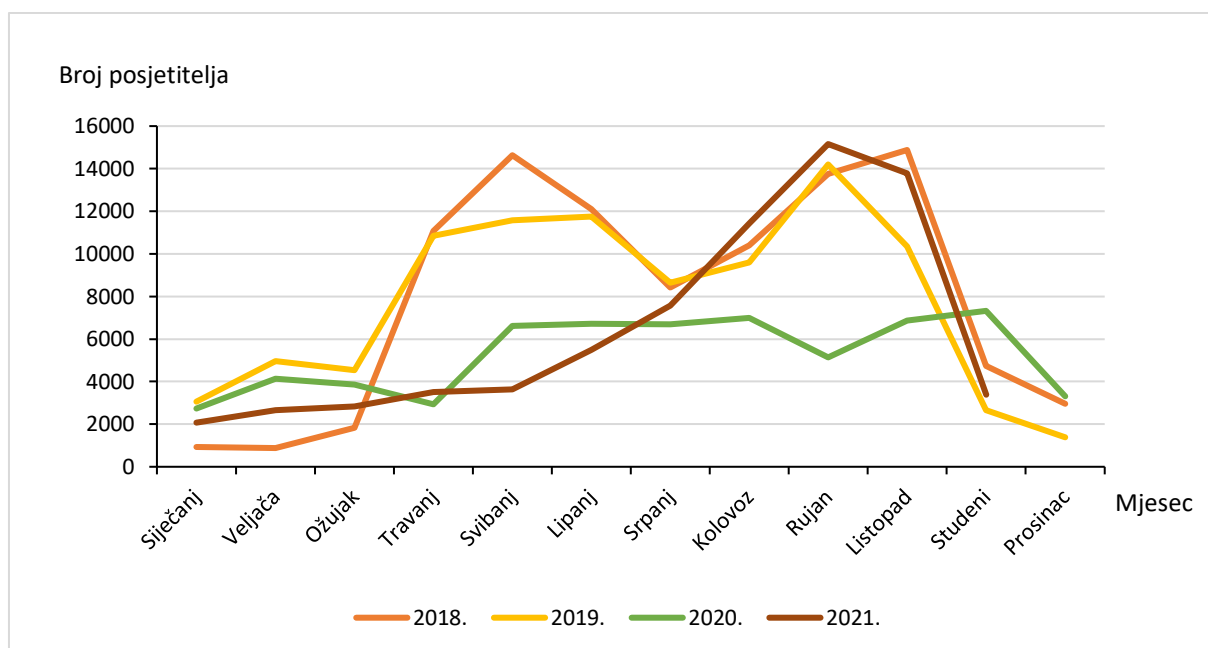
Lokacija brojača	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Grožnjan	-	21383	19618	18075	17102
Livade	-	29283	25153	16290	13826
Plovanija	28885	28554	32414	16634	23512
Vižinada	17624	17370	16360	12315	17099
Ukupno	46509	96590	93545	63314	71539⁷

Izvor: Upravni odjel za turizam Istarske županije, 2021 (*e-mail* 17.12.2021.)

Na slici 12 prikazan je broj zabilježenih prolazaka posjetitelja stazom Parenzana prema mjesecima za razdoblje od 2018. do 2021. godine. Vidljivo je kako je najveća posjećenost Parenzane bila 2018. godine, te kako je 2020. zbog navedenih uvjeta posjećenost drastično opala. Međutim, posjetitelja je i dalje bilo na stazi i to tijekom čitave godine. U drugoj polovici 2021. godine vidi se značajan porast posjetitelja koji čak premašuje 2018. godinu u periodu od srpnja do listopada. Pretpostavlja se da se zbog ograničenog kretanja preko državne granice i mjera koje su bile na snazi zbog pandemije taj broj posjetitelja održavao zbog povećane posjećenosti domaćih turista.

Na slici se također može vidjeti kada je posjećenost Parenzane najveća. To je u proljetnom i jesenskom razdoblju, odnosno u tzv. turističkoj predsezoni i postsezoni. Najveći broj posjetitelja zabilježen je upravo u svibnju (14644) i listopadu 2018. godine (14877). Broj posjetitelja je povezan i s manifestacijama koje se organiziraju u to doba godine, ali i s činjenicom da su ti periodi najpovoljniji za bicikliranje i šetnju zbog povoljnih vremenskih uvjeta, kao i zbog manjih gužvi po cestama.

⁷ U ukupan zbroj za 2021. godinu nisu uključeni posjetitelji u mjesecu prosincu.

Sl. 12. Broj posjetitelja na Parenzani zabilježen na brojačima za razdoblje 2018.-2021. godine po mjesecima⁸

Izvor: Upravni odjel za turizam Istarske županije, 2021 (e-mail 17.12.2021.)

Od manifestacija, na stranici Parenzane (2021) spominju se rekreativna biciklijada Proljetna MTB Parenzana koja se održava početkom svibnja sa startom u Poreču te Parenzana u Vižinadi koja se održava krajem rujna. Dvije manifestacije su u Bujama, Ocean lava Parenzana (maraton utrka) krajem travnja te pješački pohod Parenzane sredinom prosinca povodom obljetnice polaska prvog vlaka Parenzanom od Buja do Poreča.

4.1.4. Sadržaji i usluge na Parenzani

U općinama i upravnim gradovima kroz čiji teritorij trasa Parenzane prolazi, zastupljene su neke od usluga i dodatnih sadržaja koji se razvijaju u sklopu cikloturizma. Prema prikupljenim podacima sa službenih stranica *Istra Bike* (2021) i Parenzane (2021), u blizini Parenzane nalazi se 13 servisa za bicikle, dvije trgovine opremom, 19 iznajmljivača bicikli, pet subjekata koji nude uslugu prijevoza biciklista i/ili bicikli, 12 *e-Bike* punionica te samo jedan *bike friendly point*. Prikazani su na slici 13. Najveću ponudu usluga i dodatnih sadržaja imaju naseljeniji gradovi (Poreč, Umag, Buje), dok neke općine nemaju niti jednu od dodatnih usluga i sadržaja (Grožnjan, Višnjan, Vižinada).

⁸ Za prosinac 2021. godine nema podataka.

Servis za bicikle	Trgovine opremom	Najam bicikli	Prijevoz	e-Bike punionice	Bike friendly points
<ul style="list-style-type: none"> • Poreč (5) • Buje (1) • Umag (7) 	<ul style="list-style-type: none"> • Umag (2) 	<ul style="list-style-type: none"> • Poreč (9) • Buje (2) • Umag (6) • Motovun (1) • Karojba (1) 	<ul style="list-style-type: none"> • Poreč (2) • Buje (2) • Umag (1) 	<ul style="list-style-type: none"> • Poreč (8) • Buje (2) • Motovun (1) • Kaštelir-Labinci (1) 	<ul style="list-style-type: none"> • Oprtalj (1)

Sl. 13. Broj ostalih usluga povezanih s cikloturizmom na Parenzani 2021. godine po jedinicama lokalne samouprave

Izvor: *Istra Bike*, 2021; Parenzana, 2021

Kao i u cijeloj Istarskoj županiji, tako i na ovom području u okolici Parenzane najviše smještajnih objekata u sustavu *Istra Bike&Bed* smještaja pripada kategoriji *Bike&Bed*, odnosno najviše ima apartmana ili kuća za odmor specijaliziranih za prihvat cikloturista, ukupno njih 34 u svim jedinicama lokalne samouprave kroz koje prolazi trasa Parenzane. Malih obiteljskih hotela (*Bike Boutique hotels*) ima samo na području Umaga, Buja i Motovuna, ukupno četiri, dok velikih hotela u kategoriji *Bike hotels* samo u Umagu i Poreču, ukupno sedam (sl. 14) (*Istra Bike*, 2021; Parenzana, 2021).

<i>Bike&Bed</i>	<i>Bike Boutique hotels</i>	<i>Bike hotels</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Umag (10) • Buje (4) • Poreč (7) • Motovun (1) • Grožnjan (3) • Oprtalj (1) • Kaštelir-Labinci (4) • Višnjan (1) • Vižinada (2) • Karojba (1) 	<ul style="list-style-type: none"> • Umag (2) • Buje (1) • Motovun (1) 	<ul style="list-style-type: none"> • Umag (3) • Poreč (4)

Sl. 14. Broj objekata po kategorijama *Istra Bike&Bed* smještaja na Parenzani 2021. godine po jedinicama lokalne samouprave

Izvor: *Istra Bike*, 2021; Parenzana, 2021

Zbog svoje duljine i činjenice da staza Parenzana prolazi kroz veliki broj različitih područja, od obale do unutrašnjosti, oko sebe okuplja bogatu turističku ponudu i sama po sebi postaje turistička atrakcija. Prirodne ljepote, posebnosti krajolika, gradići u unutrašnjosti, kulturno-povijesna baština i eno-gastronomska ponuda, dopunjeni s atraktivnim dodatnim

sadržajima i uslugama poput prilagođenog smještaja zaista stvaraju konkurentan turistički proizvod. No, činjenica da su biciklističko-pješačke staze dio jednog od selektivnih oblika turizma, sportsko-rekreacijskog, podrazumijeva da je i sama staza Parenzana ostavila neke učinke u prostoru kojim prolazi. Zbog toga će se u nastavku rada istražiti ekonomski, sociokulturni i okolišni učinci turizma u prostoru.

4.2. Pruga Kanfanar-Rovinj

U svrhu unaprjeđenja i diversifikacije ponude cikloturizma u Istri, u *Operativnom planu razvoja cikloturizma Istarske županije* (Institut za poljoprivredu i turizam, 2019) uvršten je i projekt uređenja pruge Kanfanar-Rovinj u biciklističko-pješačku stazu po uzoru na Parenzanu. Nositelj projekta je Općina Kanfanar uz potporu Grada Rovinja i EU fondova, a implementacija projekta u trajanju je od 2019. do 2025. godine. Trasa pruge je većim dijelom bila neprohodna i prekrivena vegetacijom, a pruge u većem dijelu trase nije ni bilo, već samo njezini tragovi. Od 2021. godine, koridor trase je očišćen i nasipan te je biciklističko-pješačka staza imena Štrika Ferata postala prohodna za posjetitelje. Povodom dana Općine Kanfanar, u rujnu je održana prva rekreativna biciklijada „Štrika Ferata“ na kojoj je sudjelovalo preko 130 biciklista (sl. 15) (IstraIn, 2021).

Pruga je nastala kao odvojak pruge Divača-Pula 1876. godine prema Rovinju, a prometovala je do 1966. godine kada je masovni razvoj cestovnog prometa uzrokovao krizu željeznice (Njegač i dr., 2010). Od Kanfanara (270 m n.v.) spuštala se do Rovinja (2 m n.v.) te je najveći nagib bio 2,1 %. Iza nje ostala je industrijska baština, počevši od željezničkih stanica u Rovinju i Kanfanaru, još dviju postaja u Rovinjskom Selu i Sošićima, 14 čuvarnica, a prelazi i preko tri mosta. Očuvani su i kameni nasipi, koji u nekim dijelovima dosežu čak sedam metara visine (KAPPO, 2019).

Trasa pruge proteže se na duljini od 20,6 km. Podijeljena je gotovo podjednako između Grada Rovinja (10,0 km) i općine Kanfanar (10,6 km), a prolazi kraj naselja i sela Rovinjsko Selo, Žuntići, Bubani, Sošići, Putini, Šorići, Matohanci, Brajkovići, Pilkovići, Kurili i Okreti. Upravo zbog njezinog položaja poveznice između unutrašnjeg ruralnog prostora i turističkog središta Rovinja, očekuje se da će doprinijeti revitalizaciji cijelog tog područja. Potaknut će se veći protok ljudi, ponuditi novi turistički sadržaj u unutrašnjosti, rasteretiti cestovni promet od biciklista, kao i očuvati vrijedno nasljeđe industrijske baštine. Očekuje se da će produžiti turističku sezonu, povećati ponudu cikloturizma na području Rovinjštine te potaknuti intermodalnost kao održivi način kretanja (KAPPO, 2019).

Sl. 15. Biciklističko-pješačka staza Štrika Ferata

Izvor: IstraIN, 2021

Prema modelu Reis i Jellum (2012), prikazanog u tablici 4, koji objašnjava turistički potencijal prenamjene pruge u stazu na temelju određenih karakteristika, pruga Kanfanar-Rovinj ima veliki potencijal da se istakne kao turistički proizvod. Od fizičkih obilježja, ima male nagibe (2,1 %), blage zavoje, širok je koridor (2,5 m) te čvrstu podlogu. Prolazi pored obrađivanih polja, šuma, niza crkvi, arheoloških nalazišta poput Maklavuna, značajnih krajobrazu Limskog kanala i Limske drage, tako da je i karakteristika pejzaža zadovoljena. Od okolišnih aspekata, oživljava koridor koji je bio nekorišten i zarastao vegetacijom. Kako Reis i Jellum (2012) argumentiraju, što je staza duža, to više privlači posjetitelje, tako da je njezina dužina od 20,6 km zadovoljavajuća. Važne su i pristupne točke staze, kojih bi pruga imala nekoliko, budući da prolazi kroz više naselja, ali najvažnije bi sigurno bile Rovinj i Kanfanar. Posljednja karakteristika je baština kojom okolica pruge obiluje (arheološki lokaliteti iz bronzanog doba, ostaci crkvice, mreža ovčarskih puteva, Dvigrad) (KAPPO, 2019).

U razvoju cikloturizma važna je mogućnost integriranja bicikla u sustav javnog prometa. Od početka planiranja prenamjene pruge u stazu, uzelo se u obzir njezino povezivanje s vlakom u Kanfanaru te s autobusom i brodom u Rovinju (KAPPO, 2019). Zbog toga je njezina velika vrijednost to što donosi nešto novo u ponudi cikloturizma Istarske županije, a to je povezanost s ICARUS *Bike&Train* projektom. Naime, to je projekt sufinanciran iz programa prekogranične suradnje Interreg Italija-Hrvatska 2014.-2020., koji omogućuje kombinaciju više oblika prijevoza, točnije vlaka i bicikla, te potiče putnike na korištenje ekološki prihvatljivih prijevoza. Time se promiče i korištenje željezničkog prometa u Istri. Vlak prometuje svojom

trasom od Pule do Buzeta, a putnici se mogu iskrcati u Kanfanaru te nastaviti biciklom do Rovinja. Projektom se postiže promocija i povezivanje tog područja, doprinosi razvoju gospodarskih aktivnosti, a naglašava se i održivost korištenjem održivih oblika prijevoza (*Istra Bike*, 2021).

5. Učinci turizma

Turizam kao djelatnost odvija se u prostoru koji čine i prirodna i društvena obilježja. Za razliku od drugih djelatnosti, turistička proizvodnja i potrošnja odvijaju se na istom mjestu – u turističkoj destinaciji. Sukladno tomu, i utjecaji turizma u velikoj mjeri su prostorno koncentrirani u destinaciji. Do njih dolazi zbog interakcije turista s lokalnim stanovništvom, kulturom i okolišem stoga je uobičajeno promatrati utjecaje turizma podijeljene na ekonomske, društveno-kulturne i okolišne utjecaje (Mason, 2003). Ipak, treba imati na umu da su utjecaji višestruki, i teško ih je promatrati na jednodimenzionalni način jer se međusobno isprepliću. Također, utjecaje turizma teško je odvojiti od utjecaja ostalih gospodarskih djelatnosti budući da je turizam teško izolirati od drugih oblika gospodarskog razvoja (Page, 2009). Međutim, činjenica je da turizam vrši pritiske na bazu resursa o kojoj ovisi, pa su zbog potreba turističkog planiranja i upravljanja destinacija upravo utjecaji turizma najviše istraživano područje turizma (Mason, 2003). U brojnim istraživanjima utjecaji se dijele na ekonomske, sociokulturne i okolišne učinke pa je takva podjela korištena kao podloga za istraživanje učinaka Parenzane.

Rana istraživanja bila su usmjerena prvenstveno na ekonomske aspekte turizma zbog ekonomske važnosti za receptivnu sredinu pa je to rezultiralo razmjerno velikim brojem studija ovih učinaka. Njih je relativno lakše izmjeriti, dok je društvene i okolišne učinke, koji se sastoje od nematerijalnih i nemjerljivih dobara, puno teže kvantificirati (Mathieson i Wall, 2006). Utjecaji turizma mogu biti pozitivni ili korisni, ali i negativni ili štetni. Hoće li se utjecaji percipirati kao pozitivni ili negativni najviše ovisi o samoj prosudbi i poziciji promatrača (Mason, 2003).

5.1. Ekonomski učinci turizma

Kao najčešći pozitivni ekonomski učinci turizma smatraju se povećanje prihoda u lokalnoj ekonomiji, stvaranje novih radnih mjesta, povećanje proračuna lokalne ekonomije (porezi i pristojbe), jačanje poduzetničke aktivnosti te opći turistički razvoj mjesta (Mason, 2003). Turizam može imati izravne i neizravne učinke na ekonomiju. Na primjer, turistički rashodi odlaze izravno u hotele, trgovine, restorane i rekreacijske objekte. Neizravne koristi od

turističkih rashoda mogu biti u obliku prihoda od lokalnih poreza i proširenja usluga u zajednici. Potražnja turista za određenim artiklima, poput suvenira, potiče lokalnu poduzetničku aktivnost, osiguravajući dodatno lokalno zapošljavanje i prihode (Mathieson i Wall, 2006).

Povećana potražnja za turističkim resursima zahtijeva povećanje proizvodnje, poticanje novih izravnih turističkih aktivnosti, povećanje proizvodnje neizravnih dobavljača, otvaranje novih radnih mjesta i ukupnu povećanu potrošnju (Mathieson i Wall, 2006). Što je veća povezanost lokalnih ekonomskih subjekata, bolji su ekonomski učinci turizma na lokalnu zajednicu (npr. kupnja lokalnih proizvoda i zapošljavanje lokalnog stanovništva) (Page, 2009).

Ipak, turizam generira i nepovoljne ekonomske učinke od kojih se najčešće ističu slabljenje tradicionalnih ekonomskih djelatnosti, porast cijena nekretnina te dodatni troškovi za upravu destinacije. Velika promjena koja se događa u ruralnim područjima je napuštanje poljoprivrede zbog unosnijih poslova u turizmu (Mathieson i Wall, 2006). Ulaskom novih potrošača, turizam počinje konkurirati drugim aktivnostima u potražnji za nekretninama i njihove cijene rastu. To potiče prodaju zemljišta koje se prodaje u manjim jedinicama i po višim cijenama (Mason, 2003). Zbog prihvata sve većeg broja posjetitelja, destinacije moraju stvoriti i urediti adekvatnu infrastrukturu po pitanju prometa, vodoopskrbe, upravljanja otpadom i drugo. To zahtjeva dodatne troškove za upravu destinacije.

Naposljetku, turizam je izrazito nestabilna djelatnost koja je lako podložna vanjskim čimbenicima koji su nepredvidivi i izvan kontrole samih destinacija. To mogu biti politički nemiri, klimatski i zdravstveni uvjeti (pandemija) ili promjena turističke motivacije te je zbog toga vrlo ovisan o brojnim uvjetima (Mathieson i Wall, 2006). Nestabilnosti turizma doprinosi i izražena sezonalnost kao jedna od njegovih glavnih karakteristika (Page, 2009).

5.2. Sociokulturni učinci turizma

Pod socijalnim i kulturnim učincima podrazumijeva se učinak turizma na društvo, odnosno na receptivnu zajednicu (lokalno stanovništvo) i na same turiste. U kontekstu ovog rada važne su društvene i kulturne implikacije koje proizlaze iz odnosa lokalnog stanovništva s turistima. Društveni i kulturni učinci turizma načini su na koje turizam pridonosi promjenama u sustavima vrijednosti, individualnom ponašanju, načinu i kvaliteti života, razinama sigurnosti, tradicionalnim vrijednostima, materijalnim dobrima i drugim sastavnicama društva i kulture (Mason, 2003; Mathieson i Wall, 2006).

Najčešći pozitivni učinci turizma u receptivnom području su revitalizacija slabije razvijenih regija, oživljavanje društvenog i kulturnog života lokalne zajednice, podizanje kvalitete života, oživljavanje tradicionalnih obrta, osvještavanje o valorizaciji i potrebi za

očuvanjem lokalnih vrijednosti te razmjena iskustava s drugim kulturama. Oživljavanje tradicionalnih obrta kao i razvoj novih aktivnosti (npr. prodaja suvenira) može utjecati povećanje osobnih prihoda, ali i na očuvanje tradicije (Mason, 2003). Zbog interesa koji turisti imaju za destinacije, samo lokalno stanovništvo postalo je svjesnije povijesne i kulturne baštine koju počinje njegovati. Obnova kulturnih znamenitosti ili oživljavanje festivala sprječava zaboravljanje lokalnih vrijednosti (Mathieson i Wall, 2006). Turizam također omogućuje kontakte među ljudima iz raznih dijelova svijeta pa pridonosi upoznavanju drugih kultura.

Međutim, postoje i negativni sociokulturni učinci turizma. Jedan od tih je prenapučenost turističkih mjesta koji uzrokuju napetosti između stanovnika i turista, pogotovo u područjima izražene sezonalnosti. Tada se javlja problem zagušenja (prometnog ili npr. u trgovinama) pa često stanovnici moraju mijenjati svoj način života dio godine (Mason, 2003; Mathieson i Wall, 2006). Postoji i mogućnost povećanih stopa kriminala, posebno u vrijeme održavanja turističkih događaja.

Neki autori tvrde da rezidentno stanovništvo mijenja svoje stavove prema posjetiteljima tijekom vremena. Doxey donosi tzv. indeks iritacije prema kojem će turisti, kada prvi put posjete destinaciju biti dočekani s euforijom, a onda će se stavovi stanovnika s vremenom kako broj turista raste kretati kroz faze apatije, ozlojeđenosti i konačno do direktne agresije prema posjetiteljima (Page, 2009).

Za lokalnu kulturu kao turističku atrakciju, vidljivu kroz običaje, manifestacije i narodnu umjetnost, često se kaže da mijenja svoje značenje i, modificirajući se prema ukusu turista, gubi autentičnost kao lokalni kulturni proizvod (Mathieson i Wall, 2006). Takva komodifikacija⁹ kulture, kao proces pretvaranja kulture u turistički proizvod, dovodi do promjene u pogledu autentičnosti turističkog iskustva (Mason, 2003).

5.3. Okolišni učinci

Okoliš je osnova i ključni resurs za razvoj turizma (od sunca i mora do kulturne baštine), a sastoji se od elemenata prirodnog okoliša i okoliša koji je stvorio ili izgradio čovjek. Bez atraktivnog okoliša, mogućnosti za razvoj turizma su vrlo slabe (Mathieson i Wall, 2006).

Povoljni okolišni učinci turizma očituju se u poticanju mjera zaštite okoliša, krajolika ili živog svijeta, poticanju osnivanja zaštićenih područja okoliša ili poticanju očuvanju građevina ili spomenika. Od negativnih, najčešći su oštećenja ili poremećaji ekosustava,

⁹ Proces pretvaranja predmeta, umijeća, dobara i usluga u robu na tržištu. Komodifikacijom se nečemu što nije imalo ekonomsku vrijednost pridaje određena tržišna vrijednost, pa se tako ljudska tijela, kulturna obilježja, jezik ili identitet pretvaraju u potrošačku robu da bi se stekao profit (Struna, 2022).

onečišćenja tla, zraka i vode, prenapučenost i prometna zagušenja te onečišćenja bukom, povećanje količine otpada, gubitak poljoprivrednog zemljišta radi turističkog razvoja te preopterećenje infrastrukture i mogući kolaps u turističkoj sezoni (Mason, 2003; Mathieson i Wall, 2006). Na okoliš utjecaj ima i sezonalnost zbog povećane aktivnosti i posjećenosti u određenom dijelu godine.

Odnosi između turizma i okoliša su složeni jer između njih postoji međusobna ovisnost. Prema tome, mogu biti u simbiotskom ili konfliktnom odnosu. Turizam i očuvanje okoliša mogu postojati u međusobnoj potpori ili simbiozi ako su organizirani na takav način da svaki ima koristi od drugog. Suprotno tome, mogu biti u sukobu, osobito kada turizam izaziva štetne učinke na okoliš (Mathieson i Wall, 2006). Zbog toga je vrlo važno uspostavljanje adekvatnog načina upravljanja posjetiteljima u turističkim destinacijama. Time se posjetiteljima omogućuje pristup turističkim lokalitetima dok su paralelno resursi na kojima se temelji turizam zaštićeni (Page, 2009).

Iako je možda u poglavlju naveden veći broj negativnih nego pozitivnih učinaka, to ne znači nužno da su negativni učinci važniji, budući da raznolikost utjecaja (količina) ne mora nužno biti jednaka intenzitetu utjecaja (kvaliteti). Ipak, istraživanja od 1970-ih nadalje pokazuju da negativni učinci pretežno prevladavaju (Mason, 2003). Za razliku od ekonomskih učinaka, sociokulturni utjecaji turizma u literaturi često se prikazuju u negativnom svjetlu (Mathieson i Wall, 2006). Prema Mathieson i Wall (2006), turizam i okoliš ipak su češće u sukobu, nego u skladnom odnosu.

Bez obzira na sve, turizam se često uzima kao preferirana opcija za razvoj u različitim područjima, pretežno zbog velikih očekivanja od ekonomskih koristi. Ipak, turizam zahtijeva pažljivo planiranje i upravljanje kako bi se povećale ekonomske koristi i minimizirali troškovi (Mason, 2003). Tome doprinose trendovi „ozelenjavanja“ turizma i stavljanja održivog razvoja u prvi plan, među kojima je i razvoj drugih oblika turizma poput cikloturizma.

6. Mišljenja i stavovi lokalnog stanovništva o učincima Parenzane – rezultati anketnog istraživanja

6.1. Obilježja ispitanika

Kao što je već spomenuto, da bi se ustanovilo kakve je utjecaje Parenzana ostvarila u prostoru kojim prolazi, trebalo je ispitati stavove lokalnog stanovništva i uvidjeti u kojoj se mjeri oni slažu s njezinim pozitivnim, odnosno negativnim učincima. Iz tog razloga, provedeno je anketno istraživanje u kojem je sudjelovao ukupno 251 ispitanik, od toga njih 203 iz Hrvatske (80,9%) te 48 ispitanika iz Slovenije (19,1%). Iako apsolutni broj ispitanika nije ravnomjeran u obje države, relativni omjer ispitanika je zadovoljavajući budući da su u Sloveniji anketirani stanovnici tri općine, a u Hrvatskoj stanovnici deset općina. Tablica 7 prikazuje broj i udio ispitanika prema jedinicama lokalne samouprave.

Tab. 7. Broj i udio ispitanika prema općini/Gradu stanovanja

Općina/Grad stanovanja	Broj ispitanika	Udio (%)
Općina Karojba	35	13,9
Općina Vižinada	28	11,2
Grad Buje	25	10,0
Općina Motovun	25	10,0
Grad Poreč	22	8,8
Općina Višnjan	20	8,0
Općina Kaštelir-Labinci	18	7,2
Grad Umag	17	6,8
Općina Grožnjan	10	4,0
Općina Oprtalj	3	1,2
Općina Piran	17	6,8
Općina Izola	16	6,4
Općina Kopar	15	6,0
Ukupno	251	100

Izvor: Anketno istraživanje, 2021

U anketi je sudjelovalo 155 žena (61,8 %) te 96 muškaraca (38,2 %). Najviše je anketnom istraživanju pristupilo mladih stanovnika (18-29 godina), njih 27,9 %, zatim slijedi stanovništvo srednje životne dobi (30-39 godina) s 26,7 % te stanovništvo između 40 i 49 godina s 24,3 %. Potom se udio stanovnika koji su pristupili anketi smanjuje kako se povećava životna dob, odnosno najmanje je ispitanika koji pripadaju najstarijoj dobnoj skupini (65+), njih 5,6 %. Ovakva dobna struktura uzorka očekivana je zbog samog načina provođenja ankete

putem Interneta, zbog već opisanih okolnosti, kojem veći pristup imaju mlađe dobne skupine. Unatoč tome, prosječna dob ispitanika iznosi 41,8 godinu.

Tab. 8. Dobna struktura ispitanika

Dob ispitanika	Broj ispitanika	Udio (%)
18-29	70	27,9
30-39	67	26,7
40-49	61	24,3
50-59	32	12,7
60-64	14	5,6
65 i više	7	2,8
Ukupno	251	100

Izvor: Anketno istraživanje, 2021

Najviše ispitanika završilo je srednju školu (37,1 %), a slijede ispitanici sa završenim visokim obrazovanjem (30,7 %). Nešto niži udio ispitanika ima završenu višu školu (20,3 %) te poslijediplomski studij (11,6 %). Istraživanju je pristupila samo jedna osoba sa završenom osnovnom školom te nema sudionika bez završene osnovne škole. Obrazovna struktura ispitanika je, prema tome, vrlo povoljna.

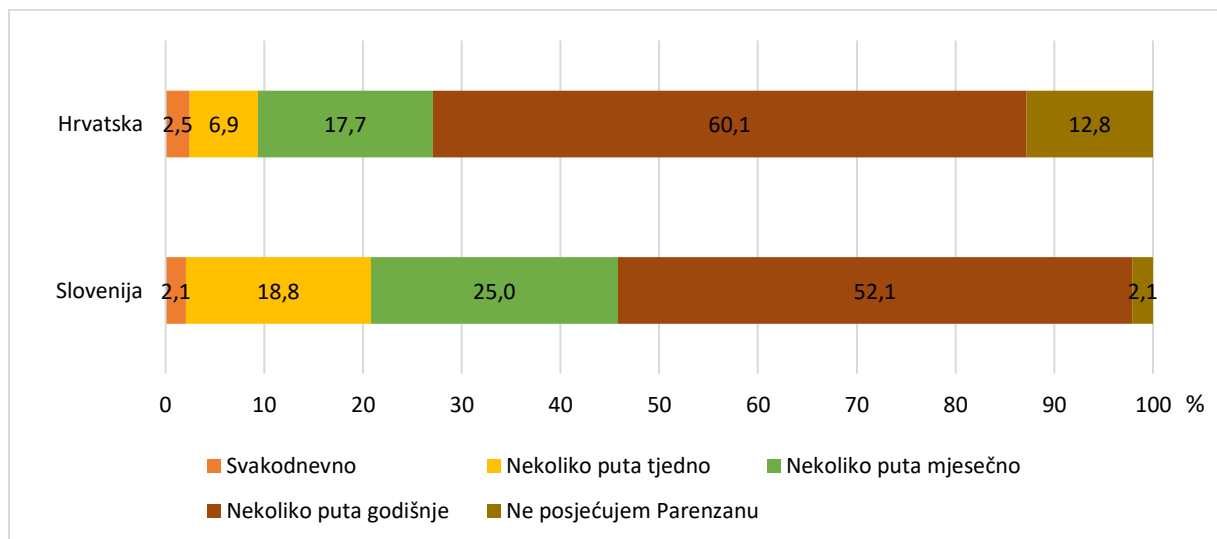
Anketnim istraživanjem ispitano je, također, trenutno zaposlenje stanovnika. Najveći je udio ispitanika zaposlen u tercijarnom sektoru (35,9 %), potom u kvartarnom (27,5 %). Slijede ih sekundarni s 12,4 % i primarni s 4,4 % ispitanika. Sudjelovalo je i 5,2% umirovljenika te 2,4 % nezaposlenih. Važno je spomenuti da je istraživanju pristupio i povećani udio studenata (11,6 %) te 2 učenika (0,8 %).

6.2. Posjećenost i učestalost korištenja Parenzane

Trasa Parenzane prolazi dijelom kroz Hrvatsku, dijelom kroz Sloveniju, odnosno dijelom kroz ruralna, slabije naseljena područja, dijelom kroz naseljenija, urbana područja. Zbog toga mogu postojati razlike u načinu i učestalosti korištenja Parenzane između hrvatskog i slovenskog stanovništva. Većina anketiranih stanovnika posjetila je stazu Parenzanu barem jednom u životu, bilo biciklom ili pješice, njih 91,6 % hrvatskih ispitanika te 97,9 % slovenskih ispitanika, odnosno nije ju posjetilo 8,4 % Hrvata i 2,1 % Slovenaca.

Primjetna je razlika u učestalosti korištenja Parenzane između hrvatskog i slovenskog stanovništva (sl. 16). Slovenski stanovnici puno češće koriste stazu, 18,8 % njih na tjednoj bazi te 25 % na mjesečnoj bazi, dok tek 6,9 % hrvatskih stanovnika posjećuje stazu tjedno i njih 17,7

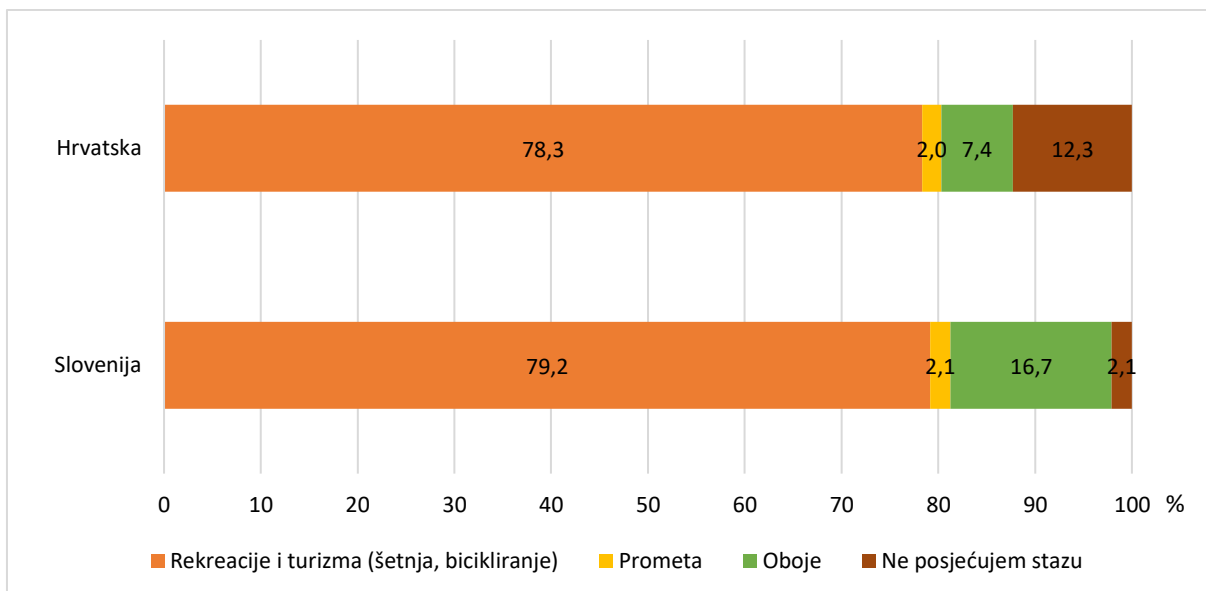
% mjesečno. Ipak, i jedni i drugi najčešće Parenzanu posjećuju tek nekoliko puta godišnje, odnosno najmanji udio je koristi svakodnevno (2,5 % Hrvata, 2,1 % Slovenaca). Među hrvatskim stanovništvom nešto je veći udio onih koji Parenzanu ne posjećuju (12,8 %).

Sl. 16. Učestalost korištenja Parenzane prema hrvatskim i slovenskim ispitanicima

Izvor: Anketno istraživanje, 2021

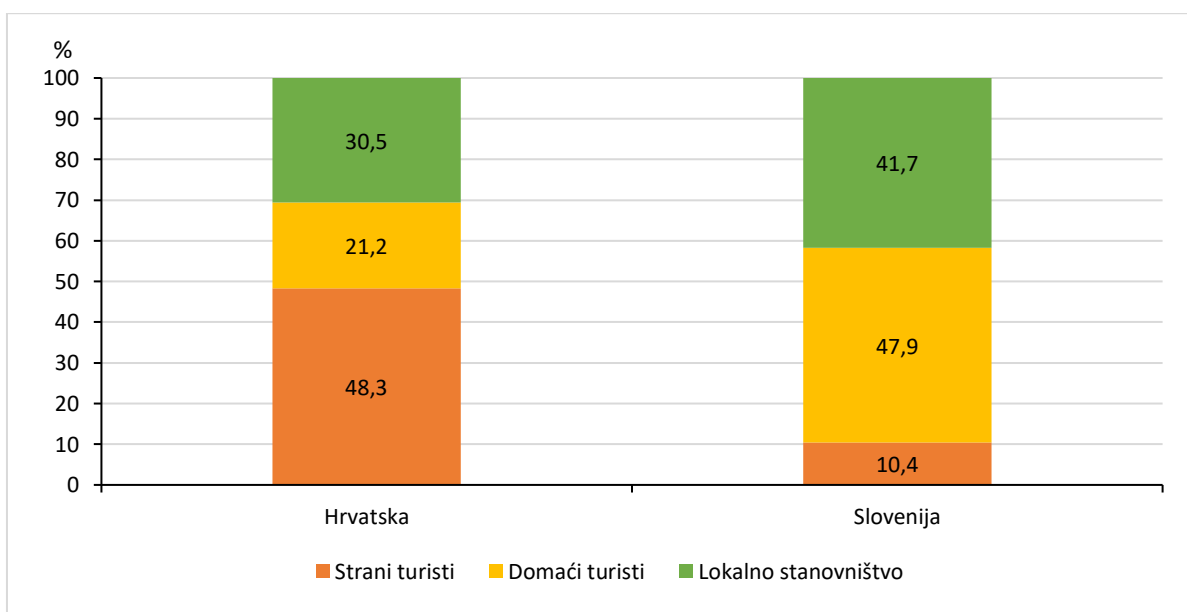
Ispitanici koji posjećuju Parenzanu u najvećoj mjeri koriste je u svrhe rekreacije i turizma, odnosno za šetnju, bicikliranje ili drugi vid rekreacije, i to u podjednakim udjelima i Hrvati i Slovenci, njih više od tri četvrtine. Također je podjednak udio onih koji Parenzanu koriste kao prometnicu, odnosno biciklom se koriste umjesto auta ili drugog sredstva prijevoza, njih oko 2 %. Primjetna je razlika između Hrvata i Slovenaca po pitanju korištenja Parenzane i kao prometnice i u rekreacijske svrhe (Slovenci 16,7 %, Hrvati 7,4 %), a posebno je vidljiva razlika između onih koji ne posjećuju stazu gdje je 12,3 % hrvatskih ispitanika te samo 2,1 % slovenskih ispitanika (sl. 17).

Sl. 17. Korištenje Parenzane prema svrsi stanovnika Hrvatske i Slovenije

Izvor: Anketno istraživanje, 2021

Prema mišljenju anketiranog stanovništva, u Hrvatskoj su najčešći korisnici Parenzane strani turisti, te to mišljenje dijeli 48,3 % anketiranih Hrvata, potom slijedi lokalno stanovništvo u udjelu od 30,5 % te domaći turisti na posljednjem mjestu s 21,2 %. U Sloveniji su, prema mišljenju slovenskog stanovništva, na Parenzani najbrojniji domaći turisti s 47,9 %, potom lokalni stanovnici s 41,7 % te strani turisti s tek 10,4 % (sl. 18).

Sl. 18. Najčešći korisnici Parenzane prema mišljenju stanovnika Hrvatske i Slovenije

Izvor: Anketno istraživanje, 2021

U sljedećim poglavljima analizirane su pojedine kategorije učinaka turizma, tj. Parenzane prema određenim prostornim cjelinama. Za potrebe obrade podataka, formirane su četiri skupine prostornih cjelina u kojima su grupirane jedinice lokalne samouprave prema njihovim prostornim obilježjima.

Uspoređivane su, tako, *hrvatska obala* i *hrvatska unutrašnjost*, pri čemu u skupinu hrvatska obala (u tekstu dalje: obala) spadaju Grad Umag i Grad Poreč, dvije jedinice lokalne samouprave s izlazom na more. U hrvatsku unutrašnjost (u tekstu dalje: unutrašnjost) pripadaju sve ostale hrvatske općine i Grad Buje.

Analiza također podrazumijeva usporedbu *Hrvatske* i *Slovenije*, kao dviju država s pripadajućim jedinicama lokalne samouprave.

6.3. Ekonomski učinci

Prva kategorija učinaka promatra pojedine pozitivne i negativne ekonomske učinke Parenzane na razvoj prostora i turizma.

Posebno se ističe pozitivan učinak Parenzane na opći turistički razvoj općine/Grada s kojim se slaže gotovo 70 % stanovnika i na obali i u unutrašnjosti (tab. 9 i tab. 10). Ipak, nešto više stanovnika unutrašnjosti smatra da bi turistički razvoj općine/Grada bio manje uspješan bez Parenzane, njih gotovo polovica, u odnosu na obalno stanovništvo (39 %). To je i očekivano s obzirom na to da je na obali ipak dominantan oblik turizma i dalje kupališni. Većina stanovništva, odnosno više od polovice stanovnika i na obali i u unutrašnjosti, suglasno je također oko tvrdnje da je posjećenost Parenzane najveća u predsezoni i u postsezoni (obala 56 %, unutrašnjost 52 %).

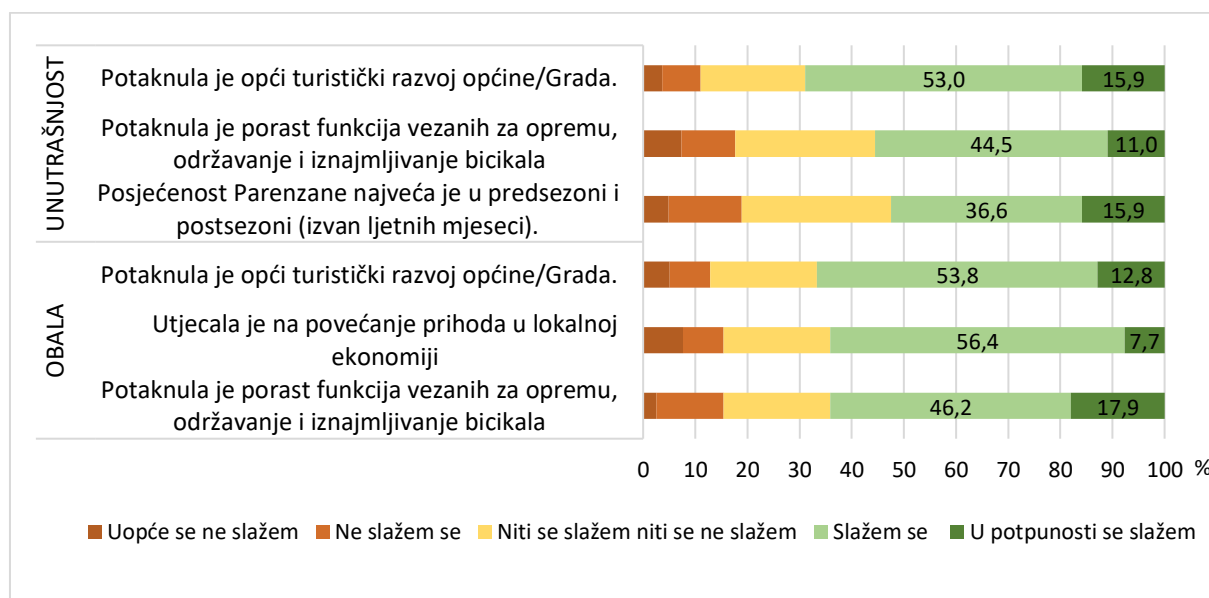
Najveći udio stanovnika obale, njih više od polovice, smatra da je Parenzana utjecala na povećanje prihoda lokalnog stanovništva te njih gotovo dvije trećine smatra da je utjecala na povećanje prihoda u lokalnoj ekonomiji. Stanovništvo unutrašnjosti također se u najvećoj mjeri slaže s tim tvrdnjama, no u nešto manjem udjelu (41 %, 48 %). Na to se nastavlja percepcija većine stanovništva da je Parenzana potaknula porast funkcija vezanih za opremu i najam bicikala, s time da je kod obalnog stanovništva veći stupanj slaganja s tim tvrdnjama (obala 65 %, unutrašnjost 56 %). To je slučaj i s tvrdnjom da je Parenzana potaknula poduzetničku aktivnost (obala 51 %, unutrašnjost 40 %). S druge strane, većina stanovnika ne slaže se da je Parenzana potaknula porast zaposlenosti, posebno ne u unutrašnjosti gdje se više od polovice stanovništva ne slaže s tom tvrdnjom, a niti njih 46 % na obali.

Isto tako, vidljiv je pozitivan učinak Parenzane na povezivanje i suradnju između javnog i privatnog sektora, no primjetniji je na obali (59 %) nego u unutrašnjosti (43 %). Međutim,

većina stanovništva i na obali i u unutrašnjosti podijeljenog je mišljenja o utjecaju Parenzane na dobru povezanost lokalnih ekonomskih subjekata, iako se nešto više od četvrtine stanovništva slaže s tom tvrdnjom (u unutrašnjosti 29 %, na obali 26 %).

Kod istraživanih negativnih učinaka Parenzane, najveći broj anketiranih i na obali i u unutrašnjosti ne slaže da su oni prisutni. To se jasno vidi kod tvrdnje da je Parenzana utjecala na slabljenje tradicionalnih ekonomskih djelatnosti (ne slaže se: 59 % unutrašnjost, 56 % obala). Iznimka je suglasnost i jednih i drugih oko tvrdnje kako je posjećenost Parenzane ovisna o utjecaju vanjskih faktora, kao što je trenutno pandemija (46 % u unutrašnjosti, 41 % na obali). Većina stanovništva obale ima neutralan stav oko utjecaja Parenzane na stvaranje dodatnih troškova za lokalnu upravu (36 %), no za razliku od njih, većina stanovnika unutrašnjosti slaže se s tom tvrdnjom (39 %). Tomu može biti razlog veća duljina trase u unutrašnjosti nego na obali zbog koje je potrebno više ulaganja u održavanje podloge, kao i dodatnih sadržaja.

Na slici 19 prikazana su tri pozitivna ekonomska učinka s kojima je najveći stupanj slaganja među lokalnim stanovništvom. U unutrašnjosti, to je utjecaj Parenzane na opći turistički razvoj općine/Grada (68,9 %), na porast funkcija vezanih za opremu i najam bicikala (55,5 %) te produljivanje turističke sezone (52,4 %). Na obali je također najveća suglasnost oko pozitivnog učinka Parenzane na opći turistički razvoj (66,7 %), potom na povećanje prihoda u lokalnoj ekonomiji (64,1 %) te ponovno na porast funkcija vezanih uz bicikle (64,1 %).

Sl. 19. Pozitivni ekonomski učinci prema stanovništvu u unutrašnjosti i na obali

Izvor: Anketno istraživanje, 2021

Kada se osvrnemo na usporedbu stavova hrvatskih i slovenskih ispitanika spram ostalih tvrdnji, uočava se nekoliko sličnosti, odnosno razlika (tab. 11. i tab. 12).

Hrvatsko i slovensko stanovništvo izrazito je suglasno oko pozitivnog utjecaja Parenzane na opći turistički razvoj općine/Grada (81 % u Sloveniji, 69 % u Hrvatskoj). Jednako tako u suglasnosti su oko tvrdnje da bi turistički razvoj bio manje uspješan bez Parenzane, pri čemu se ponovno vidi veća suglasnost kod slovenskog stanovništva (63 %) u odnosu na Hrvate (47 %). Također, jedni i drugi smatraju da je posjećenost Parenzane najveća izvan ljetnih mjeseci, i to 53 % Hrvata te 46 % Slovenaca.

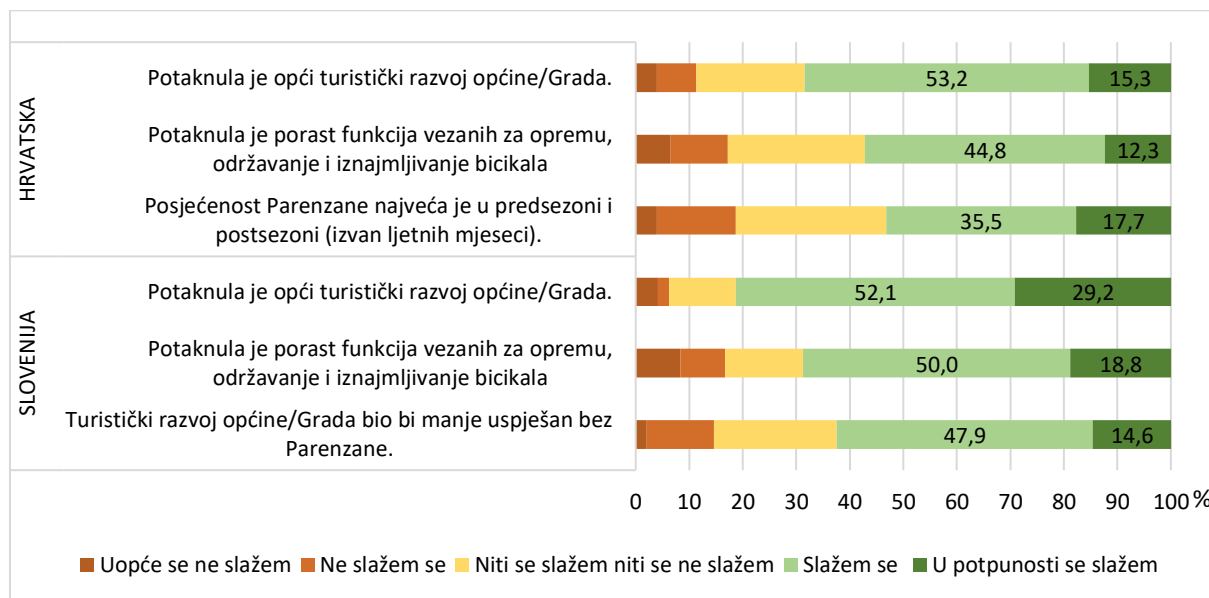
Najveći udio slovenskih stanovnika, njih gotovo 70 %, smatra da je Parenzana potaknula porast funkcija vezanih za iznajmljivanje i opremu bicikli, u odnosu na 57 % hrvatskih stanovnika, dok su oko njezinog utjecaja na poduzetničku aktivnost gotovo jednako suglasni. Međutim, najveći broj anketiranih slovenskih stanovnika podijeljenog je mišljenja oko utjecaja Parenzane na povećanje prihoda lokalnog stanovništva, njih točno polovica, kao i na povećanje prihoda u lokalnoj ekonomiji (42 %), iako se jedna trećina stanovnika slaže s potonjom tvrdnjom. S druge strane, najveći dio hrvatskih stanovnika slaže se s objema tvrdnjama (43 %, 52 %). Slovenski stanovnici također su podijeljenog mišljenja oko utjecaja Parenzane na povezivanje javnog i privatnog sektora (44 %), dok se hrvatsko stanovništvo u najvećoj mjeri slaže s tim utjecajem (46 %). Ipak, podjednako su podijeljenog mišljenja oko utjecaja Parenzane na dobru povezanost lokalnih ekonomskih subjekata (47 % Hrvati, 46 % Slovenci).

Za ostale pozitivne ekonomske učinke, većina i hrvatskog i slovenskog stanovništva ima podjednako mišljenje, odnosno ne slažu se da je Parenzana utjecala na porast zaposlenosti ili stvaranje novih radnih mjesta (otprilike njih polovica i Hrvata i Slovenaca).

Što se tiče mogućih negativnih utjecaja Parenzane, i hrvatsko i slovensko stanovništvo u najvećoj mjeri se ne slaže s njima, to jest za većinu učinaka ne smatra da su prisutni. Ipak, vidljiv je veliki udio slaganja s tvrdnjom da je Parenzana stvorila dodatne troškove lokalnoj upravi u obje države. Primjetnije je to kod slovenskog stanovništva i to za 19 postotnih bodova u odnosu na Hrvatsku (56 % stanovnika u Sloveniji u odnosu na 37 % u Hrvatskoj). To možda ukazuje na razlike u percepciji lokalnog stanovništva na razinu ulaganja za održavanje Parenzane s hrvatske i slovenske strane. Nadalje, najveći broj anketiranih i u Hrvatskoj i u Sloveniji se, također, slaže s ovisnošću posjećenosti Parenzane o utjecaju vanjskih neprilika, i to 52 % slovenskog stanovništva te 45 % hrvatskog stanovništva. Razlog takvom mišljenju vjerojatno je aktualna pandemija.

Na slici 20 prikazane su po tri tvrdnje koje se tiču pozitivnih ekonomskih učinaka, a s kojima se slaže najveći udio anketiranih stanovnika. U Hrvatskoj najpozitivnijim utjecajem

smatra se to da je potaknula opći turistički razvoj općine/Grada (68,5 %), da je utjecala na porast funkcija i usluga vezanih za bicikle (57,1 %) i naposljetku to što produžuje turističku sezonu, tj. to što je njezina posjećenost najveća izvan ljetnih mjeseci (53,2 %). Slične učinke Parenzana ima u Sloveniji gdje je najveća suglasnost oko njezinog utjecaja na opći turistički razvoj (81,3 %), potom porast funkcija i usluga za bicikle (68,8 %) te suglasnost s tvrdnjom da bi turistički razvoj općina bio manje uspješan bez Parenzane (62,5 %).

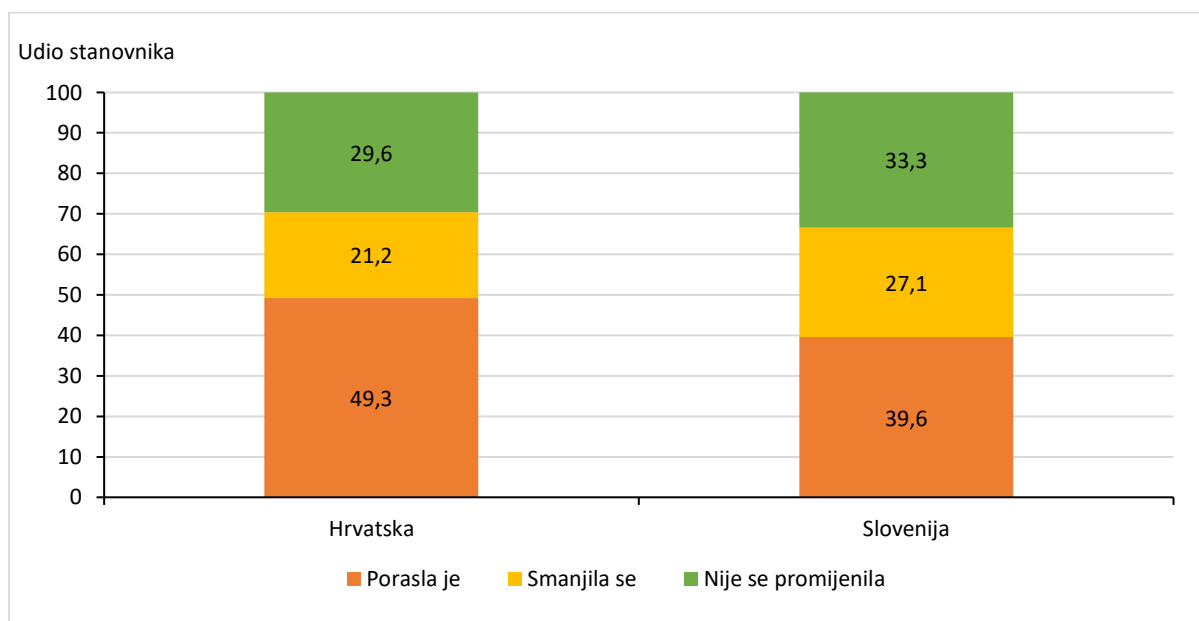

Sl. 20. Pozitivni ekonomski učinci prema stanovništvu iz Hrvatske i Slovenije

Izvor: Anketno istraživanje, 2021

Posljednje pitanje u kategoriji ekonomskih učinaka odnosilo se na posjećenost Parenzane u doba pandemije. Gotovo polovica anketiranih stanovnika Hrvatske smatra da je posjećenost Parenzane u doba pandemije porasla, odnosno njih 29,6 % smatra da se posjećenost nije promijenila (sl. 21). Samo petina stanovnika smatra da se posjećenost u tijeku pandemije smanjila. S druge strane, 39,6 % stanovnika Slovenije smatra da se posjećenost Parenzane povećala tijekom pandemije, dok jedna trećina smatra da se nije promijenila. Njih čak 27,1 % smatra da se posjećenost Parenzane smanjila. Podloga za formiranje takvog mišljenja mogu biti državne mjere za suzbijanje širenja pandemije koje se razlikuju među državama. Osim toga, Parenzana u Sloveniji većim dijelom prolazi kroz urbano područje pa je moguće da je manje posjećena nego dionica Parenzane u Hrvatskoj koja je puno dulja. Samim time posjetitelji se mogu raspršiti duž nje, a i prolazi većinom kroz slabije naseljeno područje. Ovim se pitanjem htjelo pokazati osjetljivost biciklističko-pješačke staze na vanjske faktore kao što je pandemija.

Sukladno odgovorima ispitanika, može se reći da Parenzana kao staza nije značajno osjetljiva na nepredvidive trendove u turizmu. Njezina je posjećenost čak porasla.

Sl. 21. Posjećenost Parenzane u doba pandemije prema mišljenju hrvatskih i slovenskih ispitanika

Izvor: Anketno istraživanje, 2021

Tab. 9. Ekonomski učinci Parenzane na obalu¹⁰

Ekonomski učinci - obala	1	2	3	4	5	Σ	1 (%)	2 (%)	3 (%)	4 (%)	5 (%)	Σ (%)
Utjecala je na povećanje prihoda lokalnog stanovništva.	5	4	10	16	4	39	12,8	10,3	25,6	41,0	10,3	100,0
Utjecala je na povećanje prihoda u lokalnoj ekonomiji.	3	3	8	22	3	39	7,7	7,7	20,5	56,4	7,7	100,0
Utjecala je na stvaranje novih radnih mjesta.	4	14	9	9	3	39	10,3	35,9	23,1	23,1	7,7	100,0
Potaknula je porast zaposlenosti	5	13	12	8	1	39	12,8	33,3	30,8	20,5	2,6	100,0
Potaknula je porast funkcija vezanih za opremu, održavanje i iznajmljivanje bicikala.	1	5	8	18	7	39	2,6	12,8	20,5	46,2	17,9	100,0
Potaknula je poduzetničku aktivnost.	3	3	13	17	3	39	7,7	7,7	33,3	43,6	7,7	100,0
Utjecala je na slabljenje tradicionalnih ekonomskih djelatnosti.	6	16	15	2	0	39	15,4	41,0	38,5	5,1	0,0	100,0
Utjecala je na porast cijena kuća, stanova i/ili apartmana.	5	13	12	8	1	39	12,8	33,3	30,8	20,5	2,6	100,0
Utjecala je na porast cijena zemljišta.	4	12	14	8	1	39	10,3	30,8	35,9	20,5	2,6	100,0
Stvorila je dodatne troškove za lokalnu upravu.	3	10	14	10	2	39	7,7	25,6	35,9	25,6	5,1	100,0
Potaknula je povezivanje i suradnju između javnog i privatnog sektora.	2	2	12	20	3	39	5,1	5,1	30,8	51,3	7,7	100,0
Potaknula je opći turistički razvoj općine/Grada.	2	3	8	21	5	39	5,1	7,7	20,5	53,8	12,8	100,0
Lokalni ekonomski subjekti dobro su povezani.	3	6	20	10	0	39	7,7	15,4	51,3	25,6	0,0	100,0
Turistički razvoj općine/Grada bio bi manje uspješan bez Parenzane.	3	8	13	11	4	39	7,7	20,5	33,3	28,2	10,3	100,0
Posjećenost Parenzane najveća je u predsezoni i postsezoni (izvan ljetnih mjeseci).	0	7	10	12	10	39	0,0	17,9	25,6	30,8	25,6	100,0
Posjećenost Parenzane ovisna je o utjecaju vanjskih faktora poput pandemije.	3	9	11	9	7	39	7,7	23,1	28,2	23,1	17,9	100,0

Izvor: Anketno istraživanje, 2021

¹⁰ U tab. 9, tab. 10, tab. 11 i tab. 12 brojevi 1-5 u zaglavlju tablice označavaju Likertovu skalu (1 – uopće se ne slažem, 2 – ne slažem se, 3 – niti se slažem niti se ne slažem, 4 – slažem se, 5 – u potpunosti se slažem).

Tab. 10. Ekonomski učinci Parenzane na unutrašnjost

Ekonomski učinci - unutrašnjost	1	2	3	4	5	Σ	1 (%)	2 (%)	3 (%)	4 (%)	5 (%)	Σ (%)
Utjecala je na povećanje prihoda lokalnog stanovništva.	11	31	55	60	7	164	6,7	18,9	33,5	36,6	4,3	100,0
Utjecala je na povećanje prihoda u lokalnoj ekonomiji.	8	20	57	68	11	164	4,9	12,2	34,8	41,5	6,7	100,0
Utjecala je na stvaranje novih radnih mjesta.	26	55	55	25	3	164	15,9	33,5	33,5	15,2	1,8	100,0
Potaknula je porast zaposlenosti	26	58	51	27	2	164	15,9	35,4	31,1	16,5	1,2	100,0
Potaknula je porast funkcija vezanih za opremu, održavanje i iznajmljivanje bicikala.	12	17	44	73	18	164	7,3	10,4	26,8	44,5	11,0	100,0
Potaknula je poduzetničku aktivnost.	11	31	57	51	14	164	6,7	18,9	34,8	31,1	8,5	100,0
Utjecala je na slabljenje tradicionalnih ekonomskih djelatnosti.	29	67	60	7	1	164	17,7	40,9	36,6	4,3	0,6	100,0
Utjecala je na porast cijena kuća, stanova i/ili apartmana.	15	46	67	28	8	164	9,1	28,0	40,9	17,1	4,9	100,0
Utjecala je na porast cijena zemljišta.	17	49	58	33	7	164	10,4	29,9	35,4	20,1	4,3	100,0
Stvorila je dodatne troškove za lokalnu upravu.	10	40	50	57	7	164	6,1	24,4	30,5	34,8	4,3	100,0
Potaknula je povezivanje i suradnju između javnog i privatnog sektora.	7	23	64	66	4	164	4,3	14,0	39,0	40,2	4,0	100,0
Potaknula je opći turistički razvoj općine/Grada.	6	12	33	87	26	164	3,7	7,3	20,1	53,0	15,9	100,0
Lokalni ekonomski subjekti dobro su povezani.	8	32	76	42	6	164	4,9	19,5	46,3	25,6	3,7	100,0
Turistički razvoj općine/Grada bio bi manje uspješan bez Parenzane.	13	25	46	61	19	164	7,9	15,2	28,0	37,2	11,6	100,0
Posjećenost Parenzane najveća je u predsezoni i postsezoni (izvan ljetnih mjeseci).	8	23	47	60	26	164	4,9	14,0	28,7	36,6	15,9	100,0
Posjećenost Parenzane ovisna je o utjecaju vanjskih faktora poput pandemije.	15	27	47	58	17	164	9,1	16,5	28,7	35,4	10,4	100,0

Izvor: Anketno istraživanje, 2021

Tab. 11. Ekonomski učinci Parenzane na Hrvatsku

Ekonomski učinci - Hrvatska	1	2	3	4	5	Σ	1 (%)	2 (%)	3 (%)	4 (%)	5 (%)	Σ (%)
Utjecala je na povećanje prihoda lokalnog stanovništva.	16	35	65	76	11	203	7,9	17,2	32,0	37,4	5,4	100,0
Utjecala je na povećanje prihoda u lokalnoj ekonomiji.	11	23	65	90	14	203	5,4	11,3	32,0	44,3	6,9	100,0
Utjecala je na stvaranje novih radnih mjesta.	30	69	64	34	6	203	14,8	34,0	31,5	16,7	3,0	100,0
Potaknula je porast zaposlenosti	31	71	63	35	3	203	15,3	35,0	31,0	17,2	1,5	100,0
Potaknula je porast funkcija vezanih za opremu, održavanje i iznajmljivanje bicikala.	13	22	52	91	25	203	6,4	10,8	25,6	44,8	12,3	100,0
Potaknula je poduzetničku aktivnost.	14	34	70	68	17	203	6,9	16,7	34,5	33,5	8,4	100,0
Utjecala je na slabljenje tradicionalnih ekonomskih djelatnosti.	35	83	75	9	1	203	17,2	40,9	36,9	4,4	0,5	100,0
Utjecala je na porast cijena kuća, stanova i/ili apartmana.	20	59	79	36	9	203	9,9	29,1	38,9	17,7	4,4	100,0
Utjecala je na porast cijena zemljišta.	21	61	72	41	8	203	10,3	30,0	35,5	20,2	3,9	100,0
Stvorila je dodatne troškove za lokalnu upravu.	13	50	64	67	9	203	6,4	24,6	31,5	33,0	4,4	100,0
Potaknula je povezivanje i suradnju između javnog i privatnog sektora.	9	25	76	86	7	203	4,4	12,3	37,4	42,4	3,4	100,0
Potaknula je opći turistički razvoj općine/Grada.	8	15	41	108	31	203	3,9	7,4	20,2	53,2	15,3	100,0
Lokalni ekonomski subjekti dobro su povezani.	11	38	96	52	6	203	5,4	18,7	47,3	25,6	3,0	100,0
Turistički razvoj općine/Grada bio bi manje uspješan bez Parenzane.	16	33	59	72	23	203	7,9	16,3	29,1	35,5	11,3	100,0
Posjećenost Parenzane najveća je u predsezoni i postsezoni (izvan ljetnih mjeseci).	8	30	57	72	36	203	3,9	14,8	28,1	35,5	17,7	100,0
Posjećenost Parenzane ovisna je o utjecaju vanjskih faktora poput pandemije.	18	36	58	67	24	203	8,9	17,7	28,6	33,0	11,8	100,0

Izvor: Anketno istraživanje, 2021

Tab. 12. Ekonomski učinci Parenzane na Sloveniju

Ekonomski učinci - Slovenija	1	2	3	4	5	Σ	1 (%)	2 (%)	3 (%)	4 (%)	5 (%)	Σ (%)
Utjecala je na povećanje prihoda lokalnog stanovništva.	5	9	24	8	2	48	10,4	18,8	50,0	16,7	4,2	100,0
Utjecala je na povećanje prihoda u lokalnoj ekonomiji.	4	8	20	13	3	48	8,3	16,7	41,7	27,1	6,3	100,0
Utjecala je na stvaranje novih radnih mjesta.	8	14	12	13	1	48	16,7	29,2	25,0	27,1	2,1	100,0
Potaknula je porast zaposlenosti	8	15	16	7	2	48	16,7	31,3	33,3	14,6	4,2	100,0
Potaknula je porast funkcija vezanih za opremu, održavanje i iznajmljivanje bicikala.	4	4	7	24	9	48	8,3	8,3	14,6	50,0	18,8	100,0
Potaknula je poduzetničku aktivnost.	7	6	14	17	4	48	14,6	12,5	29,2	35,4	8,3	100,0
Utjecala je na slabljenje tradicionalnih ekonomskih djelatnosti.	19	19	7	0	3	48	39,6	39,6	14,6	0,0	6,3	100,0
Utjecala je na porast cijena kuća, stanova i/ili apartmana.	10	12	14	7	5	48	20,8	25,0	29,2	14,6	10,4	100,0
Utjecala je na porast cijena zemljišta.	10	12	14	6	6	48	20,8	25,0	29,2	12,5	12,5	100,0
Stvorila je dodatne troškove za lokalnu upravu.	4	9	8	23	4	48	8,3	18,8	16,7	47,9	8,3	100,0
Potaknula je povezivanje i suradnju između javnog i privatnog sektora.	3	4	21	19	1	48	6,3	8,3	43,8	39,6	2,1	100,0
Potaknula je opći turistički razvoj općine/Grada.	2	1	6	25	14	48	4,2	2,1	12,5	52,1	29,2	100,0
Lokalni ekonomski subjekti dobro su povezani.	2	11	22	12	1	48	4,2	22,9	45,8	25,0	2,1	100,0
Turistički razvoj općine/Grada bio bi manje uspješan bez Parenzane.	1	6	11	23	7	48	2,1	12,5	22,9	47,9	14,6	100,0
Posjećenost Parenzane najveća je u predsezoni i postsezoni (izvan ljetnih mjeseci).	5	7	14	17	5	48	10,4	14,6	29,2	35,4	10,4	100,0
Posjećenost Parenzane ovisna je o utjecaju vanjskih faktora poput pandemije.	6	6	11	23	2	48	12,5	12,5	22,9	47,9	4,2	100,0

Izvor: Anketno istraživanje, 2021

6.4. Sociokulturni učinci

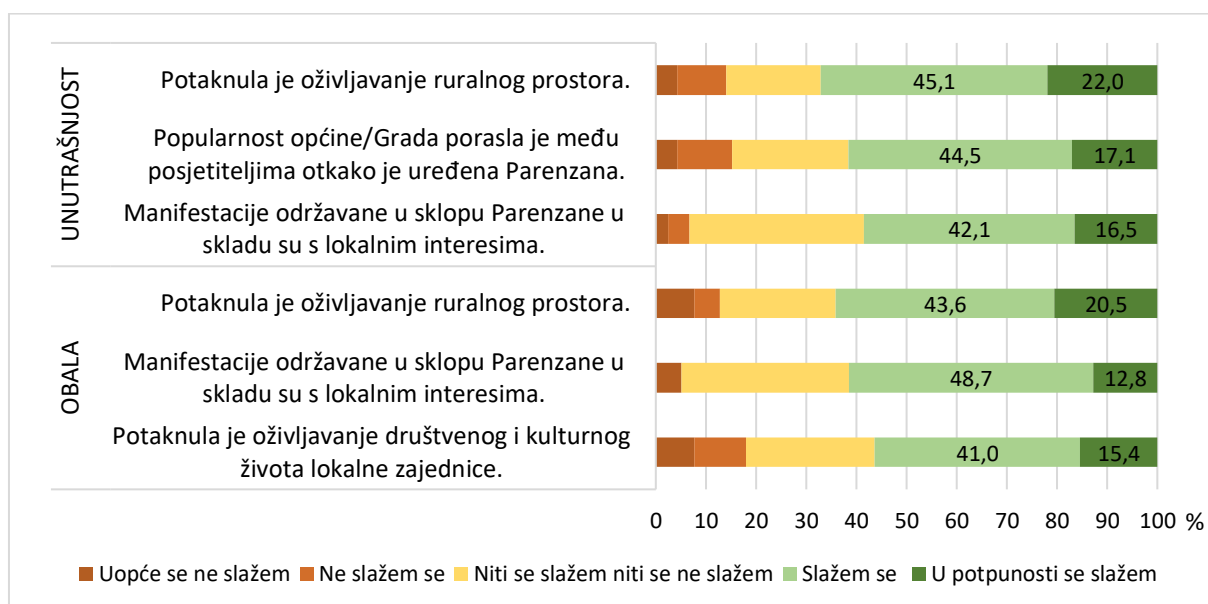
Usporedbom pozitivnih sociokulturnih učinaka između obale i unutrašnjosti uočava se slaganje i jednih i drugih ispitanika s većim dijelom tvrdnji (tab. 13 i tab. 14). Najveći udio stanovnika unutrašnjosti (njih više od trećine) smatra da je Parenzana utjecala na poboljšanje kvalitete života. Za razliku od njih, najveći dio stanovnika obale (39 %) ne slaže se s tom tvrdnjom, iako i na obali četvrtina stanovništva smatra da je utjecala na rast kvalitete života. Većina lokalnog stanovništva, ipak, smatra da Parenzana nije utjecala na povećanje osobnog dohotka, niti na obali (72 %), niti u unutrašnjosti (67 %).

Posebno je vidljiv i pozitivan učinak Parenzane na porast popularnosti općine/Grada među posjetiteljima, no on je, očekivano, primjetniji u unutrašnjosti, kojoj je svaki vid promocije svakako važan, i to za 15 % u odnosu na obalu (više od 60 % stanovnika u unutrašnjosti u odnosu na oko 46 % na obali). Parenzana je za većinu stanovnika imala pozitivan učinak na oživljavanje društvenog i kulturnog života lokalne zajednice, no kod ove se tvrdnje više obalnog stanovništva slaže s njom (56 % na obali, 47 % u unutrašnjosti). Na to se nastavlja i percepcija lokalnog stanovništva o utjecaju Parenzane na oživljavanje ruralnog prostora, koja je također vrlo pozitivna te gotovo izjednačena i na obali i u unutrašnjosti (oko dvije trećine stanovnika), kao i u slučaju održavanja manifestacija u sklopu Parenzane koje su u skladu s lokalnim interesima (obala 62 %, unutrašnjost 59 %).

Od ostalih analiziranih pozitivnih učinaka Parenzane, većina stanovništva i na obali i u unutrašnjosti podijeljenog je mišljenja o utjecaju Parenzane na zaštitu materijalne kulturne baštine kao i o njenom utjecaju na oživljavanje tradicionalnih obrta. Međutim, važno je napomenuti da, u obje prostorne cjeline, najveći dio anketiranih ne smatra da su materijalna kulturna dobra ugrožena zbog posjetitelja Parenzane (77 % na obali, 72 % unutrašnjost). Većina stanovnika unutrašnjosti podijeljenog je mišljenja i oko utjecaja Parenzane na pretvaranje nematerijalne kulture u turistički proizvod, tzv. komodifikacije kulture, dok se većina stanovnika obale slaže s tom tvrdnjom (41 %).

Među ostalim istraživanim mogućim negativnim utjecajima Parenzane, daleko najveći broj anketiranih i na obali i u unutrašnjosti se ne slaže da su oni prisutni. To je posebno vidljivo kod tvrdnji o utjecaju Parenzane na porast stopa kriminaliteta (ne slaže se: 79 % obala, 87 % unutrašnjost), prenapučenost turističkog mjesta (ne slaže se: 85 % obala, 84 % unutrašnjost) ili tvrdnji da je Parenzana uzrok konflikata između turista i lokalnog stanovništva (ne slaže se: 80 % obala, 83,5 % unutrašnjost). Također, najveći broj anketiranih ne smatra da je zbog Parenzane potrebna prilagodba načina života (obala 59 %, unutrašnjost 60 %).

Na slici 22 prikazana su po tri pozitivna sociokulturna učinka Parenzane s kojima se slaže najveći udio anketiranih u unutrašnjosti i na obali. U unutrašnjosti to su oživljavanje ruralnog prostora (67,1 %), porast popularnosti općine/Grada među posjetiteljima (61,5 %) te manifestacije na Parenzani koje su u skladu s lokalnim interesima (56,4 %). Na obali najveći je stupanj slaganja također s tvrdnjom da je potaknula oživljavanje ruralnog prostora (67,1 %), ponovno manifestacije koje su usklađene s lokalnim interesima (61,6 %) te oživljavanje društvenog i kulturnog života lokalne zajednice (58,5 %).

Sl. 22. Pozitivni sociokulturni učinci prema stanovništvu iz unutrašnjosti i s obale

Izvor: Anketno istraživanje, 2021

Zanimljiva je i usporedba stavova hrvatskog i slovenskog stanovništva spram utjecaja Parenzane (tab. 15 i tab. 16). Najveći udio slovenskog stanovništva, njih gotovo dvije trećine, smatra da je Parenzana utjecala na rast kvalitete života, dok se s tom tvrdnjom slaže tek nešto više od jedne trećine hrvatskog stanovništva. S druge strane, ni jedni ni drugi ne smatraju da je Parenzana imala utjecaj na povećanje osobnog dohotka (Slovenija 83 %, Hrvatska 68 %).

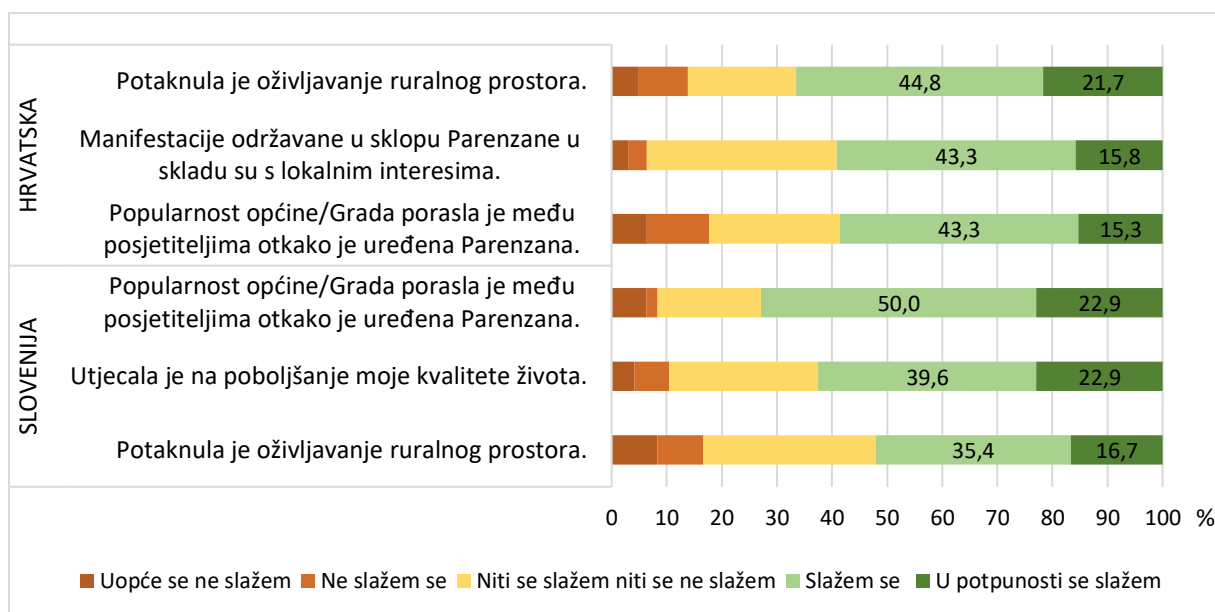
Pozitivan učinak Parenzane očituje se u porastu popularnosti općina i Gradova, pogotovo u Sloveniji gdje se gotovo tri četvrtine stanovnika slaže s tvrdnjom, u odnosu na oko 59 % u Hrvatskoj. Za većinu stanovništva, Parenzana je imala pozitivan učinak na oživljavanje društvenog i kulturnog života lokalne zajednice (Hrvatska 49 %, Slovenija 46 %), kao i na oživljavanje ruralnog prostora koje je nešto značajnije za stanovnike Hrvatske (67 %) nego

stanovnike Slovenije (52 %). Stanovništvo obju država u velikoj mjeri slaže se i da su manifestacije održavane u sklopu Parenzane u skladu s lokalnim interesima.

Među ostalim analiziranim pozitivnim učincima Parenzane, najveći dio i hrvatskog i slovenskog stanovništva podijeljenog je mišljenja o utjecaju Parenzane na oživljavanje tradicionalnih obrta, kao i o njezinom utjecaju na zaštitu materijalne kulture baštine. No s druge strane, najveći udio stanovništva ne smatra da su materijalna kulturna dobra ugrožena zbog posjetitelja Parenzane (Hrvatska 73 %, Slovenija 60 %). Nadalje, 41 % hrvatskog stanovništva smatra da je Parenzana omogućila upoznavanje drugih kultura i nacija, međutim najveći udio slovenskog stanovništva ne slaže se s tom tvrdnjom (44 %). Treba još spomenuti da je hrvatsko stanovništvo podijeljenog mišljenja o utjecaju Parenzane na komodifikaciju kulture, dok se slovensko stanovništvo u najvećoj mjeri ne slaže s tom tvrdnjom (40 %).

Od ostalih mogućih negativnih utjecaja Parenzane, najveći broj ispitanih stanovnika i u Hrvatskoj i u Sloveniji se ne slaže da su oni prisutni, međutim, primjetna je razlika u udjelima. Vidljivo je to kod tvrdnji da Parenzana uzrokuje prenapučenost turističkog mjesta (ne slaže se: Hrvatska 84 %, Slovenija 48 %) ili da je Parenzana izvor konflikata između turista i lokalnog stanovništva (Hrvatska 83 %, Slovenija 42 %). Posebno je vidljiva razlika kod tvrdnje da je zbog Parenzane potrebna prilagodba načina života lokalnog stanovništva s kojom se 60 % Hrvata ne slaže, dok je slovensko stanovništvo izrazito podijeljenog mišljenja, odnosno jedna trećina se s time slaže, a jedna trećina ne slaže.

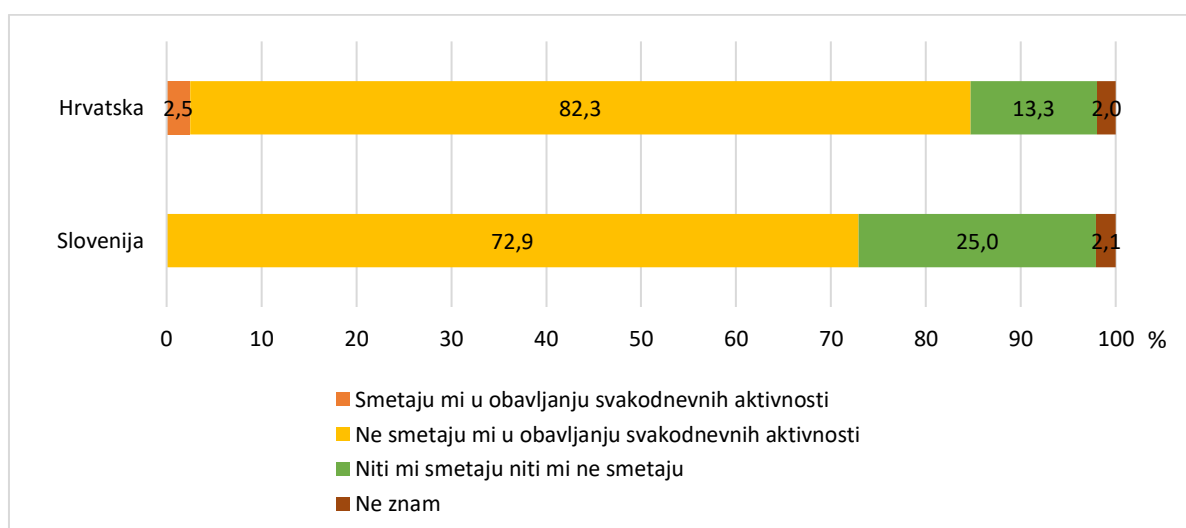
Na slici 23 prikazana su po tri pozitivna sociokulturna učinka Parenzane s kojima se slaže najveći udio anketiranih u Hrvatskoj i u Sloveniji. U Hrvatskoj to su oživljavanje ruralnog prostora (66,5 %), manifestacije na Parenzani koje su u skladu s lokalnim interesima (59,1 %) te porast popularnosti općine/Grada među posjetiteljima (58,6 %). U Sloveniji najveći je stupanj slaganja također s tvrdnjom da je potaknula porast popularnosti općine/Grada među posjetiteljima (72,9 %), utjecala na poboljšanje kvalitete života (62,5 %) te potaknula oživljavanje ruralnog prostora (52,1 %).

Sl. 23. Pozitivni sociokulturni učinci prema stanovništvu iz Hrvatske i Slovenije

Izvor: Anketno istraživanje, 2021

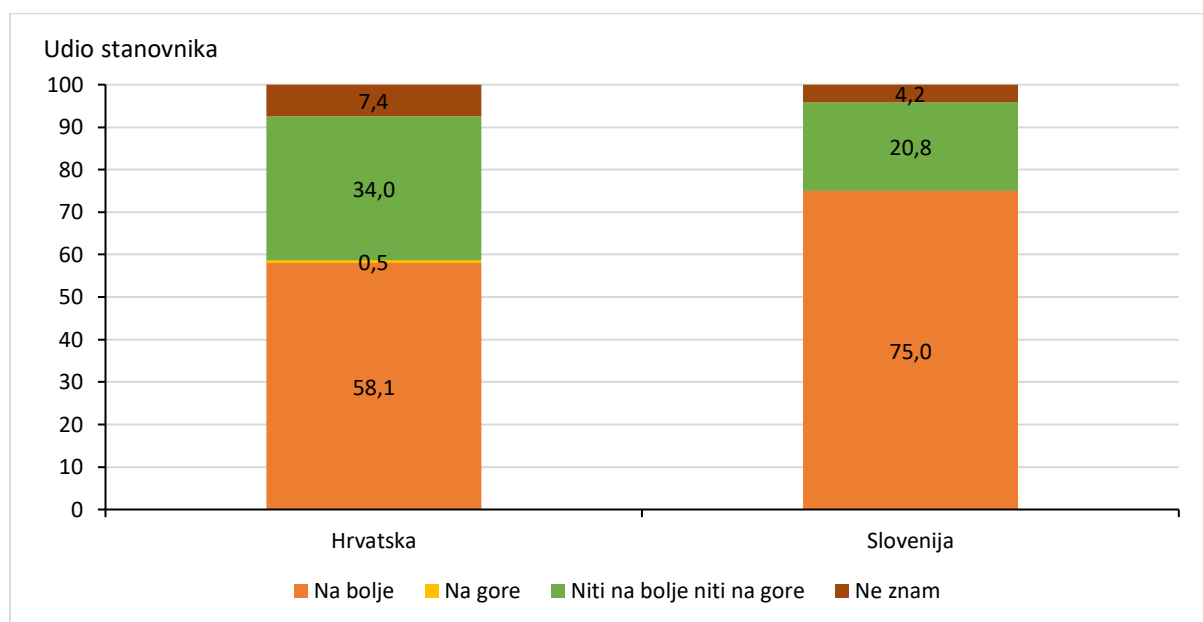
U sljedećem pitanju tražilo se od ispitanika da odaberu odgovor koji najbolje opisuje njihov odnos prema posjetiteljima Parenzane. Iz slike 24 vidljivo je kako u najvećoj mjeri prevladava stav da lokalnom stanovništvu obje države korisnici Parenzane ne smetaju u obavljanju svakodnevnih aktivnosti, kao što je i očekivano. Ipak, neutralan stav izrazila je jedna četvrtina slovenskog stanovništva te samo 13 % hrvatskog stanovništva. Treba još spomenuti kako je 2,5 % hrvatskih ispitanika (njih petero) izrazilo stav da im korisnici Parenzane smetaju u obavljanju svakodnevnih aktivnosti, dok među slovenskim ispitanicima nema onih koji su izrazili taj stav.

Sl. 24. Stav lokalnog stanovništva o njihovom odnosu prema korisnicima Parenzane

Izvor: Anketno istraživanje, 2021

Posljednje pitanje u ovoj kategoriji odnosilo se na promjenu stava lokalnog stanovništva prema Parenzani otkako je ona preuređena u stazu. Prema očekivanjima, najveći udio stanovništva promijenio je svoje mišljenje o Parenzani na bolje (sl. 25). Primjetno je kako se mišljenje poboljšalo kod tri četvrtine slovenskih ispitanika (konkretno njih 36 od ukupno 48) i tek nešto više od polovice hrvatskih ispitanika (njih 118 od 203). Stavovi se nisu promijenili niti na bolje niti na gore za 34 % Hrvata (69 ispitanika) i 21 % Slovenaca (10 ispitanika), dok se stav prema Parenzani pogoršao tek za jednog hrvatskog ispitanika. Preostalih 7,4 % Hrvata i 4,2 % Slovenaca dali su odgovor *ne znam*.

Sl. 25. Promjena stavova lokalnog stanovništva prema Parenzani u odnosu na početak njezinog postojanja

Izvor: Anketno istraživanje, 2021

Tab. 13. Sociokulturni učinci Parenzane na obalu¹¹

Sociokulturni učinci - obala	1	2	3	4	5	Σ	1 (%)	2 (%)	3 (%)	4 (%)	5 (%)	Σ (%)
Utjecala je na poboljšanje moje kvalitete života.	6	9	14	8	2	39	15,4	23,1	35,9	20,5	5,1	100,0
Utjecala je na povećanje mog osobnog dohotka.	13	15	9	2	0	39	33,3	38,5	23,1	5,1	0,0	100,0
Potaknula je porast stope kriminala.	19	12	7	1	0	39	48,7	30,8	17,9	2,6	0,0	100,0
Zbog Parenzane potrebna je prilagodba načina života lokalnog stanovništva tijekom turističke sezone.	7	16	9	7	0	39	17,9	41,0	23,1	17,9	0,0	100,0
Uzrokuje prenapučenost turističkog mjesta.	13	20	4	2	0	39	33,3	51,3	10,3	5,1	0,0	100,0
Izvor je konflikata između turista i lokalnog stanovništva.	16	15	6	2	0	39	41,0	38,5	15,4	5,1	0,0	100,0
Popularnost općine/Grada porasla je među posjetiteljima otkako je uređena Parenzana.	6	5	10	15	3	39	15,4	12,8	25,6	38,5	7,7	100,0
Potaknula je oživljavanje ruralnog prostora.	3	2	9	17	8	39	7,7	5,1	23,1	43,6	20,5	100,0
Potaknula je oživljavanje društvenog i kulturnog života lokalne zajednice.	3	4	10	16	6	39	7,7	10,3	25,6	41,0	15,4	100,0
Omogućila je upoznavanje i bolje razumijevanje drugih kultura i nacija.	2	10	9	13	5	39	5,1	25,6	23,1	33,3	12,8	100,0
Materijalna kultura dobra ugrožena su zbog posjetitelja na Parenzani.	14	16	7	1	1	39	35,9	41,0	17,9	2,6	2,6	100,0
Materijalna kultura dobra kvalitetno su zaštićena otkako je uređena Parenzana.	2	8	22	7	0	39	5,1	20,5	56,4	17,9	0,0	100,0
Tradicionalne manifestacije izgubile su svoju bit zbog Parenzane.	14	21	3	1	0	39	35,9	53,8	7,7	2,6	0,0	100,0
Manifestacije održavane u sklopu Parenzane u skladu su s lokalnim interesima.	2	0	13	19	5	39	5,1	0,0	33,3	48,7	12,8	100,0
Običaji, tradicije i vrijednosti promijenili su se otkako je uređena Parenzana.	11	13	13	2	0	39	28,2	33,3	33,3	5,1	0,0	100,0
Potaknula je oživljavanje tradicionalnih obrta.	5	5	17	10	2	39	12,8	12,8	43,6	25,6	5,1	100,0
Potaknula je pretvaranje nematerijalne kulture u turistički proizvod (glazbe, običaja, lokalnih recepata...).	4	6	13	12	4	39	10,3	15,4	33,3	30,8	10,3	100,0

Izvor: Anketno istraživanje, 2021

Tab. 14. Sociokulturni učinci Parenzane na unutrašnjost

Sociokulturni učinci - unutrašnjost	1	2	3	4	5	Σ	1 (%)	2 (%)	3 (%)	4 (%)	5 (%)	Σ (%)
Utjecala je na poboljšanje moje kvalitete života.	15	27	62	46	14	164	9,1	16,5	37,8	28,0	8,5	100,0
Utjecala je na povećanje mog osobnog dohotka.	51	58	43	10	2	164	31,1	35,4	26,2	6,1	1,2	100,0
Potaknula je porast stope kriminala.	86	57	17	4	0	164	52,4	34,8	10,4	2,4	0,0	100,0
Zbog Parenzane potrebna je prilagodba načina života lokalnog stanovništva tijekom turističke sezone.	39	59	42	21	3	164	23,8	36,0	25,6	12,8	1,8	100,0
Uzrokuje prenapučenost turističkog mjesta.	58	79	21	4	2	164	35,4	48,2	12,8	2,4	1,2	100,0
Izvor je konflikata između turista i lokalnog stanovništva.	69	68	20	5	2	164	42,1	41,5	12,2	3,0	1,2	100,0
Popularnost općine/Grada porasla je među posjetiteljima otkako je uređena Parenzana.	7	18	38	73	28	164	4,3	11,0	23,2	44,5	17,1	100,0
Potaknula je oživljavanje ruralnog prostora.	7	16	31	74	36	164	4,3	9,8	18,9	45,1	22,0	100,0
Potaknula je oživljavanje društvenog i kulturnog života lokalne zajednice.	4	25	57	64	14	164	2,4	15,2	34,8	39,0	8,5	100,0
Omogućila je upoznavanje i bolje razumijevanje drugih kultura i nacija.	13	26	60	57	8	164	7,9	15,9	36,6	34,8	4,9	100,0
Materijalna kultura dobra ugrožena su zbog posjetitelja na Parenzani.	45	73	36	5	5	164	27,4	44,5	22,0	3,0	3,0	100,0
Materijalna kultura dobra kvalitetno su zaštićena otkako je uređena Parenzana.	11	26	90	31	6	164	6,7	15,9	54,9	18,9	3,7	100,0
Tradicionalne manifestacije izgubile su svoju bit zbog Parenzane.	68	78	16	2	0	164	41,5	47,6	9,8	1,2	0,0	100,0
Manifestacije održavane u sklopu Parenzane u skladu su s lokalnim interesima.	4	7	57	69	27	164	2,4	4,3	34,8	42,1	16,5	100,0
Običaji, tradicije i vrijednosti promijenili su se otkako je uređena Parenzana.	39	56	56	11	2	164	23,8	34,1	34,1	6,7	1,2	100,0
Potaknula je oživljavanje tradicionalnih obrta.	16	38	77	27	6	164	9,8	23,2	47,0	16,5	3,7	100,0
Potaknula je pretvaranje nematerijalne kulture u turistički proizvod (glazbe, običaja, lokalnih recepata...).	12	25	75	41	11	164	7,3	15,2	45,7	25,0	6,7	100,0

Izvor: Anketno istraživanje, 2021

¹¹ U tab. 13, tab. 14, tab. 15 i tab. 16 brojevi 1-5 u zaglavlju tablice označavaju Likertovu skalu (1 – uopće se ne slažem, 2 – ne slažem se, 3 – niti se slažem niti se ne slažem, 4 – slažem se, 5 – u potpunosti se slažem).

Tab. 15. Sociokulturni učinci Parenzane na Hrvatsku

Sociokulturni učinci - Hrvatska	1	2	3	4	5	Σ	1 (%)	2 (%)	3 (%)	4 (%)	5 (%)	Σ (%)
Utjecala je na poboljšanje moje kvalitete života.	21	36	76	54	16	203	10,3	17,7	37,4	26,6	7,9	100,0
Utjecala je na povećanje mog osobnog dohotka.	64	73	52	12	2	203	31,5	36,0	25,6	5,9	1,0	100,0
Potaknula je porast stope kriminala.	105	69	24	5	0	203	51,7	34,0	11,8	2,5	0,0	100,0
Zbog Parenzane potrebna je prilagodba načina života lokalnog stanovništva tijekom turističke sezone.	46	75	51	28	3	203	22,7	36,9	25,1	13,8	1,5	100,0
Uzrokuje prenapučenost turističkog mjesta.	71	99	25	6	2	203	35,0	48,8	12,3	3,0	1,0	100,0
Izvor je konflikata između turista i lokalnog stanovništva.	85	83	26	7	2	203	41,9	40,9	12,8	3,4	1,0	100,0
Popularnost općine/Grada porasla je među posjetiteljima otkako je uređena Parenzana.	13	23	48	88	31	203	6,4	11,3	23,6	43,3	15,3	100,0
Potaknula je oživljavanje ruralnog prostora.	10	18	40	91	44	203	4,9	8,9	19,7	44,8	21,7	100,0
Potaknula je oživljavanje društvenog i kulturnog života lokalne zajednice.	7	29	67	80	20	203	3,4	14,3	33,0	39,4	9,9	100,0
Omogućila je upoznavanje i bolje razumijevanje drugih kultura i nacija.	15	36	69	70	13	203	7,4	17,7	34,0	34,5	6,4	100,0
Materijalna kultura dobra ugrožena su zbog posjetitelja na Parenzani.	59	89	43	6	6	203	29,1	43,8	21,2	3,0	3,0	100,0
Materijalna kultura dobra kvalitetno su zaštićena otkako je uređena Parenzana.	13	34	112	38	6	203	6,4	16,7	55,2	18,7	3,0	100,0
Tradicionalne manifestacije izgubile su svoju bit zbog Parenzane.	82	99	19	3	0	203	40,4	48,8	9,4	1,5	0,0	100,0
Manifestacije održavane u sklopu Parenzane u skladu su s lokalnim interesima.	6	7	70	88	32	203	3,0	3,4	34,5	43,3	15,8	100,0
Običaji, tradicije i vrijednosti promijenili su se otkako je uređena Parenzana.	50	69	69	13	2	203	24,6	34,0	34,0	6,4	1,0	100,0
Potaknula je oživljavanje tradicionalnih obrta.	21	43	94	37	8	203	10,3	21,2	46,3	18,2	3,9	100,0
Potaknula je pretvaranje nematerijalne kulture u turistički proizvod (glazbe, običaja, lokalnih recepata...).	16	31	88	53	15	203	7,9	15,3	43,3	26,1	7,4	100,0

Izvor: Anketno istraživanje, 2021

Tab. 16. Sociokulturni učinci Parenzane na Sloveniju

Sociokulturni učinci - Slovenija	1	2	3	4	5	Σ	1 (%)	2 (%)	3 (%)	4 (%)	5 (%)	Σ (%)
Utjecala je na poboljšanje moje kvalitete života.	2	3	13	19	11	48	4,2	6,3	27,1	39,6	22,9	100,0
Utjecala je na povećanje mog osobnog dohotka.	28	12	6	1	1	48	58,3	25,0	12,5	2,1	2,1	100,0
Potaknula je porast stope kriminala.	24	15	9	0	0	48	50,0	31,3	18,8	0,0	0,0	100,0
Zbog Parenzane potrebna je prilagodba načina života lokalnog stanovništva tijekom turističke sezone.	7	11	12	16	2	48	14,6	22,9	25,0	33,3	4,2	100,0
Uzrokuje prenapučenost turističkog mjesta.	13	10	18	6	1	48	27,1	20,8	37,5	12,5	2,1	100,0
Izvor je konflikata između turista i lokalnog stanovništva.	10	10	20	8	0	48	20,8	20,8	41,7	16,7	0,0	100,0
Popularnost općine/Grada porasla je među posjetiteljima otkako je uređena Parenzana.	3	1	9	24	11	48	6,3	2,1	18,8	50,0	22,9	100,0
Potaknula je oživljavanje ruralnog prostora.	4	4	15	17	8	48	8,3	8,3	31,3	35,4	16,7	100,0
Potaknula je oživljavanje društvenog i kulturnog života lokalne zajednice.	4	5	17	20	2	48	8,3	10,4	35,4	41,7	4,2	100,0
Omogućila je upoznavanje i bolje razumijevanje drugih kultura i nacija.	14	7	10	15	2	48	29,2	14,6	20,8	31,3	4,2	100,0
Materijalna kultura dobra ugrožena su zbog posjetitelja na Parenzani.	15	14	15	4	0	48	31,3	29,2	31,3	8,3	0,0	100,0
Materijalna kultura dobra kvalitetno su zaštićena otkako je uređena Parenzana.	2	3	30	12	1	48	4,2	6,3	62,5	25,0	2,1	100,0
Tradicionalne manifestacije izgubile su svoju bit zbog Parenzane.	17	19	10	2	0	48	35,4	39,6	20,8	4,2	0,0	100,0
Manifestacije održavane u sklopu Parenzane u skladu su s lokalnim interesima.	2	6	17	16	7	48	4,2	12,5	35,4	33,3	14,6	100,0
Običaji, tradicije i vrijednosti promijenili su se otkako je uređena Parenzana.	13	15	12	8	0	48	27,1	31,3	25,0	16,7	0,0	100,0
Potaknula je oživljavanje tradicionalnih obrta.	8	11	16	12	1	48	16,7	22,9	33,3	25,0	2,1	100,0
Potaknula je pretvaranje nematerijalne kulture u turistički proizvod (glazbe, običaja, lokalnih recepata...).	9	10	15	11	3	48	18,8	20,8	31,3	22,9	6,3	100,0

Izvor: Anketno istraživanje, 2021

6.5. Okolišni učinci

Sljedeća kategorija utjecaja Parenzane su okolišni utjecaji gdje se također promatrao stupanj slaganja ispitanika s njezinim pozitivnim i negativnim učincima.

Najveći udio stanovnika i obale i unutrašnjosti smatra da je okoliš osnova za razvoj cikloturizma u njihovoj općini/Gradu (82 % obala, 79 % unutrašnjost), te najveći udio stanovnika obale, njih gotovo polovica, smatra da su resursi na kojima se temelji razvoj Parenzane adekvatno zaštićeni (tab. 17 i tab. 18). Za razliku od njih, najveći dio stanovnika unutrašnjosti (45 %) podijeljenog je mišljenja oko te tvrdnje, iako i u unutrašnjosti nešto više od trećine stanovništva smatra da su resursi adekvatno zaštićeni. Isto tako, većina stanovništva unutrašnjosti (40 %) podijeljenog je mišljenja oko tvrdnje da je uspostavljen adekvatan način

upravljanja posjetiteljima na Parenzani, dok je većina obalnog stanovništva izrazito suglasna oko toga, točnije njih čak polovica. Prema uzorku, ispada da je okoliš kao resurs bolje zaštićen na obali i da je na obali adekvatniji način upravljanja posjetiteljima, što je suprotno od očekivanoga. Ipak, treba uzeti u obzir veliki udio neutralnih ispitanika. Moguće je da tome pogoduje činjenica da je u unutrašnjosti trasa puno dulja nego na obali te se često ponavljalo kako trasom prolaze motorizirana vozila koja uništavaju samu trasu, iako je to zabranjeno, kao i često dovoženje i odlaganje smeća uz trasu.

Što se negativnih okolišnih učinaka tiče, daleko najveći udio stanovništva i na obali i u unutrašnjosti ne slaže se da su oni prisutni. Udjeli su podjednaki i na obali i u unutrašnjosti i za sve tvrdnje kreću se između 75 % i 92 %. Prema tome, nalazi upućuju na to da Parenzana ne utječe na onečišćenje tla, vegetacije, zraka ili vode, ne utječe na preveliku buku, ne utječe na poremećaje u ekosustavu, zbog nje nije povećan pritisak na okoliš, ne gubi se poljoprivredno zemljište radi njezinog razvoja niti je postojeća infrastruktura preopterećena.

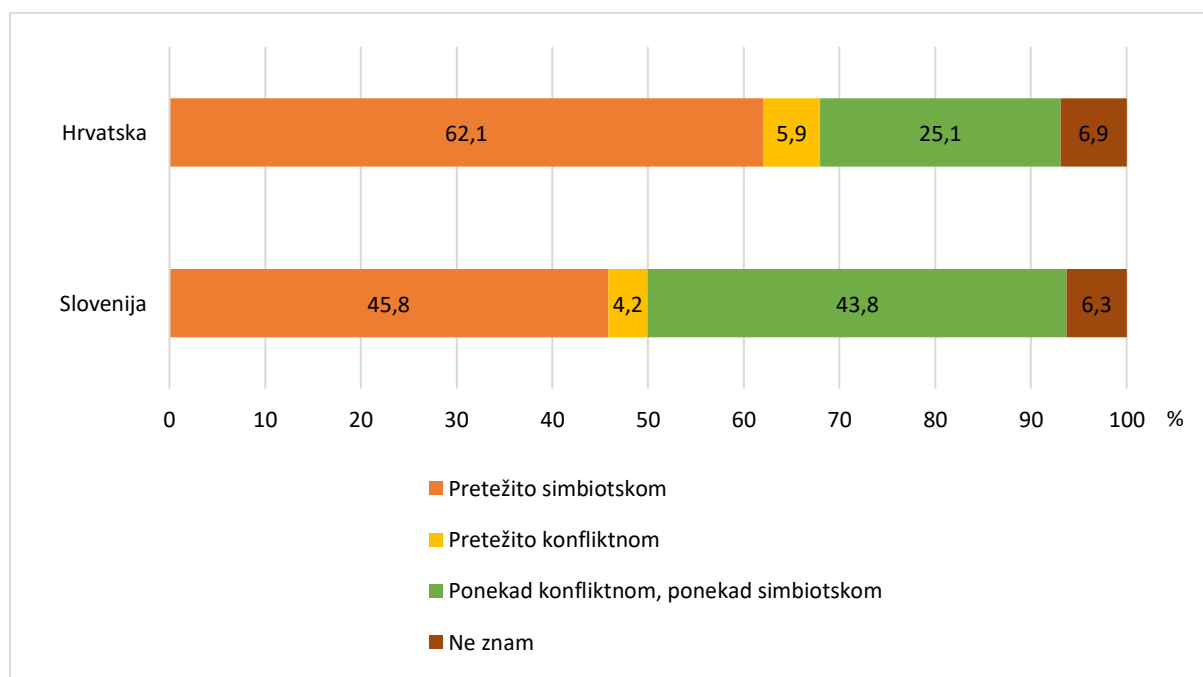
Iznimka je tvrdnja *Povećane su količine otpada* za koju je najveći udio stanovnika obale podijeljenog mišljenja, njih 41 %, iako se trećina stanovnika obale ne slaže s tvrdnjom. S druge strane, najveći udio stanovnika unutrašnjosti (42 %) ne slaže se da su povećane količine otpada, mada je čak 29 % onih koji se slažu s tvrdnjom te isto toliko onih neutralnog stava. Potencijalno objašnjenje tih udjela navedeno je u prijašnjem odlomku.

U analizi odgovora hrvatskih i slovenskih ispitanika, ima većih razlika u okolišnim učincima Parenzane (tab. 19 i tab. 20). Tomu je uzrok prvenstveno taj što je Parenzana cijelom dužinom u Sloveniji asfaltirana, i većim dijelom prolazi duž obale, dijelom i kroz urbana mjesta. Stoga, iako se većina i hrvatskog i slovenskog stanovništva u najvećoj mjeri ne slaže s negativnim učincima Parenzane (prvih osam u tablici), razlika je u udjelima. To je posebno vidljivo kod tvrdnji o utjecaju Parenzane na onečišćenje tla i/ili vegetacije (ne slaže se: 77 % Hrvatska, 58 % Slovenija), na preveliku buku (ne slaže se: 89 % Hrvatska, 69 % Slovenija) ili tvrdnji da je zbog Parenzane postojeća infrastruktura preopterećena (ne slaže se: 77 % Hrvatska, 38% Slovenija).

Najveći udio stanovnika Slovenije, njih čak 46 %, smatra da je Parenzana utjecala na povećane količine otpada. Za razliku od njih, najveći dio stanovnika Hrvatske (40 %) ne slaže se s time, iako i u Hrvatskoj četvrtina stanovništva smatra da je utjecala na povećane količine otpada. Također, većina stanovnika Slovenije (38 %) podijeljenog je mišljenja da je zbog Parenzane povećan pritisak na okoliš, dok se većina stanovništva Hrvatske ne slaže s tom tvrdnjom, i to njih više od tri četvrtine.

Među analiziranim pozitivnim učincima Parenzane, u najvećoj mjeri su suglasni i slovenski i hrvatski ispitanici oko tvrdnje da je okoliš osnova za razvoj cikloturizma (Slovenija 90 %, Hrvatska 79 %). Većina i hrvatskog i slovenskog stanovništva podijeljenog je mišljenja da su resursi na kojima se temelji razvoj Parenzane adekvatno zaštićeni (52 % Slovenija, 44 % Hrvatska). Isto tako, kod većine slovenskih ispitanika prevladava suglasnost da je uspostavljen adekvatan način upravljanja posjetiteljima (42 %), dok je među anketiranim u Hrvatskoj najveći udio onih koji su podijeljenog mišljenja (38 %), iako je trećina hrvatskog stanovništva koja se slaže s tom tvrdnjom.

Posljednjim pitanjem u ovoj kategoriji htjelo se istražiti u kakvom su odnosu Parenzana (kao turistički proizvod) i okoliš, prema mišljenju lokalnog stanovništva (sl. 26). Većina hrvatskog stanovništva, njih gotovo dvije trećine, smatra da su Parenzana i okoliš u pretežito simbiotskom odnosu, to jest da se međusobno nadopunjuju. Četvrtina stanovnika smatra da su ponekad u simbiotskom, a ponekad u konfliktnom odnosu, dok svega njih 6 % (ili 12 ispitanika) smatra da su u pretežito konfliktnom odnosu, odnosno da jedan škodi drugome. Kod većine slovenskih ispitanika također prevladava mišljenje da su okoliš i Parenzana pretežito u simbiozi, no taj je udio gotovo jednak onom udjelu stanovnika koji smatraju da su ponekad u simbiotskom, a ponekad u konfliktnom odnosu (46 %, 44 %). Kod slovenskih ispitanika također je najmanje onih koji smatraju da su Parenzana i okoliš u konfliktnom odnosu, tj. samo dva ispitanika.

Sl. 26. Odnos Parenzane i okoliša prema mišljenju lokalnog stanovništva

Izvor: Anketno istraživanje, 2021

Tab. 17. Okolišni utjecaji Parenzane na obalu¹²

Okolišni učinci - obala	1	2	3	4	5	Σ	1 (%)	2 (%)	3 (%)	4 (%)	5 (%)	Σ (%)
Parenzana utječe na onečišćenje tla i/ili vegetacije.	14	15	6	3	1	39	35,9	38,5	15,4	7,7	2,6	100,0
Utječe na onečišćenje zraka i/ili vode.	15	18	4	1	1	39	38,5	46,2	10,3	2,6	2,6	100,0
Utječe na preveliku buku.	15	21	2	0	1	39	38,5	53,8	5,1	0,0	2,6	100,0
Utječe na poremećaje u ekosustavu.	14	20	3	1	1	39	35,9	51,3	7,7	2,6	2,6	100,0
Zbog Parenzane povećan je pritisak na okoliš.	13	17	6	2	1	39	33,3	43,6	15,4	5,1	2,6	100,0
Povećane su količine otpada.	5	9	16	7	2	39	12,8	23,1	41,0	17,9	5,1	100,0
Gubi se kvalitetno poljoprivredno zemljište zbog njezinog razvoja.	14	16	7	1	1	39	35,9	41,0	17,9	2,6	2,6	100,0
Postojeća infrastruktura je preopterećena.	13	19	5	0	2	39	33,3	48,7	12,8	0,0	5,1	100,0
Okoliš je osnova za razvoj cikloturizma, odnosno biciklističkog turizma u općini/Gradu.	1	0	6	25	7	39	2,6	0,0	15,4	64,1	17,9	100,0
Resursi na kojima se temelji razvoj Parenzane adekvatno su zaštićeni.	1	2	17	17	2	39	2,6	5,1	43,6	43,6	5,1	100,0
Uspostavljen je adekvatan način upravljanja posjetiteljima.	1	6	12	18	2	39	2,6	15,4	30,8	46,2	5,1	100,0
Učinci Parenzane na okoliš pretežno su negativni.	13	12	11	2	1	39	33,3	30,8	28,2	5,1	2,6	100,0

Izvor: Anketno istraživanje, 2021

Tab. 18. Okolišni utjecaji Parenzane na unutrašnjost

Okolišni učinci - unutrašnjost	1	2	3	4	5	Σ	1 (%)	2 (%)	3 (%)	4 (%)	5 (%)	Σ (%)
Parenzana utječe na onečišćenje tla i/ili vegetacije.	49	78	20	16	1	164	29,9	47,6	12,2	9,8	0,6	100,0
Utječe na onečišćenje zraka i/ili vode.	58	80	20	6	0	164	35,4	48,8	12,2	3,7	0,0	100,0
Utječe na preveliku buku.	62	82	19	1	0	164	37,8	50,0	11,6	0,6	0,0	100,0
Utječe na poremećaje u ekosustavu.	52	83	24	5	0	164	31,7	50,6	14,6	3,0	0,0	100,0
Zbog Parenzane povećan je pritisak na okoliš.	51	78	22	13	0	164	31,1	47,6	13,4	7,9	0,0	100,0
Povećane su količine otpada.	26	42	48	37	11	164	15,9	25,6	29,3	22,6	6,7	100,0
Gubi se kvalitetno poljoprivredno zemljište zbog njezinog razvoja.	57	79	21	7	0	164	34,8	48,2	12,8	4,3	0,0	100,0
Postojeća infrastruktura je preopterećena.	52	72	32	5	3	164	31,7	43,9	19,5	3,0	1,8	100,0
Okoliš je osnova za razvoj cikloturizma, odnosno biciklističkog turizma u općini/Gradu.	2	8	25	94	35	164	1,2	4,9	15,2	57,3	21,3	100,0
Resursi na kojima se temelji razvoj Parenzane adekvatno su zaštićeni.	5	23	73	54	9	164	3,0	14,0	44,5	32,9	5,5	100,0
Uspostavljen je adekvatan način upravljanja posjetiteljima.	13	34	66	48	3	164	7,9	20,7	40,2	29,3	1,8	100,0
Učinci Parenzane na okoliš pretežno su negativni.	46	70	34	12	2	164	28,0	42,7	20,7	7,3	1,2	100,0

Izvor: Anketno istraživanje, 2021

Tab. 19. Okolišni utjecaji Parenzane na Hrvatsku

Okolišni učinci - Hrvatska	1	2	3	4	5	Σ	1 (%)	2 (%)	3 (%)	4 (%)	5 (%)	Σ (%)
Parenzana utječe na onečišćenje tla i/ili vegetacije.	63	93	26	19	2	203	31,0	45,8	12,8	9,4	1,0	100,0
Utječe na onečišćenje zraka i/ili vode.	73	98	24	7	1	203	36,0	48,3	11,8	3,4	0,5	100,0
Utječe na preveliku buku.	77	103	21	1	1	203	37,9	50,7	10,3	0,5	0,5	100,0
Utječe na poremećaje u ekosustavu.	66	103	27	6	1	203	32,5	50,7	13,3	3,0	0,5	100,0
Zbog Parenzane povećan je pritisak na okoliš.	64	95	28	15	1	203	31,5	46,8	13,8	7,4	0,5	100,0
Povećane su količine otpada.	31	51	64	44	13	203	15,3	25,1	31,5	21,7	6,4	100,0
Gubi se kvalitetno poljoprivredno zemljište zbog njezinog razvoja.	71	95	28	8	1	203	35,0	46,8	13,8	3,9	0,5	100,0
Postojeća infrastruktura je preopterećena.	65	91	37	5	5	203	32,0	44,8	18,2	2,5	2,5	100,0
Okoliš je osnova za razvoj cikloturizma, odnosno biciklističkog turizma u općini/Gradu.	3	8	31	119	42	203	1,5	3,9	15,3	58,6	20,7	100,0
Resursi na kojima se temelji razvoj Parenzane adekvatno su zaštićeni.	6	25	90	71	11	203	3,0	12,3	44,3	35,0	5,4	100,0
Uspostavljen je adekvatan način upravljanja posjetiteljima.	14	40	78	66	5	203	6,9	19,7	38,4	32,5	2,5	100,0
Učinci Parenzane na okoliš pretežno su negativni.	59	82	45	14	3	203	29,1	40,4	22,2	6,9	1,5	100,0

Izvor: Anketno istraživanje, 2021

¹² U tab. 17, tab. 18, tab. 19 i tab. 20 brojevi 1-5 u zaglavlju tablice označavaju Likertovu skalu (1 – uopće se ne slažem, 2 – ne slažem se, 3 – niti se slažem niti se ne slažem, 4 – slažem se, 5 – u potpunosti se slažem).

Tab. 20. Okolišni utjecaji Parenzane na Sloveniju

Okolišni učinci - Slovenija	1	2	3	4	5	Σ	1 (%)	2 (%)	3 (%)	4 (%)	5 (%)	Σ (%)
Parenzana utječe na onečišćenje tla i/ili vegetacije.	12	16	15	5	0	48	25,0	33,3	31,3	10,4	0,0	100,0
Utječe na onečišćenje zraka i/ili vode.	14	20	11	3	0	48	29,2	41,7	22,9	6,3	0,0	100,0
Utječe na preveliku buku.	15	18	11	4	0	48	31,3	37,5	22,9	8,3	0,0	100,0
Utječe na poremećaje u ekosustavu.	14	13	16	5	0	48	29,2	27,1	33,3	10,4	0,0	100,0
Zbog Parenzane povećan je pritisak na okoliš.	12	5	18	13	0	48	25,0	10,4	37,5	27,1	0,0	100,0
Povećane su količine otpada.	8	7	11	19	3	48	16,7	14,6	22,9	39,6	6,3	100,0
Gubi se kvalitetno poljoprivredno zemljište zbog njezinog razvoja.	14	16	17	0	1	48	29,2	33,3	35,4	0,0	2,1	100,0
Postojeća infrastruktura je preopterećena.	5	13	15	13	2	48	10,4	27,1	31,3	27,1	4,2	100,0
Okoliš je osnova za razvoj cikloturizma, odnosno biciklističkog turizma u općini/Gradu.	1	0	4	26	17	48	2,1	0,0	8,3	54,2	35,4	100,0
Resursi na kojima se temelji razvoj Parenzane adekvatno su zaštićeni.	0	4	25	13	6	48	0,0	8,3	52,1	27,1	12,5	100,0
Uspostavljen je adekvatan način upravljanja posjetiteljima.	6	14	15	9	4	48	12,5	29,2	31,3	18,8	8,3	100,0
Učinci Parenzane na okoliš pretežno su negativni.	16	15	11	4	2	48	33,3	31,3	22,9	8,3	4,2	100,0

Izvor: Anketno istraživanje, 2021

6.6. Fizionomske promjene

U posljednju ispitivanu kategoriju učinaka spadaju direktne, vidljive promjene u prostoru na koje je prenamjena i uređivanje trase Parenzane utjecala. To podrazumijeva održavanje podloge, čišćenje, košnju vegetacije, uređivanje novih sadržaja oko Parenzane i slično. Htjelo se istražiti u kojoj se mjeri stanovništvo slaže s tvrdnjama osmišljenima na temelju sadržaja dostupnog na službenoj web stranici Parenzane.

Ovo je kategorija u kojoj je najveća frekvencija odgovora *niti se slažem niti se ne slažem* odnosno neutralnog stava ispitanika (tab. 21 i tab. 22). Razlog tomu može biti što se zbog duljina trase staze po pojedinim općinama/Gradovima razlikuje pa se samim time i njezini popratni sadržaji razlikuju, npr. nema svaka općina odmorište ili tunel.

Najveći dio stanovnika obale podijeljenog je mišljenja oko većine tvrdnji, točnije oko njih osam od 10. No, za većinu tvrdnji, iako su najviše podijeljenog mišljenja, ipak u većoj mjeri smatraju da su uređeni i redovno održavani sadržaji uz trasu Parenzane. To je vidljivo kod npr. tvrdnje da je uređena i redovno održavana signalizacija (neutralno: 46 %, slažu se: 44 %) ili da su redovno održavana odmorišta (neutralno: 49 %, slažu se: 31 %). S druge strane, kod nekih tvrdnji prevladava stav nezadovoljstva tj. neslaganja, npr. da je redovno održavana oprema staze (neutralno: 44 %, ne slažu se: 33 %) ili da su redovno održavane servisne stanice (neutralno: 41 %, ne slaže se: 33 %).

Za razliku od stanovnika obale, većina stanovnika unutrašnjosti slaže se s tvrdnjama. To je posebno vidljivo kod tvrdnji da su redovno održavani signalizacija i putokazi (slaže se: 46 %), sanirani i redovno održavani mostovi i tuneli na stazi (51 %), ili da je redovita košnja i sječa vegetacije (40 %). Najveći udio stanovnika unutrašnjosti podijeljenog je mišljenja, ipak, oko tvrdnji da su uređene i redovno održavane servisne stanice (52 %) i vježbališta na otvorenom (45 %), vjerojatno jer ih nema u svakoj jedinici lokalne samouprave, kao što je napomenuto na početku. Najveći broj anketiranih u unutrašnjosti ne slaže se s tvrdnjama da je oprema staze

(npr. koševi za smeće) redovno održavana (njih 35 %), niti da se redovno radi na sadnji stabala na odmorištima i uz stazu (42 %).

Uzorak ukazuje na veće slaganje, a samim time i zadovoljstvo stanovnika unutrašnjosti s uređenjem i redovnim održavanjem staze i njezinih dodatnih sadržaja, nego stanovnika obale.

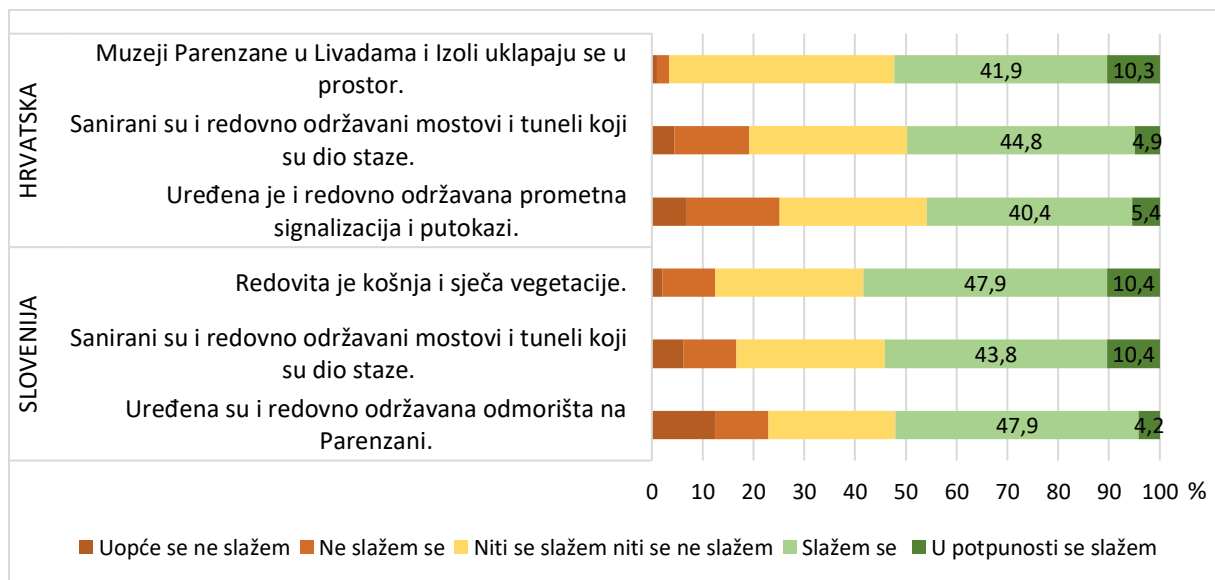
Uspoređujući, potom, odgovore hrvatskih i slovenskih ispitanika, primjetna je razlika po pitanju njihovih stavova spram promjena u prostoru nastalih zbog Parenzane (tab. 23 i tab. 24).

Većina slovenskog stanovništva izrazito je suglasna s gotovo svim tvrdnjama, odnosno ne postoji tvrdnja s kojom se većina stanovnika ne bi složila, što ukazuje na redovno održavanje i brigu o samoj stazi. Ipak, podijeljenog su mišljenja oko nekolicine tvrdnji, koje se pretežno odnose na one sadržaje koji se ne tiču slovenske dionice Parenzane, poput tvrdnje da se redovito radi na sadnji stabala na odmorištima.

U usporedbi slovenskog i hrvatskog stanovništva, primjetno je kako je nešto veći stupanj slaganja slovenskog stanovništva s tvrdnjama. Posebno se to vidi kod tvrdnji da su uređena i redovno održavana odmorišta (52 % Slovenija, 37 % Hrvatska), da su sanirani i redovno održavani mostovi i tuneli koji su na trasi (54 % Slovenija, 50 % Hrvatska) te kod tvrdnje da su uređeni i redovno održavani signalizacija i putokazi (48 % Slovenija, 46 % Hrvatska).

Većina hrvatskog stanovništva se s većim dijelom tvrdnji, pored gore spomenutih, pretežno slaže te smatra da su sadržaji na Parenzani redovno održavani. Za preostale četiri tvrdnje najveći udio hrvatskog stanovništva podijeljenog je mišljenja, no naginje prema neslaganju s tvrdnjama: redovno održavana oprema staze (neutralno: 35 %, ne slaže se: 35%), redovno održavana vježbališta (neutralno: 45 %, ne slaže se: 32 %) ili redovno održavane servisne stanice (neutralno: 50%, ne slaže se: 30 %).

Zaključno, podaci ukazuju na to da su slovenski ispitanici zadovoljniji uređenjem i redovnim održavanjem staze jer su u većoj mjeri suglasniji s tvrdnjama nego hrvatski ispitanici. Na slici 27 navedene su tvrdnje s kojima se lokalno stanovništvo u najvećoj mjeri slaže. U Hrvatskoj to su uklapanje muzeja u Livadama i Izoli u prostor (52,2 %), redovno održavanje mostova i tunela (49,8 %) te uređena i održavana prometna signalizacija (45,8 %). U Sloveniji na prvom mjestu je redovita košnja i sječa vegetacije (58,3 %), redovno održavanje mostova i tunela (54,2 %) te redovno održavana odmorišta (52,1 %).

Sl. 27. Pozitivne fizionomske promjene prema stanovništvu Hrvatske i Slovenije

Izvor: Anketno istraživanje, 2021

Tab. 21. Fizionomske promjene nastale zbog Parenzane na obali¹³

Fizionomske promjene - obala	1	2	3	4	5	Σ	1 (%)	2 (%)	3 (%)	4 (%)	5 (%)	Σ (%)
Uređena je i redovno održavana prometna signalizacija i putokazi.	2	2	18	17	0	39	5,1	5,1	46,2	43,6	0,0	100,0
Postavljena je i redovno održavana oprema staze (koševi za smeće, držači za bicikle).	2	11	17	9	0	39	5,1	28,2	43,6	23,1	0,0	100,0
Uređena su i redovno održavana odmorišta na Parenzani.	1	7	19	12	0	39	2,6	17,9	48,7	30,8	0,0	100,0
Uređena su i redovno održavana vježbališta na otvorenom na Parenzani.	1	10	18	10	0	39	2,6	25,6	46,2	25,6	0,0	100,0
Uređene su i redovno održavane servisne stanice na Parenzani.	2	11	16	10	0	39	5,1	28,2	41,0	25,6	0,0	100,0
Sanirani su i redovno održavani mostovi i tuneli koji su dio staze.	1	4	16	18	0	39	2,6	10,3	41,0	46,2	0,0	100,0
Redovita je košnja i sječa vegetacije.	1	5	16	17	0	39	2,6	12,8	41,0	43,6	0,0	100,0
Redovito se radi na sadnji stabala na odmorištima i uz stazu.	3	6	20	10	0	39	7,7	15,4	51,3	25,6	0,0	100,0
Održavanje staze je redovito i kvalitetno (npr. nasipavanje podloge, održavanje zaštitne ograde na mostu).	1	2	21	14	1	39	2,6	5,1	53,8	35,9	2,6	100,0
Muzeji Parenzane u Livadama i Izoli uklapaju se u prostor.	1	0	20	16	2	39	2,6	0,0	51,3	41,0	5,1	100,0

Izvor: Anketno istraživanje, 2021

Tab. 22. Fizionomske promjene nastale zbog Parenzane u unutrašnjosti

Fizionomske promjene - unutrašnjost	1	2	3	4	5	Σ	1 (%)	2 (%)	3 (%)	4 (%)	5 (%)	Σ (%)
Uređena je i redovno održavana prometna signalizacija i putokazi.	12	35	41	65	11	164	7,3	21,3	25,0	39,6	6,7	100,0
Postavljena je i redovno održavana oprema staze (koševi za smeće, držači za bicikle).	14	43	54	45	8	164	8,5	26,2	32,9	27,4	4,9	100,0
Uređena su i redovno održavana odmorišta na Parenzani.	13	31	56	56	8	164	7,9	18,9	34,1	34,1	4,9	100,0
Uređena su i redovno održavana vježbališta na otvorenom na Parenzani.	20	33	73	33	5	164	12,2	20,1	44,5	20,1	3,0	100,0
Uređene su i redovno održavane servisne stanice na Parenzani.	18	30	85	27	4	164	11,0	18,3	51,8	16,5	2,4	100,0
Sanirani su i redovno održavani mostovi i tuneli koji su dio staze.	8	26	47	73	10	164	4,9	15,9	28,7	44,5	6,1	100,0
Redovita je košnja i sječa vegetacije.	14	34	51	52	13	164	8,5	20,7	31,1	31,7	7,9	100,0
Redovito se radi na sadnji stabala na odmorištima i uz stazu.	27	42	65	25	5	164	16,5	25,6	39,6	15,2	3,0	100,0
Održavanje staze je redovito i kvalitetno (npr. nasipavanje podloge, održavanje zaštitne ograde na mostu).	17	34	52	49	12	164	10,4	20,7	31,7	29,9	7,3	100,0
Muzeji Parenzane u Livadama i Izoli uklapaju se u prostor.	1	5	70	69	19	164	0,6	3,0	42,7	42,1	11,6	100,0

Izvor: Anketno istraživanje, 2021

¹³ U tab. 21, tab. 22, tab. 23 i tab. 24 brojevi 1-5 u zaglavlju tablice označavaju Likertovu skalu (1 – uopće se ne slažem, 2 – ne slažem se, 3 – niti se slažem niti se ne slažem, 4 – slažem se, 5 – u potpunosti se slažem).

Tab. 23. Fizionomske promjene nastale zbog Parenzane u Hrvatskoj

Fizionomske promjene - Hrvatska	1	2	3	4	5	Σ	1 (%)	2 (%)	3 (%)	4 (%)	5 (%)	Σ (%)
Uređena je i redovno održavana prometna signalizacija i putokazi.	14	37	59	82	11	203	6,9	18,2	29,1	40,4	5,4	100,0
Postavljena je i redovno održavana oprema staze (koševi za smeće, držači za bicikle).	16	54	71	54	8	203	7,9	26,6	35,0	26,6	3,9	100,0
Uređena su i redovno održavana odmorišta na Parenzani.	14	38	75	68	8	203	6,9	18,7	36,9	33,5	3,9	100,0
Uređena su i redovno održavana vježbališta na otvorenom na Parenzani.	21	43	91	43	5	203	10,3	21,2	44,8	21,2	2,5	100,0
Uređene su i redovno održavane servisne stanice na Parenzani.	20	41	101	37	4	203	9,9	20,2	49,8	18,2	2,0	100,0
Sanirani su i redovno održavani mostovi i tuneli koji su dio staze.	9	30	63	91	10	203	4,4	14,8	31,0	44,8	4,9	100,0
Redovita je košnja i sječa vegetacije.	15	39	67	69	13	203	7,4	19,2	33,0	34,0	6,4	100,0
Redovito se radi na sadnji stabala na odmorištima i uz stazu.	30	48	85	35	5	203	14,8	23,6	41,9	17,2	2,5	100,0
Održavanje staze je redovito i kvalitetno (npr. nasipavanje podloge, održavanje zaštitne ograde na mostu).	18	36	73	63	13	203	8,9	17,7	36,0	31,0	6,4	100,0
Muzeji Parenzane u Livadama i Izoli uklapaju se u prostor.	2	5	90	85	21	203	1,0	2,5	44,3	41,9	10,3	100,0

Izvor: Anketno istraživanje, 2021

Tab. 24. Fizionomske promjene nastale zbog Parenzane u Sloveniji

Fizionomske promjene - Slovenija	1	2	3	4	5	Σ	1 (%)	2 (%)	3 (%)	4 (%)	5 (%)	Σ (%)
Uređena je i redovno održavana prometna signalizacija i putokazi.	5	9	11	19	4	48	10,4	18,8	22,9	39,6	8,3	100,0
Postavljena je i redovno održavana oprema staze (koševi za smeće, držači za bicikle).	4	10	14	18	2	48	8,3	20,8	29,2	37,5	4,2	100,0
Uređena su i redovno održavana odmorišta na Parenzani.	6	5	12	23	2	48	12,5	10,4	25,0	47,9	4,2	100,0
Uređena su i redovno održavana vježbališta na otvorenom na Parenzani.	2	8	14	22	2	48	4,2	16,7	29,2	45,8	4,2	100,0
Uređene su i redovno održavane servisne stanice na Parenzani.	2	8	23	14	1	48	4,2	16,7	47,9	29,2	2,1	100,0
Sanirani su i redovno održavani mostovi i tuneli koji su dio staze.	3	5	14	21	5	48	6,3	10,4	29,2	43,8	10,4	100,0
Redovita je košnja i sječa vegetacije.	1	5	14	23	5	48	2,1	10,4	29,2	47,9	10,4	100,0
Redovito se radi na sadnji stabala na odmorištima i uz stazu.	4	7	21	15	1	48	8,3	14,6	43,8	31,3	2,1	100,0
Održavanje staze je redovito i kvalitetno (npr. nasipavanje podloge, održavanje zaštitne ograde na mostu).	3	10	16	16	3	48	6,3	20,8	33,3	33,3	6,3	100,0
Muzeji Parenzane u Livadama i Izoli uklapaju se u prostor.	0	2	24	17	5	48	0,0	4,2	50,0	35,4	10,4	100,0

Izvor: Anketno istraživanje, 2021

6.7. Prijedlozi bolje valorizacije Parenzane

Na kraju anketnog upitnika ostavljeno je otvoreno pitanje u kojem su ispitanici zamoljeni da napišu prijedloge za poboljšanje turističke ponude Parenzane i/ili veću uključenost lokalne zajednice. Od ukupno 203 hrvatska ispitanika, svoj komentar dalo je njih 39 (19,2 %), dok je od slovenskih 48 ispitanika, komentar dalo njih 14 (29,2 %). Od hrvatskih ispitanika, većinom su to bili stanovnici unutrašnjosti (32 ispitanika) te sedam stanovnika obale.

Odgovori su analizirani prema učestalosti pojavljivanja te kategorizirani u nekoliko skupina prema zajedničkim obilježjima¹⁴. To su komentari, prijedlozi i kritike koji spadaju u:

a) održavanje (41,0 %; 16 ispitanika): *češće kositi (ne 2x godišnje), nebriga općine u održavanju iste, zapuštena, zaraštena, podložna odronima, bolje urediti i nasipati kvalitetnijim materijalom, poraditi na čistoći, da su postojeći punktevi malo ljepše uređeni i održavani, da se poprave ograde i rukohvati, staza neujednačeno održavana...*

b) bolju turističku ponudu (30,8 %; 12 ispitanika): *više (turističkih) sadržaja uz samu stazu, manifestacije za osobe koje ne bicikliraju a povezane sa Parenzanom, da se vode organizirane*

¹⁴ Valja napomenuti da su ispitanici imali mogućnost napisati neograničeni broj prijedloga, stoga zbroj dobivenih postotnih udjela prelazi 100%.

ture sa degustacijama lokalnih proizvoda, (mogli bi se) postaviti neki štandovi za promociju i degustaciju lokalnih proizvoda, očistiti stazu do slapa (Veli vir), da se opet vrati vlakić, bolja ponuda najma-servisa...

c) bolju opremljenost sadržajima (28,2 %; 11 ispitanika): *staviti više spremnika za otpad, nedovoljno opremljena za razliku od ostalih, više punkteva za odmor s klupicama i naravno koševima za smeće, odmorišta ili stanice na samoj stazi, pretvoriti stanicu Savudrija u atraktivni info punkt...*

d) strožu kontrolu i veću sigurnost (17,9 %, 7 ispitanika): *gledati ipak da je to za šetnju i bicikle a ne motore i đipove, veća kontrola pristupa Parenzani zbog motociklista i vozača quad-ova (...) ugrožavaju ostale korisnike, napraviti nadvožnjak na porečkoj zaobilaznici gdje se sječe sa Paranzanom!, Šporkulje dovoze smeće...*

e) bolje upravljanje i koordinaciju (upravnih) tijela i dionika (15,4 %; 6 ispitanika): *Upravljanje istom treba se u potpunosti prebaciti na regionalnu razinu uz suradnju lokalnih jedinica, Previše je jedinica lokalne samouprave, ne postoji koordinacija po tom pitanju, Poticaja za rast od same općine i gradova nema, Najvjv da ne bi postojao BBK Grožnjan pala bi u zaborav!*

f) signalizaciju (12,8 %; 5 ispitanika): *oznake su jako loše, nedovoljno putokaza za razliku od Slovenije, postaviti putokaz za slap zvan „Veli vir“ ...*

g) nedovoljno iskorišteni potencijal (12,8 %; 5 ispitanika): *ima još neiskorištenog potencijala staze, čini mi se da se ne radi toliko na tome (...) gubi se potencijalna zarada koju se može odatle izvući, ima puno potencijala ali kao da je malo zapostavljena zadnjih godina od IŽ, Kada razmotrimo potencijal cijele Parenzane ona je blizu nule trenutno (...) neiskorišteno blago (...) Potencijal velik, prava ulaganja mala...*

h) bolju promociju (10,3 %; 4 ispitanika): *Bolja web stranica, Općenito je dodatno promovirati, Malo više reklame, jer Parenzana je stvarno lijepi dio turističke ponude...*

i) uključivanje lokalne zajednice (10,3 %; 4 ispitanika): *Povećati svjesnost lokalnog stanovništva o dobrobitima parenzane, lokalno stanovništvo bi morali učestalo koristiti Parenzanu za rekreaciju da bi shvatili njenu dobrobit u svim segmentima, interni marketing radi kvalitetnijeg uključivanja dionika u proces budućeg razvoja Parenzane...*

Primjetno je kako se prijedlozi tiču poboljšanja ukupnog sadržaja na stazi, iako su stanovnici Hrvatske prethodno bili većinom zadovoljni ili podijeljenog mišljenja oko njihovog uređenja i održavanja. Primjerice, većina hrvatskog stanovništva, njih 46 %, u suglasju je da je redovno održavana prometna signalizacija, a njih 40 % suglasno je da je redovita košnja i sječa vegetacije. Ipak, po prijedlozima se vidi da nije svugdje isto te da postoji mjesta za poboljšanje. Stanovnici unutrašnjosti smatrali su da nije redovno održavanje opreme staze (35 %) , a to su i

pokazali sa svojim prijedlozima za bolju opremljenost, kao i s drugim prijedlozima. Od sedam stanovnika obale koji su dali komentar, prijedlozi su se najviše ticali bolje promocije i bolje opremljenosti staze, pa se to može povezati s prethodno najvećim udjelom podijeljenog mišljenja obalnog stanovništva oko većine tvrdnji. Također, među jednima i drugima postoje mišljenja kako nije dovoljno iskorišten potencijal staze te kako treba poraditi na koordinaciji upravnih tijela i sustava upravljanja Parenzanom, jer *nedostaje karika koja bi ovaj projekt "gurala" naprijed.*

Stanovništvo Slovenije sličnog je mišljenja. Dvije najbrojnije skupine prijedloga imale su po 28,6 % ispitanika (4 odgovora). To su signalizacija (*razmeji površino za pešce in kolesarje / odredi granica između pješačke i biciklističke površine; Parenzano bi morali še boljše označiti s prometno signalizacijo / Parenzanu bi trebali još bolje označiti s prometnom signalizacijom*) i stroža kontrola korištenja Parenzane (*prepovedati uporabo za električne skiroje, razne skuterje / zabraniti električne romobile, skutere; postala zaradi hitrih kolesarjev zelo nevarna / zbog brzih biciklista postala jako opasna*).

Ostali prijedlozi mogu se svrstati u četiri kategorije koje su imale podjednaki broj odgovora, točnije svaka kategorija po dva odgovora (14,3 %). To su opremljenost sadržajima (*Najprej naj se postavijo koši za smeti / Najprije neka se postave koševi za smeće*), zatim održavanje (*treba preplastiti, polno udolbin / treba obnoviti, puno udubina*), bolja turistička ponuda (*Parenzano bi morali povezati tudi z drugimi kolesarskimi in pešpotmi / Parenzanu bi trebali povezati i s ostalim biciklističkim i pješačkim stazama*), potom bolje upravljanje (*tezave zaradi prevelikega obiska in kolesarjev in sprehajalcev / probleme zbog prevelike posjećenosti kako biciklista, tako i šetača*) te uključivanje lokalne zajednice (*Domačinom predstaviti namen in pozitivne učinke Parenzane , npr. organiziranje delavnice / Lokalnima predstaviti namjenu i pozitivne učinke Parenzane, npr. organiziranje radionice*).

7. Mišljenja i stavovi predstavnika turističkih zajednica o učincima Parenzane – rezultati polustrukturiranih intervjua

Za potrebe istraživanja učinaka staze Parenzane kao turističkog proizvoda na ruralni turizam i ruralni prostor općenito, pored analiziranog anketnog istraživanja, provedeni su polustrukturirani intervjui s turističkim zajednicama. Intervjuirano je osmero predstavnika turističkih zajednica te predstavnik Upravnog odjela za turizam Istarske županije (u nastavku: Upravni odjel za turizam IŽ), koji je službeni nositelj sva tri projekta Parenzane.

Pitanja u intervjuima osmišljena su kako bi se istražili doprinosi ili štete Parenzane (kao turističkog proizvoda u sklopu cikloturizma) na prostoru kojim prolazi, uključujući njihovu

ekonomsku, socijalnu i okolišnu dimenziju. Odnosila su se na cjelokupni turistički razvoj općine/Grada, ulogu cikloturizma i Parenzane u turističkom razvoju te na povezivanje cikloturizma s ostalim oblicima turizma. Ispitanici su bili potaknuti da navedu pozitivne i negativne učinke koje Parenzana ostvaruje u prostoru kao i promjene u prostoru na koje je Parenzana možebitno mogla utjecati, bilo fizionomske ili funkcionalne.

Rezultati intervjua obrađeni su deskriptivnim i analitičkim kodiranjem, a potom su kodovi grupirani u šire kodne grupe koje su postavljene u analitički okvir. Taj okvir predstavljen je u obliku kodne sheme (sl. 28). U nastavku se obrađuju uloga cikloturizma te aspekti utjecaja Parenzane u četiri pod-poglavlja. Na kraju su, izvan kodne sheme, dodani prijedlozi sugovornika koji su predstavljeni u obliku citata iz intervjua.

7.1. Uloga cikloturizma

Cikloturizam je, prema riječima predstavnika Upravnog odjela za turizam Istarske županije, ekonomski pokretač područja kojim prolazi, primarno jer razvija čitav niz povezanih popratnih usluga, doprinosi produljenju turističke sezone u predsezonu i postsezonu te doprinosi razvoju selektivnih oblika turizma. Prema tome, cikloturizam je često jedan od temeljnih oblika ruralnog turizma u Istri, uz ostale oblike koji se javljaju u općinama (kulturni, gastro, agroturizam, vinski, sportsko-rekreacijski i drugi) (kod A1 Jedan od temelja turističkog razvoja).

Cikloturizam je imao najviše utjecaja za razvoj turizma u Vižinadi (...) baš radimo na razvoju cikloturizma. (TZ Vižinada)

Biciklistički turizam ima vrlo važnu ulogu u razvoju turizma, posebno u pogledu atraktivnosti i konkurentnosti te imidža destinacije. (TZ Kopar)

Cikloturizam ima veliku ulogu u turističkom razvoju općine, te je jedan od glavnih ciljeva razvoja turizma na području općine... (TZ Oprtalj)

Vrlo je važno imati što bogatiju i raznovrsniju turističku ponudu. Razvijanjem cikloturizma kao još jednog vida turističkog sadržaja, u općini se povećava turistička ponuda, a to doprinosi razvoju tzv. *boutique* destinacija, kao što je Motovun (kod A2 Raznolikost turističke ponude).

Imamo raznoliku turističku ponudu i sve dijelove sustavno dižemo na višu razinu. (TZ Motovun)

(...) bogata ponuda različitih sadržaja prilagođena različitim ciljnim skupinama. (TZ Kaštelir-Labinci)

Cikloturizam zbog same svoje prirode koja podrazumijeva kretanje kroz prostor pogodan je za povezivanje s drugim turističkim sadržajima (kod A5 Povezivanje različitih oblika turizma).

Jedan projekat je bio napravljen koji je uključio biciklističke staze i napravili su kartu gdje su označili gdje se nalaze lokalni proizvođači koji prave vino, olje... (TZ Izola)

Povezivanje s vinskim odnosno voćnim stazama, (bike i pješačke) staze su postavljene tako da potiču prolazak uz vinarije, kroz vinograde (...) staza pod imenom „voćni put“ prolazi kroz voćnjake na Kaldirštini... (TZ Motovun)

Kad smo kreirali biciklističke staze onda se gledalo da se poveže i ostala ponuda ... povezali smo se s ugostiteljskim objektima, vinskim stazama, kulturnim znamenitostima ... tako su i koncipirane staze, kreću od mora prema unutrašnjosti. (TZ Buje)

Ono što se i u literaturi ponavlja, ponavljalo se i među sugovornicima, a to je značaj cikloturizma za jačanje predsezone i postsezone, odnosno smanjivanje utjecaja sezonalnosti (kod A4 Produljivanje turističke sezone). Ipak, primjetan je utjecaj blizine obale i Poreča kao turističkog središta jer sugovornici iz Vižinade (*najviše turista ima u ljetnim mjesecima, puno kuća za odmor*), i Kaštelir-Labinci (*imamo špicu kako i svi... puno kuća za odmor pa su one pune i u postsezoni*) naglašavaju turističku sezonu, dok u Motovunu koji je više u unutrašnjosti *sezona traje 10 mjeseci, još samo upotpuniti 12. mjesec.*

Važan pozitivan aspekt je smanjenje sezonalnosti, jer pomaže uravnotežiti turističke posjete izvan glavne turističke sezone. (TZ Kopar)

(kada glazbena mladež ode iz Grožnjana) postsezona ostaje u praznom hodu ... i sad ima biciklista koji kruže po Grožnjanštini, srećem ih svaki dan ... Parenzana pogoduje svakako produljenju sezone, pogotovo u postsezonu. (TZ Grožnjan)

U predsezoni i postsezoni su biciklijade jer je najbolje vrijeme za bavljenje tim aktivnostima. (TZ Vižinada)

Kod pitanja vezanog za situaciju s turizmom u općini s obzirom na pandemiju, sugovornici su najčešće odgovarali kako su *u početku očekivanja bila prilično niska*, međutim isto tako često sezona je *ispala bolja od očekivanog* ili je opisana kao *normalna sezona*. Činjenica je da je u unutrašnjosti Istre dobro razvijen ruralni turizam, ali i da dominira raštrkanost naselja i manja gustoća naseljenosti, a samoća, distanca i mir bili su neki od ključnih čimbenika potražnje kod turista u pandemiji. Sugovornici u većoj mjeri navode da se ruralni turizam u Istri nastavio

razvijati, iako usporeno zbog mjera na razini države. Situacija je čak iznjedrila neke pozitivne posljedice, kao što je povećanje udjela domaćih gostiju te povećana briga o zdravlju koja se manifestirala u obliku rekreacije. Upravo tu je cikloturizam dobio na značaju (kod A3 Prilagodba vanjskim faktorima).

Cikloturizam je kao i sve ovo ostalo izgubio (u početku pandemije), ali se puno brže oporavio... prvenstveno zbog toga što strani gosti nisu mogli dolaziti ... što se tiče domaćih gostiju, čak je bio i porast. (TZ Motovun)

Cikloturizam se (u pandemiji) bitno povećava, turisti traže nekakve aktivne počitnice (odmor) ... aktivni turizam najbolje (podnosio pandemiju) i sve što se tiče nekoga dogajanja vani, u prirodi. (TZ Izola)

Primijetile su i druge turističke zajednice, ljudi su se više okrenuli sportu, bavljenju rekreacijskim aktivnostima, šetnje, biciklizam ... i to je doprinijelo razvoju turizma. (TZ Vižinada)

Upravo Parenzana je bila jedan momenat na našem području jer svatko je izbjegavao velika okupljanja pa je bilo dosta individualnih ili manjih grupa, familija ... po parkiranim biciklima po gradu i na glavnom trgu gdje smo i stavili ove parkinge za bicikle vidi se da je upravo biciklizam taj koji je u velikoj mjeri zadržavao taj, barem za prilike covida, željeni nivo dolazaka i potrošnje na našem području. (TZ Grožnjan)

7.2. Ekonomski učinci

Sugovornici često ističu kako je Parenzana zaslužna za razvoj cikloturizma u samoj općini. Uključivanje novih oblika turizma doprinosi povećanju turističke ponude općine. Samim time, pozitivno je utjecala na cjelokupni razvoj turizma, što direktno, što indirektno (kod B2 Uspješnost turističkog razvoja općine).

Vižinada ima biciklistički turizam jako razvijen, pogotovo radi Parenzane. (TZ Vižinada)

Parenzana je sigurno najistančanija i najprometnija ... jedina da je uređena baš kao bike staza... ove druge staze su više-manje nerazvrstane, općinske ceste, ali su jako puno prometovane i biciklima. (TZ Oprtalj)

Ekonomski je sigurno indirektno i direktno utjecala na razvoj, pogotovo što se tiče rada ovih koji iznajmljuju i koji se bave ugostiteljstvom. (TZ Grožnjan)

Nadalje, dijelom zbog svoje velike duljine i dijelom zbog linearne prirode, Parenzana je poveznica između različitih sadržaja unutar općina, pa je neke potaknula na širenje svoje mreže biciklističkih staza i povezivanje postojeće turističke ponude (kod B1 Povezivanje turističkog sadržaja).

Na jedan kraj smo siromahi sa Parenzanom jer nas samo na južnom dijelu općine dotiče i prolazi manjim dijelom, ali imamo svoju mrežu bike i pješačkih staza koje se jedna drugu nadopunjuju, jer ona nama puni naše staze, a mi punimo nju ... otkad je Parenzana uređena primorani prilagoditi se, jer ona ostvaruje promet i onda smo stavili u plan i funkciju bike stazu sv. Mihovila da se može spojiti Parenzana s centrom općine. (TZ Kaštelir-Labinci)

Prolazi kroz brojna područja, poveznica je mnogih ... kod Završja je agroturizam Montičel, onda u Kostanjici je agroturizam Dešković, onda u Grožnjanu su sve te galerije, restorani, kafići ... ne mogu se zaobići ti punktovi raznih usluga od ovih koji prolaze Parenzanom. (TZ Grožnjan)

Kao baza za tri biciklističke staze je uzet jedan dio Parenzane... zapravo je dala tu neku terensku poveznicu da bi se uopće moglo razvijat dalje biciklističke staze, iz Motovuna dalje. (TZ Motovun)

Kako predstavnik Upravnog odjela za turizam IŽ navodi, *Parenzana je brend, trasa je međunarodna, u europskom kontekstu je poznata pogotovo našim bližim emitivnim odredištima.* Sukladno tome, i njezina promocija je vrlo važna, a nju najviše vrši Upravni odjel putem službene web stranice, brošura koje se tiskaju i daju info uredima i drugih marketinških aktivnosti. Od te promocije profitiraju i sve jedinice lokalne samouprave (kod B7 Promocija).

Sve mi destinacije koje smo na trasi dobivamo dodatnu vidljivost. (TZ Motovun)

Najviše doprinosi po tome da sam pojam Parenzana veže neko ime i vuče neku reklamu... nema nekog neposrednog učinka, nego ima posredni učinak ... da se poveže Parenzanu s općinom. (TZ Kaštelir-Labinci)

Za turističku vidljivost destinacije svakako je zaslužna Parenzana. (TZ Kopar)

Snažnom promocijom Parenzane, raste i turistička prepoznatljivost i popularnost općina, a to doprinosi privlačenju turista u općinu te naposljetku većoj posjećenosti općine (kod B8 Veći broj posjetitelja). Od toga profitiraju i ugostitelji i ostali pružatelji usluga, kao i same lokalne uprave zbog povećane turističke potrošnje i prihoda.

Uz Parenzanu ima i drugih (bike staza), ali je Parenzana najpopularnija jer najviše ljudi već zna za nju i pitaju za nju. (TZ Izola)

Jedan od značajnih učinka Parenzane, jest njena posjećenost, čiji korisnici također posjete ostale kulturne, gastronomske i vinske oblike turizma. (TZ Oprtalj)

Sa sigurnošću možemo reći da je to jedna od najuspješnijih turističkih ruta u ovom dijelu Europe i pravi magnet za posjetitelje ... Parenzana je svakako nadogradila i oživjela turističku ponudu. (TZ Kopar)

Na Parenzanu se dolazi i u organiziranom aranžmanu, ne samo individualno, tako da je prepoznata i kao izletnička destinacija, što privlači dnevne, ali i višednevne posjetitelje.

Sve više ima autobusa koji imaju prikolicu za bicikle, parkiraju u Grožnjanu ... biciklisti ne dolaze samo individualno, nego čak i autobusima. (TZ Grožnjan)

Značajnija posjećenost Parenzane potaknula je potražnju za funkcijama vezanima uz pružanje usluga cikloturistima, kao što su iznajmljivanje bicikli, *bike* servisi ili usluge prijevoza (kod B4 Razvoj novih funkcija). Sugovornik iz Upravnog odjela za turizam IŽ naglašava važnost *Istra bike* odjela, koji koordinira sve *bike* staze u županiji u suradnji s lokalnim TZ, ali i organizira edukacije za biciklističke vodiče te biciklističke ture. Takve ture druge agencije uključuju u svoju ponudu turistima. S druge strane, neki sugovornici navode kako ni nema potrebe za većim ulaganjima u takve funkcije jer *ljudi dođu pripremljeni, imaju svoju opremu, bicikle, parkiraju auto, znaju koju rutu žele odraditi* (TZ Oprtalj), odnosno većinom *tko dolazi na Parenzanu taj dolazi spreman sa svojim biciklom* (TZ Grožnjan).

Jedna inicijativa rent-a-bike je bila vjerojatno potaknuta upravo sa Parenzanom ... unazad 10 godina krenuli s tom inicijativom ... imamo i turističku agenciju koja nudi outdoor ture tako da to je sigurno direktno vezano uz samu Parenzanu koja je uvijek nekako baza. (TZ Motovun)

Imamo rent-a-bike, agencije specijalizirane (dvije agencije za vođenje i smještaj, shuttle servis, servis bicikala) ... shuttle servis (u Poreču ih pokupe i vrate) ... dva-tri terenca s prikolicom ... jedan nam je pred otvaranjem u Tribanu, imat će servis, vođenje i najam bicikala, uklopilo bi se s tim hostelom tamo. (TZ Buje)

U toku je izrada Urbanističkog plana uređenja za izgradnju bike parka Grožnjan, na površini oko 7 hektara će se odvijati te adrenalinske utrke, bit će staze za vježbanje, dodatne aktivnosti i sadržaji ... namjera je da se izgradi bike kamp koji će biti u sastavu bike parka ... sve je to vezano upravo za Parenzanu. (TZ Grožnjan)

Dio projekta Parenzane je i prilagodba prihvatnih smještajnih objekata za bicikliste, odnosno *Bike&Bed* smještaja. Iako njihov broj nije podjednak u svim općinama, sugovornici su u većoj mjeri suglasni oko toga da lokalni ugostitelji i iznajmljivači prate trendove te prilagođavaju svoje objekte s obzirom na potražnju (kod B3 Proširenje ugostiteljske ponude).

Neki (B&B) su baš na trasi ... hotel Mulino koji je na trasi, turističko naselje Kanegra je 200-300m od trase, pansioni klasificirani kao B&B objekti u Kaldaniji na trasi Parenzane, ruralni hotel Parenzana isto je 20-30m od trase ... čitavo područje Kaldanije, Plovanije. (TZ Buje)

Većina njih (iznajmljivača) ima skladište za bicikle i ako treba organiziraju servis bicikla ... iako se nisu prijavili na projekt da dobiju oznaku Bike&Bed, ipak idu u tom smjeru da pruže gostu sve šta mu treba. (TZ Vižinada)

Samo jedan smještajni objekt pogodan za bicikliste, no u posljednje vrijeme sve više pružatelja smještaja odlučuje imati u svojoj ponudi bicikle, biciklističku opremu i drugu ponudu, no unatoč ponudi ne registriraju se kao takav smještaj prilagođen biciklistima. (TZ Kopar)

S obzirom na to da ih nema u svim općinama, neki sugovornici naglašavaju da su poželjni: *to je nešto što nedostaje, takav objekt na ovom području imao bi veliki potencijal (TZ Motovun)*, dok drugi smatraju kako *kod nas možda nije potrebna ta usluga još ... više-manje oni koji se bave biciklizmom sprema se za našu pripadajuću dionicu od 7 km (TZ Oprtalj)*. No, važno je napomenuti ono što direktor TZ Motovun ističe: *Parenzana još uvijek nema volumen, nema toliki broj posjetitelja cikloturista da bi svi B&B objekti mogli funkcionirati*. Pored toga, razvijaju se i drugi projekti kao što je *bike friendly point* i, u prethodnom dijelu spomenuti, *bike kamp*.

Klasterski projekt (Colours Of Istria) bike friendly point, za te lokacije gdje nema bike servisa ... oznaka se stavlja na ulaz objekta, to su ugostitelji na ovom području, uvjet je da imaju rezervni alat (gume, zračnice) ... i TZ Buje je u projektu, ima i kod nas dosta dijelova ... npr. kad probuše gumu da si sami poprave. (TZ Buje)

Osim što su često susjedne općine i Gradovi partneri u međusobnim klasterskim organizacijama, također su partneri projekta Parenzane zajedno s Upravnim odjelom za turizam IŽ kao glavnim partnerom. Tim projektom ostvarila se suradnja na lokalnoj i regionalnoj razini, ali i prekogranična suradnja. Takvo povezivanje donijelo je brojne benefite, kao i potaknulo nastavak suradnje i dobre odnose (kod B5 Suradnja na vertikalnoj razini).

Sve se radi u suradnji, od održavanja, uređenja, prijave projekata, promocije, sve je u koordinaciji ... benefiti prekogranične suradnje su povezivanje, umrežavanje, prijateljstvo koje je niknulo, suradnja za buduće projekte. (Upravni odjel za turizam IŽ)

Županija i općine surađuju na održavanju, našli smo zajednički interes za održavanje Parenzane ... poveznica je i između dviju država i svih općina koje njoj gravitiraju i u tom pogledu je svakako doprinijela boljoj komunikaciji, dogovaranju, usuglašavanju zajedničkih akcija, rješavanju zajedničkih problema oko održavanja i korištenja... (TZ Grožnjan)

Radimo zajedno (s Koprom i Piranom) ... imamo svoj brend Love Istria ... za Parenzanu isto... (TZ Izola)

Parenzana, osim što je potaknula povezivanje i umrežavanje susjednih općina i turističkih destinacija, potaknula je i povezivanje lokalnih ekonomskih subjekta, npr. OPG-ova, lokalne zajednice i civilnog sektora, odnosno udruga (kod B6 Povezivanje na horizontalnoj razini).

Mislim da je to najveća vrijednost Parenzane što umrežuje ovaj jedan dio Istre koji je jako poznat i po vinarijama i po gastronomiji i kulturi. (TZ Motovun)

Nekad nam netko iskrca neki otpad, pogotovo oko turističkog naselja Kanegra, gdje ima dosta vikendica i vikendaša ... biciklistički klubovi nam dojavu kad vide na trasi. (TZ Buje)

BBK Grožnjan, udruga Brdsko biciklistički klub, spojnica je s ostalim udrugama biciklista iz cijele Europe ... za Parenzanu vezane i neke akcije, biciklističke utrke koje se boduju i za državna prvenstva ... referentna točka za manifestacije i natjecanja. (TZ Grožnjan)

Zajednica Talijana Livade-Gradinje organizira par događanja, npr. čišćenje ili šetnja po Parenzani, ide se kroz prirodu, organizirano ... to su povremene akcije, ove godine prva takva akcija da su se angažirali. (TZ Oprtalj)

7.3. Sociokulturni učinci

Nastavno na suradnju i povezivanje lokalnog stanovništva, udruga i drugih dionika koju je potaknula Parenzana, posebno se može istaknuti još vrijednost koju donosi lokalnoj zajednici, kada sudjeluje na događajima koje organiziraju udruge, kao i na manifestacijama koje se organiziraju na Parenzani (kod C1 Uključenost lokalne zajednice).

Djeca iz škole surađuju kad su neke manifestacije, imali su likovne natječaje i izložbe kad se obilježava okrugla godišnjica ... u Tribanu je bila stanica i tamo je bila organizirana izložba radova na temu Parenzane, u Bujama u suradnji s muzejom iz Izole isto organizirana izložba Parenzane. (TZ Buje)

Osim toga, uređena staza sa svojim dodatnim sadržajima (kao što su vježbališta) jedan je od sadržaja koji doprinose kvalitetnijoj opremljenosti mjesta stanovanja koje onda lokalno stanovništvo može koristiti u rekreativne svrhe ili kao šetnicu za mirnije aktivnosti (C3 Utjecaj na kvalitetu života).

Domicilno stanovništvo je prepoznalo svakodnevni oblik rekreacije ... sigurno to da otkad se ona valorizirala i otkad je prohodna i za pješake i za bicikliste, vjerojatno se i više domicilnog stanovništva intenzivnije počelo time baviti s obzirom da mu je ta mogućnost na korak, ispred vrata defakto. (TZ Oprtalj)

Buje nema jednu šetnicu, jer takva je konfiguracija da su Buje na brdu ... revitalizacijom Parenzane dobili smo šetnicu koju koriste svi od mlađe dobi do umirovljenika i čak i mame s djecom ... ona je povezana trotoarom do samog središta Buja ... puno znači za svakodnevni život. (TZ Buje)

Uređene biciklističke rute pozitivno utječu na kvalitetu života lokalnog stanovništva. Parenzanu i druge biciklističke rute također redovito koriste domaćini i drugi posjetitelji. (TZ Kopar)

Parenzana je većinom dobro povezana s drugim biciklističkim stazama po općinama (kod B1 Povezivanje turističkog sadržaja), što je vrlo povoljno iz aspekta sigurnosti korisnika staze, kao i iz aspekta sprječavanja sukoba između biciklista i drugih prijevoznih sredstava na cestama, čemu recimo cestovni biciklizam može biti uzrok (kod C4 Sigurnost korisnika).

Iz Motovuna idete na (druge) bike staze i praktički ne izlazite na asfalt i to je za mountain bike staze fantastična stvar, a to je donijela Parenzana. (TZ Motovun)

Parenzana pogotovo je atraktivna jer je zabranjeno prometovanje za automobile ... idealno mjesto za bicikliste jer ne nailaze na ostala vozila. (TZ Grožnjan)

Jedini problem je ta zlouporaba staze s obzirom na džipove i motocross, tu se nanosi velika šteta na tom dijelu pa su veći troškovi održavanja, a i postoji opasnost da netko naleti na nekoga ... Parenzana je zabranjena za promet motocikala i automobila. (TZ Oprtalj)

Zajedno s drugim oblicima ruralnog turizma, Parenzana je pokrenula interes za ruralnim područjima, ali ne samo onaj turistički, već općenito ulaganja i razvoj tih područja (kod C2 Oživljavanje prostora). S druge strane, dolaskom turista u slabije naseljena područja, dolazi do interakcije između njih i domaćina, odnosno do kontakta različitih društava. To može imati pozitivne posljedice na domaćine, npr. može rezultirati prodajom domaćih proizvoda (kod C5 Socijalni međukulturni odnosi).

Svakako je potaknula izgrađenost, i zanimanje za taj prostor, čitava napuštena sela su se obnovila ... naselje Biroslavi (Grožnjan), Antonci, Krti ... sve se to obnovilo upravo zahvaljujući Parenzani i tom trendu razvoja turizma u unutrašnjosti ... svakako da ima Parenzana tu jedan svoj utjecaj. (TZ Buje)

Sama Parenzana je dobila na važnosti upravo zbog tih sadržaja otkako je županijski Odjel za turizam uzeo u svoje ruke. (TZ Grožnjan)

Parenzana prolazi mimo većih mjesta (Završja, Kostajnice, Grožnjana), međutim prolazi kroz neka sela pa posjetitelj makar pita čašu vode ... ima socijalnih kontakata, ljudi to cijene i iskorištavaju svaku priliku da promoviraju ono što rade samostalno. (TZ Grožnjan)

Uloga Parenzane koju ima danas drugačija je od one koju je imala u prošlosti, kada se njome prevozilo poljoprivredne proizvode, sirovine te se njome koristilo za prijevoz putnika. Međutim, njezina vrijednost danas se može promatrati iz sociokulturnog aspekta. Sugovornici naglašavaju ulogu Parenzane u očuvanju prostornog identiteta, odnosno nju kao simbol veze između triju država te između istarskog zaleđa i obale (kod C7 Identitet).

Parenzana je i prije puno značila za lokalno stanovništvo ... prije je služila za prijevoz vina ... sad isto tako spaja kulturu Italije, Slovenije i Hrvatske kao nekad ... turisti idu brže sad nego je vlak išao tad ... žele osjetit kakvo je bilo to putovanje ... to da se nije išlo obnovit, ostala bi ona šikara, boška, bi zaraslo i bi se zaboravilo na to. (TZ Vižinada)

Taj značaj koji je ona imala u ono vrijeme za razvoj ovog područja na neki način se ponovio njenim preuređenjem i pretvaranjem u biciklističko-pješačku stazu u prvom redu što se tiče turizma na ovom području, pogotovo na području koji je bio nedovoljno turistički razvijen, a to je unutrašnjost, i onda je svakako povukla i izgradnju drugih sadržaja zahvaljujući i projektima Parenzana 1, 2 i 3. (TZ Buje)
Svi smo svjesni nekako o tome kako je Parenzana uvijek bila bitna (iz gospodarskog aspekta) i isto sada nekako ta njezina prošlost i sve što znači nekako je dio našeg

identiteta i isto sad to povezivanje među svim gradovima tu u slovenačkoj Istri...

(TZ Izola)

Očuvanje prostornog identiteta jasno se vidi i u nazivima ugostiteljskih objekata po općinama.

Samo na području Buja ne znam koliko iznajmljivača je dodalo apartmanima naziv

„Parezana“ ... imamo ruralni hotel u Volpiji „Parezana“, bike hostel u Tribanu

„Parezana“ ... (TZ Buje)

Osim identiteta, Parezana je potaknula i očuvanje baštine. Iako je nepokretna baština Parezane, u prvom redu željezničke postaje i slični objekti, s vremenom dobila nove funkcije, kao što je stambena, u spomen Parezani postavljeni su objekti koji oživljavaju kulturnu baštinu, a uređene su i sobe u muzejima koje čuvaju vrijedne uspomene (kod C6 Baština).

Postavljena je maketa vlakića, a na 10-ak metara od te makete je bivša stanica, ali to je sada prenamijenjeno u stambeni objekt. (TZ Vižinada)

... (muzej Parezane u Livadama) to je trenutno u jednom prostoru koji je u općinskom vlasništvu, ali postoji željeznički objekt koji je u Livadama koji trenutno nije valoriziran ... kroz naredno vrijeme da se premjesti muzej i da se proširi ponuda. (TZ Oprtalj)

Imamo muzej, zove se Izolana - kuća mora ... jedna soba je posvećena Parezani.

(TZ Izola)

Obnovljeni mostovi i vijadukti, sagrađeni početkom 20. stoljeća, odražavaju arhitektonsku baštinu onog doba.

Kvalitetna izgradnja, mostovi i tuneli ... pokazatelj kako se nekad gradilo, svi su ti tuneli obloženi kamenjem koje je lijepo oblikovano. (TZ Buje)

Očuvanje nematerijalne baštine vidljivo je u brojnim manifestacijama koje se organiziraju u njezinu čast (kod C8 Manifestacije).

Nema biciklijade a da se bar dio ne vozi Parezanom ... učesnici vole vidjeti tunele i vijadukte. (TZ Buje)

Zadnje nedjelje u rujnu održavamo tradicionalnu biciklijadu Parezana baš u čast Parezani ... bude i proljetna Parezana, kraća je ruta, čisto rekreativno ...bude pred Uskrs. (TZ Vižinada)

7.4. Okolišni učinci i fizionomske promjene

Uređivanje same trase doprinijelo je uređenju okoliša u prvom redu po pitanju čišćenja prvotno zaraslog i napuštenog koridora nekadašnje pruge...

Parenzana ne opterećuje okoliš, dapače ... prije je bilo sve zaraslo, u tunele se uopće nije moglo ulaziti, mi smo ih morali zaobilaziti ... već su stabla rasla na trasi.
(TZ Buje)

...a potom i po dodavanju novih sadržaja u prostor i povećanju opremljenosti općina (kod D1 Uređenje prostora).

To je sve asfaltirano, imamo table, ljudi se mogu i sjesti usput... (TZ Izola)
Sanirani su tuneli, mostovi isto svi imaju rukohvate i ograde, više-manje cijela dionica kad se revitalizirala je dobro opremljena i sigurna za svih. (TZ Oprtalj)
Uredilo se vježbalište na otvorenom, što je dobar sadržaj za goste i lokalno stanovništvo, uredio se i vidikovac, posadilo nekoliko stabla ... ima pozitivnih efekata u uređenju prostora ... dobilo se sredstva za osvjetljavanje tunela ... donijela je direktne koristi u tom smislu. (TZ Motovun)
Ima odmorišta, jedan je nadomak Grožnjana na stanici Parenzane, tamo su i tri sprave za vježbanje ... a između Grožnjana i Završja su još dva odmorišta s vidikovcima ... tuneli su osvijetljeni sa solarnim panelima... (TZ Grožnjan)

Isto tako, sugovornici su u najvećoj mjeri suglasni oko redovitog održavanja trase (kod D4 Redovito održavanje turističkog proizvoda).

Redovita je košnja i održavanje, nasipavanje ... ako nam neko javi kada pada drveće na trasu ili ako je neka veća rupa odmah nasipavamo i održavamo to kako treba. (TZ Vižinada)

Ono na što oni ne mogu utjecati, a postalo je problem, jest prometovanje motoriziranim vozilima koje je zabranjeno, međutim ne postoji systemska kontrola. Koridor Parenzane, nakon što je osigurana prohodnost, poslužio je i za *ostale tipove turizma, motorsport i slično* (TZ Oprtalj), a *poslužila je i kao cesta kadi se smeće prazni, jer je uređena tako pa ljudi dođu s kombijem ili auto s prikolicom i iskrcaju smeće* (TZ Kaštelir-Labinci). Osim što se time uništava podloga, pa su i veći troškovi održavanja, ugrožava se sigurnost korisnika trase, kao i sam okoliš. No, to su bili jedini „negativni učinci“ koji su se među sugovornicima mogli prepoznati.

Naposljetku, sugovornici su naglasili važnost očuvanja okoliša koji je važan resurs u turizmu te ulogu Parenzane kao jednog oblika turizma koji je poželjan jer *ne opterećuje okoliš* (kod D2 Očuvanje okoliša). S druge strane, prirodni okoliš dio je autentičnog iskustva i doživljaja koje Parenzana kao panoramska staza pruža posjetiteljima. U tome leži njezina velika privlačnost, suglasni su sugovornici.

Redovnim održavanjem i čišćenjem utječe na čist okoliš u njenome okruženju. (TZ Oprtalj)

... da ona dobije još neku drugu ulogu, pogotovo ako se to bude još bolje promislilo pa da postane jedan vid kontinentalnog interesa jer ova sjeverozapadna zona Istre je jako očuvana, pogotovo gornja Bujština (Momjan, općine Grožnjan i Oprtalj) ... to je ekološki najučuvanije područje Istre. (TZ Grožnjan)

Najljepši je onaj dio kad se uđe u Hrvatsku, kad vidiš Piranski zaljev sa solanama, i onda od Grožnjana prema Završju ... ovo je više panoramska ... cijelo vrijeme vidiš i more i Učku i dolinu Mirne ... (TZ Buje)

Svakako treba nadodati da dijelom služi i kao prometnica, što je vrlo pogodno za održivost i očuvanje okoliša (kod D3 Sredstvo prometovanja).

Povezivanje među svim gradovima tu u slovenačkoj Istri, sad kad je eco friendly transportation, sad je i više bitna. (TZ Izola)

7.5. Prijedlozi bolje valorizacije Parenzane

Prijedlozi sugovornika najviše su se ticali poboljšanja kvalitete podloge, a spomenut je i problem imovinsko-pravnih odnosa...

Kad bi se podigla razina kvalitete podloge na Parenzani, ostvario bi se znatno veći učinak na lokalnoj ekonomiji i privuklo bi veći broj posjetitelja... prepreka su nerazjašnjeni imovinsko-pravni odnosi na trasi ... to sprječava apliciranje prema EU fondovima za nove projekte kao i rješavanje problema kada se npr. dogodi odron na stazi. (TZ Motovun)

Podloga je trenutno pogodna samo za mountain bike bicikle, trebalo bi je napraviti kvalitetno po pravilima struke pa bi bila dostupnija širem broju korisnika. (Upravni odjel za turizam IŽ)

...potom uvođenja više *shuttle* usluga prijevoza te uvođenja novih turističkih sadržaja, tj. proizvoda...

Parenzana bus ... nudila se usluga prevoženja bicikli, s jednog mjesta na Parenzani na drugo. (TZ Vižinada)

Da dolaze gosti iz npr. Trsta i da mogu doći do Poreča i da imaju mogućnost toliko puta u tjednu da netko vrši shuttle prijevoz i vozi njih nazad s biciklima u Trst, da ne moraju prolaziti stazu u oba smjera ... shuttle bi išao tom rutom i pokupljao cikloturiste po destinacijama. (TZ Motovun)

Parenzana train, bio je od Vižinade do Motovuna, u Rakotulama postojalo odmorište ... dosta ljudi pita za to jer su prije znali za Parenzana train... za one koji nisu u kondiciji. (TZ Vižinada)

Drugi najduži tunel na trasi nadomak Grožnjana od 150 m ... prijedlog je bio da se njega pretvori u izložbeni prostor, već kad je osvijetljen, da se napravi kopije likovnih radova slikara iz Grožnjana i da je cijeli tunel galerija ... to bi bio prvi dodir za mnoge bicikliste s grožnjanskim umjetnicima i umjetnošću i sa samim gradom. (TZ Grožnjan)

...zatim bolje koordinacije i upravljanja stazom...

U projektu Parenzana Magic trebala je biti osnovana Ustanova Parenzana koja bi bila zadužena za upravljanje ... (Upravni odjel za turizam IŽ)

Jedna od ideja su bili rangeri po Parenzani, support koji bi bio stacioniran u jednoj točki gdje bi bila mogućnost organiziranih vođenja (tura) u oba pravca, pregled staze i dodatne aktivnosti. (TZ Motovun)

...i naposljetku, poboljšanja promocije.

Boljom vizibilnošću Parenzane, kroz promotivne materijale, bolju promociju uz označavanje same staze, ne samo na konkretnim punktovima gdje se ona nalazi nego možda i na nekim prometnijim, glavnim prometnicama, da ljudi znaju za taj dodatni sadržaj ... na glavnim cestama bi trebala biti kakva signalizacija tipa „ulaz Livade“ i slično tome, naglasiti gdje su pristupi. (TZ Oprtalj)

Na kraju treba naglasiti još nekoliko saznanja. Prema sugovornicima, Parenzana kao turistički proizvod ne uzrokuje neke značajnije štete ili negativne učinke. Međutim, iako većina sugovornika smatra da su prisutniji njezini pozitivni učinci, za njih kažu da su umjereni, s naglaskom da mogu postati značajniji ukoliko se poradi na njezinom unaprjeđenju.

Ne mogu ništa istaknuti da Parenzana na nešto negativno utječe ... s unaprjeđenjem Parenzane bi se dodatno multipliciralo te pozitivne učinke. (TZ Motovun)

Također, može se zaključiti kako Parenzana ostavlja „manje“ utjecaja u onim općinama kroz koje prolazi u manjem udjelu (Kaštelir-Labinci) nego u onim općinama u kojima je duga ili prolazi središtem (Motovun, Grožnjan, Vižinada).

Parenzana je na rubu, ona se nalazi baš na južnom dijelu općine, ali se po njoj može doći iz Poreča ili Vižinade ... nismo baš doživili da nešto moremo istaknuti, ali nije ni naškodila, ona je dobro došla ... mi baš ne dajemo jako naglasak na nju jer je imamo jako malo. (TZ Kaštelir-Labinci)

Parenzana je doprinijela i ekonomskom razvoju Vižinade, ali ne samo Vižinade nego i drugih općina kojima prolazi ... neki veći negativni utjecaj nije baš imala, pretežno pozitivne. (TZ Vižinada)

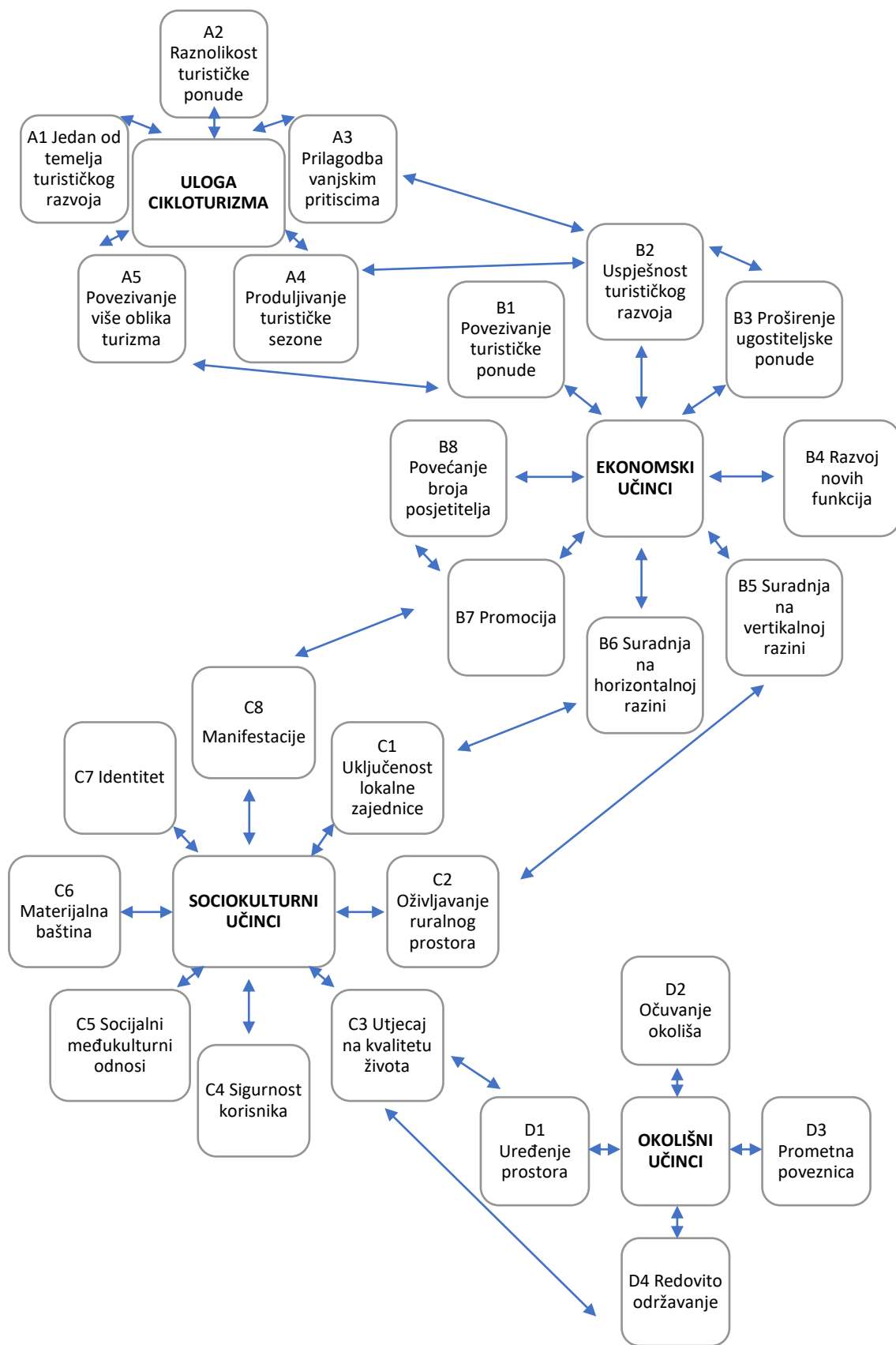
Isto tako, valja naglasiti razlike koje postoje između Hrvatske i Slovenije. Iako i u Sloveniji doprinosi raznolikoj ponudi turizma, Parenzana većim dijelom prolazi uz obalu i kroz naseljeno područje, zbog čega je više dio gradskog nego ruralnog područja, dijelom kao obalna šetnica, a dijelom kao gradska biciklistička i rekreativna staza.

Slovenski dio je sva asfaltirana, tamo je vikendom puno, ima toliko biciklista, rolera, šetača, na nekim dijelovima baš je gužva ... tamo je u urbanijem dijelu, kod nas je više u šumi. (TZ Buje)

... do Kopra ide po cestama, onda ide uz more od Kopra do Izole, onda od Izole do Portoroža ide više kroz prirodu, tamo ima još dva tunela ... jedan dio ide kroz grad (u Izoli) ... slovenački dio je kompletno asfaltiran. (TZ Izola)

Međutim, i slovenski sugovornici smatraju kako je ostvarila pretežno pozitivne učinke.

Svakako, u slučaju cikloturizma i u slučaju Parenzane, nedvojbeno je više pozitivnih utjecaja nego negativnih. (TZ Kopar)

Sl. 28. Kodna shema učinaka Parenzane i uloge cikloturizma

Izvor: Obrada autora prema rezultatima intervjua, 2021

8. Sinteza rezultata terenskog istraživanja

Prema sugovornicima iz intervjua, učinci Parenzane na prostor su u većoj mjeri pozitivni, ali umjereni te se ne mogu izdvojiti nikakvi (direktni) negativni učinci. Kada se osvrnemo na percepciju lokalnog stanovništva, također su većinom bili suglasni ili umjereno suglasni s njezinim pozitivnim učincima, odnosno većinom se nisu slagali s negativnima.

Uspoređujući ekonomske učinke, može se reći kako su oni podjednaki i u unutrašnjosti i na obali. Više od polovice stanovništva unutrašnjosti složilo se kako je njezin utjecaj najvidljiviji na općem turističkom razvoju općine/Grada, porastu funkcija vezanih za opremu, održavanje i najam bicikala te na smanjenju utjecaja sezonalnosti. Upravo su ta tri utjecaja, među ostalima, prepoznata i u interpretaciji intervjua (kod B2, kod B4 i kod A4). Uz ta tri, na obali je dosta vidljiv utjecaj i na povećanje prihoda u lokalnoj ekonomiji. Ipak, unutrašnjost nešto više nego obala naglašava kako bi turistički razvoj općine/Grada bio manje uspješan bez Parenzane. Dakle, njezin doprinos turizmu (posebno unutrašnjosti) je očigledan, a tome idu u prilog prijedlozi stanovnika usmjereni na povećanje turističke ponude. Od ostalih pozitivnih učinaka, stanovništvo je primijetilo da je Parenzana potaknula poduzetničku aktivnost, što se može povezati i s proširenjem ugostiteljske ponude prilagođene cikloturistima (kod B3), a potaknula je i povezivanje između javnog i privatnog sektora (kod B5 i B6). Od negativnih utjecaja, stanovništvo je jedino složno oko posljedičnog povećanja troškova za lokalnu upravu. To je i logično, budući da trasu treba redovno održavati i dopunjavati novim sadržajima. Treba istaknuti i mišljenje stanovnika kako je Parenzana ovisna o utjecaju vanjskih faktora. Sugovornici iz intervjua to mišljenje djelomično demantiraju, jer smatraju da je Parenzana jako dobro podnijela aktualne pandemijske uvjete i brzo se oporavila od naglog pada turističkog prometa (kod A3).

Nastavno na to, kod sociokulturnih učinaka, stanovništvo obale i unutrašnjosti je suglasno da je potaknula oživljavanje ruralnog prostora, utjecala na porast popularnosti općine/Grada te da su manifestacije održavane na Parenzani u skladu s lokalnim interesima pri čemu manifestacije i običaji nisu izgubili svoju bit. Nastavno na to, ističe se i utjecaj na oživljavanje društvenog i kulturnog života zajednice. Oživljavanje ruralnog prostora (kod C2) i značaj manifestacija (kod C8) naglasili su i sugovornici u intervjuima. Oni naglašavaju i vrijednost Parenzane u očuvanju i valorizaciji baštine (kod C6), kao i očuvanju identiteta (kod C7), a nema sumnje da se s time slaže i stanovništvo. Kod negativnih sociokulturnih učinaka, stanovništvo je jedino podijeljenog mišljenja oko učinka na komodifikaciju nematerijalne kulture, koju se može povezati jedino s organizacijom biciklijada na Parenzani u svrhu privlačenja turista.

Iako je teško napraviti distinkciju između stavova stanovništva obale i stanovništva unutrašnjosti, čini se da su ipak nešto značajniji sociokulturni učinci Parenzane u unutrašnjosti. U unutrašnjosti, također, puno je veći udio stanovnika koji smatraju da je Parenzana utjecala na povećanje kvalitete života. Taj njezin benefit izdvajaju i sugovornici u intervjuima (kod C3).

Nadalje, treba istaknuti kako je stanovništvo svjesno da je okoliš osnova za razvoj cikloturizma (kod D2). U unutrašnjosti podijeljenog su mišljenja da su resursi adekvatno zaštićeni kao i da je uspostavljen adekvatan način upravljanja posjetiteljima. Prema komentarima koje su kasnije navodili, može se pretpostaviti da je to mišljenje formirano zbog čestih prolazaka terenskih i drugih vozila koja su na trasi zabranjena, ali nitko nema kontrolu nad time (kategorija prijedloga *stroža kontrola i veća sigurnost*). Potrebno je naglasiti da je stanovništvo obale i unutrašnjosti podjednako suglasno o slaboj prisutnosti negativnih okolišnih učinaka Parenzane. Nemoguće je, stoga, odrediti gdje su okolišni učinci Parenzane izraženiji.

S druge strane, stanovništvo unutrašnjosti pokazalo je suglasnost s tvrdnjama iz kategorije fizionomskih promjena, odnosno zadovoljstvo uređenjem i održavanjem trase i sadržaja na njoj, što ističu i sugovornici u intervjuima (kod D1 i kod D4). Obalno stanovništvo većinom je bilo podijeljenog mišljenja. Unatoč tome, stanovništvo je nabrajalo brojne prijedloge u posljednjem pitanju koji se tiču upravo održavanja trase, bolje signalizacije, uređenja vegetacije, spominjali su zapuštene dionice, kao i predlagali bolju opremljenost sadržajima, a posebno koševima za smeće. Tu dolazi do izražaja ono što su i sami naglašavali, a to je neujednačeno održavanje staze (kategorija prijedloga *bolje upravljanje i koordinacija*). Svaka općina brine o svom dijelu, zbog čega je stanovništvo s jedne strane zadovoljno uređenjem određenih sadržaja, a s druge strane upravo je *održavanje* kategorija s najbrojnim komentarima i prijedlozima kod stanovnika.

Razlike učinaka Parenzane u Hrvatskoj i Sloveniji primjetnije su, što je i očekivano, s obzirom na razliku podloge, načina upravljanja i njezin više obalni i urbani položaj u Sloveniji, to jest više ruralni u Hrvatskoj.

Za početak, primjetne su razlike u načinu korištenja Parenzane. Njezin položaj u urbanom dijelu može biti razlog da je slovenski stanovnici puno češće koriste, njih 19 % na tjednoj i 25 % na mjesečnoj bazi, u odnosu na Hrvate kojih 7 % stazu posjećuje tjedno i 18 % mjesečno (sl. 16). S time da je vikendom jako posjećena, kako doznajemo iz intervjua. Dostupnija im je, obalna je šetnica i asfaltirana je pa je pogodnija za različite skupine posjetitelja, ne samo bicikliste i šetače. Jednima i drugima služi najviše u rekreativne svrhe (oko 78 %), ali je u Hrvatskoj puno veći udio onih koji je ne posjećuju, a razlika je i udjelu onih koji je koriste kao prometnicu - više ih ima u Sloveniji (sl. 17). Također, prema anketiranim

stanovnicima, na slovenskoj dionici Parenzane najbrojniji korisnici su domaći turisti te lokalni stanovnici, dok su u hrvatskoj najbrojniji strani i domaći turisti, a tek na zadnjem mjestu lokalno stanovništvo (sl. 18). Prema svemu tome, može se naslutiti da je Parenzana u Sloveniji više prepoznata kao šetnica za domaće, dok u Hrvatskoj prevladava percepcija da je više namijenjena turistima nego kao staza za rekreaciju.

Iz analize udjela odgovora ispitanika vidljivo je kako su pozitivni ekonomski učinci umjereno ocijenjeni, baš kao što su i sugovornici u intervjuima naglašavali, ali su isto tako podjednako prepoznati i u Hrvatskoj i u Sloveniji. Već smo utvrdili da hrvatsko stanovništvo najviše prepoznaje njezin pozitivni utjecaj na opći turistički razvoj i porast biciklističkih funkcija, a s time se još i više slaže slovensko stanovništvo koje dodatno naglašava značenje Parenzane za uspješnost turističkog razvoja.

Važno je istaknuti da su oko podosta tvrdnji jedni i/ili drugi podijeljenog mišljenja, što također ide u prilog umjerenog značenja njezinog ekonomskog doprinosa. Najveća razlika primjetna je kod percepcije lokalnog stanovništva oko negativne posljedice Parenzane na povećanje troškova za lokalnu upravu, jer je puno više slovenskog stanovništva koje se s time slaže. Potrebno je još naglasiti kako slovensko stanovništvo u većoj mjeri smatra da je posjećenost Parenzane podložna vanjskim utjecajima, nego hrvatsko. To je vidljivo i iz slike 21 jer 27 % slovenskih ispitanika smatra da se smanjila posjećenost Parenzane otkad je pandemija, u odnosu na 21 % hrvatskog. Ipak, njih 40 % smatra da je posjećenost porasla, dok to smatra čak 49 % Hrvata. Sugovornica iz TZ Izole slaže se da je aktivni turizam (i cikloturizam) najbolje podnosio pandemiju.

Nadalje, slovensko stanovništvo vrlo je suglasno oko pozitivnih sociokulturnih učinaka Parenzane. U najvećoj mjeri ističu porast popularnosti općine otkako je staza uređena te poboljšanje kvalitete života. Hrvatsko stanovništvo se najviše slaže da je potaknula oživljavanje ruralnog prostora, ali isto tako i da je utjecala na porast popularnosti općine. Treba istaknuti kako 41 % hrvatskog stanovništva smatra da je Parenzana zbog interakcije domaćin-turist omogućila upoznavanje drugih kultura i nacija, međutim najveći udio slovenskog stanovništva ne slaže se s time. Pored toga, hrvatsko stanovništvo podijeljenog je mišljenja o utjecaju Parenzane na komodifikaciju kulture, dok se najveći udio slovenskog stanovništva ponovno ne slaže s time. To ide u prilog već spomenutom prevladavajućem mišljenju stanovništva Hrvatske da je Parenzana percipirana više kao turistički proizvod, nego u Sloveniji. Kod slovenskog stanovništva značajniji je njezin doprinos po pitanju povećanja kvalitete života (63 % Slovenija, 35 % Hrvatska), posebice jer je prihvatljiva za širu skupinu korisnika. Shodno tome ne čudi da se stav slovenskog stanovništva u većoj mjeri promijenio na bolje otkako je Parenzana uređena

(njih 75 % suglasno i 21 % neutralno) nego hrvatskom stanovništvu (58 % u suglasnosti i 34 % podijeljenog mišljenja) (sl. 25).

Treba istaknuti da, iako se većina i jednih i drugih smatra da negativni sociokulturni učinci nisu prisutni, slovensko stanovništvo u većoj mjeri smatra da je Parenzana izvor konflikata i da uzrokuje prenapučenost turističkog mjesta, nego hrvatsko stanovništvo. Pretpostavljeni uzrok tomu može se pronaći naveden u komentarima, a taj je da je prevelika posjećenost biciklista koja utječe na prihvatni kapacitet prostora, dok konflikti nastaju zbog korisnika Parenzane (biciklista, šetača) te skutera i drugih motoriziranih vozila kojima nije mjesto na stazi. Istaknuli su, također, kako je zbog toga potrebna veća kontrola pristupa.

Na to se mogu nadovezati okolišni učinci. Slovensko stanovništvo naglašava kako nije uspostavljen adekvatan način upravljanja posjetiteljima, a može se istaknuti i značajan udio onih koji se slažu da je postojeća infrastruktura opterećena. Za razliku od njih, hrvatsko stanovništvo ne naglašava takve probleme. Kod hrvatskog stanovništva jedini negativni učinak jesu povećane količine otpada na koje zapravo Parenzana ne utječe direktno, već ljudi koji se koriste njezinom prohodnošću i koriste je za odlaganje otpada. Od ostalih okolišnih učinaka, ispitivani su pretežito oni negativni te je utvrđeno neslaganje i među hrvatskim i među slovenskim ispitanicima da su oni prisutni. Ipak, primjetno je kako je negativnim okolišnim učincima ipak nešto više značaja pridavalo slovensko stanovništvo.

Naposljetku se može reći da Parenzana ne utječe negativno na okoliš, ali se s time u većoj mjeri slažu Hrvati nego Slovenci. Zbog toga je jasno da su odnos Parenzane i okoliša Hrvati u puno većoj mjeri ocijenili simbiotskim (62 %), nego Slovenci (46 %). Spomenuti problemi vjerojatno su povod tome da je dio stanovnika podijeljenog mišljenja, pogotovo kod Slovenaca, njih 44 %, i Hrvata 25 %. Bez obzira na to, neznatan je udio onih koji smatraju da su Parenzana i okoliš u konfliktnom odnosu (sl. 26).

Kod fizionomskih promjena, jasno je vidljiva veća suglasnost slovenskog stanovništva s tvrdnjama koje opisuju uređenje i održavanje trase, u usporedbi s hrvatskim stanovništvom. Shodno tome, može se reći da je slovensko stanovništvo zadovoljnije njezinim uređenjem. Tu se ponovno vraćamo na problem neujednačenog održavanja između jedinica lokalne samouprave što utječe i na sam doživljaj staze. Ispitanici iz Slovenije najviše su navodili nedostatke signalizacije koja utječe i na sigurnost korištenja, dok su sugovornici iz intervjuja naveli da najveći problem s hrvatske strane čine neriješeni imovinsko-pravni odnosi koji koče nove projekte i unapređenje staze, posebno podloge.

9. Parenzana u kontekstu očekivanih utjecaja (ciklo)turizma

Ovim istraživanjem ispitani su učinci turističkog proizvoda Parenzane na prostor u njezinom okruženju. S obzirom na to da nema takvog sveobuhvatnog istraživanja turističkih utjecaja, rezultati će se usporediti na temelju spoznaja iz literature.

Ruralna su područja idealna za razvoj cikloturizma jer to podrazumijeva korištenje postojećih resursa poput prirodnih ljepota, baštine i drugih obilježja koja upotpunjuju primarni turistički proizvod - stazu (Broadway, 2012). Vožnja rutom na mjestu nekadašnje pruge turistička je atrakcija sama po sebi, navodi Gardzińska (2018), koja privlači turiste u destinaciju i razvija potražnju za drugim uslugama. Kako sugovornik iz TZ Kopar navodi, *Parenzana je jedna od najuspješnijih turističkih ruta u ovom dijelu Europe i pravi magnet za posjetitelje (TZ Kopar)*.

Prema Mathieson i Wall (2006), turizam je često preferirana opcija za razvoj ruralnih područja najviše zbog njegovih ekonomskih doprinosa, stoga su ekonomski učinci najčešće u literaturi prikazivani u pozitivnom svjetlu. Upravo radi ekonomskih benefita za razvoj područja, ruralni turizam potiče se od strane upravnih tijela (Page, 2009). Tako su i slučaju Parenzane naglašeni najprije pozitivni ekonomski učinci od strane turističkih zajednica (privlačenje posjetitelja, promocija). Kao što i sugovornik iz Upravnog odjela za turizam IŽ kaže, ona je *ekonomski pokretač prostora kojim prolazi*. Međutim, rezultati istraživanja pokazali su da su ekonomski učinci Parenzane vrlo umjereni. Prema Mathieson i Wall (2006), učinci na ekonomiju mogu biti direktni i indirektni. U ovom slučaju, učinci Parenzane više bi bili indirektni. Ne utječe direktno na stvaranje novih radnih mjesta, ali je utjecala na proširivanje ugostiteljske ponude skladno s povećanom potražnjom, npr. za prihvataj cikloturista. Dobrom promocijom dolazi više posjetitelja, a od toga profitiraju svi pružatelji usluga u destinaciji, kao i lokalna ekonomija zbog turističkih pristojbi. Možemo se složiti s Gazzola i dr. (2013) koji za cikloturizam kažu da povećava stope popunjenosti destinacije, konkurentnost i atraktivnost područja te omogućava prepoznatljivost na turističkom tržištu. Te su prednosti navodili i sugovornici u intervjuima (kod B8 i kod B7). Lumdson (2000) kaže kako područje koja razvija cikloturizam mora razvijati turistički proizvod koji je atraktivan i koji uključuje nekoliko proizvoda poput obilaska s vodičem ili prilagođenog smještaja jer takva infrastruktura može generirati znatnu potražnju. Parenzana je sveobuhvatan proizvod po tom pitanju, jer se upravo njezinim preuređenjem krenulo u projekt *Bike&Bed* smještaja, a i turističke agencije uključile su *bike* ture među svoje usluge.

Nadalje, Parenzana se pokazala kao otporan turistički proizvod na nepredvidive situacije poput pandemije, iako Mathieson i Wall (2006) tvrde da je turizam baš zbog toga nestabilna

djelatnost. Na stabilnost turizma destinacije utječe i njezin doprinos produžavanju turističke sezone, unatoč tome što Page (2009) tumači sezonalnost kao glavno obilježje turizma.

Pokretanje suradnje i partnerstva na lokalnoj, regionalnoj ili prekograničnoj razini, doživljava se kao dodatna korist od razvoja staza (Briedenhann i Wickens, 2004). To je također jedan od benefita Parenzane koju posebno naglašavaju turističke zajednice, iako je prema anketiranom stanovništvu potrebna veća suradnja i uključenost zajednice. Jedan od komentara u anketi bio je (*pojačati*) *interni marketing radi kvalitetnijeg uključivanja dionika u proces budućeg razvoja Parenzane*. Uključivanje perspektiva različitih dionika ključno je za uspješnu provedbu održivog razvoja turizma unutar zajednica (Reis i dr., 2014).

Mathieson i Wall (2006) navode kako se sociokulturni učinci turizma navode u negativnom svjetlu. Parenzana je pokazala upravo suprotno. Prema Masonu (2003), među najčešćim pozitivnim sociokulturnim učincima turizma su revitalizacija slabije razvijenih regija, podizanje kvalitete života i oživljavanje društvenog i kulturnog života zajednice. Ta tri su samo neki od utjecaja Parenzane s kojima je stanovništvo najviše suglasno, ali i predstavnici TZ-a. Njezinim preuređenjem u stazu dana je nova vrijednost stanovništvu koje je dobilo šetnicu ili mjesto za rekreaciju. Doprinijela je očuvanju baštine i identiteta tog područja, održavaju se manifestacije u njezinu čast, muzeji čuvaju dio baštine, a ugostiteljski objekti nazvani su po njoj. Stanovnici su svjesni njezine vrijednosti jer među anketiranimima ima onih koji smatraju da treba više *povećati svjesnost lokalnog stanovništva o dobrobitima Parenzane*.

Page (2009) navodi kako rezidentno stanovništvo mijenja svoje stavove prema posjetiteljima tijekom vremena i objašnjava Doxeyjev indeks iritacije. Kako većina anketiranih stanovnika smatra da im posjetitelji ne smetaju u obavljaju svakodnevnih aktivnosti, može se zaključiti da stanovništvo u fazi euforije ili apatije, odnosno da nije došlo do faze gdje turizam ometa svakodnevni život. S time da su posjetitelji raspršeni duž staze, do toga ni ne bi trebalo doći.

Nadalje, negativne učinke turizma na okoliš koje navode Mason (2003) te Mathieson i Wall (2006) poput onečišćenja tla, vegetacije, onečišćenja bukom, i lokalno stanovništvo i sugovornici u intervjuima su negirali. Štoviše, iako Mathieson i Wall (2006) navode da su turizam i okoliš češće u sukobu, nego u skladnom odnosu, Parenzana je pokazala da je pretežito u simbiotskom odnosu s okolišem. Page (2009) navodi da je potrebno uspostaviti adekvatan način upravljanja posjetiteljima radi očuvanja okoliša, a to je i stanovništvo naglasilo kao nešto na čemu treba poraditi, posebice zbog onih koji dolaze odlagati otpad uz stazu.

Ipak, prednost prenamjene pruge u stazu svakako leži u tome što se pri planiranju rute i sadržaja mogu iskoristiti postojeći i često neiskorišteni resursi (Lumdsom, 2000). Zbog

Parenzane se krenulo u čišćenje postojećeg, ali zaraslog koridora, uložilo se u uređenje okolnog prostora, pa kao što i direktor TZ Motovun kaže, *donijela je direktne koristi prostoru*. Kako Briedenhann i Wickens (2004) i Stoffelen (2018) navode, turisti su raspršeni duž staze pa su smanjeni negativni utjecaji na okoliš i olakšano je upravljanje nosivim kapacitetom.

Na kraju, na temelju komentara stanovnika i sugovornika iz intervjua, proizlazi nekoliko smjernica kojima bi Parenzana mogla donijeti veću vrijednost u ruralnom turizmu.

Uz bolje održavanje privukla bi još više posjetitelja te donijela veću vrijednost prostoru i samoj kvaliteti života stanovnika, krenuvši od uključivanja lokalne zajednice u planiranje budućih projekata. Posebno je to važno jer, kao što je vidljivo iz ankete, lokalno stanovništvo puno je prijedloga i ideja. Jedna od tih je i uspostavljanje bolje koordinacije na samom upravljanju trase. Jedinstveno upravljačko tijelo, kao što je u intervjuima spomenuta Ustanova Parenzana, sa zaposlenim odgovornim osobama koje brinu o stazi i sadržajima, zaista bi doprinijela ujednačenom održavanju trase i boljem doživljaju kod posjetitelja te većem zadovoljstvu stanovnika. Ujedno bi bila uspostavljena veća kontrola nad motornim vozilima koji ugrožavaju sigurnost korisnika, ali i samu stazu, a mogla bi biti i polazna točka za *shuttle* usluge prijevoza koje su također spominjali kao potrebne i stanovnici i predstavnici turističkih zajednica.

S druge strane, valja uzeti u obzir da Parenzana prolazi kroz različita područja, od obale do zaleđa, od Poreča do Kopra. Kao što je predstavnik TZ Grožnjan predložio da se tunel pretvori u izložbeni prostor, tako bi Parenzana mogla poslužiti i da se u drugim mjestima promoviraju posebnosti područja kojim prolazi i da se njezin korisnik bolje upozna prostor kojim prolazi.

Treba napomenuti i potrebu za boljom vizibilnošću Parenzane. Naglašena je percepcija stanovnika da je *zapotavljena* i da su *mala ulaganja*, kao i *da se ne radi toliko na tome*. Potrebno je svakako bolje je označiti na glavnim prometnicama i uspostaviti bolje kanale promocije.

Parenzana kao dio cikloturizma dio je i sporog, tj. *slow* turizma. To označava pružanje jedinstvenog turističkog iskustva koje posjetitelji žele doživjeti na poseban način, istovremeno uživati, ali bez nanošenja štete okolišu i lokalnoj sredini (Lumdson, 2000). To „sporo“ kretanje pojačava doživljaj destinacije, jer cikloturist putuje iz želje da posjeti atrakcije, doživi krajolik i konzumira cjelokupnu turističku ponudu, pri čemu rekreacija dodatno doprinosi doživljaju i zadovoljstvu (Rabotić, 2013). Takav oblik turizma svakako doprinosi dugoročnoj održivosti i razvoju područja, jer cikloturizam ima daleko manji negativan utjecaj na okoliš od ostalih oblika turizma, u smislu emisije ispušnih plinova.

No, da bi se uspostavila veća razina održivosti (ciklo)turizma, potreban je širi kontekst. Cikloturisti često kombiniraju putovanje biciklom s putovanjem drugim prijevoznim sredstvima. Piket i dr. (2013) navode da vlak koriste puno češće, nego automobil, no to ovisi o prometnom sustavu destinacije. Kako je 2021. godine zajedno s prenamjenom nekadašnje pruge Kanfanar-Rovinj pokrenut projekt ICARUS *Bike&Train* koji potiče korištenje više oblika prijevoza i promovira željeznički promet u Istri, javlja se ideja za buduća istraživanja.

Kako Reis i dr. (2014) navode, staze su pogodne za integraciju s drugim turističkim proizvodima u svrhu daljnjeg razvoja cikloturizma. Objasnili su to na primjeru povezivanja Otago Central Rail Trail i Taieri Gorge Railway na Novom Zelandu. Po uzoru na to, jedan od prijedloga je i povezivanje prenamijenjenih željezničkih pruga u Istri – Parenzane i pruge Kanfanar-Rovinj dodatnim uređivanjem biciklističke mreže. Na taj bi se način „oživila povijest“ jer, kao što Njegač i dr. (2010) navode, pri gradnji Parenzane, Monarhija je predviđala njezino produženje do Kanfanara i spajanje na glavnu istarsku prugu Divača-Pula. Danas bi to povezivanje bilo u sklopu kombinacije više oblika prijevoza, to jest vlaka i bicikli. Time bi se ostvarila povezanost između dva turistička proizvoda te isto tako između dva održiva oblika prijevoza. Osim toga, uočeni pozitivni efekti Parenzane mogli bi se reflektirati na ruralni prostor kojim bi prolazila ta spojnica između dviju prenamijenjenih pruga.

10. Zaključak

Uz cjelokupnu analizu potencijala prenamjene pruga kao napuštene baštine i uloge cikloturizma u ruralnim područjima, te na temelju anketnog istraživanja i intervjua, u radu su istraživani pozitivni i negativni učinci Parenzane na razvoj turizma i promjena u ruralnom prostoru kroz tri dimenzije učinaka – ekonomskih, sociokulturnih i okolišnih. Učinci su analizirani isključivo na primjeru Parenzane zbog njezine tradicije i turističkog značaja, dostupnosti podataka o posjećenosti, njezine duljine i poveznice brojnih područja te činjenice da je to prekogranični projekt. Pruga Kanfanar-Rovinj prikazana je samo kao primjer prenamjene, budući da je njezino turističko vrednovanje tek u začetku.

Na temelju podataka o najvećoj posjećenosti Parenzane vidljivo je kako je to u proljetno i jesensko doba, kao i broj manifestacija koje se u najvećoj mjeri održavaju u tom razdoblju. Njezina najveća posjećenost izvan ljetnih mjeseci jedan od tri učinka koji se ističe među učincima s kojima je anketirano stanovništvo najsuglasnije, a naglašavanje njezine uloge u produživanju posjećenosti u predsezoni i postsezoni evidentno je i kod sugovornika iz intervjua. Stoga se može zaključiti kako je *H1: Parenzana ostvaruje utjecaj na smanjivanje sezonalnog karaktera turizma* potvrđena.

Nadalje, učinci Parenzane istraživani su u kontekstu usporedbe među jedinicama lokalne samouprave u unutrašnjosti i na obali. Teško je napraviti distinkciju gdje su koji utjecaji značajniji, budući da su istraživani kroz više dimenzija. Iako je anketirano stanovništvo podjednako u suglasnosti s pozitivnim učincima, a sugovornici u intervjuima ne ističu nikakve negativne učinke Parenzane, činjenica jest da većim dijelom prolazi kroz unutrašnjost (87,4 %) nego u obalnom dijelu (12,6 %), pa se na temelju toga može zaključiti da u unutrašnjosti ostvaruje veće utjecaje. Prema tome, može se reći da je *H2: Parenzana veće pozitivne učinke ostvaruje u unutrašnjosti, gdje većim dijelom prolazi, nego u obalnom području* dijelom potvrđena.

Uspoređivani su učinci Parenzane u Hrvatskoj i u Sloveniji te je zaključeno da Parenzana podjednako pozitivne učinke ostvaruje i u Hrvatskoj i u Sloveniji. Ipak, evidentne su razlike, s obzirom na to da je istraživano više dimenzija učinaka. Te razlike proizlaze iz činjenica da u Sloveniji prolazi prvenstveno urbanim dijelom, zbog čega je dostupnija i puno više je koristi lokalno stanovništvo, u potpunosti je asfaltirana pa je pogodnija za širu skupinu posjetitelja, a korištena je i kao prometnica te je sama staza u sklopu cjelokupne biciklističke mreže. S druge strane, u hrvatskom dijelu trasa Parenzane prolazi najvećim dijelom u ruralnoj unutrašnjosti, podloga je nasipana, a njome upravlja svaka općina/grad za sebe u suradnji s Istarskom županijom. Stoga se zaključuje da je *H3: Parenzana veće pozitivne učinke ostvaruje u Hrvatskoj, gdje i većim dijelom prolazi, nego u Sloveniji* odbačena.

Naposljetku, iz planerske perspektive, Parenzana je pokazala da je prenamjena napuštenih pruga dobar alat za održivi razvoj (turizma) u ruralnim područjima, posebice ukoliko se pomno planira i razvije dobra strategija integralnog i kontroliranog razvoja temeljenog na resursima. Dobar je alat za održivi razvoj u dva smjera. Prvi, alat je za razvoj selektivnog oblika turizma (cikloturizma), za umrežavanje postojeće turističke ponude, razvoj funkcija u prostoru i produživanje turističke sezone. Također, potiče razvoj *slow* turizma, pružanje autentičnog iskustva posjetitelju, ne zagađuje okoliš i u širem kontekstu povezivanja sa željeznicom pruža još više mogućnosti. Drugi smjer odnosi se na uređenje i održavanje okoliša, opremljenost mjesta stanovanja, očuvanje baštine i prostornog identiteta te ostale direktne koristi koje je donijela prostoru i lokalnoj zajednici.

Primjer Parenzane može poslužiti u planiranju prenamjene napuštenih pruga, posebno u ruralnim područjima, kojih ima u Hrvatskoj, ali i šire, a tu posebno na važnosti imaju komentari i kritike lokalnog stanovništva primjenjivi na drugim stazama, počevši od pruge Kanfanar-Rovinj.

Literatura

- Ahern, J., 2002: *Greenways as Strategic Landscape Planning: Theory and Application*, Wageningen University, The Netherlands.
- Bakogiannis, E., Siti, M., Christodouloupoulou, G., 2014: *From railway to cycling: Lost chance or future expectation?*, *Revista Turismo e Desenvolvimento* 21/22, 409-419.
- Beeton, S., 2003: *An economic analysis of rail trails in Victoria, Australia*, Bendigo: La Trobe University.
- Briedenhann, J., Wickens, E., 2004: Tourism routes as a tool for the economic development of rural areas—vibrant hope or impossible dream?, *Tourism Management* 25 (1), 71–79.
- Broadway, S., 2012: *Bicycle tourism and rural community development: An asset based approach*, PhD Dissertation, Kansas State University.
- Černicki, L., 2012: Parenzana – biciklistička staza kroz tri države, *Meridijani* 170, 22-31.
- Demonja, D., Ružić, P., 2010: *Ruralni turizam u Hrvatskoj s hrvatskim primjerima dobre prakse i europskim iskustvima*, Meridijani, Samobor.
- Di Ruocco, G., Sicignano, E., Fiore, P., D'Andria, E., 2017: Sustainable Reuse of Disused Railway, *Procedia Engineering* 180, 1643–1652.
- Fábos, J.G., 2004: Greenway planning in the United States: Its origins and recent case studies, *Landscape and Urban Planning* 68, 321–342.
- García-Mayor, C., Martí, P., Castaño, M., Bernabeu-Bautista, Á., 2020: The Unexploited Potential of Converting Rail Tracks to Greenways: The Spanish Vías Verdes, *Sustainability* 12 (3), 881.
- Jones, T.A., 1989: Rails to Trails: Converting America's Abandoned Railroads into Nature Trails, *Akron Law Review* 22 (4), 645-660.
- Gardzińska A., 2018: Revitalized railway facilities as tourism attractions, *Prace Komisji Geografii Komunikacji PTG* 22 (3), 31-40.
- Gazzola, P., Pavione, E., Grechi, D., Ossola, P., 2018: Cycle Tourism as a Driver for the Sustainable Development of Little-Known or Remote Territories: The Experience of the Apennine Regions of Northern Italy, *Sustainability* 10, 1863, 1-19.
- Kos, G., Klarić, Z., Brlek, P., Feletar, P., 2021: Metodologija trasiranja cikloturističke rute u koridoru napuštene željezničke pruge, *Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru* 0 (15), 25-49.
- Kovačić, N., 2015: Profiling bicycle tourists: a case of Croatia, *Tourism and Hospitality Management* 21 (2), 159-177.

- Kristiánová, K., Gécová, K., Putrová, E., 2016: Old Industrial Sites – Conversion to Parks: Potential of Bratislava, *Procedia Engineering* 161, 1858–1862.
- Lukić, A., 2000: Ruralni turizam: čimbenik integralnog razvitka ruralnih prostora Hrvatske, *Geografski horizont* 46 (1/2), 7-31.
- Lukić, A., 2010: O teorijskim pristupima ruralnom prostoru, *Hrvatski geografski glasnik* 72 (2), 49-73.
- Lukić, A., 2012: *Mozaik izvan grada: tipologija ruralnih i urbaniziranih naselja Hrvatske*, Meridijani, Samobor.
- Lukić, A., Zupanc, I., 2005: Ruralni prostor kao proizvod: „nova“ slika unutrašnje Istre, u: *Problemi regionalnog razvoja Hrvatske i susjednih zemalja* (ur. Ilić, M.), Hrvatsko geografsko društvo, Zagreb, 329-340.
- Lumsdon, L., 2000: Transport and Tourism: Cycle Tourism – A Model for Sustainable Development?, *Journal of Sustainable Tourism* 8 (5), 361–377.
- Magaš, D., 2013: *Geografija Hrvatske*, Meridijani, Samobor.
- Mathieson, A., Wall, G., 2006: *Tourism: change, impacts and opportunities*, Harlow, London.
- Mason, P., 2003: *Tourism Impacts, Planning and Management*, Heinemann, London.
- Modesto, A., Kamenečki, M., Tomić Reljić, D., 2021: Application of Suitability Modeling in Establishing a New Bicycle–Pedestrian Path: The Case of the Abandoned Kanfanar–Rovinj Railway in Istria, *Land* 10 (6), 600.
- Morpeth, N., 2001: The renaissance of cycle tourism, u: *Special Interest Tourism* (ur. Douglas, N., Douglas, N.), Wiley, London, 212-231.
- Njegač, D., Pejnović, D., Stanišić, S., 2010: Prometni sustav Istre – razvoj i problemi integriranja u prometni sustav Hrvatske, *Acta Geographica Croatica* 37, 5-23.
- Nurić, S., Nurić, A., Husic, M., Husic, D., 2015: Using the mining railway infrastructure for the tourism potential, *Quaestus Multidisciplinary Research Journal* 6, 109-118.
- Oppido, S., Ragozino, S., 2014: Abandoned Railways, Renewed Pathways: Opportunities for Accessing Landscapes, *Advanced Engineering Forum* 11, 424–432.
- Page, S. J., 2009: *Tourism Management (Third edition)*, Elsevier.
- Piket, P., Eijgelaar, E., Peeters, P., 2013: European cycle tourism: a tool for sustainable regional rural development, *Applied Studies in Agribusiness and Commerce* 7 (2-3), 115–119.
- Rabotić, B., 2013: *Selektivni oblici turizma, 2. prerađeno i dopunjeno izdanje*, Visoka turistička škola strukovnih studija, Beograd.
- Reis, A.C., Jellum, C., 2012: Rail Trail Development: A Conceptual Model for Sustainable Tourism, *Tourism Planning & Development* 9 (2), 133–147.

- Reis, A.C., Jellum, C., 2014: New Zealand Rail Trails: Heritage Tourism Attractions and Rural Communities, u: *Railway Heritage and Tourism: Global Perspectives* (ur. Conlin, M.V., Bird, G.R.), Channel View Publications, Ujedinjeno Kraljevstvo, 90-104.
- Reis, A.C., Lovelock, B., Jellum., C., 2014: Linking tourism products to enhance cycle tourism: The case of the Taieri Gorge Railway and The Otago Central Rail Trail, New Zealand, *Tourism Review International* 18, 57-69.
- Roselli, G., 2002: *Draga Parenzana! Sjećanja, slike i spisi, željeznice Trst - Poreč*, Bruno Fachin Editore, Trst.
- Rovelli, R., Senes, G., Fumagalli, N., Sacco, J., De Montis, A., 2020: From railways to greenways: a complex index for supporting policymaking and planning, A case study in Piedmont (Italy), *Land Use Policy* 99, 1-21.
- Ružić, P., 2009: *Ruralni turizam*, Institut za poljoprivredu i turizam, Poreč.
- Ružić, P., 2011: *Ruralni turizam Istre*, Institut za poljoprivredu i turizam, Poreč.
- Scherrer, P., Dimmock, K., Lamont, M., Ripoll González, L., 2021: Rail trails literature: Current status and future research, *Journal of Leisure Research* 52 (1), 97-119.
- Sitányiová, D., Masarovičová, S., 2021: Feasibility analysis for revitalisation of unused rail infrastructure, *IOP Conference Series: Materials Science and Engineering* 1015, 1-9.
- Senes, G., Rovelli, R., Bertoni, D., Arata, L., Fumagalli, N., Toccolini, A., 2017: Factors influencing greenways use: Definition of a method for estimation in the Italian context, *Journal of Transport Geography* 65, 175–187.
- Stoffelen, A., 2018: Tourism trails as tools for cross-border integration: A best practice case study of the Vennbahn cycling route, *Annals of Tourism Research* 73, 91–102.
- Taylor, P., 2015: What factors make rail trails successful as tourism attractions? Developing a conceptual framework from relevant literature, *Journal of Outdoor Recreation and Tourism* 12, 89–98.
- Vojnović, N., 2016: *Održivi turizam unutrašnje Istre*, Sveučilište Jurja Dobrile, Pula.
- Vukonić, B., Čavlek, N. (ur.), 2001: *Rječnik turizma*, Masmedia, Zagreb.
- Willard, P., Beeton, S., 2012: Low Impact Experiences: Developing Successful Rail Trail Tourism, *Tourism Planning & Development* 9 (1), 5–13.
- Zupanc, I., 2002: Parenzana – znamenita istarska „vinska željeznica“, *Hrvatski zemljopis* 66, 45-48.

Izvori

1. Biciklisti.hr, 2020: Cikloturizam u Hrvatskoj: Puno potencijala, no čak 57% turista nezadovoljno biciklističkom infrastrukturom u Hrvatskoj, <https://biciklisti.hr/cikloturizam-u-hrvatskoj/> (27.12.2021.)
2. Bahntrassenradeln, 2021, http://www.achim-bartoschek.de/bahn_rail-trails.htm (18.12.2021.)
3. Ćiro projekt, 2021, <https://www.ciro.herzegovinabike.ba/> (15.12.2021.)
4. Colours of Istria, 2022, <https://www.coloursofistria.com/hr/> (1.2.2022.)
5. Državna geodetska uprava, 2013: Središnji registar prostornih jedinica (baza podataka), Zagreb.
6. Državni zavod za statistiku, 2013: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011., <https://www.dzs.hr/> (27.12.2022.)
7. Državni zavod za statistiku, 2020: Turizam u 2019., Statistička izvješća 1661, <https://www.dzs.hr/> (27.12.2021.)
8. Economic and Social Research Institute Basemap (ESRI), 2022
9. European Greenway Association, 2021, <https://www.aevv-egwa.org/greenways/> (15.12.2021.)
10. EuroVelo, n.d., <https://en.eurovelo.com/> (27.12.2021.)
11. GIS Data, 2005: Digitalni atlas Republike Hrvatske (baza podataka), Zagreb.
12. Geofabrik, 2022: OpenStreetMap, <https://www.geofabrik.de/> (24.1.2022.)
13. Geodetska uprava Republike Slovenije (GURS), 2017: eProstor – Portal Prostor, <https://www.e-prostor.gov.si/> (25.1.2022.)
14. Institut za poljoprivredu i turizam, 2019: Operativni plan razvoja cikloturizma Istarske županije za razdoblje od 2019. do 2025. godine, <https://cikloturizam.hr/wp-content/uploads/2019/04/Operativni-plan-cikloturizam-I%C5%BD-2019.-2025.pdf> (27.12.2021.)
15. Institut za poljoprivredu i turizam, 2021: Studija upravljanja kvalitetom razvoja cikloturizma u Istarskoj županiji, https://www.istra-istria.hr/media/filer_public/7d/80/7d80ce1f-97b2-42e5-9e4b-98dbca55b96b/406-08-19_studija_cikloturizam_final_6_2021.pdf (27.12.2021.)
16. Institut za turizam, 2015: Akcijski plan razvoja cikloturizma, https://mint.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/151014_AP_ciklotuirizam.pdf (27.12.2021.)
17. Istra Bike, 2021, <http://www.istra-bike.com/hr/naslovna> (27.12.2021.)
18. IstraIN, 2021, FOTO: Uspješno održana prva biciklijada trasom stare pruge Kanfanar-Rovinj, <https://istrain.hr/index.php/sport-arhiva/25771-foto-uspjesno-odrzana-prva-biciklijada-trasom-stare-pruge-kanfanar-rovinj> (27.12.2021.)
19. Horwath HTL, 2014: Master plan turizma Istarske županije 2015. – 2025., <https://www.istra.hr/hr/business-information/tzi/master-plan-turizma-istre> (27.12.2021.)
20. Ministero dell’Ambiente e della Tutela del Territorio e del Mare (MATTM), 2017: Geoportale Nazionale, <http://www.pcn.minambiente.it/mattm/en/> (26.1.2022.)
21. Narodne novine (55/2013), 2013: Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine, <https://mint.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/130426-Strategija-turizam-2020.pdf> (27.12.2021.)

22. Narodne novine (52/19, 42/20), 2020: Zakon o turističkim zajednicama i promicanju hrvatskog turizma, <https://www.zakon.hr/z/342/Zakon-o-turisti%C4%8Dkim-zajednicama-i-promicanju-hrvatskog-turizma> (27.12.2021.)
23. Parenzana, 2021: Parenzana, <https://www.parenzana.net/hr> (27.12.2021.)
24. RailTrails Australia, 2021, <https://www.railtrails.org.au/> (15.12.2021.)
25. Rails-to-Trails Conservancy, 2021, <https://www.railstotrails.org/> (15.12.2021.)
26. Struna (Hrvatsko strukovno nazivlje), 2022, <http://struna.ihjj.hr/> (27.12.2021.)
27. Studio za Krajobraznu Arhitekturu, Prostorno Planiranje, Okoliš d.o.o. Rovinj (KAPPO), 2019: Idejno rješenje, Obnova i prenamjena željezničke pruge Rovinj-Kanfanar, <https://www.kanfanar.hr/wp-content/uploads/2020/02/IDEJNO-RJE%C5%A0ENJE-pruga-Kanfanar-Rovinj.pdf> (27.12.2021.)
28. Trans Canada Trail, 2021, <https://tctrail.ca/> (15.12.2021.)
29. Turistička zajednica Grada Rovinja, 2021, <https://www.rovinj-tourism.com/hr> (15.12.2021.)
30. United Nations Environment Programme, World Tourism Organization, 2005: Making Tourism More Sustainable - A Guide for Policy Makers, https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/8741/-Making%20Tourism%20More%20Sustainable_%20A%20Guide%20for%20Policy%20Makers-2005445.pdf?sequence=3&isAllowed=y (15.12.2021.)
31. Upravni odjel za turizam Istarske županije, 17.12.2021. (e-mail 17.12.2021.)
32. Zavod za prostorno uređenje Istarske županije, 2017: Izvješće o stanju u prostoru Istarske županije, 2013.-2016., http://www.zpuiz.hr/fileadmin/dokumenti/prostorni_plan/Ostali/IZ_IZVJESCE_tekst_0818.pdf (25.1.2022.)

Prilozi

Popis slika

Sl. 1. Prostorni obuhvat istraživanja – trasa Parenzane.....	3
Sl. 2. Trasa Parenzane i trasa staze Kanfanar-Rovinj.....	4
Sl. 3. Biciklističke rute EuroVelo 8 (lijevo) i sl. 4. EuroVelo 9 (desno).....	20
Sl. 5. Objekti u sustavu <i>Istra Bike&Bed</i> prema područjima i kategoriji objekata 2020. godine	22
Sl. 6. Broj biciklističkih manifestacija u Istarskoj županiji 2019. godine po mjesecima.....	23
Sl. 7. Duljina trase Parenzane po općinama i upravnim gradovima (u %).....	30
Sl. 8. Broj stanovnika 2011. godine po naseljima promatranih općina i gradova u Hrvatskoj	31
Sl. 9. Veća naselja uz trasu Parenzane u promatranim općinama u Sloveniji te u Italiji	32
Sl. 10. Most Sabadin kod Vižinade i uređeno odmorište (lijevo) i sl. 11. Trasa Parenzane i ulazak u tunel Motovun (desno).....	35
Sl. 12. Broj posjetitelja na Parenzani zabilježen na brojačima za razdoblje 2018.-2021. godine po mjesecima.....	37
Sl. 13. Broj ostalih usluga povezanih s cikloturizmom na Parenzani 2021. godine po jedinicama lokalne samouprave.....	38
Sl. 14. Broj objekata po kategorijama <i>Istra Bike&Bed</i> smještaja na Parenzani 2021. godine po jedinicama lokalne samouprave	38
Sl. 15. Biciklističko-pješačka staza Štrika Ferata.....	40
Sl. 16. Učestalost korištenja Parenzane prema hrvatskim i slovenskim ispitanicima	47
Sl. 17. Korištenje Parenzane prema svrsi stanovnika Hrvatske i Slovenije	48
Sl. 18. Najčešći korisnici Parenzane prema mišljenju stanovnika Hrvatske i Slovenije.....	48
Sl. 19. Pozitivni ekonomski učinci prema stanovništvu u unutrašnjosti i na obali	50
Sl. 20. Pozitivni ekonomski učinci prema stanovništvu iz Hrvatske i Slovenije	52
Sl. 21. Posjećenost Parenzane u doba pandemije prema mišljenju hrvatskih i slovenskih ispitanika	53
Sl. 22. Pozitivni sociokulturni učinci prema stanovništvu iz unutrašnjosti i s obale	56
Sl. 23. Pozitivni sociokulturni učinci prema stanovništvu iz Hrvatske i Slovenije.....	58
Sl. 24. Stav lokalnog stanovništva o njihovom odnosu prema korisnicima Parenzane	59
Sl. 25. Promjena stavova lokalnog stanovništva prema Parenzani u odnosu na početak njezinog postojanja	59
Sl. 26. Odnos Parenzane i okoliša prema mišljenju lokalnog stanovništva	63
Sl. 27. Pozitivne fizionomske promjene prema stanovništvu Hrvatske i Slovenije.....	67

Sl. 28. Kodna shema učinaka Parenzane i uloge cikloturizma.....	85
---	----

Popis tablica

Tab. 1. Broj turističkih dolazaka i noćenja jedinica lokalne samouprave unutrašnje Istre 2019. godine	12
Tab. 2. Podjela cikloturista prema osnovnim varijablama	15
Tab. 3. Ukupna duljina staza (u km) i broj staza u 2018. i 2020. godini	19
Tab. 4. Model <i>rail trails</i> razvoja kao turističkog proizvoda	27
Tab. 5. Projekti, partneri, razdoblje provođenja i aktivnosti projekta Parenzane	34
Tab. 6. Broj posjetitelja na lokacijama brojača na Parenzani za razdoblje 2017.-2021. godine	36
Tab. 7. Broj i udio ispitanika prema općini/Gradu stanovanja.....	45
Tab. 8. Dobna struktura ispitanika	46
Tab. 9. Ekonomski učinci Parenzane na obalu.....	53
Tab. 10. Ekonomski učinci Parenzane na unutrašnjost	54
Tab. 11. Ekonomski učinci Parenzane na Hrvatsku	54
Tab. 12. Ekonomski učinci Parenzane na Sloveniju	54
Tab. 13. Sociokulturni učinci Parenzane na obalu	60
Tab. 14. Sociokulturni učinci Parenzane na unutrašnjost	60
Tab. 15. Sociokulturni učinci Parenzane na Hrvatsku	61
Tab. 16. Sociokulturni učinci Parenzane na Sloveniju.....	61
Tab. 17. Okolišni utjecaji Parenzane na obalu	64
Tab. 18. Okolišni utjecaji Parenzane na unutrašnjost	64
Tab. 19. Okolišni utjecaji Parenzane na Hrvatsku	64
Tab. 20. Okolišni utjecaji Parenzane na Sloveniju.....	65
Tab. 21. Fizionomske promjene nastale zbog Parenzane na obali	67
Tab. 22. Fizionomske promjene nastale zbog Parenzane u unutrašnjosti	67
Tab. 23. Fizionomske promjene nastale zbog Parenzane u Hrvatskoj	68
Tab. 24. Fizionomske promjene nastale zbog Parenzane u Sloveniji	68

Ostali prilozi

Tab. 1. Učinci Parenzane u Gradu Poreču (apsolutni i relativni broj odgovora ispitanika)¹⁵

UČINCI	POREČ					Σ	1 (%)	2 (%)	3 (%)	4 (%)	5 (%)	Σ (%)	
EKONOMSKI	Utjecala je na povećanje prihoda lokalnog stanovništva.	3	2	8	7	2	22	13,6	9,1	36,4	31,8	9,1	100
	Utjecala je na povećanje prihoda u lokalnoj ekonomiji.	2	2	4	12	2	22	9,1	9,1	18,2	54,5	9,1	100
	Utjecala je na stvaranje novih radnih mjesta.	3	9	4	4	2	22	13,6	40,9	18,2	18,2	9,1	100
	Potaknula je porast zaposlenosti.	4	7	6	5	0	22	18,2	31,8	27,3	22,7	0,0	100
	Potaknula je porast funkcija vezanih za opremu, održavanje i iznajmljivanje bicikala.	0	2	4	12	4	22	0,0	9,1	18,2	54,5	18,2	100
	Potaknula je poduzetničku aktivnost.	2	1	7	11	1	22	9,1	4,5	31,8	50,0	4,5	100
	Utjecala je na slabljenje tradicionalnih ekonomskih djelatnosti.	4	8	10	0	0	22	18,2	36,4	45,5	0,0	0,0	100
	Utjecala je na porast cijena kuća, stanova i/ili apartmana.	3	12	3	4	0	22	13,6	54,5	13,6	18,2	0,0	100
	Utjecala je na porast cijena zemljišta.	3	9	6	4	0	22	13,6	40,9	27,3	18,2	0,0	100
	Stvorila je dodatne troškove za lokalnu upravu.	2	6	7	5	2	22	9,1	27,3	31,8	22,7	9,1	100
	Potaknula je povezivanje i suradnju između javnog i privatnog sektora.	1	0	9	9	3	22	4,5	0,0	40,9	40,9	13,6	100
	Potaknula je opći turistički razvoj općine/Grada.	1	2	4	11	4	22	4,5	9,1	18,2	50,0	18,2	100
	Lokalni ekonomski subjekti dobro su povezani.	1	3	11	7	0	22	4,5	13,6	50,0	31,8	0,0	100
	Turistički razvoj općine/Grada bio bi manje uspješan bez Parenzane.	1	6	8	5	2	22	4,5	27,3	36,4	22,7	9,1	100
	Posjećenost Parenzane najveća je u predsezoni i postsezoni (izvan ljetnih mjeseci).	0	5	5	5	7	22	0,0	22,7	22,7	22,7	31,8	100
Posjećenost Parenzane ovisna je o utjecaju vanjskih faktora poput pandemije.	3	7	4	4	4	22	13,6	31,8	18,2	18,2	18,2	100	
SOCIOKULTURNI	Utjecala je na poboljšanje moje kvalitete života.	4	3	10	3	2	22	18,2	13,6	45,5	13,6	9,1	100
	Utjecala je na povećanje mog osobnog dohotka.	8	9	4	1	0	22	36,4	40,9	18,2	4,5	0,0	100
	Potaknula je porast stope kriminala.	11	7	4	0	0	22	50,0	31,8	18,2	0,0	0,0	100
	Zbog Parenzane potrebna je prilagodba načina života lokalnog stanovništva tijekom turističke sezone.	6	7	6	3	0	22	27,3	31,8	27,3	13,6	0,0	100
	Uzrokuje prenapučenost turističkog mjesta.	10	9	2	1	0	22	45,5	40,9	9,1	4,5	0,0	100
	Izvor je konflikata između turista i lokalnog stanovništva.	11	7	2	2	0	22	50,0	31,8	9,1	9,1	0,0	100
	Popularnost općine/Grada porasla je među posjetiteljima otkako je uređena Parenzana.	4	3	7	7	1	22	18,2	13,6	31,8	31,8	4,5	100
	Potaknula je oživljavanje ruralnog prostora.	1	2	7	8	4	22	4,5	9,1	31,8	36,4	18,2	100
	Potaknula je oživljavanje društvenog i kulturnog života lokalne zajednice.	2	2	7	7	4	22	9,1	9,1	31,8	31,8	18,2	100
	Omogućila je upoznavanje i bolje razumijevanje drugih kultura i nacija.	1	4	8	6	3	22	4,5	18,2	36,4	27,3	13,6	100
	Materijalna kulturna dobra ugrožena su zbog posjetitelja na Parenzani.	10	9	2	1	0	22	45,5	40,9	9,1	4,5	0,0	100
	Materijalna kulturna dobra kvalitetno su zaštićena otkako je uređena Parenzana.	2	6	12	2	0	22	9,1	27,3	54,5	9,1	0,0	100
	Tradicionalne manifestacije izgubile su svoju bit zbog Parenzane.	9	10	3	0	0	22	40,9	45,5	13,6	0,0	0,0	100
	Manifestacije održavane u sklopu Parenzane u skladu su s lokalnim interesima.	1	0	8	10	3	22	4,5	0,0	36,4	45,5	13,6	100
	Običaji, tradicije i vrijednosti promijenili su se otkako je uređena Parenzana.	10	8	4	0	0	22	45,5	36,4	18,2	0,0	0,0	100
Potaknula je oživljavanje tradicionalnih obrta.	5	3	10	2	2	22	22,7	13,6	45,5	9,1	9,1	100	
Potaknula je pretvaranje nematerijalne kulture u turistički proizvod (glazbe, običaja, lokalnih receptata...).	4	2	9	3	4	22	18,2	9,1	40,9	13,6	18,2	100	
OKOLIŠNI	Parenzana utječe na onečišćenje tla i/ili vegetacije.	8	9	3	2	0	22	36,4	40,9	13,6	9,1	0,0	100
	Utječe na onečišćenje zraka i/ili vode.	9	11	1	1	0	22	40,9	50,0	4,5	4,5	0,0	100
	Utječe na preveliku buku.	9	11	2	0	0	22	40,9	50,0	9,1	0,0	0,0	100
	Utječe na poremećaje u ekosustavu.	9	10	3	0	0	22	40,9	45,5	13,6	0,0	0,0	100
	Zbog Parenzane povećan je pritisak na okoliš.	8	8	4	2	0	22	36,4	36,4	18,2	9,1	0,0	100
	Povećane su količine otpada.	3	6	8	4	1	22	13,6	27,3	36,4	18,2	4,5	100
	Gubi se kvalitetno poljoprivredno zemljište zbog njezinog razvoja.	10	8	4	0	0	22	45,5	36,4	18,2	0,0	0,0	100
	Postojeća infrastruktura je preopterećena.	10	9	3	0	0	22	45,5	40,9	13,6	0,0	0,0	100
	Okoliš je osnova za razvoj cikloturizma, odnosno biciklističkog turizma u općini/Gradu.	1	0	4	11	6	22	4,5	0,0	18,2	50,0	27,3	100
	Resursi na kojima se temelji razvoj Parenzane adekvatno su zaštićeni.	1	0	10	9	2	22	4,5	0,0	45,5	40,9	9,1	100
	Uspostavljen je adekvatan način upravljanja posjetiteljima.	0	3	8	10	1	22	0,0	13,6	36,4	45,5	4,5	100
Učinci Parenzane na okoliš pretežno su negativni.	9	5	6	1	1	22	40,9	22,7	27,3	4,5	4,5	100	
FIZIONOMSKE PROMIENE	Uređena je i redovno održavana prometna signalizacija i putokazi.	1	1	10	10	0	22	4,5	4,5	45,5	45,5	0,0	100
	Postavljena je i redovno održavana oprema staze (koševi za smeće, držači za bicikle).	1	4	12	5	0	22	4,5	18,2	54,5	22,7	0,0	100
	Uređena su i redovno održavana odmorišta na Parenzani.	1	4	12	5	0	22	4,5	18,2	54,5	22,7	0,0	100
	Uređena su i redovno održavana vježbališta na otvorenom na Parenzani.	1	4	12	5	0	22	4,5	18,2	54,5	22,7	0,0	100
	Uređene su i redovno održavane servisne stanice na Parenzani.	1	5	12	4	0	22	4,5	22,7	54,5	18,2	0,0	100
	Sanirani su i redovno održavani mostovi i tuneli koji su dio staze.	0	1	11	10	0	22	0,0	4,5	50,0	45,5	0,0	100
	Redovita je košnja i sječa vegetacije.	0	4	9	9	0	22	0,0	18,2	40,9	40,9	0,0	100
	Redovito se radi na sadnji stabala na odmorištima i uz stazu.	2	4	10	6	0	22	9,1	18,2	45,5	27,3	0,0	100
	Održavanje staze je redovito i kvalitetno (npr. nasipavanje podloge, održavanje zaštitne ograde na mostu).	1	1	12	7	1	22	4,5	4,5	54,5	31,8	4,5	100
	Muzeji Parenzane u Livadama i Izoli uklapaju se u prostor.	1	0	10	10	1	22	4,5	0,0	45,5	45,5	4,5	100

Izvor: Anketno istraživanje, 2021

¹⁵ U tablicama 1-13 u popisu priloga brojevi 1-5 u zaglavlju tablice označavaju Likertovu skalu (1 – uopće se ne slažem, 2 – ne slažem se, 3 – niti se slažem niti se ne slažem, 4 – slažem se, 5 – u potpunosti se slažem).

Tab. 2. Učinci Parenzane u Gradu Umagu (apsolutni i relativni broj odgovora ispitanika)

UČINCI	UMAG						1 (%)	2 (%)	3 (%)	4 (%)	5 (%)	Σ (%)	
EKONOMSKI	Utjecala je na povećanje prihoda lokalnog stanovništva.	2	2	2	9	2	17	11,8	11,8	11,8	52,9	11,8	100
	Utjecala je na povećanje prihoda u lokalnoj ekonomiji.	1	1	4	10	1	17	5,9	5,9	23,5	58,8	5,9	100
	Utjecala je na stvaranje novih radnih mjesta.	1	5	5	5	1	17	5,9	29,4	29,4	29,4	5,9	100
	Potaknula je porast zaposlenosti.	1	6	6	3	1	17	5,9	35,3	35,3	17,6	5,9	100
	Potaknula je porast funkcija vezanih za opremu, održavanje i iznajmljivanje bicikala.	1	3	4	6	3	17	5,9	17,6	23,5	35,3	17,6	100
	Potaknula je poduzetničku aktivnost.	1	2	6	6	2	17	5,9	11,8	35,3	35,3	11,8	100
	Utjecala je na slabljenje tradicionalnih ekonomskih djelatnosti.	2	8	5	2	0	17	11,8	47,1	29,4	11,8	0,0	100
	Utjecala je na porast cijena kuća, stanova i/ili apartmana.	2	1	9	4	1	17	11,8	5,9	52,9	23,5	5,9	100
	Utjecala je na porast cijena zemljišta.	1	3	8	4	1	17	5,9	17,6	47,1	23,5	5,9	100
	Stvorila je dodatne troškove za lokalnu upravu.	1	4	7	5	0	17	5,9	23,5	41,2	29,4	0,0	100
	Potaknula je povezivanje i suradnju između javnog i privatnog sektora.	1	2	3	11	0	17	5,9	11,8	17,6	64,7	0,0	100
	Potaknula je opći turistički razvoj općine/Grada.	1	1	4	10	1	17	5,9	5,9	23,5	58,8	5,9	100
	Lokalni ekonomski subjekti dobro su povezani.	2	3	9	3	0	17	11,8	17,6	52,9	17,6	0,0	100
	Turistički razvoj općine/Grada bio bi manje uspješan bez Parenzane.	2	2	5	6	2	17	11,8	11,8	29,4	35,3	11,8	100
	Posjećenost Parenzane najveća je u predsezoni i postsezoni (izvan ljetnih mjeseci).	0	2	5	7	3	17	0,0	11,8	29,4	41,2	17,6	100
	Posjećenost Parenzane ovisna je o utjecaju vanjskih faktora poput pandemije.	0	2	7	5	3	17	0,0	11,8	41,2	29,4	17,6	100
SOCIOKULTURNI	Utjecala je na poboljšanje moje kvalitete života.	2	6	4	5	0	17	11,8	35,3	23,5	29,4	0,0	100
	Utjecala je na povećanje mog osobnog dohotka.	5	6	5	1	0	17	29,4	35,3	29,4	5,9	0,0	100
	Potaknula je porast stope kriminala.	8	5	3	1	0	17	47,1	29,4	17,6	5,9	0,0	100
	Zbog Parenzane potrebna je prilagodba načina života lokalnog stanovništva tijekom turističke sezone.	1	9	3	4	0	17	5,9	52,9	17,6	23,5	0,0	100
	Uzrokuje prenapučenost turističkog mjesta.	3	11	2	1	0	17	17,6	64,7	11,8	5,9	0,0	100
	Izvor je konflikata između turista i lokalnog stanovništva.	5	8	4	0	0	17	29,4	47,1	23,5	0,0	0,0	100
	Popularnost općine/Grada porasla je među posjetiteljima otkako je uređena Parenzana.	2	2	3	8	2	17	11,8	11,8	17,6	47,1	11,8	100
	Potaknula je oživljavanje ruralnog prostora.	2	0	2	9	4	17	11,8	0,0	11,8	52,9	23,5	100
	Potaknula je oživljavanje društvenog i kulturnog života lokalne zajednice.	1	2	3	9	2	17	5,9	11,8	17,6	52,9	11,8	100
	Omogućila je upoznavanje i bolje razumijevanje drugih kultura i nacija.	1	6	1	7	2	17	5,9	35,3	5,9	41,2	11,8	100
	Materijalna kulturna dobra ugrožena su zbog posjetitelja na Parenzani.	4	7	5	0	1	17	23,5	41,2	29,4	0,0	5,9	100
	Materijalna kulturna dobra kvalitetno su zaštićena otkako je uređena Parenzana.	0	2	10	5	0	17	0,0	11,8	58,8	29,4	0,0	100
	Tradicionalne manifestacije izgubile su svoju bit zbog Parenzane.	5	11	0	1	0	17	29,4	64,7	0,0	5,9	0,0	100
	Manifestacije održavane u sklopu Parenzane u skladu su s lokalnim interesima.	1	0	5	9	2	17	5,9	0,0	29,4	52,9	11,8	100
	Običaji, tradicije i vrijednosti promijenili su se otkako je uređena Parenzana.	1	5	9	2	0	17	5,9	29,4	52,9	11,8	0,0	100
	Potaknula je oživljavanje tradicionalnih obrta.	0	2	7	8	0	17	0,0	11,8	41,2	47,1	0,0	100
Potaknula je pretvaranje nematerijalne kulture u turistički proizvod (glazbe, običaja, lokalnih recepata...).	0	4	4	9	0	17	0,0	23,5	23,5	52,9	0,0	100	
OKOLIŠNI	Parenzana utječe na onečišćenje tla i/ili vegetacije.	6	6	3	1	1	17	35,3	35,3	17,6	5,9	5,9	100
	Utječe na onečišćenje zraka i/ili vode.	6	7	3	0	1	17	35,3	41,2	17,6	0,0	5,9	100
	Utječe na preveliku buku.	6	10	0	0	1	17	35,3	58,8	0,0	0,0	5,9	100
	Utječe na poremećaje u ekosustavu.	5	10	0	1	1	17	29,4	58,8	0,0	5,9	5,9	100
	Zbog Parenzane povećan je pritisak na okoliš.	5	9	2	0	1	17	29,4	52,9	11,8	0,0	5,9	100
	Povećane su količine otpada.	2	3	8	3	1	17	11,8	17,6	47,1	17,6	5,9	100
	Gubi se kvalitetno poljoprivredno zemljište zbog njezinog razvoja.	4	8	3	1	1	17	23,5	47,1	17,6	5,9	5,9	100
	Postojeća infrastruktura je preopterećena.	3	10	2	0	2	17	17,6	58,8	11,8	0,0	11,8	100
	Okoliš je osnova za razvoj cikloturizma, odnosno biciklističkog turizma u općini/Gradu.	0	0	2	14	1	17	0,0	0,0	11,8	82,4	5,9	100
	Resursi na kojima se temelji razvoj Parenzane adekvatno su zaštićeni.	0	2	7	8	0	17	0,0	11,8	41,2	47,1	0,0	100
	Uspostavljen je adekvatan način upravljanja posjetiteljima.	1	3	4	8	1	17	5,9	17,6	23,5	47,1	5,9	100
Učinci Parenzane na okoliš pretežno su negativni.	4	7	5	1	0	17	23,5	41,2	29,4	5,9	0,0	100	
FIZIONOMSKE PROMIJE NE	Uređena je i redovno održavana prometna signalizacija i putokazi.	1	1	8	7	0	17	5,9	5,9	47,1	41,2	0,0	100
	Postavljena je i redovno održavana oprema staze (koševi za smeće, držači za bicikle).	1	7	5	4	0	17	5,9	41,2	29,4	23,5	0,0	100
	Uređena su i redovno održavana odmorista na Parenzani.	0	3	7	7	0	17	0,0	17,6	41,2	41,2	0,0	100
	Uređena su i redovno održavana vježbališta na otvorenom na Parenzani.	0	6	6	5	0	17	0,0	35,3	35,3	29,4	0,0	100
	Uređene su i redovno održavane servisne stanice na Parenzani.	1	6	4	6	0	17	5,9	35,3	23,5	35,3	0,0	100
	Sanirani su i redovno održavani mostovi i tuneli koji su dio staze.	1	3	5	8	0	17	5,9	17,6	29,4	47,1	0,0	100
	Redovita je košnja i sječa vegetacije.	1	1	7	8	0	17	5,9	5,9	41,2	47,1	0,0	100
	Redovito se radi na sadnji stabala na odmoristima i uz stazu.	1	2	10	4	0	17	5,9	11,8	58,8	23,5	0,0	100
	Održavanje staze je redovito i kvalitetno (npr. nasipavanje podloge, održavanje zaštitne ograde na mostu).	0	1	9	7	0	17	0,0	5,9	52,9	41,2	0,0	100
	Muzeji Parenzane u Livadama i Izoli uklapaju se u prostor.	0	0	10	6	1	17	0,0	0,0	58,8	35,3	5,9	100

Izvor: Anketno istraživanje, 2021

Tab. 3. Učinci Parenzane u Gradu Buje (apsolutni i relativni broj odgovora ispitanika)

UČINCI	BUJE					Σ	1 (%)	2 (%)	3 (%)	4 (%)	5 (%)	Σ (%)	
EKONOMSKI	Utjecala je na povećanje prihoda lokalnog stanovništva.	0	4	10	9	2	25	0,0	16,0	40,0	36,0	8,0	100
	Utjecala je na povećanje prihoda u lokalnoj ekonomiji.	1	2	7	12	3	25	4,0	8,0	28,0	48,0	12,0	100
	Utjecala je na stvaranje novih radnih mjesta.	1	6	11	6	1	25	4,0	24,0	44,0	24,0	4,0	100
	Potaknula je porast zaposlenosti.	1	7	7	9	1	25	4,0	28,0	28,0	36,0	4,0	100
	Potaknula je porast funkcija vezanih za opremu, održavanje i iznajmljivanje bicikala.	2	3	5	11	4	25	8,0	12,0	20,0	44,0	16,0	100
	Potaknula je poduzetničku aktivnost.	1	2	12	7	3	25	4,0	8,0	48,0	28,0	12,0	100
	Utjecala je na slabljenje tradicionalnih ekonomskih djelatnosti.	6	9	10	0	0	25	24,0	36,0	40,0	0,0	0,0	100
	Utjecala je na porast cijena kuća, stanova i/ili apartmana.	1	9	10	5	0	25	4,0	36,0	40,0	20,0	0,0	100
	Utjecala je na porast cijena zemljišta.	3	7	9	6	0	25	12,0	28,0	36,0	24,0	0,0	100
	Stvorila je dodatne troškove za lokalnu upravu.	4	5	10	5	1	25	16,0	20,0	40,0	20,0	4,0	100
	Potaknula je povezivanje i suradnju između javnog i privatnog sektora.	4	4	6	11	0	25	16,0	16,0	24,0	44,0	0,0	100
	Potaknula je opći turistički razvoj općine/Grada.	2	1	7	9	6	25	8,0	4,0	28,0	36,0	24,0	100
	Lokalni ekonomski subjekti dobro su povezani.	2	8	9	5	1	25	8,0	32,0	36,0	20,0	4,0	100
	Turistički razvoj općine/Grada bio bi manje uspješan bez Parenzane.	3	2	5	10	5	25	12,0	8,0	20,0	40,0	20,0	100
	Posjećenost Parenzane najveća je u predsezoni i postsezoni (izvan ljetnih mjeseci).	1	7	6	8	3	25	4,0	28,0	24,0	32,0	12,0	100
	Posjećenost Parenzane ovisna je o utjecaju vanjskih faktora poput pandemije.	3	4	4	12	2	25	12,0	16,0	16,0	48,0	8,0	100
SOCIOKULTURNI	Utjecala je na poboljšanje moje kvalitete života.	0	5	8	9	3	25	0,0	20,0	32,0	36,0	12,0	100
	Utjecala je na povećanje mog osobnog dohotka.	5	8	10	1	1	25	20,0	32,0	40,0	4,0	4,0	100
	Potaknula je porast stope kriminala.	11	11	3	0	0	25	44,0	44,0	12,0	0,0	0,0	100
	Zbog Parenzane potrebna je prilagodba načina života lokalnog stanovništva tijekom turističke sezone.	4	9	9	3	0	25	16,0	36,0	36,0	12,0	0,0	100
	Uzrokuje prenapučenost turističkog mjesta.	11	10	4	0	0	25	44,0	40,0	16,0	0,0	0,0	100
	Izvor je konflikata između turista i lokalnog stanovništva.	9	13	3	0	0	25	36,0	52,0	12,0	0,0	0,0	100
	Popularnost općine/Grada porasla je među posjetiteljima otkako je uređena Parenzana.	1	4	4	11	5	25	4,0	16,0	16,0	44,0	20,0	100
	Potaknula je oživljavanje ruralnog prostora.	1	3	7	10	4	25	4,0	12,0	28,0	40,0	16,0	100
	Potaknula je oživljavanje društvenog i kulturnog života lokalne zajednice.	1	6	9	6	3	25	4,0	24,0	36,0	24,0	12,0	100
	Omogučila je upoznavanje i bolje razumijevanje drugih kultura i nacija.	3	4	7	8	3	25	12,0	16,0	28,0	32,0	12,0	100
	Materijalna kulturna dobra ugrožena su zbog posjetitelja na Parenzani.	8	10	6	1	0	25	32,0	40,0	24,0	4,0	0,0	100
	Materijalna kulturna dobra kvalitetno su zaštićena otkako je uređena Parenzana.	4	3	13	4	1	25	16,0	12,0	52,0	16,0	4,0	100
	Tradicionalne manifestacije izgubile su svoju bit zbog Parenzane.	8	15	2	0	0	25	32,0	60,0	8,0	0,0	0,0	100
	Manifestacije održavane u sklopu Parenzane u skladu su s lokalnim interesima.	1	2	10	10	2	25	4,0	8,0	40,0	40,0	8,0	100
	Običaji, tradicije i vrijednosti promijenili su se otkako je uređena Parenzana.	6	7	10	2	0	25	24,0	28,0	40,0	8,0	0,0	100
	Potaknula je oživljavanje tradicionalnih obrta.	5	4	10	6	0	25	20,0	16,0	40,0	24,0	0,0	100
Potaknula je pretvaranje nematerijalne kulture u turistički proizvod (glazbe, običaja, lokalnih recepata...).	5	4	8	6	2	25	20,0	16,0	32,0	24,0	8,0	100	
OKOLIŠNI	Parenzana utječe na onečišćenje tla i/ili vegetacije.	8	10	4	3	0	25	32,0	40,0	16,0	12,0	0,0	100
	Utječe na onečišćenje zraka i/ili vode.	8	10	6	1	0	25	32,0	40,0	24,0	4,0	0,0	100
	Utječe na preveliku buku.	9	12	4	0	0	25	36,0	48,0	16,0	0,0	0,0	100
	Utječe na poremećaje u ekosustavu.	7	12	6	0	0	25	28,0	48,0	24,0	0,0	0,0	100
	Zbog Parenzane povećan je pritisak na okoliš.	8	12	4	1	0	25	32,0	48,0	16,0	4,0	0,0	100
	Povećane su količine otpada.	5	7	6	4	3	25	20,0	28,0	24,0	16,0	12,0	100
	Gubi se kvalitetno poljoprivredno zemljište zbog njezinog razvoja.	8	13	4	0	0	25	32,0	52,0	16,0	0,0	0,0	100
	Postojeća infrastruktura je preopterećena.	7	11	5	2	0	25	28,0	44,0	20,0	8,0	0,0	100
	Okoliš je osnova za razvoj cikloturizma, odnosno biciklističkog turizma u općini/Gradu.	0	2	4	13	6	25	0,0	8,0	16,0	52,0	24,0	100
	Resursi na kojima se temelji razvoj Parenzane adekvatno su zaštićeni.	2	4	12	7	0	25	8,0	16,0	48,0	28,0	0,0	100
Uspostavljen je adekvatan način upravljanja posjetiteljima.	5	4	10	6	0	25	20,0	16,0	40,0	24,0	0,0	100	
Učinci Parenzane na okoliš pretežno su negativni.	9	7	7	1	1	25	36,0	28,0	28,0	4,0	4,0	100	
FIZIONOMSKE PROMIENE	Uređena je i redovno održavana prometna signalizacija i putokazi.	1	5	9	9	1	25	4,0	20,0	36,0	36,0	4,0	100
	Postavljena je i redovno održavana oprema staze (koševi za smeće, držači za bicikle).	1	7	7	9	1	25	4,0	28,0	28,0	36,0	4,0	100
	Uređena su i redovno održavana odmorišta na Parenzani.	1	6	10	7	1	25	4,0	24,0	40,0	28,0	4,0	100
	Uređena su i redovno održavana vježbališta na otvorenom na Parenzani.	3	7	10	5	0	25	12,0	28,0	40,0	20,0	0,0	100
	Uređene su i redovno održavane servisne stanice na Parenzani.	2	5	15	3	0	25	8,0	20,0	60,0	12,0	0,0	100
	Sanirani su i redovno održavani mostovi i tuneli koji su dio staze.	1	2	10	10	2	25	4,0	8,0	40,0	40,0	8,0	100
	Redovita je košnja i sječa vegetacije.	2	9	7	4	3	25	8,0	36,0	28,0	16,0	12,0	100
	Redovito se radi na sadnji stabala na odmorištima i uz stazu.	4	7	12	1	1	25	16,0	28,0	48,0	4,0	4,0	100
	Održavanje staze je redovito i kvalitetno (npr. nasipavanje podloge, održavanje zaštitne ograde na mostu).	2	8	10	3	2	25	8,0	32,0	40,0	12,0	8,0	100
	Muzeji Parenzane u Livadama i Izoli uklapaju se u prostor.	0	1	7	14	3	25	0,0	4,0	28,0	56,0	12,0	100

Izvor: Anketno istraživanje, 2021

Tab. 4. Učinci Parenzane u općini Grožnjan (apsolutni i relativni broj odgovora ispitanika)

UČINCI	GROŽNJAN					Σ	1 (%)	2 (%)	3 (%)	4 (%)	5 (%)	Σ (%)	
EKONOMSKI	Utjecala je na povećanje prihoda lokalnog stanovništva.	1	4	2	3	0	10	10,0	40,0	20,0	30,0	0,0	100
	Utjecala je na povećanje prihoda u lokalnoj ekonomiji.	1	2	4	3	0	10	10,0	20,0	40,0	30,0	0,0	100
	Utjecala je na stvaranje novih radnih mjesta.	4	2	4	0	0	10	40,0	20,0	40,0	0,0	0,0	100
	Potaknula je porast zaposlenosti.	3	4	3	0	0	10	30,0	40,0	30,0	0,0	0,0	100
	Potaknula je porast funkcija vezanih za opremu, održavanje i iznajmljivanje bicikala.	0	0	1	7	2	10	0,0	0,0	10,0	70,0	20,0	100
	Potaknula je poduzetničku aktivnost.	2	2	2	3	1	10	20,0	20,0	20,0	30,0	10,0	100
	Utjecala je na slabljenje tradicionalnih ekonomskih djelatnosti.	3	3	3	1	0	10	30,0	30,0	30,0	10,0	0,0	100
	Utjecala je na porast cijena kuća, stanova i/ili apartmana.	2	3	2	2	1	10	20,0	30,0	20,0	20,0	10,0	100
	Utjecala je na porast cijena zemljišta.	1	4	2	2	1	10	10,0	40,0	20,0	20,0	10,0	100
	Stvorila je dodatne troškove za lokalnu upravu.	0	1	1	7	1	10	0,0	10,0	10,0	70,0	10,0	100
	Potaknula je povezivanje i suradnju između javnog i privatnog sektora.	1	1	5	3	0	10	10,0	10,0	50,0	30,0	0,0	100
	Potaknula je opći turistički razvoj općine/Grada.	1	0	0	5	4	10	10,0	0,0	0,0	50,0	40,0	100
	Lokalni ekonomski subjekti dobro su povezani.	1	1	5	3	0	10	10,0	10,0	50,0	30,0	0,0	100
	Turistički razvoj općine/Grada bio bi manje uspješan bez Parenzane.	1	0	2	5	2	10	10,0	0,0	20,0	50,0	20,0	100
	Posjećenost Parenzane najveća je u predsezoni i postsezoni (izvan ljetnih mjeseci).	0	1	2	4	3	10	0,0	10,0	20,0	40,0	30,0	100
	Posjećenost Parenzane ovisna je o utjecaju vanjskih faktora poput pandemije.	0	2	3	4	1	10	0,0	20,0	30,0	40,0	10,0	100
SOCIOKULTURNI	Utjecala je na poboljšanje moje kvalitete života.	1	0	3	3	3	10	10,0	0,0	30,0	30,0	30,0	100
	Utjecala je na povećanje mog osobnog dohotka.	4	3	3	0	0	10	40,0	30,0	30,0	0,0	0,0	100
	Potaknula je porast stope kriminala.	6	1	2	1	0	10	60,0	10,0	20,0	10,0	0,0	100
	Zbog Parenzane potrebna je prilagodba načina života lokalnog stanovništva tijekom turističke sezone.	3	2	1	3	1	10	30,0	20,0	10,0	30,0	10,0	100
	Uzrokuje prenapučenost turističkog mjesta.	1	5	3	0	1	10	10,0	50,0	30,0	0,0	10,0	100
	Izvor je konflikata između turista i lokalnog stanovništva.	4	3	2	1	0	10	40,0	30,0	20,0	10,0	0,0	100
	Popularnost općine/Grada porasla je među posjetiteljima otkako je uređena Parenzana.	1	0	1	6	2	10	10,0	0,0	10,0	60,0	20,0	100
	Potaknula je oživljavanje ruralnog prostora.	1	0	0	7	2	10	10,0	0,0	0,0	70,0	20,0	100
	Potaknula je oživljavanje društvenog i kulturnog života lokalne zajednice.	1	0	1	7	1	10	10,0	0,0	10,0	70,0	10,0	100
	Omogućila je upoznavanje i bolje razumijevanje drugih kultura i nacija.	1	0	3	6	0	10	10,0	0,0	30,0	60,0	0,0	100
	Materijalna kulturna dobra ugrožena su zbog posjetitelja na Parenzani.	4	2	3	0	1	10	40,0	20,0	30,0	0,0	10,0	100
	Materijalna kulturna dobra kvalitetno su zaštićena otkako je uređena Parenzana.	2	1	6	1	0	10	20,0	10,0	60,0	10,0	0,0	100
	Tradicionalne manifestacije izgubile su svoju bit zbog Parenzane.	6	3	1	0	0	10	60,0	30,0	10,0	0,0	0,0	100
	Manifestacije održavane u sklopu Parenzane u skladu su s lokalnim interesima.	0	1	1	5	3	10	0,0	10,0	10,0	50,0	30,0	100
	Običaji, tradicije i vrijednosti promijenili su se otkako je uređena Parenzana.	5	2	3	0	0	10	50,0	20,0	30,0	0,0	0,0	100
	Potaknula je oživljavanje tradicionalnih obrta.	1	4	4	1	0	10	10,0	40,0	40,0	10,0	0,0	100
Potaknula je pretvaranje nematerijalne kulture u turistički proizvod (glazbe, običaja, lokalnih recepata...).	1	2	5	1	1	10	10,0	20,0	50,0	10,0	10,0	100	
OKOLIŠNI	Parenzana utječe na onečišćenje tla i/ili vegetacije.	4	2	2	1	1	10	40,0	20,0	20,0	10,0	10,0	100
	Utječe na onečišćenje zraka i/ili vode.	4	4	2	0	0	10	40,0	40,0	20,0	0,0	0,0	100
	Utječe na preveliku buku.	5	4	1	0	0	10	50,0	40,0	10,0	0,0	0,0	100
	Utječe na poremećaje u ekosustavu.	4	2	3	1	0	10	40,0	20,0	30,0	10,0	0,0	100
	Zbog Parenzane povećan je pritisak na okoliš.	4	3	2	1	0	10	40,0	30,0	20,0	10,0	0,0	100
	Povećane su količine otpada.	1	1	2	3	3	10	10,0	10,0	20,0	30,0	30,0	100
	Gubi se kvalitetno poljoprivredno zemljište zbog njezinog razvoja.	4	4	1	1	0	10	40,0	40,0	10,0	10,0	0,0	100
	Postojeća infrastruktura je preopterećena.	2	4	1	1	2	10	20,0	40,0	10,0	10,0	20,0	100
	Okoliš je osnova za razvoj cikloturizma, odnosno biciklističkog turizma u općini/Gradu.	1	0	0	8	1	10	10,0	0,0	0,0	80,0	10,0	100
	Resursi na kojima se temelji razvoj Parenzane adekvatno su zaštićeni.	0	3	2	5	0	10	0,0	30,0	20,0	50,0	0,0	100
	Uspostavljen je adekvatan način upravljanja posjetiteljima.	3	2	3	2	0	10	30,0	20,0	30,0	20,0	0,0	100
Učinci Parenzane na okoliš pretežno su negativni.	2	4	2	2	0	10	20,0	40,0	20,0	20,0	0,0	100	
FIZIONOMSKE PROMJENE	Uređena je i redovno održavana prometna signalizacija i putokazi.	2	1	0	7	0	10	20,0	10,0	0,0	70,0	0,0	100
	Postavljena je i redovno održavana oprema staze (koševi za smeće, držači za bicikle).	2	2	0	6	0	10	20,0	20,0	0,0	60,0	0,0	100
	Uređena su i redovno održavana odmorišta na Parenzani.	1	1	1	7	0	10	10,0	10,0	10,0	70,0	0,0	100
	Uređena su i redovno održavana vježbališta na otvorenom na Parenzani.	1	2	1	6	0	10	10,0	20,0	10,0	60,0	0,0	100
	Uređene su i redovno održavane servisne stanice na Parenzani.	1	2	2	5	0	10	10,0	20,0	20,0	50,0	0,0	100
	Sanirani su i redovno održavani mostovi i tuneli koji su dio staze.	0	3	0	7	0	10	0,0	30,0	0,0	70,0	0,0	100
	Redovita je košnja i sječa vegetacije.	3	1	0	5	1	10	30,0	10,0	0,0	50,0	10,0	100
	Redovito se radi na sadnji stabala na odmorištima i uz stazu.	3	1	4	2	0	10	30,0	10,0	40,0	20,0	0,0	100
	Održavanje staze je redovito i kvalitetno (npr. nasipavanje podloge, održavanje zaštitne ograde na mostu).	2	2	0	6	0	10	20,0	20,0	0,0	60,0	0,0	100
	Muzeji Parenzane u Livadama i Izoli uklapaju se u prostor.	0	0	2	5	3	10	0,0	0,0	20,0	50,0	30,0	100

Izvor: Anketno istraživanje, 2021

Tab. 5. Učinci Parenzane u općini Karojba (apsolutni i relativni broj odgovora ispitanika)

UČINCI	KAROJBA					Σ	1 (%)	2 (%)	3 (%)	4 (%)	5 (%)	Σ (%)	
EKONOMSKI	Utjecala je na povećanje prihoda lokalnog stanovništva.	5	9	11	7	3	35	14,3	25,7	31,4	20,0	8,6	100
	Utjecala je na povećanje prihoda u lokalnoj ekonomiji.	2	7	13	10	3	35	5,7	20,0	37,1	28,6	8,6	100
	Utjecala je na stvaranje novih radnih mjesta.	7	12	13	1	2	35	20,0	34,3	37,1	2,9	5,7	100
	Potaknula je porast zaposlenosti.	7	12	14	1	1	35	20,0	34,3	40,0	2,9	2,9	100
	Potaknula je porast funkcija vezanih za opremu, održavanje i iznajmljivanje bicikala.	3	3	16	11	2	35	8,6	8,6	45,7	31,4	5,7	100
	Potaknula je poduzetničku aktivnost.	3	11	12	6	3	35	8,6	31,4	34,3	17,1	8,6	100
	Utjecala je na slabljenje tradicionalnih ekonomskih djelatnosti.	7	14	13	0	1	35	20,0	40,0	37,1	0,0	2,9	100
	Utjecala je na porast cijena kuća, stanova i/ili apartmana.	5	10	13	3	4	35	14,3	28,6	37,1	8,6	11,4	100
	Utjecala je na porast cijena zemljišta.	7	10	11	3	4	35	20,0	28,6	31,4	8,6	11,4	100
	Stvorila je dodatne troškove za lokalnu upravu.	5	9	11	9	1	35	14,3	25,7	31,4	25,7	2,9	100
	Potaknula je povezivanje i suradnju između javnog i privatnog sektora.	0	5	19	8	3	35	0,0	14,3	54,3	22,9	8,6	100
	Potaknula je opći turistički razvoj općine/Grada.	1	4	10	17	3	35	2,9	11,4	28,6	48,6	8,6	100
	Lokalni ekonomski subjekti dobro su povezani.	1	10	14	8	2	35	2,9	28,6	40,0	22,9	5,7	100
	Turistički razvoj općine/Grada bio bi manje uspješan bez Parenzane.	3	7	12	10	3	35	8,6	20,0	34,3	28,6	8,6	100
	Posjećenost Parenzane najveća je u predsezoni i postsezoni (izvan ljetnih mjeseci).	3	3	11	12	6	35	8,6	8,6	31,4	34,3	17,1	100
	Posjećenost Parenzane ovisna je o utjecaju vanjskih faktora poput pandemije.	4	7	7	12	5	35	11,4	20,0	20,0	34,3	14,3	100
SOCIOKULTURNI	Utjecala je na poboljšanje moje kvalitete života.	1	6	16	8	4	35	2,9	17,1	45,7	22,9	11,4	100
	Utjecala je na povećanje mog osobnog dohotka.	13	11	9	2	0	35	37,1	31,4	25,7	5,7	0,0	100
	Potaknula je porast stope kriminala.	19	12	3	1	0	35	54,3	34,3	8,6	2,9	0,0	100
	Zbog Parenzane potrebna je prilagodba načina života lokalnog stanovništva tijekom turističke sezone.	12	13	7	3	0	35	34,3	37,1	20,0	8,6	0,0	100
	Uzrokuje prenapučenost turističkog mjesta.	15	16	4	0	0	35	42,9	45,7	11,4	0,0	0,0	100
	Izvor je konflikata između turista i lokalnog stanovništva.	18	13	3	1	0	35	51,4	37,1	8,6	2,9	0,0	100
	Popularnost općine/Grada porasla je među posjetiteljima otkako je uređena Parenzana.	2	3	12	13	5	35	5,7	8,6	34,3	37,1	14,3	100
	Potaknula je oživljavanje ruralnog prostora.	3	3	8	14	7	35	8,6	8,6	22,9	40,0	20,0	100
	Potaknula je oživljavanje društvenog i kulturnog života lokalne zajednice.	1	6	15	12	1	35	2,9	17,1	42,9	34,3	2,9	100
	Omogućila je upoznavanje i bolje razumijevanje drugih kultura i nacija.	3	7	16	7	2	35	8,6	20,0	45,7	20,0	5,7	100
	Materijalna kulturna dobra ugrožena su zbog posjetitelja na Parenzani.	11	15	7	1	1	35	31,4	42,9	20,0	2,9	2,9	100
	Materijalna kulturna dobra kvalitetno su zaštićena otkako je uređena Parenzana.	2	4	23	5	1	35	5,7	11,4	65,7	14,3	2,9	100
	Tradicionalne manifestacije izgubile su svoju bit zbog Parenzane.	17	14	3	1	0	35	48,6	40,0	8,6	2,9	0,0	100
	Manifestacije održavane u sklopu Parenzane u skladu su s lokalnim interesima.	2	0	14	12	7	35	5,7	0,0	40,0	34,3	20,0	100
	Običaji, tradicije i vrijednosti promijenili su se otkako je uređena Parenzana.	13	10	10	2	0	35	37,1	28,6	28,6	5,7	0,0	100
	Potaknula je oživljavanje tradicionalnih obrta.	2	6	20	4	3	35	5,7	17,1	57,1	11,4	8,6	100
Potaknula je pretvaranje nematerijalne kulture u turistički proizvod (glazbe, običaja, lokalnih recepata...).	2	3	20	6	4	35	5,7	8,6	57,1	17,1	11,4	100	
OKOLIŠNI	Parenzana utječe na onečišćenje tla i/ili vegetacije.	12	15	7	1	0	35	34,3	42,9	20,0	2,9	0,0	100
	Utječe na onečišćenje zraka i/ili vode.	13	15	7	0	0	35	37,1	42,9	20,0	0,0	0,0	100
	Utječe na preveliku buku.	14	13	8	0	0	35	40,0	37,1	22,9	0,0	0,0	100
	Utječe na poremećaje u ekosustavu.	12	15	8	0	0	35	34,3	42,9	22,9	0,0	0,0	100
	Zbog Parenzane povećan je pritisak na okoliš.	10	17	7	1	0	35	28,6	48,6	20,0	2,9	0,0	100
	Povećane su količine otpada.	7	9	14	4	1	35	20,0	25,7	40,0	11,4	2,9	100
	Gubi se kvalitetno poljoprivredno zemljište zbog njezinog razvoja.	15	12	7	1	0	35	42,9	34,3	20,0	2,9	0,0	100
	Postojeća infrastruktura je preopterećena.	12	15	8	0	0	35	34,3	42,9	22,9	0,0	0,0	100
	Okoliš je osnova za razvoj cikloturizma, odnosno biciklističkog turizma u općini/Gradu.	1	0	11	13	10	35	2,9	0,0	31,4	37,1	28,6	100
	Resursi na kojima se temelji razvoj Parenzane adekvatno su zaštićeni.	1	6	16	9	3	35	2,9	17,1	45,7	25,7	8,6	100
	Uspostavljen je adekvatan način upravljanja posjetiteljima.	1	7	15	12	0	35	2,9	20,0	42,9	34,3	0,0	100
Učinci Parenzane na okoliš pretežno su negativni.	11	15	7	1	1	35	31,4	42,9	20,0	2,9	2,9	100	
FIZIONOMSKE PROMJENE	Uređena je i redovno održavana prometna signalizacija i putokazi.	4	7	7	13	4	35	11,4	20,0	20,0	37,1	11,4	100
	Postavljena je i redovno održavana oprema staze (koševi za smeće, držači za bicikle).	6	9	13	4	3	35	17,1	25,7	37,1	11,4	8,6	100
	Uređena su i redovno održavana odmorišta na Parenzani.	5	9	10	8	3	35	14,3	25,7	28,6	22,9	8,6	100
	Uređena su i redovno održavana vježbališta na otvorenom na Parenzani.	7	6	14	6	2	35	20,0	17,1	40,0	17,1	5,7	100
	Uređene su i redovno održavane servisne stanice na Parenzani.	8	6	15	4	2	35	22,9	17,1	42,9	11,4	5,7	100
	Sanirani su i redovno održavani mostovi i tuneli koji su dio staze.	2	6	7	16	4	35	5,7	17,1	20,0	45,7	11,4	100
	Redovita je košnja i sječa vegetacije.	2	5	10	14	4	35	5,7	14,3	28,6	40,0	11,4	100
	Redovito se radi na sadnji stabala na odmorištima i uz stazu.	5	13	7	8	2	35	14,3	37,1	20,0	22,9	5,7	100
	Održavanje staze je redovito i kvalitetno (npr. nasipavanje podloge, održavanje zaštitne ograde na mostu).	2	7	14	7	5	35	5,7	20,0	40,0	20,0	14,3	100
	Muzeji Parenzane u Livadama i Izoli uklapaju se u prostor.	0	2	18	11	4	35	0,0	5,7	51,4	31,4	11,4	100

Izvor: Anketno istraživanje, 2021

Tab. 6. Učinci Parenzane u općini Kaštelir-Labinci (apsolutni i relativni broj odgovora ispitanika)

UČINCI	KAŠTELIR-LABINCI					Σ	1 (%)	2 (%)	3 (%)	4 (%)	5 (%)	Σ (%)	
EKONOMSKI	Utjecala je na povećanje prihoda lokalnog stanovništva.	1	1	7	9	0	18	5,6	5,6	38,9	50,0	0,0	100
	Utjecala je na povećanje prihoda u lokalnoj ekonomiji.	1	1	6	10	0	18	5,6	5,6	33,3	55,6	0,0	100
	Utjecala je na stvaranje novih radnih mjesta.	2	5	6	5	0	18	11,1	27,8	33,3	27,8	0,0	100
	Potaknula je porast zaposlenosti.	2	5	7	4	0	18	11,1	27,8	38,9	22,2	0,0	100
	Potaknula je porast funkcija vezanih za opremu, održavanje i iznajmljivanje bicikala.	0	1	4	12	1	18	0,0	5,6	22,2	66,7	5,6	100
	Potaknula je poduzetničku aktivnost.	0	1	6	10	1	18	0,0	5,6	33,3	55,6	5,6	100
	Utjecala je na slabljenje tradicionalnih ekonomskih djelatnosti.	3	6	9	0	0	18	16,7	33,3	50,0	0,0	0,0	100
	Utjecala je na porast cijena kuća, stanova i/ili apartmana.	1	3	8	6	0	18	5,6	16,7	44,4	33,3	0,0	100
	Utjecala je na porast cijena zemljišta.	1	3	9	5	0	18	5,6	16,7	50,0	27,8	0,0	100
	Stvorila je dodatne troškove za lokalnu upravu.	1	4	8	5	0	18	5,6	22,2	44,4	27,8	0,0	100
	Potaknula je povezivanje i suradnju između javnog i privatnog sektora.	1	0	7	10	0	18	5,6	0,0	38,9	55,6	0,0	100
	Potaknula je opći turistički razvoj općine/Grada.	1	0	3	13	1	18	5,6	0,0	16,7	72,2	5,6	100
	Lokalni ekonomski subjekti dobro su povezani.	1	0	9	7	1	18	5,6	0,0	50,0	38,9	5,6	100
	Turistički razvoj općine/Grada bio bi manje uspješan bez Parenzane.	1	2	7	6	2	18	5,6	11,1	38,9	33,3	11,1	100
	Posjećenost Parenzane najveća je u predsezoni i postsezoni (izvan ljetnih mjeseci).	3	3	5	6	1	18	16,7	16,7	27,8	33,3	5,6	100
Posjećenost Parenzane ovisna je o utjecaju vanjskih faktora poput pandemije.	1	2	8	5	2	18	5,6	11,1	44,4	27,8	11,1	100	
SOCIOKULTURNI	Utjecala je na poboljšanje moje kvalitete života.	5	2	9	2	0	18	27,8	11,1	50,0	11,1	0,0	100
	Utjecala je na povećanje mog osobnog dohotka.	6	7	4	1	0	18	33,3	38,9	22,2	5,6	0,0	100
	Potaknula je porast stope kriminala.	10	4	3	1	0	18	55,6	22,2	16,7	5,6	0,0	100
	Zbog Parenzane potrebna je prilagodba načina života lokalnog stanovništva tijekom turističke sezone.	6	6	4	1	1	18	33,3	33,3	22,2	5,6	5,6	100
	Uzrokuje prenapučenost turističkog mjesta.	7	9	1	1	0	18	38,9	50,0	5,6	5,6	0,0	100
	Izvor je konflikata između turista i lokalnog stanovništva.	8	7	3	0	0	18	44,4	38,9	16,7	0,0	0,0	100
	Popularnost općine/Grada porasla je među posjetiteljima otkako je uređena Parenzana.	0	1	5	12	0	18	0,0	5,6	27,8	66,7	0,0	100
	Potaknula je oživljavanje ruralnog prostora.	1	1	5	9	2	18	5,6	5,6	27,8	50,0	11,1	100
	Potaknula je oživljavanje društvenog i kulturnog života lokalne zajednice.	0	2	6	9	1	18	0,0	11,1	33,3	50,0	5,6	100
	Omogućila je upoznavanje i bolje razumijevanje drugih kultura i nacija.	1	1	7	9	0	18	5,6	5,6	38,9	50,0	0,0	100
	Materijalna kulturna dobra ugrožena su zbog posjetitelja na Parenzani.	6	5	6	1	0	18	33,3	27,8	33,3	5,6	0,0	100
	Materijalna kulturna dobra kvalitetno su zaštićena otkako je uređena Parenzana.	0	2	14	2	0	18	0,0	11,1	77,8	11,1	0,0	100
	Tradicionalne manifestacije izgubile su svoju bit zbog Parenzane.	6	9	3	0	0	18	33,3	50,0	16,7	0,0	0,0	100
	Manifestacije održavane u sklopu Parenzane u skladu su s lokalnim interesima.	0	1	6	6	5	18	0,0	5,6	33,3	33,3	27,8	100
	Običaji, tradicije i vrijednosti promijenili su se otkako je uređena Parenzana.	2	8	6	2	0	18	11,1	44,4	33,3	11,1	0,0	100
Potaknula je oživljavanje tradicionalnih obrta.	0	4	7	7	0	18	0,0	22,2	38,9	38,9	0,0	100	
Potaknula je pretvaranje nematerijalne kulture u turistički proizvod (glazbe, običaja, lokalnih recepata...).	0	1	8	9	0	18	0,0	5,6	44,4	50,0	0,0	100	
OKOLIŠNI	Parenzana utječe na onečišćenje tla i/ili vegetacije.	6	8	1	3	0	18	33,3	44,4	5,6	16,7	0,0	100
	Utječe na onečišćenje zraka i/ili vode.	6	9	1	2	0	18	33,3	50,0	5,6	11,1	0,0	100
	Utječe na preveliku buku.	6	10	1	1	0	18	33,3	55,6	5,6	5,6	0,0	100
	Utječe na poremećaje u ekosustavu.	6	9	1	2	0	18	33,3	50,0	5,6	11,1	0,0	100
	Zbog Parenzane povećan je pritisak na okoliš.	6	8	1	3	0	18	33,3	44,4	5,6	16,7	0,0	100
	Povećane su količine otpada.	4	3	7	3	1	18	22,2	16,7	38,9	16,7	5,6	100
	Gubi se kvalitetno poljoprivredno zemljište zbog njezinog razvoja.	7	8	1	2	0	18	38,9	44,4	5,6	11,1	0,0	100
	Postojeća infrastruktura je preopterećena.	7	5	6	0	0	18	38,9	27,8	33,3	0,0	0,0	100
	Okoliš je osnova za razvoj cikloturizma, odnosno biciklističkog turizma u općini/Gradu.	0	0	2	11	5	18	0,0	0,0	11,1	61,1	27,8	100
	Resursi na kojima se temelji razvoj Parenzane adekvatno su zaštićeni.	0	0	8	10	0	18	0,0	0,0	44,4	55,6	0,0	100
Uspostavljen je adekvatan način upravljanja posjetiteljima.	0	4	6	8	0	18	0,0	22,2	33,3	44,4	0,0	100	
Učinci Parenzane na okoliš pretežno su negativni.	6	8	3	1	0	18	33,3	44,4	16,7	5,6	0,0	100	
FIZIOLONISKE PROMJENE	Uređena je i redovno održavana prometna signalizacija i putokazi.	0	7	3	7	1	18	0,0	38,9	16,7	38,9	5,6	100
	Postavljena je i redovno održavana oprema staze (koševi za smeće, držači za bicikle).	0	3	9	6	0	18	0,0	16,7	50,0	33,3	0,0	100
	Uređena su i redovno održavana odmorišta na Parenzani.	0	3	8	7	0	18	0,0	16,7	44,4	38,9	0,0	100
	Uređena su i redovno održavana vježbališta na otvorenom na Parenzani.	1	2	10	5	0	18	5,6	11,1	55,6	27,8	0,0	100
	Uređene su i redovno održavane servisne stanice na Parenzani.	1	2	9	6	0	18	5,6	11,1	50,0	33,3	0,0	100
	Sanirani su i redovno održavani mostovi i tuneli koji su dio staze.	0	2	7	9	0	18	0,0	11,1	38,9	50,0	0,0	100
	Redovita je košnja i sječa vegetacije.	1	1	6	10	0	18	5,6	5,6	33,3	55,6	0,0	100
	Redovito se radi na sadnji stabala na odmorištima i uz stazu.	3	0	10	5	0	18	16,7	0,0	55,6	27,8	0,0	100
	Održavanje staze je redovito i kvalitetno (npr. nasipavanje podloge, održavanje zaštitne ograde na mostu).	2	1	6	9	0	18	11,1	5,6	33,3	50,0	0,0	100
	Muzeji Parenzane u Livadama i Izoli uklapaju se u prostor.	1	0	9	7	1	18	5,6	0,0	50,0	38,9	5,6	100

Izvor: Anketno istraživanje, 2021

Tab. 7. Učinci Parenzane u općini Motovun (apsolutni i relativni broj odgovora ispitanika)

UČINCI	MOTOVUN					Σ	1 (%)	2 (%)	3 (%)	4 (%)	5 (%)	Σ (%)	
EKONOMSKI	Utjecala je na povećanje prihoda lokalnog stanovništva.	3	3	9	10	0	25	12,0	12,0	36,0	40,0	0,0	100
	Utjecala je na povećanje prihoda u lokalnoj ekonomiji.	2	3	8	11	1	25	8,0	12,0	32,0	44,0	4,0	100
	Utjecala je na stvaranje novih radnih mjesta.	5	11	7	2	0	25	20,0	44,0	28,0	8,0	0,0	100
	Potaknula je porast zaposlenosti.	6	11	5	3	0	25	24,0	44,0	20,0	12,0	0,0	100
	Potaknula je porast funkcija vezanih za opremu, održavanje i iznajmljivanje bicikala.	2	2	6	11	4	25	8,0	8,0	24,0	44,0	16,0	100
	Potaknula je poduzetničku aktivnost.	1	4	11	8	1	25	4,0	16,0	44,0	32,0	4,0	100
	Utjecala je na slabljenje tradicionalnih ekonomskih djelatnosti.	2	14	7	2	0	25	8,0	56,0	28,0	8,0	0,0	100
	Utjecala je na porast cijena kuća, stanova i/ili apartmana.	2	8	11	4	0	25	8,0	32,0	44,0	16,0	0,0	100
	Utjecala je na porast cijena zemljišta.	1	10	8	6	0	25	4,0	40,0	32,0	24,0	0,0	100
	Stvorila je dodatne troškove za lokalnu upravu.	0	6	5	13	1	25	0,0	24,0	20,0	52,0	4,0	100
	Potaknula je povezivanje i suradnju između javnog i privatnog sektora.	0	3	11	11	0	25	0,0	12,0	44,0	44,0	0,0	100
	Potaknula je opći turistički razvoj općine/Grada.	0	2	5	15	3	25	0,0	8,0	20,0	60,0	12,0	100
	Lokalni ekonomski subjekti dobro su povezani.	1	1	15	8	0	25	4,0	4,0	60,0	32,0	0,0	100
	Turistički razvoj općine/Grada bio bi manje uspješan bez Parenzane.	2	6	4	10	3	25	8,0	24,0	16,0	40,0	12,0	100
	Posjećenost Parenzane najveća je u predsezoni i postsezoni (izvan ljetnih mjeseci).	0	2	10	9	4	25	0,0	8,0	40,0	36,0	16,0	100
Posjećenost Parenzane ovisna je o utjecaju vanjskih faktora poput pandemije.	0	3	9	10	3	25	0,0	12,0	36,0	40,0	12,0	100	
SOCIOKULTURNI	Utjecala je na poboljšanje moje kvalitete života.	2	4	7	9	3	25	8,0	16,0	28,0	36,0	12,0	100
	Utjecala je na povećanje mog osobnog dohotka.	10	10	4	1	0	25	40,0	40,0	16,0	4,0	0,0	100
	Potaknula je porast stope kriminala.	18	7	0	0	0	25	72,0	28,0	0,0	0,0	0,0	100
	Zbog Parenzane potrebna je prilagodba načina života lokalnog stanovništva tijekom turističke sezone.	7	7	7	3	1	25	28,0	28,0	28,0	12,0	4,0	100
	Uzrokuje prenapučenost turističkog mjesta.	9	13	2	0	1	25	36,0	52,0	8,0	0,0	4,0	100
	Izvor je konflikata između turista i lokalnog stanovništva.	12	8	3	1	1	25	48,0	32,0	12,0	4,0	4,0	100
	Popularnost općine/Grada porasla je među posjetiteljima otkako je uređena Parenzana.	1	4	6	12	2	25	4,0	16,0	24,0	48,0	8,0	100
	Potaknula je oživljavanje ruralnog prostora.	0	4	3	14	4	25	0,0	16,0	12,0	56,0	16,0	100
	Potaknula je oživljavanje društvenog i kulturnog života lokalne zajednice.	0	4	7	11	3	25	0,0	16,0	28,0	44,0	12,0	100
	Omogućila je upoznavanje i bolje razumijevanje drugih kultura i nacija.	2	2	9	10	2	25	8,0	8,0	36,0	40,0	8,0	100
	Materijalna kulturna dobra ugrožena su zbog posjetitelja na Parenzani.	5	14	5	0	1	25	20,0	56,0	20,0	0,0	4,0	100
	Materijalna kulturna dobra kvalitetno su zaštićena otkako je uređena Parenzana.	2	5	10	7	1	25	8,0	20,0	40,0	28,0	4,0	100
	Tradicionalne manifestacije izgubile su svoju bit zbog Parenzane.	14	10	1	0	0	25	56,0	40,0	4,0	0,0	0,0	100
	Manifestacije održavane u sklopu Parenzane u skladu su s lokalnim interesima.	0	0	11	10	4	25	0,0	0,0	44,0	40,0	16,0	100
	Običaji, tradicije i vrijednosti promijenili su se otkako je uređena Parenzana.	6	13	5	1	0	25	24,0	52,0	20,0	4,0	0,0	100
Potaknula je oživljavanje tradicionalnih obrta.	4	7	12	2	0	25	16,0	28,0	48,0	8,0	0,0	100	
Potaknula je pretvaranje nematerijalne kulture u turistički proizvod (glazbe, običaja, lokalnih recepata...).	3	5	13	3	1	25	12,0	20,0	52,0	12,0	4,0	100	
OKOLIŠNI	Parenzana utječe na onečišćenje tla i/ili vegetacije.	8	10	4	3	0	25	32,0	40,0	16,0	12,0	0,0	100
	Utječe na onečišćenje zraka i/ili vode.	13	10	1	1	0	25	52,0	40,0	4,0	4,0	0,0	100
	Utječe na preveliku buku.	11	13	1	0	0	25	44,0	52,0	4,0	0,0	0,0	100
	Utječe na poremećaje u ekosustavu.	10	13	2	0	0	25	40,0	52,0	8,0	0,0	0,0	100
	Zbog Parenzane povećan je pritisak na okoliš.	10	9	4	2	0	25	40,0	36,0	16,0	8,0	0,0	100
	Povećane su količine otpada.	2	9	5	7	2	25	8,0	36,0	20,0	28,0	8,0	100
	Gubi se kvalitetno poljoprivredno zemljište zbog njezinog razvoja.	8	15	2	0	0	25	32,0	60,0	8,0	0,0	0,0	100
	Postojeća infrastruktura je preopterećena.	8	10	6	0	1	25	32,0	40,0	24,0	0,0	4,0	100
	Okoliš je osnova za razvoj cikloturizma, odnosno biciklističkog turizma u općini/Gradu.	0	0	2	17	6	25	0,0	0,0	8,0	68,0	24,0	100
	Resursi na kojima se temelji razvoj Parenzane adekvatno su zaštićeni.	1	3	10	8	3	25	4,0	12,0	40,0	32,0	12,0	100
	Uspostavljen je adekvatan način upravljanja posjetiteljima.	2	6	8	8	1	25	8,0	24,0	32,0	32,0	4,0	100
Učinci Parenzane na okoliš pretežno su negativni.	5	12	7	1	0	25	20,0	48,0	28,0	4,0	0,0	100	
FIZIONOMSKE PROMIJENE	Uređena je i redovno održavana prometna signalizacija i putokazi.	2	10	5	8	0	25	8,0	40,0	20,0	32,0	0,0	100
	Postavljena je i redovno održavana oprema staze (koševi za smeće, držači za bicikle).	1	6	10	8	0	25	4,0	24,0	40,0	32,0	0,0	100
	Uređena su i redovno održavana odmorišta na Parenzani.	2	5	7	11	0	25	8,0	20,0	28,0	44,0	0,0	100
	Uređena su i redovno održavana vježbališta na otvorenom na Parenzani.	3	6	9	7	0	25	12,0	24,0	36,0	28,0	0,0	100
	Uređene su i redovno održavane servisne stanice na Parenzani.	1	6	13	5	0	25	4,0	24,0	52,0	20,0	0,0	100
	Sanirani su i redovno održavani mostovi i tuneli koji su dio staze.	2	6	7	8	2	25	8,0	24,0	28,0	32,0	8,0	100
	Redovita je košnja i sječa vegetacije.	2	8	9	5	1	25	8,0	32,0	36,0	20,0	4,0	100
	Redovito se radi na sadnji stabala na odmorištima i uz stazu.	3	9	8	5	0	25	12,0	36,0	32,0	20,0	0,0	100
	Održavanje staze je redovito i kvalitetno (npr. nasipavanje podloge, održavanje zaštitne ograde na mostu).	4	7	7	6	1	25	16,0	28,0	28,0	24,0	4,0	100
	Muzeji Parenzane u Livadama i Izoli uklapaju se u prostor.	0	0	5	16	4	25	0,0	0,0	20,0	64,0	16,0	100

Izvor: Anketno istraživanje, 2021

Tab. 8. Učinci Parenzane u općini Oprtalj (apsolutni i relativni broj odgovora ispitanika)

UČINCI	OPRTALJ	1	2	3	4	5	Σ	1 (%)	2 (%)	3 (%)	4 (%)	5 (%)	Σ (%)
EKONOMSKI	Utjecala je na povećanje prihoda lokalnog stanovništva.	0	1	0	2	0	3	0,0	33,3	0,0	66,7	0,0	100
	Utjecala je na povećanje prihoda u lokalnoj ekonomiji.	0	1	1	1	0	3	0,0	33,3	33,3	33,3	0,0	100
	Utjecala je na stvaranje novih radnih mjesta.	0	3	0	0	0	3	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0	100
	Potaknula je porast zaposlenosti.	0	3	0	0	0	3	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0	100
	Potaknula je porast funkcija vezanih za opremu, održavanje i iznajmljivanje bicikala.	0	0	2	1	0	3	0,0	0,0	66,7	33,3	0,0	100
	Potaknula je poduzetničku aktivnost.	0	1	1	1	0	3	0,0	33,3	33,3	33,3	0,0	100
	Utjecala je na slabljenje tradicionalnih ekonomskih djelatnosti.	0	2	1	0	0	3	0,0	66,7	33,3	0,0	0,0	100
	Utjecala je na porast cijena kuća, stanova i/ili apartmana.	0	2	1	0	0	3	0,0	66,7	33,3	0,0	0,0	100
	Utjecala je na porast cijena zemljišta.	0	2	1	0	0	3	0,0	66,7	33,3	0,0	0,0	100
	Stvorila je dodatne troškove za lokalnu upravu.	0	0	2	0	1	3	0,0	0,0	66,7	0,0	33,3	100
	Potaknula je povezivanje i suradnju između javnog i privatnog sektora.	0	0	3	0	0	3	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0	100
	Potaknula je opći turistički razvoj općine/Grada.	0	0	0	3	0	3	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0	100
	Lokalni ekonomski subjekti dobro su povezani.	0	0	3	0	0	3	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0	100
	Turistički razvoj općine/Grada bio bi manje uspješan bez Parenzane.	0	0	1	2	0	3	0,0	0,0	33,3	66,7	0,0	100
Posjećenost Parenzane najveća je u predsezoni i postsezoni (izvan ljetnih mjeseci).	0	2	0	1	0	3	0,0	66,7	0,0	33,3	0,0	100	
Posjećenost Parenzane ovisna je o utjecaju vanjskih faktora poput pandemije.	0	0	2	1	0	3	0,0	0,0	66,7	33,3	0,0	100	
SOCIOKULTURNI	Utjecala je na poboljšanje moje kvalitete života.	0	0	2	1	0	3	0,0	0,0	66,7	33,3	0,0	100
	Utjecala je na povećanje mog osobnog dohotka.	1	0	2	0	0	3	33,3	0,0	66,7	0,0	0,0	100
	Potaknula je porast stope kriminala.	1	2	0	0	0	3	33,3	66,7	0,0	0,0	0,0	100
	Zbog Parenzane potrebna je prilagodba načina života lokalnog stanovništva tijekom turističke sezone.	0	2	1	0	0	3	0,0	66,7	33,3	0,0	0,0	100
	Uzrokuje prenapučenost turističkog mjesta.	0	2	1	0	0	3	0,0	66,7	33,3	0,0	0,0	100
	Izvor je konflikata između turista i lokalnog stanovništva.	0	3	0	0	0	3	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0	100
	Popularnost općine/Grada porasla je među posjetiteljima otkako je uređena Parenzana.	0	0	2	1	0	3	0,0	0,0	66,7	33,3	0,0	100
	Potaknula je oživljavanje ruralnog prostora.	0	0	1	2	0	3	0,0	0,0	33,3	66,7	0,0	100
	Potaknula je oživljavanje društvenog i kulturnog života lokalne zajednice.	0	0	2	1	0	3	0,0	0,0	66,7	33,3	0,0	100
	Omogućila je upoznavanje i bolje razumijevanje drugih kultura i nacija.	0	0	2	1	0	3	0,0	0,0	66,7	33,3	0,0	100
	Materijalna kulturna dobra ugrožena su zbog posjetitelja na Parenzani.	0	3	0	0	0	3	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0	100
	Materijalna kulturna dobra kvalitetno su zaštićena otkako je uređena Parenzana.	0	0	1	2	0	3	0,0	0,0	33,3	66,7	0,0	100
	Tradicionalne manifestacije izgubile su svoju bit zbog Parenzane.	1	1	1	0	0	3	33,3	33,3	33,3	0,0	0,0	100
	Manifestacije održavane u sklopu Parenzane u skladu su s lokalnim interesima.	0	0	1	2	0	3	0,0	0,0	33,3	66,7	0,0	100
Običaji, tradicije i vrijednosti promijenili su se otkako je uređena Parenzana.	0	1	2	0	0	3	0,0	33,3	66,7	0,0	0,0	100	
Potaknula je oživljavanje tradicionalnih obrta.	0	1	2	0	0	3	0,0	33,3	66,7	0,0	0,0	100	
Potaknula je pretvaranje nematerijalne kulture u turistički proizvod (glazbe, običaja, lokalnih recepata...).	0	1	1	1	0	3	0,0	33,3	33,3	33,3	0,0	100	
OKOLIŠNI	Parenzana utječe na onečišćenje tla i/ili vegetacije.	0	2	0	1	0	3	0,0	66,7	0,0	33,3	0,0	100
	Utječe na onečišćenje zraka i/ili vode.	0	3	0	0	0	3	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0	100
	Utječe na preveliku buku.	0	3	0	0	0	3	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0	100
	Utječe na poremećaje u ekosustavu.	0	3	0	0	0	3	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0	100
	Zbog Parenzane povećan je pritisak na okoliš.	0	3	0	0	0	3	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0	100
	Povećane su količine otpada.	0	1	0	2	0	3	0,0	33,3	0,0	66,7	0,0	100
	Gubi se kvalitetno poljoprivredno zemljište zbog njezinog razvoja.	1	2	0	0	0	3	33,3	66,7	0,0	0,0	0,0	100
	Postojeća infrastruktura je preopterećena.	1	2	0	0	0	3	33,3	66,7	0,0	0,0	0,0	100
	Okoliš je osnova za razvoj cikloturizma, odnosno biciklističkog turizma u općini/Gradu.	0	0	1	2	0	3	0,0	0,0	33,3	66,7	0,0	100
	Resursi na kojima se temelji razvoj Parenzane adekvatno su zaštićeni.	0	0	3	0	0	3	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0	100
	Uspostavljen je adekvatan način upravljanja posjetiteljima.	0	0	3	0	0	3	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0	100
Učinci Parenzane na okoliš pretežno su negativni.	0	3	0	0	0	3	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0	100	
FIZIONOMSKE PROMIJENE	Uređena je i redovno održavana prometna signalizacija i putokazi.	0	0	3	0	0	3	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0	100
	Postavljena je i redovno održavana oprema staze (koševi za smeće, držači za bicikle).	0	0	3	0	0	3	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0	100
	Uređena su i redovno održavana odmorišta na Parenzani.	0	0	1	2	0	3	0,0	0,0	33,3	66,7	0,0	100
	Uređena su i redovno održavana vježbališta na otvorenom na Parenzani.	0	0	3	0	0	3	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0	100
	Uređene su i redovno održavane servisne stanice na Parenzani.	0	0	2	1	0	3	0,0	0,0	66,7	33,3	0,0	100
	Sanirani su i redovno održavani mostovi i tuneli koji su dio staze.	0	0	0	3	0	3	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0	100
	Redovita je košnja i sječa vegetacije.	0	0	2	1	0	3	0,0	0,0	66,7	33,3	0,0	100
	Redovito se radi na sadnji stabala na odmorištima i uz stazu.	0	1	2	0	0	3	0,0	33,3	66,7	0,0	0,0	100
Održavanje staze je redovito i kvalitetno (npr. nasipavanje podloge, održavanje zaštitne ograde na mostu).	0	0	2	1	0	3	0,0	0,0	66,7	33,3	0,0	100	
Muzeji Parenzane u Livadama i Izoli uklapaju se u prostor.	0	0	2	1	0	3	0,0	0,0	66,7	33,3	0,0	100	

Izvor: Anketno istraživanje, 2021

Tab. 9. Učinci Parenzane u općini Višnjan (apsolutni i relativni broj odgovora ispitanika)

UČINCI	VIŠNJAN					Σ	1 (%)	2 (%)	3 (%)	4 (%)	5 (%)	Σ (%)	
EKONOMSKI	Utjecala je na povećanje prihoda lokalnog stanovništva.	1	6	6	6	1	20	5,0	30,0	30,0	30,0	5,0	100
	Utjecala je na povećanje prihoda u lokalnoj ekonomiji.	1	4	8	6	1	20	5,0	20,0	40,0	30,0	5,0	100
	Utjecala je na stvaranje novih radnih mjesta.	2	6	8	4	0	20	10,0	30,0	40,0	20,0	0,0	100
	Potaknula je porast zaposlenosti.	3	6	7	4	0	20	15,0	30,0	35,0	20,0	0,0	100
	Potaknula je porast funkcija vezanih za opremu, održavanje i iznajmljivanje bicikala.	4	2	6	5	3	20	20,0	10,0	30,0	25,0	15,0	100
	Potaknula je poduzetničku aktivnost.	1	6	7	4	2	20	5,0	30,0	35,0	20,0	10,0	100
	Utjecala je na slabljenje tradicionalnih ekonomskih djelatnosti.	4	6	7	3	0	20	20,0	30,0	35,0	15,0	0,0	100
	Utjecala je na porast cijena kuća, stanova i/ili apartmana.	2	4	10	2	2	20	10,0	20,0	50,0	10,0	10,0	100
	Utjecala je na porast cijena zemljišta.	2	4	9	4	1	20	10,0	20,0	45,0	20,0	5,0	100
	Stvorila je dodatne troškove za lokalnu upravu.	0	6	7	7	0	20	0,0	30,0	35,0	35,0	0,0	100
	Potaknula je povezivanje i suradnju između javnog i privatnog sektora.	1	5	4	9	1	20	5,0	25,0	20,0	45,0	5,0	100
	Potaknula je opći turistički razvoj općine/Grada.	1	4	4	9	2	20	5,0	20,0	20,0	45,0	10,0	100
	Lokalni ekonomski subjekti dobro su povezani.	1	5	10	3	1	20	5,0	25,0	50,0	15,0	5,0	100
	Turistički razvoj općine/Grada bio bi manje uspješan bez Parenzane.	1	4	6	8	1	20	5,0	20,0	30,0	40,0	5,0	100
Posjećenost Parenzane najveća je u predsezoni i postsezoni (izvan ljetnih mjeseci).	0	3	5	9	3	20	0,0	15,0	25,0	45,0	15,0	100	
Posjećenost Parenzane ovisna je o utjecaju vanjskih faktora poput pandemije.	0	6	7	5	2	20	0,0	30,0	35,0	25,0	10,0	100	
SOCIOKULTURNI	Utjecala je na poboljšanje moje kvalitete života.	3	5	8	4	0	20	15,0	25,0	40,0	20,0	0,0	100
	Utjecala je na povećanje mog osobnog dohotka.	5	8	5	2	0	20	25,0	40,0	25,0	10,0	0,0	100
	Potaknula je porast stope kriminala.	10	8	1	1	0	20	50,0	40,0	5,0	5,0	0,0	100
	Zbog Parenzane potrebna je prilagodba načina života lokalnog stanovništva tijekom turističke sezone.	2	10	7	1	0	20	10,0	50,0	35,0	5,0	0,0	100
	Uzrokuje prenapučenost turističkog mjesta.	7	10	2	1	0	20	35,0	50,0	10,0	5,0	0,0	100
	Izvor je konflikata između turista i lokalnog stanovništva.	9	9	2	0	0	20	45,0	45,0	10,0	0,0	0,0	100
	Popularnost općine/Grada porasla je među posjetiteljima otkako je uređena Parenzana.	1	5	3	6	5	20	5,0	25,0	15,0	30,0	25,0	100
	Potaknula je oživljavanje ruralnog prostora.	0	3	4	6	7	20	0,0	15,0	20,0	30,0	35,0	100
	Potaknula je oživljavanje društvenog i kulturnog života lokalne zajednice.	1	4	6	8	1	20	5,0	20,0	30,0	40,0	5,0	100
	Omogućila je upoznavanje i bolje razumijevanje drugih kultura i nacija.	1	4	5	9	1	20	5,0	20,0	25,0	45,0	5,0	100
	Materijalna kulturna dobra ugrožena su zbog posjetitelja na Parenzani.	5	10	4	1	0	20	25,0	50,0	20,0	5,0	0,0	100
	Materijalna kulturna dobra kvalitetno su zaštićena otkako je uređena Parenzana.	1	5	7	6	1	20	5,0	25,0	35,0	30,0	5,0	100
	Tradicionalne manifestacije izgubile su svoju bit zbog Parenzane.	8	10	2	0	0	20	40,0	50,0	10,0	0,0	0,0	100
	Manifestacije održavane u sklopu Parenzane u skladu su s lokalnim interesima.	1	1	8	9	1	20	5,0	5,0	40,0	45,0	5,0	100
Običaji, tradicije i vrijednosti promijenili su se otkako je uređena Parenzana.	4	4	10	1	1	20	20,0	20,0	50,0	5,0	5,0	100	
Potaknula je oživljavanje tradicionalnih obrta.	3	4	7	5	1	20	15,0	20,0	35,0	25,0	5,0	100	
Potaknula je pretvaranje nematerijalne kulture u turistički proizvod (glazbe, običaja, lokalnih recepata...).	0	5	6	7	2	20	0,0	25,0	30,0	35,0	10,0	100	
OKOLIŠNI	Parenzana utječe na onečišćenje tla i/ili vegetacije.	6	14	0	0	0	20	30,0	70,0	0,0	0,0	0,0	100
	Utječe na onečišćenje zraka i/ili vode.	7	12	1	0	0	20	35,0	60,0	5,0	0,0	0,0	100
	Utječe na preveliku buku.	8	12	0	0	0	20	40,0	60,0	0,0	0,0	0,0	100
	Utječe na poremećaje u ekosustavu.	8	12	0	0	0	20	40,0	60,0	0,0	0,0	0,0	100
	Zbog Parenzane povećan je pritisak na okoliš.	7	12	0	1	0	20	35,0	60,0	0,0	5,0	0,0	100
	Povećane su količine otpada.	3	7	8	2	0	20	15,0	35,0	40,0	10,0	0,0	100
	Gubi se kvalitetno poljoprivredno zemljište zbog njezinog razvoja.	7	10	2	1	0	20	35,0	50,0	10,0	5,0	0,0	100
	Postojeća infrastruktura je preopterećena.	7	12	0	1	0	20	35,0	60,0	0,0	5,0	0,0	100
	Okoliš je osnova za razvoj cikloturizma, odnosno biciklističkog turizma u općini/Gradu.	0	2	3	11	4	20	0,0	10,0	15,0	55,0	20,0	100
	Resursi na kojima se temelji razvoj Parenzane adekvatno su zaštićeni.	1	2	9	7	1	20	5,0	10,0	45,0	35,0	5,0	100
	Uspostavljen je adekvatan način upravljanja posjetiteljima.	0	4	9	6	1	20	0,0	20,0	45,0	30,0	5,0	100
Učinci Parenzane na okoliš pretežno su negativni.	8	7	4	1	0	20	40,0	35,0	20,0	5,0	0,0	100	
FIZIONOMSKE PROMIJENE	Uređena je i redovno održavana prometna signalizacija i putokazi.	1	3	7	6	3	20	5,0	15,0	35,0	30,0	15,0	100
	Postavljena je i redovno održavana oprema staze (koševi za smeće, držači za bicikle).	3	7	4	5	1	20	15,0	35,0	20,0	25,0	5,0	100
	Uređena su i redovno održavana odmorišta na Parenzani.	2	4	9	4	1	20	10,0	20,0	45,0	20,0	5,0	100
	Uređena su i redovno održavana vježbališta na otvorenom na Parenzani.	3	6	8	2	1	20	15,0	30,0	40,0	10,0	5,0	100
	Uređene su i redovno održavane servisne stanice na Parenzani.	3	5	10	1	1	20	15,0	25,0	50,0	5,0	5,0	100
	Sanirani su i redovno održavani mostovi i tuneli koji su dio staze.	0	3	10	6	1	20	0,0	15,0	50,0	30,0	5,0	100
	Redovita je košnja i sječa vegetacije.	2	4	8	5	1	20	10,0	20,0	40,0	25,0	5,0	100
	Redovito se radi na sadnji stabala na odmorištima i uz stazu.	2	4	11	2	1	20	10,0	20,0	55,0	10,0	5,0	100
	Održavanje staze je redovito i kvalitetno (npr. nasipavanje podloge, održavanje zaštitne ograde na mostu).	2	6	5	6	1	20	10,0	30,0	25,0	30,0	5,0	100
	Muzeji Parenzane u Livadama i Izoli uklapaju se u prostor.	0	0	11	7	2	20	0,0	0,0	55,0	35,0	10,0	100

Izvor: Anketno istraživanje, 2021

Tab. 10. Učinci Parenzane u općini Vižinada (apsolutni i relativni broj odgovora ispitanika)

UČINCI	VIŽINADA					Σ	1 (%)	2 (%)	3 (%)	4 (%)	5 (%)	Σ (%)	
EKONOMSKI	Utjecala je na povećanje prihoda lokalnog stanovništva.	0	3	10	14	1	28	0,0	10,7	35,7	50,0	3,6	100
	Utjecala je na povećanje prihoda u lokalnoj ekonomiji.	0	0	10	15	3	28	0,0	0,0	35,7	53,6	10,7	100
	Utjecala je na stvaranje novih radnih mjesta.	5	10	6	7	0	28	17,9	35,7	21,4	25,0	0,0	100
	Potaknula je porast zaposlenosti.	4	10	8	6	0	28	14,3	35,7	28,6	21,4	0,0	100
	Potaknula je porast funkcija vezanih za opremu, održavanje i iznajmljivanje bicikala.	1	6	4	15	2	28	3,6	21,4	14,3	53,6	7,1	100
	Potaknula je poduzetničku aktivnost.	3	4	6	12	3	28	10,7	14,3	21,4	42,9	10,7	100
	Utjecala je na slabljenje tradicionalnih ekonomskih djelatnosti.	4	13	10	1	0	28	14,3	46,4	35,7	3,6	0,0	100
	Utjecala je na porast cijena kuća, stanova i/ili apartmana.	2	7	12	6	1	28	7,1	25,0	42,9	21,4	3,6	100
	Utjecala je na porast cijena zemljišta.	2	9	9	7	1	28	7,1	32,1	32,1	25,0	3,6	100
	Stvorila je dodatne troškove za lokalnu upravu.	0	9	6	11	2	28	0,0	32,1	21,4	39,3	7,1	100
	Potaknula je povezivanje i suradnju između javnog i privatnog sektora.	0	5	9	14	0	28	0,0	17,9	32,1	50,0	0,0	100
	Potaknula je opći turistički razvoj općine/Grada.	0	1	4	16	7	28	0,0	3,6	14,3	57,1	25,0	100
	Lokalni ekonomski subjekti dobro su povezani.	1	7	11	8	1	28	3,6	25,0	39,3	28,6	3,6	100
	Turistički razvoj općine/Grada bio bi manje uspješan bez Parenzane.	2	4	9	10	3	28	7,1	14,3	32,1	35,7	10,7	100
	Posjećenost Parenzane najveća je u predsezoni i postsezoni (izvan ljetnih mjeseci).	1	2	8	11	6	28	3,6	7,1	28,6	39,3	21,4	100
Posjećenost Parenzane ovisna je o utjecaju vanjskih faktora poput pandemije.	7	3	7	9	2	28	25,0	10,7	25,0	32,1	7,1	100	
SOCIOKULTURNI	Utjecala je na poboljšanje moje kvalitete života.	3	5	9	10	1	28	10,7	17,9	32,1	35,7	3,6	100
	Utjecala je na povećanje mog osobnog dohotka.	7	11	6	3	1	28	25,0	39,3	21,4	10,7	3,6	100
	Potaknula je porast stope kriminala.	11	12	5	0	0	28	39,3	42,9	17,9	0,0	0,0	100
	Zbog Parenzane potrebna je prilagodba načina života lokalnog stanovništva tijekom turističke sezone.	5	10	6	7	0	28	17,9	35,7	21,4	25,0	0,0	100
	Uzrokuje prenapučenost turističkog mjesta.	8	14	4	2	0	28	28,6	50,0	14,3	7,1	0,0	100
	Izvor je konflikata između turista i lokalnog stanovništva.	9	12	4	2	1	28	32,1	42,9	14,3	7,1	3,6	100
	Popularnost općine/Grada porasla je među posjetiteljima otkako je uređena Parenzana.	1	1	5	12	9	28	3,6	3,6	17,9	42,9	32,1	100
	Potaknula je oživljavanje ruralnog prostora.	1	2	3	12	10	28	3,6	7,1	10,7	42,9	35,7	100
	Potaknula je oživljavanje društvenog i kulturnog života lokalne zajednice.	0	3	11	10	4	28	0,0	10,7	39,3	35,7	14,3	100
	Omogućila je upoznavanje i bolje razumijevanje drugih kultura i nacija.	2	8	11	7	0	28	7,1	28,6	39,3	25,0	0,0	100
	Materijalna kulturna dobra ugrožena su zbog posjetitelja na Parenzani.	6	14	5	1	2	28	21,4	50,0	17,9	3,6	7,1	100
	Materijalna kulturna dobra kvalitetno su zaštićena otkako je uređena Parenzana.	0	6	16	4	2	28	0,0	21,4	57,1	14,3	7,1	100
	Tradicionalne manifestacije izgubile su svoju bit zbog Parenzane.	8	16	3	1	0	28	28,6	57,1	10,7	3,6	0,0	100
	Manifestacije održavane u sklopu Parenzane u skladu su s lokalnim interesima.	0	2	6	15	5	28	0,0	7,1	21,4	53,6	17,9	100
	Običaji, tradicije i vrijednosti promijenili su se otkako je uređena Parenzana.	3	11	10	3	1	28	10,7	39,3	35,7	10,7	3,6	100
Potaknula je oživljavanje tradicionalnih obrta.	1	8	15	2	2	28	3,6	28,6	53,6	7,1	7,1	100	
Potaknula je pretvaranje nematerijalne kulture u turistički proizvod (glazbe, običaja, lokalnih recepata...).	1	4	14	8	1	28	3,6	14,3	50,0	28,6	3,6	100	
OKOLIŠNI	Parenzana utječe na onečišćenje tla i/ili vegetacije.	5	17	2	4	0	28	17,9	60,7	7,1	14,3	0,0	100
	Utječe na onečišćenje zraka i/ili vode.	7	17	2	2	0	28	25,0	60,7	7,1	7,1	0,0	100
	Utječe na preveliku buku.	9	15	4	0	0	28	32,1	53,6	14,3	0,0	0,0	100
	Utječe na poremećaje u ekosustavu.	5	17	4	2	0	28	17,9	60,7	14,3	7,1	0,0	100
	Zbog Parenzane povećan je pritisak na okoliš.	6	14	4	4	0	28	21,4	50,0	14,3	14,3	0,0	100
	Povećane su količine otpada.	4	5	6	12	1	28	14,3	17,9	21,4	42,9	3,6	100
	Gubi se kvalitetno poljoprivredno zemljište zbog njezinog razvoja.	7	15	4	2	0	28	25,0	53,6	14,3	7,1	0,0	100
	Postojeća infrastruktura je preopterećena.	8	13	6	1	0	28	28,6	46,4	21,4	3,6	0,0	100
	Okoliš je osnova za razvoj cikloturizma, odnosno biciklističkog turizma u općini/Gradu.	0	4	2	19	3	28	0,0	14,3	7,1	67,9	10,7	100
	Resursi na kojima se temelji razvoj Parenzane adekvatno su zaštićeni.	0	5	13	8	2	28	0,0	17,9	46,4	28,6	7,1	100
	Uspostavljen je adekvatan način upravljanja posjetiteljima.	2	7	12	6	1	28	7,1	25,0	42,9	21,4	3,6	100
Učinci Parenzane na okoliš pretežno su negativni.	5	14	4	5	0	28	17,9	50,0	14,3	17,9	0,0	100	
FIZIONOMSKE PROMIENE	Uređena je i redovno održavana prometna signalizacija i putokazi.	2	2	7	15	2	28	7,1	7,1	25,0	53,6	7,1	100
	Postavljena je i redovno održavana oprema staze (koševi za smeće, držači za bicikle).	1	9	8	7	3	28	3,6	32,1	28,6	25,0	10,7	100
	Uređena su i redovno održavana odmorišta na Parenzani.	2	3	10	10	3	28	7,1	10,7	35,7	35,7	10,7	100
	Uređena su i redovno održavana vježbališta na otvorenom na Parenzani.	2	4	18	2	2	28	7,1	14,3	64,3	7,1	7,1	100
	Uređene su i redovno održavane servisne stanice na Parenzani.	2	4	19	2	1	28	7,1	14,3	67,9	7,1	3,6	100
	Sanirani su i redovno održavani mostovi i tuneli koji su dio staze.	3	4	6	14	1	28	10,7	14,3	21,4	50,0	3,6	100
	Redovita je košnja i sječa vegetacije.	2	6	9	8	3	28	7,1	21,4	32,1	28,6	10,7	100
	Redovito se radi na sadnji stabala na odmorištima i uz stazu.	7	7	11	2	1	28	25,0	25,0	39,3	7,1	3,6	100
	Održavanje staze je redovito i kvalitetno (npr. nasipavanje podloge, održavanje zaštitne ograde na mostu).	3	3	8	11	3	28	10,7	10,7	28,6	39,3	10,7	100
Muzeji Parenzane u Livadama i Izoli uklapaju se u prostor.	0	2	16	8	2	28	0,0	7,1	57,1	28,6	7,1	100	

Izvor: Anketno istraživanje, 2021

Tab. 11. Učinci Parenzane u općini Izola (Slovenija) (apsolutni i relativni broj odgovora ispitanika)

UČINCI	IZOLA					Σ	1 (%)	2 (%)	3 (%)	4 (%)	5 (%)	Σ (%)	
EKONOMSKI	Utjecala je na povećanje prihoda lokalnog stanovništva.	0	5	8	2	1	16	0,0	31,3	50,0	12,5	6,3	100
	Utjecala je na povećanje prihoda u lokalnoj ekonomiji.	0	3	7	4	2	16	0,0	18,8	43,8	25,0	12,5	100
	Utjecala je na stvaranje novih radnih mjesta.	0	7	5	4	0	16	0,0	43,8	31,3	25,0	0,0	100
	Potaknula je porast zaposlenosti.	0	8	6	1	1	16	0,0	50,0	37,5	6,3	6,3	100
	Potaknula je porast funkcija vezanih za opremu, održavanje i iznajmljivanje bicikala.	1	1	3	8	3	16	6,3	6,3	18,8	50,0	18,8	100
	Potaknula je poduzetničku aktivnost.	1	2	4	7	2	16	6,3	12,5	25,0	43,8	12,5	100
	Utjecala je na slabljenje tradicionalnih ekonomskih djelatnosti.	6	7	2	0	1	16	37,5	43,8	12,5	0,0	6,3	100
	Utjecala je na porast cijena kuća, stanova i/ili apartmana.	2	4	4	3	3	16	12,5	25,0	25,0	18,8	18,8	100
	Utjecala je na porast cijena zemljišta.	2	5	4	2	3	16	12,5	31,3	25,0	12,5	18,8	100
	Stvorila je dodatne troškove za lokalnu upravu.	1	2	2	9	2	16	6,3	12,5	12,5	56,3	12,5	100
	Potaknula je povezivanje i suradnju između javnog i privatnog sektora.	0	2	8	6	0	16	0,0	12,5	50,0	37,5	0,0	100
	Potaknula je opći turistički razvoj općine/Grada.	1	0	3	5	7	16	6,3	0,0	18,8	31,3	43,8	100
	Lokalni ekonomski subjekti dobro su povezani.	0	3	7	5	1	16	0,0	18,8	43,8	31,3	6,3	100
	Turistički razvoj općine/Grada bio bi manje uspješan bez Parenzane.	0	1	4	7	4	16	0,0	6,3	25,0	43,8	25,0	100
	Posjećenost Parenzane najveća je u predsezoni i postsezoni (izvan ljetnih mjeseci).	1	4	4	5	2	16	6,3	25,0	25,0	31,3	12,5	100
Posjećenost Parenzane ovisna je o utjecaju vanjskih faktora poput pandemije.	2	1	4	8	1	16	12,5	6,3	25,0	50,0	6,3	100	
SOCIOKULTURNI	Utjecala je na poboljšanje moje kvalitete života.	1	2	4	3	6	16	6,3	12,5	25,0	18,8	37,5	100
	Utjecala je na povećanje mog osobnog dohotka.	9	6	0	1	0	16	56,3	37,5	0,0	6,3	0,0	100
	Potaknula je porast stope kriminala.	9	4	3	0	0	16	56,3	25,0	18,8	0,0	0,0	100
	Zbog Parenzane potrebna je prilagodba načina života lokalnog stanovništva tijekom turističke sezone.	4	5	3	3	1	16	25,0	31,3	18,8	18,8	6,3	100
	Uzrokuje prenapučenost turističkog mjesta.	9	0	5	2	0	16	56,3	0,0	31,3	12,5	0,0	100
	Izvor je konflikata između turista i lokalnog stanovništva.	7	2	5	2	0	16	43,8	12,5	31,3	12,5	0,0	100
	Popularnost općine/Grada porasla je među posjetiteljima otkako je uređena Parenzana.	1	0	4	5	6	16	6,3	0,0	25,0	31,3	37,5	100
	Potaknula je oživljavanje ruralnog prostora.	1	2	5	5	3	16	6,3	12,5	31,3	31,3	18,8	100
	Potaknula je oživljavanje društvenog i kulturnog života lokalne zajednice.	1	3	7	5	0	16	6,3	18,8	43,8	31,3	0,0	100
	Omogućila je upoznavanje i bolje razumijevanje drugih kultura i nacija.	3	4	4	5	0	16	18,8	25,0	25,0	31,3	0,0	100
	Materijalna kulturna dobra ugrožena su zbog posjetitelja na Parenzani.	6	5	4	1	0	16	37,5	31,3	25,0	6,3	0,0	100
	Materijalna kulturna dobra kvalitetno su zaštićena otkako je uređena Parenzana.	0	1	10	5	0	16	0,0	6,3	62,5	31,3	0,0	100
	Tradicionalne manifestacije izgubile su svoju bit zbog Parenzane.	7	6	2	1	0	16	43,8	37,5	12,5	6,3	0,0	100
	Manifestacije održavane u sklopu Parenzane u skladu su s lokalnim interesima.	0	1	8	5	2	16	0,0	6,3	50,0	31,3	12,5	100
	Običaji, tradicije i vrijednosti promijenili su se otkako je uređena Parenzana.	5	7	4	0	0	16	31,3	43,8	25,0	0,0	0,0	100
Potaknula je oživljavanje tradicionalnih obrta.	2	6	4	3	1	16	12,5	37,5	25,0	18,8	6,3	100	
Potaknula je pretvaranje nematerijalne kulture u turistički proizvod (glazbe, običaja, lokalnih recepata...).	2	6	5	2	1	16	12,5	37,5	31,3	12,5	6,3	100	
OKOLIŠNI	Parenzana utječe na onečišćenje tla i/ili vegetacije.	6	6	3	1	0	16	37,5	37,5	18,8	6,3	0,0	100
	Utječe na onečišćenje zraka i/ili vode.	6	8	2	0	0	16	37,5	50,0	12,5	0,0	0,0	100
	Utječe na preveliku buku.	6	6	4	0	0	16	37,5	37,5	25,0	0,0	0,0	100
	Utječe na poremećaje u ekosustavu.	6	4	5	1	0	16	37,5	25,0	31,3	6,3	0,0	100
	Zbog Parenzane povećan je pritisak na okoliš.	5	2	5	4	0	16	31,3	12,5	31,3	25,0	0,0	100
	Povećane su količine otpada.	4	4	1	6	1	16	25,0	25,0	6,3	37,5	6,3	100
	Gubi se kvalitetno poljoprivredno zemljište zbog njezinog razvoja.	5	6	5	0	0	16	31,3	37,5	31,3	0,0	0,0	100
	Postojeća infrastruktura je preopterećena.	2	5	6	3	0	16	12,5	31,3	37,5	18,8	0,0	100
	Okoliš je osnova za razvoj cikloturizma, odnosno biciklističkog turizma u općini/Gradu.	1	0	1	8	6	16	6,3	0,0	6,3	50,0	37,5	100
	Resursi na kojima se temelji razvoj Parenzane adekvatno su zaštićeni.	0	0	10	5	1	16	0,0	0,0	62,5	31,3	6,3	100
	Uspostavljen je adekvatan način upravljanja posjetiteljima.	1	6	4	4	1	16	6,3	37,5	25,0	25,0	6,3	100
Učinci Parenzane na okoliš pretežno su negativni.	4	4	4	3	1	16	25,0	25,0	25,0	18,8	6,3	100	
FIZIOLONISKE PROMJENE	Uređena je i redovno održavana prometna signalizacija i putokazi.	1	4	2	7	2	16	6,3	25,0	12,5	43,8	12,5	100
	Postavljena je i redovno održavana oprema staze (koševi za smeće, držači za bicikle).	1	4	3	7	1	16	6,3	25,0	18,8	43,8	6,3	100
	Uređena su i redovno održavana odmorišta na Parenzani.	2	1	4	8	1	16	12,5	6,3	25,0	50,0	6,3	100
	Uređena su i redovno održavana vježbališta na otvorenom na Parenzani.	0	2	4	9	1	16	0,0	12,5	25,0	56,3	6,3	100
	Uređene su i redovno održavane servisne stanice na Parenzani.	1	2	8	5	0	16	6,3	12,5	50,0	31,3	0,0	100
	Sanirani su i redovno održavani mostovi i tuneli koji su dio staze.	1	0	5	8	2	16	6,3	0,0	31,3	50,0	12,5	100
	Redovita je košnja i sječa vegetacije.	0	2	4	8	2	16	0,0	12,5	25,0	50,0	12,5	100
	Redovito se radi na sadnji stabala na odmorištima i uz stazu.	0	5	4	7	0	16	0,0	31,3	25,0	43,8	0,0	100
	Održavanje staze je redovito i kvalitetno (npr. nasipavanje podloge, održavanje zaštitne ograde na mostu).	0	2	4	9	1	16	0,0	12,5	25,0	56,3	6,3	100
	Muzeji Parenzane u Livadama i Izoli uklapaju se u prostor.	0	1	6	7	2	16	0,0	6,3	37,5	43,8	12,5	100

Izvor: Anketno istraživanje, 2021

Tab. 12. Učinci Parenzane u općini Kopar (Slovenija) (apsolutni i relativni broj odgovora ispitanika)

UČINCI	KOPAR					Σ	1 (%)	2 (%)	3 (%)	4 (%)	5 (%)	Σ (%)	
EKONOMSKI	Utjecala je na povećanje prihoda lokalnog stanovništva.	1	1	8	4	1	15	6,7	6,7	53,3	26,7	6,7	100
	Utjecala je na povećanje prihoda u lokalnoj ekonomiji.	1	2	6	5	1	15	6,7	13,3	40,0	33,3	6,7	100
	Utjecala je na stvaranje novih radnih mjesta.	3	3	2	6	1	15	20,0	20,0	13,3	40,0	6,7	100
	Potaknula je porast zaposlenosti.	3	3	5	3	1	15	20,0	20,0	33,3	20,0	6,7	100
	Potaknula je porast funkcija vezanih za opremu, održavanje i iznajmljivanje bicikala.	2	1	0	10	2	15	13,3	6,7	0,0	66,7	13,3	100
	Potaknula je poduzetničku aktivnost.	2	3	5	3	2	15	13,3	20,0	33,3	20,0	13,3	100
	Utjecala je na slabljenje tradicionalnih ekonomskih djelatnosti.	4	6	4	0	1	15	26,7	40,0	26,7	0,0	6,7	100
	Utjecala je na porast cijena kuća, stanova i/ili apartmana.	1	3	7	3	1	15	6,7	20,0	46,7	20,0	6,7	100
	Utjecala je na porast cijena zemljišta.	1	3	6	3	2	15	6,7	20,0	40,0	20,0	13,3	100
	Stvorila je dodatne troškove za lokalnu upravu.	1	5	2	6	1	15	6,7	33,3	13,3	40,0	6,7	100
	Potaknula je povezivanje i suradnju između javnog i privatnog sektora.	1	0	6	7	1	15	6,7	0,0	40,0	46,7	6,7	100
	Potaknula je opći turistički razvoj općine/Grada.	0	1	1	10	3	15	0,0	6,7	6,7	66,7	20,0	100
	Lokalni ekonomski subjekti dobro su povezani.	1	3	5	6	0	15	6,7	20,0	33,3	40,0	0,0	100
	Turistički razvoj općine/Grada bio bi manje uspješan bez Parenzane.	0	2	4	7	2	15	0,0	13,3	26,7	46,7	13,3	100
	Posjećenost Parenzane najveća je u predsezoni i postsezoni (izvan ljetnih mjeseci).	2	2	5	5	1	15	13,3	13,3	33,3	33,3	6,7	100
Posjećenost Parenzane ovisna je o utjecaju vanjskih faktora poput pandemije.	2	3	4	6	0	15	13,3	20,0	26,7	40,0	0,0	100	
SOCIOKULTURNI	Utjecala je na poboljšanje moje kvalitete života.	0	0	4	10	1	15	0,0	0,0	26,7	66,7	6,7	100
	Utjecala je na povećanje mog osobnog dohotka.	9	1	4	0	1	15	60,0	6,7	26,7	0,0	6,7	100
	Potaknula je porast stope kriminala.	5	6	4	0	0	15	33,3	40,0	26,7	0,0	0,0	100
	Zbog Parenzane potrebna je prilagodba načina života lokalnog stanovništva tijekom turističke sezone.	1	1	6	7	0	15	6,7	6,7	40,0	46,7	0,0	100
	Uzrokuje prenapučenost turističkog mjesta.	1	2	9	2	1	15	6,7	13,3	60,0	13,3	6,7	100
	Izvor je konflikata između turista i lokalnog stanovništva.	1	2	10	2	0	15	6,7	13,3	66,7	13,3	0,0	100
	Popularnost općine/Grada porasla je među posjetiteljima otkako je uređena Parenzana.	0	0	3	9	3	15	0,0	0,0	20,0	60,0	20,0	100
	Potaknula je oživljavanje ruralnog prostora.	2	2	4	6	1	15	13,3	13,3	26,7	40,0	6,7	100
	Potaknula je oživljavanje društvenog i kulturnog života lokalne zajednice.	1	0	4	8	2	15	6,7	0,0	26,7	53,3	13,3	100
	Omogućila je upoznavanje i bolje razumijevanje drugih kultura i nacija.	5	1	3	5	1	15	33,3	6,7	20,0	33,3	6,7	100
	Materijalna kulturna dobra ugrožena su zbog posjetitelja na Parenzani.	2	2	8	3	0	15	13,3	13,3	53,3	20,0	0,0	100
	Materijalna kulturna dobra kvalitetno su zaštićena otkako je uređena Parenzana.	0	1	11	3	0	15	0,0	6,7	73,3	20,0	0,0	100
	Tradicionalne manifestacije izgubile su svoju bit zbog Parenzane.	2	8	5	0	0	15	13,3	53,3	33,3	0,0	0,0	100
	Manifestacije održavane u sklopu Parenzane u skladu su s lokalnim interesima.	0	3	4	7	1	15	0,0	20,0	26,7	46,7	6,7	100
	Običaji, tradicije i vrijednosti promijenili su se otkako je uređena Parenzana.	3	3	4	5	0	15	20,0	20,0	26,7	33,3	0,0	100
Potaknula je oživljavanje tradicionalnih obrta.	2	5	3	5	0	15	13,3	33,3	20,0	33,3	0,0	100	
Potaknula je pretvaranje nematerijalne kulture u turistički proizvod (glazbe, običaja, lokalnih recepata...).	3	3	4	4	1	15	20,0	20,0	26,7	26,7	6,7	100	
OKOLIŠNI	Parenzana utječe na onečišćenje tla i/ili vegetacije.	2	4	8	1	0	15	13,3	26,7	53,3	6,7	0,0	100
	Utječe na onečišćenje zraka i/ili vode.	3	6	5	1	0	15	20,0	40,0	33,3	6,7	0,0	100
	Utječe na preveliku buku.	4	5	6	0	0	15	26,7	33,3	40,0	0,0	0,0	100
	Utječe na poremećaje u ekosustavu.	4	4	6	1	0	15	26,7	26,7	40,0	6,7	0,0	100
	Zbog Parenzane povećan je pritisak na okoliš.	3	0	7	5	0	15	20,0	0,0	46,7	33,3	0,0	100
	Povećane su količine otpada.	1	1	3	8	2	15	6,7	6,7	20,0	53,3	13,3	100
	Gubi se kvalitetno poljoprivredno zemljište zbog njezinog razvoja.	4	4	7	0	0	15	26,7	26,7	46,7	0,0	0,0	100
	Postojeća infrastruktura je preopterećena.	1	4	5	5	0	15	6,7	26,7	33,3	33,3	0,0	100
	Okoliš je osnova za razvoj cikloturizma, odnosno biciklističkog turizma u općini/Gradu.	0	0	2	8	5	15	0,0	0,0	13,3	53,3	33,3	100
	Resursi na kojima se temelji razvoj Parenzane adekvatno su zaštićeni.	0	0	8	5	2	15	0,0	0,0	53,3	33,3	13,3	100
Uspostavljen je adekvatan način upravljanja posjetiteljima.	1	5	5	3	1	15	6,7	33,3	33,3	20,0	6,7	100	
Učinci Parenzane na okoliš pretežno su negativni.	6	4	3	1	1	15	40,0	26,7	20,0	6,7	6,7	100	
FIZIOLONISKE PROMJENE	Uređena je i redovno održavana prometna signalizacija i putokazi.	1	2	4	8	0	15	6,7	13,3	26,7	53,3	0,0	100
	Postavljena je i redovno održavana oprema staze (koševi za smeće, držači za bicikle).	1	3	5	6	0	15	6,7	20,0	33,3	40,0	0,0	100
	Uređena su i redovno održavana odmorišta na Parenzani.	2	1	3	9	0	15	13,3	6,7	20,0	60,0	0,0	100
	Uređena su i redovno održavana vježbališta na otvorenom na Parenzani.	1	2	6	6	0	15	6,7	13,3	40,0	40,0	0,0	100
	Uređene su i redovno održavane servisne stanice na Parenzani.	1	2	6	6	0	15	6,7	13,3	40,0	40,0	0,0	100
	Sanirani su i redovno održavani mostovi i tuneli koji su dio staze.	1	2	3	8	1	15	6,7	13,3	20,0	53,3	6,7	100
	Redovita je košnja i sječa vegetacije.	1	2	3	7	2	15	6,7	13,3	20,0	46,7	13,3	100
	Redovito se radi na sadnji stabala na odmorištima i uz stazu.	2	2	6	5	0	15	13,3	13,3	40,0	33,3	0,0	100
	Održavanje staze je redovito i kvalitetno (npr. nasipavanje podloge, održavanje zaštitne ograde na mostu).	1	3	5	5	1	15	6,7	20,0	33,3	33,3	6,7	100
	Muzeji Parenzane u Livadama i Izoli uklapaju se u prostor.	0	1	8	5	1	15	0,0	6,7	53,3	33,3	6,7	100

Izvor: Anketno istraživanje, 2021

Tab. 13. Učinci Parenzane u općini Piran (Slovenija) (apsolutni i relativni broj odgovora ispitanika)

UČINCI	PIRAN						Σ	1 (%)	2 (%)	3 (%)	4 (%)	5 (%)	Σ (%)
EKONOMSKI	Utjecala je na povećanje prihoda lokalnog stanovništva.	4	3	8	2	0	17	23,5	17,6	47,1	11,8	0,0	100
	Utjecala je na povećanje prihoda u lokalnoj ekonomiji.	3	3	7	4	0	17	17,6	17,6	41,2	23,5	0,0	100
	Utjecala je na stvaranje novih radnih mjesta.	5	4	5	3	0	17	29,4	23,5	29,4	17,6	0,0	100
	Potaknula je porast zaposlenosti.	5	4	5	3	0	17	29,4	23,5	29,4	17,6	0,0	100
	Potaknula je porast funkcija vezanih za opremu, održavanje i iznajmljivanje bicikala.	1	2	4	6	4	17	5,9	11,8	23,5	35,3	23,5	100
	Potaknula je poduzetničku aktivnost.	4	1	5	7	0	17	23,5	5,9	29,4	41,2	0,0	100
	Utjecala je na slabljenje tradicionalnih ekonomskih djelatnosti.	9	6	1	0	1	17	52,9	35,3	5,9	0,0	5,9	100
	Utjecala je na porast cijena kuća, stanova i/ili apartmana.	7	5	3	1	1	17	41,2	29,4	17,6	5,9	5,9	100
	Utjecala je na porast cijena zemljišta.	7	4	4	1	1	17	41,2	23,5	23,5	5,9	5,9	100
	Stvorila je dodatne troškove za lokalnu upravu.	2	2	4	8	1	17	11,8	11,8	23,5	47,1	5,9	100
	Potaknula je povezivanje i suradnju između javnog i privatnog sektora.	2	2	7	6	0	17	11,8	11,8	41,2	35,3	0,0	100
	Potaknula je opći turistički razvoj općine/Grada.	1	0	2	10	4	17	5,9	0,0	11,8	58,8	23,5	100
	Lokalni ekonomski subjekti dobro su povezani.	1	5	10	1	0	17	5,9	29,4	58,8	5,9	0,0	100
	Turistički razvoj općine/Grada bio bi manje uspješan bez Parenzane.	1	3	3	9	1	17	5,9	17,6	17,6	52,9	5,9	100
	Posjećenost Parenzane najveća je u predsezoni i postsezoni (izvan ljetnih mjeseci).	2	1	5	7	2	17	11,8	5,9	29,4	41,2	11,8	100
Posjećenost Parenzane ovisna je o utjecaju vanjskih faktora poput pandemije.	2	2	3	9	1	17	11,8	11,8	17,6	52,9	5,9	100	
SOCIOKULTURNI	Utjecala je na poboljšanje moje kvalitete života.	1	1	5	6	4	17	5,9	5,9	29,4	35,3	23,5	100
	Utjecala je na povećanje mog osobnog dohotka.	10	5	2	0	0	17	58,8	29,4	11,8	0,0	0,0	100
	Potaknula je porast stope kriminala.	10	5	2	0	0	17	58,8	29,4	11,8	0,0	0,0	100
	Zbog Parenzane potrebna je prilagodba načina života lokalnog stanovništva tijekom turističke sezone.	2	5	3	6	1	17	11,8	29,4	17,6	35,3	5,9	100
	Uzrokuje prenapučenost turističkog mjesta.	3	8	4	2	0	17	17,6	47,1	23,5	11,8	0,0	100
	Izvor je konflikata između turista i lokalnog stanovništva.	2	6	5	4	0	17	11,8	35,3	29,4	23,5	0,0	100
	Popularnost općine/Grada porasla je među posjetiteljima otkako je uređena Parenzana.	2	1	2	10	2	17	11,8	5,9	11,8	58,8	11,8	100
	Potaknula je oživljavanje ruralnog prostora.	1	0	6	6	4	17	5,9	0,0	35,3	35,3	23,5	100
	Potaknula je oživljavanje društvenog i kulturnog života lokalne zajednice.	2	2	6	7	0	17	11,8	11,8	35,3	41,2	0,0	100
	Omogućila je upoznavanje i bolje razumijevanje drugih kultura i nacija.	6	2	3	5	1	17	35,3	11,8	17,6	29,4	5,9	100
	Materijalna kulturna dobra ugrožena su zbog posjetitelja na Parenzani.	7	7	3	0	0	17	41,2	41,2	17,6	0,0	0,0	100
	Materijalna kulturna dobra kvalitetno su zaštićena otkako je uređena Parenzana.	2	1	9	4	1	17	11,8	5,9	52,9	23,5	5,9	100
	Tradicionalne manifestacije izgubile su svoju bit zbog Parenzane.	8	5	3	1	0	17	47,1	29,4	17,6	5,9	0,0	100
	Manifestacije održavane u sklopu Parenzane u skladu su s lokalnim interesima.	2	2	5	4	4	17	11,8	11,8	29,4	23,5	23,5	100
	Običaji, tradicije i vrijednosti promijenili su se otkako je uređena Parenzana.	5	5	4	3	0	17	29,4	29,4	23,5	17,6	0,0	100
Potaknula je oživljavanje tradicionalnih obrta.	4	0	9	4	0	17	23,5	0,0	52,9	23,5	0,0	100	
Potaknula je pretvaranje nematerijalne kulture u turistički proizvod (glazbe, običaja, lokalnih recepata...).	4	1	6	5	1	17	23,5	5,9	35,3	29,4	5,9	100	
OKOLIŠNI	Parenzana utječe na onečišćenje tla i/ili vegetacije.	4	6	4	3	0	17	23,5	35,3	23,5	17,6	0,0	100
	Utječe na onečišćenje zraka i/ili vode.	5	6	4	2	0	17	29,4	35,3	23,5	11,8	0,0	100
	Utječe na preveliku buku.	5	7	1	4	0	17	29,4	41,2	5,9	23,5	0,0	100
	Utječe na poremećaje u ekosustavu.	4	5	5	3	0	17	23,5	29,4	29,4	17,6	0,0	100
	Zbog Parenzane povećan je pritisak na okoliš.	4	3	6	4	0	17	23,5	17,6	35,3	23,5	0,0	100
	Povećane su količine otpada.	3	2	7	5	0	17	17,6	11,8	41,2	29,4	0,0	100
	Gubi se kvalitetno poljoprivredno zemljište zbog njezinog razvoja.	5	6	5	0	1	17	29,4	35,3	29,4	0,0	5,9	100
	Postojeća infrastruktura je preopterećena.	2	4	4	5	2	17	11,8	23,5	23,5	29,4	11,8	100
	Okoliš je osnova za razvoj cikloturizma, odnosno biciklističkog turizma u općini/Gradu.	0	0	1	10	6	17	0,0	0,0	5,9	58,8	35,3	100
	Resursi na kojima se temelji razvoj Parenzane adekvatno su zaštićeni.	0	4	7	3	3	17	0,0	23,5	41,2	17,6	17,6	100
Uspostavljen je adekvatan način upravljanja posjetiteljima.	4	3	6	2	2	17	23,5	17,6	35,3	11,8	11,8	100	
Učinci Parenzane na okoliš pretežno su negativni.	6	7	4	0	0	17	35,3	41,2	23,5	0,0	0,0	100	
FIZIOLONISKE PROMJENE	Uređena je i redovno održavana prometna signalizacija i putokazi.	3	3	5	4	2	17	17,6	17,6	29,4	23,5	11,8	100
	Postavljena je i redovno održavana oprema staze (koševi za smeće, držači za bicikle).	2	3	6	5	1	17	11,8	17,6	35,3	29,4	5,9	100
	Uređena su i redovno održavana odmorišta na Parenzani.	2	3	5	6	1	17	11,8	17,6	29,4	35,3	5,9	100
	Uređena su i redovno održavana vježbališta na otvorenom na Parenzani.	1	4	4	7	1	17	5,9	23,5	23,5	41,2	5,9	100
	Uređene su i redovno održavane servisne stanice na Parenzani.	0	4	9	3	1	17	0,0	23,5	52,9	17,6	5,9	100
	Sanirani su i redovno održavani mostovi i tuneli koji su dio staze.	1	3	6	5	2	17	5,9	17,6	35,3	29,4	11,8	100
	Redovita je košnja i sječa vegetacije.	0	1	7	8	1	17	0,0	5,9	41,2	47,1	5,9	100
	Redovito se radi na sadnji stabala na odmorištima i uz stazu.	2	0	11	3	1	17	11,8	0,0	64,7	17,6	5,9	100
	Održavanje staze je redovito i kvalitetno (npr. nasipavanje podloge, održavanje zaštitne ograde na mostu).	2	5	7	2	1	17	11,8	29,4	41,2	11,8	5,9	100
	Muzeji Parenzane u Livadama i Izoli uklapaju se u prostor.	0	0	10	5	2	17	0,0	0,0	58,8	29,4	11,8	100

Izvor: Anketno istraživanje, 2021